

ELAZIĞ İLİ SOSYAL ANALİZ ÇALIŞMASI

Adem SOLAK

Editör

Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN	Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN	Doç. Dr. Nurten SARGIN
Yrd. Doç. Dr. İlhan Oğuz AKDEMİR	Doç. Dr. Ali Haydar ŞAR
Yrd. Doç. Dr. Handan KARAKAYA	Doç. Dr. Erdal YILDIRIM
Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU	Doç. Dr. İsmail BARIŞ
Doç. Dr. Vahap ÖZPOLAT	Doç. Dr. Şükrü ADA
Doç. Dr. Yusuf GENÇ	Uzm. Öner SOLAK

ELAZIĞ İLİ SOSYAL ANALİZ ÇALIŞMASI

HEGEM Vakfı

2017

HEGEM Yayınları : 66

ELAZIĞ İLİ SOSYAL ANALİZ ÇALIŞMASI

Editör: Adem SOLAK

ISBN: 978-975-2489-00-4

2017, Ankara

Baskı:

HERMES OFSET

www.hermesofset.com.tr

Büyük Sanayi 1. Cad. No: 105 İskitler

0312 384 34 32 Ankara

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	VII
GRAFİK LİSTESİ.....	XIII
HARİTA LİSTESİ	XVII
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	XVII
ÖNSÖZ	1
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	3
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	3
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Yöntemi	4
2. BÖLÜM: DEMOGRAFİK YAPI	9
2.1. Harput'tan Elazığ'a İniş.....	9
2.2. Nüfus Büyüklüğü.....	11
2.2.1. Aşağı Şehrin Gelişimi (1900-1959)	14
2.2.2. Küçük Sanayi Devrimi ve Demografik Kentleşme Süreci (1960-1984)	20
2.2.3. Toplu Konut Süreci ve Uniform Mahalleler (1985-1999)	25
2.2.4. Kanat Çekim Bölgeleri ve Banliyöleşme (2000 Sonrası Dönem)	26
2.3. Elazığ İlinde Nüfusun Yapı ve Bileşimi	27
2.4. Elazığ İlinde Göçler	31
2.4.1. Nüfus Hareketleri.....	31
2.4.2. Araştırmanın Göç Bulguları.....	34
2.4.3. Göç Düşünceleri.....	41
2.5. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri.....	42
2.6. Elazığ İlinde Nüfus Dağılışı ve Yoğunluğu.....	48

3. BÖLÜM: SOSYAL YAPI.....	55
3.1. Eğitim.....	53
3.1.1. Nüfusunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	55
3.1.2. Okur-Yazarlık Durumu.....	58
3.1.3. Okullaşma Oranları.....	60
3.1.4. Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci-Derslik Durumu.....	64
3.1.5. Lise Öğrencilerine Yönelik Anket Araştırması.....	68
3.2. Adalet, Suç ve Güvenlik.....	79
3.2.1. Elazığ İlindeki Suç Oranlarının Genel Görünümü.....	81
3.2.2. Adalet Verilerine Göre Elazığ İlinin Suçluluk Yapısı.....	87
3.2.3. Elazığ İlinde Çocuk Suçluluğu.....	90
3.3. Sağlık Göstergeleri.....	97
3.3.1. Kamu ve Özel Sektör Hastaneleri Yatak ve Kapasiteleri.....	98
3.3.2. Sağlık Hizmetlerindeki İnsan Kaynağı.....	99
3.3.3. Kişi Başına Düşen Sağlık Personeli.....	100
3.3.4. Sağlık Harcamalarına Ayrılan Kaynak.....	101
3.3.5. Sağlık Güvencesi Kapsamındaki Nüfus.....	102
3.3.6. İlde/Bölgede Yaygın Hastalıklar ve Risk Durumu.....	104
3.3.7. Madde Bağımlılığı ve Alkol Kullanımı.....	105
3.3.8. Ruhsal Sağlık ve İntihar.....	108
3.4. Sosyal Yardımlar, Sosyal Hizmetler ve Sosyal İçerme.....	113
3.4.1. İlde Yapılan Sosyal Yardım Rakamları.....	114
3.4.2. Sosyal Yardım Algısı.....	121
3.4.3. Sosyal Dışlanma.....	125
3.4.4. Sosyal Hizmetler.....	127
3.5. Sosyal Örgütlenme ve Sivil Toplum Kuruluşları.....	137
3.5.1. Dernekler ve Vakıflar: Faaliyetleri ve Bunlara Üyelik Durumu.....	140
3.5.2. Sendikalar, Faaliyetleri ve Bunlara Üyelik Durumu.....	140

4. BÖLÜM: KÜLTÜREL YAPI	143
4.1. Kültürel Faaliyetler	143
4.2. Kültürel Kapasite.....	145
4.3. Gündelik Hayat ve Medya.....	147
4.3.1. Boş Zamanları Değerlendirme Biçimleri	147
4.3.2. Medya Takip Alışkanlıkları.....	149
4.4. Zazaların İlin Ekonomik, Bürokratik, Siyasi, Sosyal,.....	151
Ekonomik ve Kültürel Yapısı Üzerindeki Etkileri	
4.5. Kentte Yaşamdan Memnuniyet Durumu	154
5. BÖLÜM: SİYASAL YAPI	157
5.1. Siyasiler Partiler ve Üyelikler	157
5.2. Seçime Katılma Durumları ve Siyasi Partilerin Oy Oranları	157
5.3. Siyasal Tercihler ve Oy Verme Davranışları	158
5.4. Kimlik ve Aidiyet	159
5.4.1. Kimliğin İfade Edilişi	161
5.4.2. Dinî ve Siyasî Kimlikler.....	164
5.5. Konuşulan Dil veya Lehçeler.....	165
5.6. Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu	167
5.7. Vatandaş-Devlet İlişkileri.....	169
5.8. Ülkenin en Önemli Sorununu Tanımlama Biçimi	172
5.9. Çözüm Süreci Desteği ve Süreçten Beklentiler	173
6. BÖLÜM: EKONOMİK YAPI	177
6.1. Temel Ekonomik Göstergeler: İşgücü ve İstihdam	177
6.1.1. Ailenin Ekonomik Düzeyi.....	177
6.1.2. GSMH'ya Göre İlerdeki Nüfusun Sektörel Dağılımı	187

6.1.3. Sektöre Göre Çalışma Durumları ve Çalışan Sayısı.....	192
6.1.4. İşsizlik Oranları	193
6.1.5. İşgücüne Katılım.....	194
6.1.6. Kadın İstihdamı.....	195
6.1.7. Mevsimlik İşgücü.....	198
6.2. Yoksulluk Durumu	199
6.3. İldeki Girişimcilik, Yatırım ve Teşvikler	205
6.3.1. Girişimcilik Kültürü	205
6.3.2. İlde Yatırım Fırsatları.....	206
6.3.3. Devlet Yatırımları (Destek ve Teşvikleri), Kamusal.....	208
<i>Hizmetler ve Bunlara Erişim Hususunda Halkın Yaklaşımları</i>	
6.4. Kalkınma ve İktisadi Meseleler	211
6.4.1. Yeni ve Alternatif Bir Enerji Üretme Sistemi Olan	211
<i>Hydro Elektrik Santrallerine (HES) İlişkin Değerlendirmeler</i>	
6.4.2. Kalkınmada İlin En Önemli Sorunlarına İlişkin Yaklaşımlar.....	212
6.4.3. Fırat Üniversitesinin İlin Kalkınmasındaki Rolü.....	214
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	217
<i>Sonuç.....</i>	<i>217</i>
<i>Demografi.....</i>	<i>217</i>
<i>Sosyal ve Kültürel Yapı.....</i>	<i>218</i>
<i>Siyasal Yapı.....</i>	<i>230</i>
<i>Ekonomik Yapı</i>	<i>233</i>
TESPİT ve ÖNERİLER.....	235
KAYNAKLAR.....	247

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Odak Grup Görüşme Listesi	5
Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri	7
Tablo 3: Elazığ İlinde Nüfusun Sayım Yıllarına Göre Sayısal	15
Gelişimi (1927-2015)	
Tablo 4: Elazığ İlinde Yıllık Nüfus Artış Hızı (1927-2015, %)	23
Tablo 5: Elazığ İlinde Nüfusun Cinsiyete Göre Bölünüşü (1927-2015).....	27
Tablo 6: Elazığ İlinde Dönemlere Göre Mutlak Göç Miktarı ve	32
Hızı (1975-2015)	
Tablo 7: TÜİK Verilerine Göre 2013-2015 Yılları Arası 15+ Yaş	44
Okur-Yazarlık Oranları	
Tablo 8: Elazığ Nüfusunun Meslek Gruplarına Göre Oransal Bölünüşü.....	47
Tablo 9: Türkiye Okur-Yazarlık Durumu (2015).....	59
Tablo 10: TRB1 Bölgesi Okur-Yazarlık Durumu (2015)	60
Tablo 11: TRB1 Bölgesi Okur-Yazarlık Durumu (2015)	60
Tablo 12: Okul Öncesi Okullaşma Oranları	61
Tablo 13: İlköğretim Okullaşma Oranları	62
Tablo 14: Ortaokul Okullaşma Oranları	62
Tablo 15: Genel Ortaöğretim Okullaşma Oranları.....	63
Tablo 16: Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci Derslik Durumları	65
Tablo 17: 2015/16 Öğretim Yılı Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci	66
Şube Derslik Durumu (İlkokul)	

Tablo 18: 2015/16 Öğretim Yılı Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci- Şube.....67 Derslik Durumu (Ortaöğretim)	67
Tablo 19: 2015/16 Öğretim Yılı Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci-Şube68 Derslik Durumu (Mesleki ve Teknik)	68
Tablo 20: Ebeveyn Şiddetine Maruz Kalma69	69
Tablo 21: Kardeş Şiddetine Maruz Kalma.....70	70
Tablo 22: Kardeşe Şiddet.....70	70
Tablo 23: Öğretmen Şiddetine Maruz Kalma71	71
Tablo 24: Anne Öfkesi71	71
Tablo 25: Baba Öfkesi72	72
Tablo 26: Öfkeli Davranış72	72
Tablo 27: Çocuklukta Kavgaya Karışma Durumu.....73	73
Tablo 28: Kendine Zarar Verme.....73	73
Tablo 29: Delici-Kesici Alet Taşıma.....74	74
Tablo 30: Sıkıntıların Paylaşıldığı Kişi74	74
Tablo 31: Okul Ortamlarındaki Duygu Durumu.....75	75
Tablo 32: Anlaşmazlık Çözümü.....75	75
Tablo 33: Şiddete Uğrama Korkusu76	76
Tablo 34: Trafik Korkusu76	76
Tablo 35: Anlamsızlık ve Kararsızlık Duygusu.....77	77
Tablo 36: İntihar Duygusu.....77	77
Tablo 37: Engelli Durumu.....78	78

Tablo 38: Cinsel Tacize Tanıklık	78
Tablo 39: Nefret Hissi	79
Tablo 40: 2005- 2015 Yılları Arasında Elazığ Emniyet Müdürlüğüne	81
İntikal Eden Suçlar ve Değişim Oranları	
Tablo 41: 2008- 2015 Yılları Arasında Elazığ Emniyet Müdürlüğüne	83
İntikal Eden Mala Yönelik Suç Olaylarına İlişkin Veriler ve Değişim Oranları	
Tablo 42: 2008- 2015 Yılları Arasında Gasp/Yağma Suç Olaylarına İlişkin.....	84
Veriler ve Değişim Oranları	
Tablo 43: 2008- 2015 Yılları Arasında Meydana Gelen Kasten Öldürme	85
Suç Olaylarına İlişkin Veriler ve Değişim Oranları	
Tablo 44: 2005- 2015 Yılları Arasında Meydana Gelen Kasten Yaralama.....	86
Suç Olaylarına İlişkin Veriler ve Değişim Oranları	
Tablo 45: 2007- 2015 Yılları Arasında Polis Bölgesinde Meydana Gelen.....	87
Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar ve Değişim Oranları	
Tablo 46: İBBS 3. Düzeye Göre Ceza Mahkemelerinde Açılan Davalardaki	88
Suç Sayısı- 2013	
Tablo 47: CBS (Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma) Şahsa Karşı Suç	88
Dosya (Olay) Sayısı	
Tablo 48: Elazığ İlinde Ceza Dava Konulu İşlem Gören Tüm Suçlara	89
İlişkin Veriler (2010 yılı için)	
Tablo 49: Geliş Nedenine Göre Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen	91
Çocuklar (2008-2012)	
Tablo 50: İsnat Edilen Suç Türüne Göre Güvenlik Birimine Gelen.....	94
veya Getirilen Çocuklar (2008-2012)	

Tablo 51: 2008-2010 Yılları Arasında Elazığ İlindeki Çocuk Mağduriyetine96 İlişkin Veriler ve Elazığ ilinin Türkiye İçerisindeki Durumu	96
Tablo 52: 2008-2010 Yılları Arasında Elazığ İlindeki Çocuk Mağduriyetinin.....97 Yaşandığı Suç kategorilerine İlişkin Veriler	97
Tablo 53: TRB1 Bölgesi'nde Sağlık Personeli Başına Düşen Kişi Sayısı (2011)99	99
Tablo 54: Elazığ ve TRB1 Bölgesi'nde Sağlık Personeli Sayısı (2012-2014).....100	100
Tablo 55: TRB1 Bölgesinde Sağlık Personeli Başına Düşen Kişi Sayısı (2011)101	101
Tablo 56: Sağlık Harcamalarına Ayrılan Kaynak 1999-2014.....101	101
Tablo 57: Elazığ ili Sosyal Güvenlik Kapsamı103	103
Tablo 58: 2014 -2015 Yılları İntihar Vakaları112	112
Tablo 59: İntihar Eğilimi ve Suç İşleme/Mağduriyet Durumu.....112	112
Tablo 60: Elazığ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından.....116 Yapılan Yardımlar (2013, 2015)	116
Tablo 61: İllere Göre Vakıf Bazlı Yardım Durumu (Ocak - Aralık 2012)117	117
Tablo 62: Elazığ'da 2015 yılında Engelli Aylığı Alan Kişi Sayısı118	118
Tablo 63: Elazığ SED yardımları (2015)118	118
Tablo 64: 2015 yılı Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Sosyal Yardımları ...119	119
Tablo 65: Sosyal koruma harcamaları, 2013-2014.....120	120
Tablo 66: Türkiye'nin Ayni ve Nakdi Sosyal Koruma Yardımlarının120 Risk/İhtiyaç Gruplarına Göre Dağılımı, 2000-2014	120
Tablo 67: ASP İl Müdürlüğü Bünyesinde Hizmet Veren Kuruluşlar130	130
Tablo 68: ASP Elazığ İl Müdürlüğü Verilen Hizmetler.....132	132
Tablo 69: Sosyal Hizmet Merkezi Hizmetleri133	133

Tablo 70: Elazığ'da Faaliyet Gösteren Derneklerin Alansal Dağılımı.....	139
Tablo 71: Boş Zaman Değerlendirmesi.....	148
Tablo 72: Günlük Haberlerin Takip Edildiği Medya.....	149
Tablo 73: Takip Edilen Ulusal TV Kanalları.....	150
Tablo 74: Takip Edilen TV Programları.....	151
Tablo 75: Gelecekte Beklentiler.....	173
Tablo 76: Çözüm (Barış) Süreci Beklentileri.....	174
Tablo 77: Sahiplik Durumu	185
Tablo 78: 2011 Yılı Kişi Başına İhracat ve İthalat (ABD Doları)	187
Tablo 79: İhracat Değerleri ve İhracatçı Firma Sayıları (2010-2012)	188
Tablo 80: İthalat Değerleri ve İthalatçı Firma Sayıları (2010-2012).....	189
Tablo 81: Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat ve İthalat Değerleri (2012 Yılı)	190
Tablo 82: İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayılarının Dağılımı (2011)	191
Tablo 83: Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenler, Ekim 2011 (15+ yaş)	192
Tablo 84: TRB1 İstihdamın Sektörel Dağılımı 2008-2105	193
Tablo 85: İşsizlik Oranları % (2008 – 2013).....	194
Tablo 86: İşgücüne Katılım ve İstihdam Oranı (2012-2013).....	194
Tablo 87: Kadının Eğitim Durumu (6+ yaş).....	196
Tablo 88: Kadının İşgücü Durumu.....	196
Tablo 89: Kadın İstihdamının Sektörel Dağılımı	197
Tablo 90: Kadınların İşgücüne Katıl(a)mama Nedenleri	197

Tablo 91: P80/P20 Oranına Göre Gelir Eşitsizliği (2008-2014).....	200
Tablo 92: Gini Katsayılarına Göre Gelir Eşitsizliği (2008-2014)	200
Tablo 93: Gelire Dayalı Göreli Yoksulluk Sınırlarına Göre Yoksul	201
Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2014	
Tablo 94: İBBS Düzey 2 Bölgeleri Geçim Endeksleri	203
Tablo 95: 2011 YKBS Verilerine Göre Elazığ'da Kentsel ve Kırsal Yoksulluk	204

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Elazığ İlinde Nüfusun Sayım Yıllarına Göre Sayısal Değişimi.....17 (1927-2015)	17
Grafik 2: Elazığ İlinde Yıllık Nüfus Artış Hızı (1927-2015).....20	20
Grafik 3: Elazığ İlinde Nüfusun Cinsiyete Göre Bölünüşü (1927-2015).....28	28
Grafik 4: Elazığ İlinde Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre29 Bölünüşü (1985, 2014)	29
Grafik 5: Elazığ İlinin Nüfus Piramidi (1985)30	30
Grafik 6: Elazığ İlinin Nüfus Piramidi (2014)31	31
Grafik 7: Göç Durumu.....34	34
Grafik 8: İkamet Durumu34	34
Grafik 9: Göç Sorunları.....35	35
Grafik 10: Birlikte Göç36	36
Grafik 11: Göç Nedenleri.....36	36
Grafik 12: Elazığ'a Göç Nedeni37	37
Grafik 13: Geriye Göç Durumu37	37
Grafik 14: Geriye Göçü Tercih Etmeme Nedeni38	38
Grafik 15: Geri Dönüşlerde Yaşanılan En Büyük Sorunlar38	38
Grafik 16: Göçten Geriye Kalanlar.....39	39
Grafik 17: Göçle Gelenlerin Geri Dönmek için Devletten Beklentileri.....40	40

Grafik 18: Göçle Gelenlerin, Önceki Yer İle Elazığ'daki Yerleşim.....41 Yeri Karşılaştırması	41
Grafik 19: Nüfusunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (Türkiye Geneli 2015)56	56
Grafik 20: Nüfusunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (Elazığ, 2015).....57	57
Grafik 21: Elazığ Kadın Eğitim Düzeyi.....57	57
Grafik 22: Elazığ Erkek Eğitim Düzeyi58	58
Grafik 23: Sosyal Güvence Durumu.....102	102
Grafik 24: Ailelerde En Sık Karşılaşılan Hastalıklar104	104
Grafik 25: Alkol Kullanımı.....105	105
Grafik 26: Uyuşturucu Madde Kullanım Yaygınlığı106	106
Grafik 27: Uyuşturucu Madde Kullanma Durumu106	106
Grafik 28: İnsanların Uyuşturucu Kullanma Sebepleri107	107
Grafik 29: Hayat Hakkında Anlamsızlık/Karamsarlık Duygusu108 Yaşama Durumları	108
Grafik 30: Kızgınlık ve Öfke Duygusu Yaşama Sıklıkları.....109	109
Grafik 31: Öfkelenip, Kendilerine Fiziksel Zarar Verme Durumları.....110	110
Grafik 32: Öfkelenip, Kendilerine Fiziksel Zarar Verme Nedenleri.....110	110
Grafik 33: Son On Yılda Ailelerde İntihara Teşebbüs Etme Durumu111	111
Grafik 34: Hayat Hakkında Düşünceler113	113
Grafik 35: Herhangi Bir Kuruluştan Yardım Alma Durumu122	122
Grafik 36: Yardım Alınan Kuruluşların Dağılımı.....124	124
Grafik 37: Alınan Yardımlar Türleri.....124	124

Grafik 38: Ailelerde Engelli ve Yatalak Birey Durumu	136
Grafik 39: Dernek ve Vakıf Üyeliği	140
Grafik 40: Sendikalara Üyelik Durumu	141
Grafik 41: Uydu Anteni ve Abonelik Durumu	150
Grafik 42: Kentte Yaşamaktan Memnuniyet	155
Grafik 43: Kentsel Memnuniyetin Nedenleri	155
Grafik 44: Kentte Yaşamadan Memnuniyetsizliğin Nedenleri	156
Grafik 45: Siyasi Parti Üyeliği	157
Grafik 46: Oy Verme Davranışı.....	158
Grafik 47: T.C. Vatandaşı Olmaktan Gurur Duyma	159
Grafik 48: Sosyal Dışlanma Algısı	160
Grafik 49: Sosyal Dışlanma Nedenleri	161
Grafik 50: Kültürel Kimlik Algısı.....	162
Grafik 51: Kimliğin Rahatça İfade Edilişi	163
Grafik 52: Dini Kimlik Algısı.....	164
Grafik 53: Siyasi Kimlik Algısı	165
Grafik 54: Konuşulan Dil/Lehçeler	166
Grafik 55: En Çok Konuşulan Dil	167
Grafik 56: Ülkenin En Önemli Sorunları.....	172
Grafik 57: Çözüm Süreci Desteği	174
Grafik 58: Aylık Gelir.....	178

Grafik 59: (İşsizler İçin) Geçimini Sağlama Yöntemi	179
Grafik 60: Hanede Gelir Getirici Bir İşte Çalışanlar	180
Grafik 61: Kadınların Katıldığı Ekonomik Aktiviteler	181
Grafik 62: 18 Yaş Altı Çalışan Sayısı.....	182
Grafik 63: İl Dışına Mevsimlik İşçiliğe Gidenler	182
Grafik 64: Ailenizin Toplam Kazancı İhtiyaçlarınızı Karşılama Yetiyor Mu?	183
Grafik 65: Konut Durumu.....	184
Grafik 66: Konuttaki Oda Sayısı.....	184
Grafik 67: Gıda Alışveriş Alışkanlığı.....	186
Grafik 68: Düzenli Fatura Ödeme Durumu	187
Grafik 69: Hanede Yaşayanlardan İl Dışına Mevsimlik İşçiliğe Gidenler	198
Grafik 70: Mevsimlik İşçi Olarak Gidilen Yerler	198

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Elazığ'ın İlk Kent Nüveleri ve Hidrografik Birimler	10
Harita 2: Elazığ'da Zaman Ölçeğine Bağlı Olarak Kentsel Yayılma.....	24
Harita 3: Elazığ İli'nde Nüfusun Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı (2014) ...	50
Harita 4: Elazığ İli'nde Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu (2014)	53

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Karaçalı İçme Suyunun Elazığ'a getirilme Çalışmaları (1948)	19

ÖNSÖZ

1. BÖLÜM:

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmanın konusu, Elazığ ilinin iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel yapısının, kaynak tarama yoluyla, mevcut ikincil veri kaynaklarıyla, alan taramasıyla ve de şehrin ileri gelenlerinin katılımıyla oluşturulan odak grup görüşmeleriyle analiz edilmesi ve yorumlanmasıdır.

Araştırma, Elazığ ilinin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel mevcut durumunu karşılaştırmalı ve sosyolojik bir yöntemle analiz ederek, sosyal ve ekonomik kalkınmaya etki eden, Elazığ'a özgü sosyo-ekonomik ve kültürel faktörleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Elazığ'da yaşayanların, eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal yardım, erişilebilirlik, sosyal hizmetler gibi genel kamu hizmetleri ve sosyal hayat, ticari faaliyetler, kentleşme ve diğer olanaklar ile ilgili durumlarının değerlendirilmesi ile Elazığ'da yaşayan bireylerin devlet algıları, vatandaşlık algıları, kimlik tanımları, kültürel ve tarihsel hafızaları ve genel olarak il ile ilgili değerlendirmeleri ve ilin sosyal ve ekonomik gelişimi arasındaki ilişki analizi araştırmanı diğer amaçlarıdır. Araştırmada söz konusu amaçlardan hareketle araştırma sonucunda ortaya çıkacak sonuçlar, sosyal ve ekonomik gelişmeye yönelik geliştirilecek politikalar için önemli veriler sunulması hedeflenmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Ekonomik, sosyal ve çevresel yönleri ile bir bütün teşkil eden kalkınma sürecinde, bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması için, bölgesel kaynak ve imkânların tespit edilmesi ve bu tespitlere yönelik olarak üst ölçekli plan ve programlar ile uyumlu politikaların oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda bölge illerimizin sosyal yapısının politika yapıcılar ve uygulayıcılar tarafından doğru ve objektif bir şekilde tespiti ve analiz edilmesi, gerek sosyal alanda, gerekse ekonomik ve çevresel konularda

geliştirilecek strateji ve eylem planlarının hazırlanması aşamasında kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda, Fırat Kalkınma Ajansının hizmet alanına giren Elazığ ilinde sosyal analiz çalışmaları yürütülecek olması bu kritik önemin farkına işaretler.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Sosyal Yapı Araştırmaları; bir şehrin resmi devlet istatistikleri ve veri tabanıyla ikincil veri analizi yapmak; bir kentte yaşayan nüfusun tamamını temsilen seçilen örnekleme yüz yüze görüşmek (nicel) ve de şehrin ileri gelenleri ve paydaşlarıyla (nitel) görüşmeler yapmak suretiyle sosyal yapının belirlenmesi ve şehrin geleceğine yön verilmesi vb. amaçlarıyla yapılabilen araştırma çalışmalarıdır. Sosyal yapı araştırmalarında bir şehrin sosyal, kültürel, iktisadi ve siyasi yapısının analizi amaçlanır.

Elazığ Sosyal Yapı Analizi Araştırması, hem nicel hem de nitel yönü olan bir araştırma modeline dayalıdır.

Araştırmanın anketlere dayalı verileri, araştırmanın nicel yönünü; şehrin ileri gelenleri ve paydaşlarının katılımının sağlandığı odak grup görüşmelerinde ve derinlemesine görüşmelerle elde edilen görüşler ve mevcut resmi veri tabanlarından elde edilen ikincil verilere dayalı kısmı ise çalışmanın nitel yönünü oluşturmaktadır.

Elazığ Sosyal Yapı Analizi Araştırması, birbirini izleyen 3 temel aşamadan oluşmuştur:

- a- Elazığ iliyle ilgili resmi istatistikler ve raporlar derlendi.
- b- Elazığ ilinde her biri ortalama 15'şer kişiden oluşan 15 odak grupta derinlemesine görüşmeler yapıldı.
- c- 1734 yetişkin kişiyle ve 2441 lise öğrencisiyle yüz yüze görüşmeye dayalı anket uygulandı.

Çalışmada izlenecek yöntemle ilişkin genel hususlar aşağıdadır;

İkincil Veri Analizi/Mevcut Durum Analizi

Elazığ ilinin sosyal ve ekonomik durumunun tespiti için TÜİK ve diğer kurumlar tarafından üretilmiş en güncel ikincil veriler kullanılarak ve de Elazığ iliyle ilgili temel kaynakların taranması (arşiv/literatür taraması) ile sosyolojik

bir analiz yapılmıştır. Sosyal ve ekonomik göstergeler ile ilin genel durumu ortaya çıkarılarak, literatür taraması yöntemi ile ilde yapılmış önceki çalışmalar ışığında, ilin sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik resmi belirlenmiştir.

Odak Grup Görüşmesi ve Derinlemesine Görüşme (Nitel Araştırma)

Araştırmada sosyal bilimlerde kullanılan bazı yöntem ve tekniklerden yararlanma yoluna gidilmiştir. Özellikle, odak grup görüşmesi ile nitel veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Örnekleme, ildeki kamu kurum ve kuruluşlarından, sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinden, yerel basın mensuplarından, işçi ve işveren temsilcilerinden oluşturulmuştur. Odak grup görüşmeleri 8-16 kişiden oluşan 15 grupta yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Odak grup ve derinlemesine görüşmelere konu olan gruplar ise şunlardır:

Tablo 1: Odak Grup Görüşme Listesi

ELAZIĞ ODAK GRUP TOPLANTILARI
İş Kur il Müdürlüğü Çalışan ve Yöneticileri
İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Yönetici ve Müdürleri
İl Müdürleri
İl Müftülük yönetici ve çalışanları
İl Sağlık Müdürlüğünde yönetici ve çalışanlarından oluşan
İl Tarım Müdürlüğü yönetici ve çalışanlarından oluşan
İl Sendika Temsilcileri
İl Nüfus Müdürlüğü yönetici ve çalışanlarından oluşan
İş kur il Müdürlüğü çalışan ve Yöneticileri
ELİKAD Başkan ve yöneticileri
Hazar Stratejik Araştırmalar Merkez Müdür ve Yöneticileri
Üniversite Sanayi İşbirliği Merkezi Müdür ve Yöneticileri
Birlik Vakfı Başkan ve Yöneticileri
Mamuretü'l Aziz Vakfı
Projede Çalışmalarında Görevli Uzmanlar

Odak grup görüşmeleri ve derinlemesine görüşme aşaması; bu safha araştırmanın nitel aşamasını oluşturmaktadır. Odak grup görüşmeleri gerçekleştirilerek, paydaşların bilgi ve görüşlerinin, azami düzeyde çalışmaya yansımaları sağlanmıştır. Aynı şekilde odak görüşmelerle birlikte yapılandırılmamış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Alan Taraması (Nicel Araştırma)

Proje kapsamında nicel verilerin toplanması amacıyla 1734 yetişkin kişiye soru formu (anket) uygulanmıştır. Soru formu uygulanacak kişilerin belirlenmesinde cinsiyet, yaş, meslek grupları, kırsal-kent yerleşimi gibi unsurlar dikkate alınmıştır.

Ankette öncelikle katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, gelir gibi sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerini ortaya çıkarmaya yönelik sorular yer almaktadır. Anketin ikinci kısmında, göç ve göç sorunlarıyla ilgili sorular; üçüncü kısmında, hastalık durumları, sosyal güvence durumu, madde kullanımı ve bağımlılığı gibi konuları içeren sağlıkla ilgili sorulardan oluşmaktadır. Dördüncü kısmındaysa, sosyal yardımlardan yararlanma durumu; beşinci bölümde, sivil topluma katılım ve üyelik sorularının yer aldığı sorulardan oluşmaktadır. Altıncı kısımda, medya takip alışkanlıklarını ve yedinci kısımda, dini, kültürel ve siyasal kimlik algısını ölçen sorulardan oluşmaktadır. Sekizinci kısım, sosyal dışlanma algısı; dokuzuncu kısım, ülkeye bağlılık duygusu, ülke sorunları algısı ve oy verme davranışını içeren ülke meseleleri sorularından oluşmaktadır. Onuncu kısım, boş zamanları değerlendirmeyle ilgili sorulardan oluşmaktadır. On birinci kısımda, konut, mülkiyet durumu, alışveriş alışkanlıkları ve ekonomik faaliyet sorularını içermektedir. Soru formunun on ikinci ve son kısmındaysa, evlilik ve boşanma değer ve tutumlarını da içeren aile konuları soruşturulmaktadır.

Alan taramasıyla (anket) elde edilen veriler, SPSS programı vasıtasıyla betimleyici tarzda analiz edilerek yorumlanıp, raporlaştırılmıştır.

Örneklemin genel özellikleri ise aşağıdaki tabloda verilmiştir;

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet		Eğitim durumu	
Kadın	50	Okuryazar değil	7,5
Erkek	50	İlkokul mezunu	23,5
Yaş		Ortaokul mezunu	20,8
20 ve aşağısı	7,6	Lise ve dengi okul mezunu	28,1
21-30 arası	31,1	Üniversite(mezun veya hala öğrenci)	20,1
31-40 arası	35,9	Meslek	
41-50 arası	17,5	Çiftçi/İşçi	15,1
50 üstü	7,8	Esnaf/Serbest Meslek	6,3
Medeni durum		Memur	20,5
Evli	67,9	Emekli	2,3
Bekâr	25,1	İşsiz/çalışmıyor	18,8
Dul	4,1	Diğer	14,3
Boşanmış	1,6	Gelir	
Birlikte Yaşıyor	1,2	Geliri yok	24,6
Yerleşim Yeri		750-1500 arası	19,7
İl merkezi	35,9	1500-2000 arası	10,6
İlçe	47,7	2000-3000 arası	29,1
Köy ve Kasaba	16,4	3000'den fazla	16,0

Kadın ve erkekler eşit oranda örnekleme dâhil edilmiştir. Görüşülen kişilerin yarısından biraz fazlası (%61,3) 31-50 yaş aralığındadır. %38,7'si 30 yaş altındadır. Ankete katılan 50 yaş üstü yaşlıların oranı %7,8'dir.

Görüşülen kişiler genelde evlidir (%67,9); bekâr katılımcıların oranı %25,1; dul, boşanmış kişilerin oranı ise %5,7.

Okuryazar olmayanlar, %7,5; ilkokul mezunları %23,5; ortaokul mezunları %20,8; lise mezunları %28; üniversite öğrencisi ya da mezunu %20,1'dir.

Ankete katılan örnekleminizin meslek profili; işçi ve çiftçi %15,1; serbest meslek veya esnaf %6,3; memur %20,5; emekli %2,3; işsiz ya da çalışmayan %18,8. Örneklemin gelir durumu; %24,6'sının geliri yok; %19,7'sinin geliri 750-1500 TL arası; %10,6'sının geliri 1500-2000 TL aralığında; %29,1'inin geliri 2000-3000 TL aralığında; %16'sının geliri 3000 TL'nin üzerindedir.

Görüşülenlerin %35,9'u il merkezinde; %47,7'si ilçelerde ve %16,4'ü ise köy ve kasabada ikamet etmektedirler.

Ayrıca 2441 lise öğrencisine "Gençlik Durum Belirleme Anketi" uygulanmıştır. Örneklem olarak Elazığ ilinde 2 lise seçilmiş ve bu liselerde okuyan tüm ikinci sınıf öğrencilerine 71 soruluk anket uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan anket, 2007 de TBMM Çocuklarda Şiddet ve Saldırganlık Araştırma Komisyonunca geliştirilen ve revize edilerek ve HEGEM Vakfınca daha önce 14 ilde uygulaması yapılan ankettir. Ankette lise öğrencilerine özellikle çocukluk yıllarına yönelik olarak, ailede, okulda ve yaşadıkları diğer sosyal ortamlarda şiddete uğrama, tanık olma durumları, hayat hakkında duygu ve düşünceleri üzerine sorular soruldu.

2. BÖLÜM:

DEMOGRAFİK YAPI

2.1. Harput'tan Elazığ'a İniş

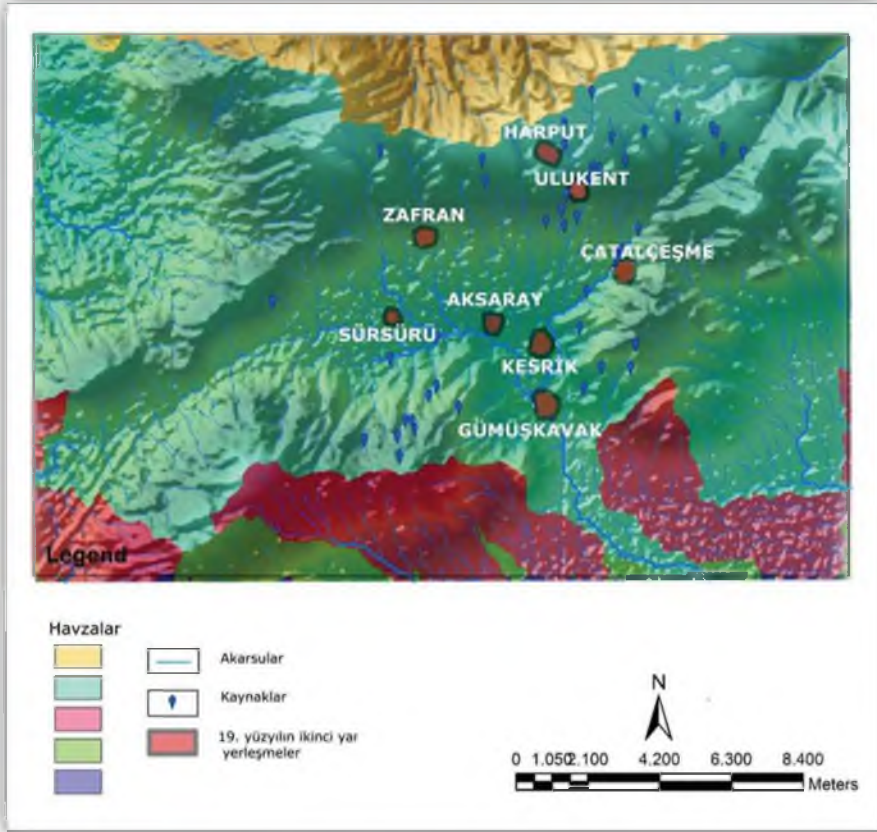
Elazığ'ın varoluşu süreci Harput'un önemini yitirmesinin de gerekçesi olan 1307 tarihli Mamuratülaziz salnamesindeki ifadeler ile başlatılabilir.

“Makar-ı vilayet evvelleri Keban madeni olub Harput kazası vülat-ı eslafın ümera-i beldeden tayin ettikleri zevat vasıtalarıyla idare eylemişdir. Binaenaleyh işbu tayin olunan beğlerin hanesi hangi karyeden ise orası merkez-i hükümet-i kaza ittihaz olunarak Hoş ve Sarını ve Hoğu emsali karyelerin makarr-ı haroluükümet olduğuna ashab-ı vukuf mevcuddur. Sonraları Çötelizadelerbeynelümerakesb-i imtiyaz ve iştihar iderek idare-i kaza müstemiren bu hanedana mahsus hükümetine kalub müddet-i medide (devamlı, uzun) mezra merkez kaza olmuştur...”

Mart 1834'te MehmedReşid Paşa'ya Diyarbakır Valiliği ve Maden-i Hümayun Eminliği ve Keban idareciliği tevcih edilmiştir.¹ Bu şekilde ilk defa Sivas ve civarındaki bölgelerin Diyarbakır ve civarındaki madencilik sahaları birlikte idare edilmeye başlanmıştır.

1 Takvim-i Vekayi, Def'a 71

Harita 1: Elazığ'ın İlk Kent Nüveleri ve Hidrografik Birimler

1834 baharında Harput'a gelen Mehmet Reşit Paşa Harput'ta ikamet etmek yerine, Elazığ çayının küçük kollarının birleştiği, Ağavat (Ağalar mezrasına, günümüzde Aksaray (İğiki), Kızılay (Kesrik) ile Gümüşkavak (Hırhurik) olarak bilinen yere yerleşmeyi tercih etmiştir. Akarsuyun debisinin fazla olduğu yeri merkez olarak seçmesinde doğal olarak su kaynaklarının payı büyüktür. Aslında Karbonatlı kayalardan oluşan, alüvyal depoların meydana getirdiği, deprensellik derecesi Harput'a göre oldukça yüksek olan bu sahada yerleşilmesinin nedeni topografik özellikleridir. Az eğimli jeomorfolojik birimler ve hidrografik uygunluktur. Şehir; Kuzeydoğudan akan Kesrik suyu ile batıdan akan Sürsürü çayının, Hırhurik vadisinde birleştiği yer civarında imar edilmiştir (Akdemir 2014:134, bkz. harita 1). Böylece karstik kaynaklara yakın ve debisi fazla olan akarsuyun civarı, kuruluş yeri açısından stratejik bir alana karşılık gelmektedir. Yani kuruluş yeri seçimi, tamamen coğrafi elemanların kontrolünde ve belirleyiciliğinde olmuştur.

M. Reşit Paşa Çötelizadelere ait bir konağa yerleşip, konağı büyüterek Hükümet Erkânını yerleştirmiş ve burada oturmaya başlamıştır. Bu konağın kullanılmasından başka yine aynı köy civarında bir hastanenin de inşasına başlanmıştır (Aksın 1999:11). Bu binanın haricinde Hüseyin köyü civarındaki bölgede askeri kışla ve büyük bir cephanelik inşa edilmiştir.

Mehmet Reşit Paşa döneminde yapımlarına başlanan Hüseyin köyü (Harita1’de günümüzde ismi ile Ulukent olarak yeri belirtilmiştir.) civarındaki 6.000 kişiyi barındıracak büyüklükteki kışla (Moltke, 1999:153) yapıldığı tarihi kayıtlara geçmiştir. O dönem için Anadolu Ordusu Hümayunun merkezi olan Harput’ta böyle büyük bir kışla olması doğaldır. Moltke’nin 1835-1839 yılları arasında görev yaptığı dönemde, Elazığ’a da gelmiştir. Elazığ şehri kurulduktan sonra şehre gelen ilk yabancı turist belki de Moltke’dir. Moltke mektuplarında Elazığ’ın ilk kuruluş yerini vilayet konağını, ilk sarayını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Şehre yarım saatlik yerdeki şimdi umumi karargâhın bulunduğu Mezraa köyünde durduk. Tarif etmiş olduklarımız gibi kerpiçten ve düz damlı bir bina kumandan generalin ikametgahı idi Küçük bir nöbetçi kütası ve birçok hizmetçi, kavaslar, tatarlar, seymenler ve küçük memurlar avluyu dolduruyordu...” (Moltke, 1999:153).

Günümüzde Aksaray Mahallesi ismini şu anda izleri bulunmayan “Aksaray” isimli bu konaktan almıştır.² Vali konağının 8 Ocak 1858 tarihli bir irade kaydına göre yandığı tespit edilmiştir. 12 yıl boyunca da atıl kalmıştır. Harput’un Güney eteklerinde yeralan askeri bölge ile İdari merkez olan Aksaray arasındaki bölge 1834-1900 yılları arasında büyümeye devam etmiştir. Öyle ki 1845 yılında Aksaray’ın kuzeyinde Çatal Mezraa mevkiinde yeni bir sarayın ve Hastanenin yapımı için karar alınmış ve arsa temin edilmiştir (Yılmazçelik, 1988:232).

2.2. Nüfus Büyüklüğü

13 Şubat 1867 tarihli bir iradeden (emirname) anlaşıldığı üzere, Vali Ahmed İzzet Paşa ve Harput sakinleri şehrin yeniden imar edilmesi çalışmalarını başlatmış, ilk olarak ianat yoluyla (yardımlar) Hükümet Konağı yapılmıştır.

2 Elazığ şehrinin kuruluş yeri olarak kabul edilebilecek, kentleşme sürecinin başlamasına neden olan bu saray, Tarihçi Ahmet Aksın tarafından ayrıntıları ile ele alınmış. Osmanlı kayıtlarında yeralan boyutları analiz edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aksın A. 2013 “Harput’un Mezra’ya Taşınması Sürecinde İlk Vilayet Konağı” Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu Elazığ 23-25 Mayıs 2013 Bildiriler Kitabı Cilt: 1, Sf:101-110, Elazığ.

Yapılan hükümet konağı Elazığ'ın ikinci Vilayet merkezidir. Günümüzde "Sarayatik" (Eski saray) denilen mahallede inşa edilmiştir. Fakat aslında 1867'de bu saraya Saray-ı Cedid (Yeni Saray) demek yanlış olmaz. Yönetim işlevi gören yapının çevresine yeni bir cami, çeşme ve diğer binaların yapılması takip etmiştir. Vali ve vilayetin ileri gelenleri, bu mamurlaşırma çalışmalarına istinaden Vilayetin adının Sultan Abdülaziz'e izafeten "*Mamuratü'l-Aziz*" olarak tesmiye edilmesi ve hatta vilayetin adının da "*Eyalet-i Mamuratü'l-Aziz*" namıyla yâd kılınması talebinde bulunmuşlardır. Nitekim bu talepleri kabul edilmiştir (Aksın, 1999:35-36).

1879'da ismi El-Aziz olarak tescil edilen vilayetin 1881-1882 Nüfusu 381.346'dır. Vilayette 205.482 erkek ve 175.864 kadın yaşamaktadır. Nüfusunun 73.178'i Ermenilerden, 1915 kişi Katolik Süryanilerden ve 543'ü ise Rumlardan oluşmaktadır. Fakat doğal olarak Elazığ Şehri'nin nüfusu tam olarak belirgin değildir. 1894 yılında vilayeti oluşturan alanlarda toplam nüfusun 505.000 olduğu tespit edilmiştir. Müslüman nüfus 423.842 kişidir. 81.158 gayrimüslim nüfus bulunmaktadır. 9 kişi Yahudi nüfusta kaydedilmiştir. 1906'da nüfus 473.324, 1914'te ise 446.379 kişi olduğu Elazığ merkezin nüfusu ise Harput adı ile kaydedildiği ve 32.519 kişi olduğu anlaşılmaktadır (Karpat, 2010:302-303).

Elazığ'ın kuzeye doğru yayılıp genişlemesi büyümesi asıl bu dönemden sonra başlamıştır. Aynı zamanda İlk defa Osmanlı nüfus kayıtlarına Mamuratü'l-Aziz eyaleti olarak geçmiştir. 1877-1878 Nüfus sayımında Mamuratü'l-Aziz vilayetinin nüfusu 95.000 olarak belirlenmiş ve 12.400 bina olduğu kayıtlara geçmiştir (Karpat 2010:255). Yani Sarayatik aslında çevresinde yeralan Eğin, Palu, Çarsacak, Arapkir, Keban kazaları ve Ergani Madeni sancağı için "merkezi yer" olması önemlidir. 1900 Yılına gelindiğinde Elazığ vilayeti 14 kaza 70 nahiye ve 1890 köyü fonksiyonel etki sahası içine almıştır. Nüfus yoğunluğunda ise Osmanlı'nın 8. büyük vilayetidir.

İdari fonksiyonun yönünün değişmesi ile var olan Elazığ'a kısa zamanda pek çok işlevin harekete geçtiği ve kentleşme sürecinin hızlanmasına katkı yaptığı anlaşılmaktadır. Eğitim fonksiyonu kentleşme sürecinin eksenlerinden birisidir. 1886'da idadinin Harput yolunda Aslanpınarı mevkiinde açılması ile başlayan okullaşma sürecinde, 1891'de rüştiye 1892'de kız rüştiyesi ve 1893'te Elazığ'a ilkokul açılması ile devam eder. 1895'te ise Alman misyonerlerin okulları Harput yerine Elazığ'da faaliyete başlar (Elazığ İl Yıllığı, 1973).

El-Aziz vilayeti kapsamında toplam 278 okul açılır ve okullaşma oranında Osmanlı'nın doğusunda üçüncü, Osmanlı ülkesi genelinde ise 19. sırada

yer almaktadır (Karpat, 2010:443). Ayrıca Elazığ'ın ilk gazetesi Mamüratü'l Aziz 1883'te yayınlanır. Bu değerler günümüzde ulaşılmaya çalışılan değerlerdir. 1903'te açılan Darü'l Muallimin, Elazığ'ın ülkeye öğretmen ihraç etmesinin yolunu açan önemli bir gelişmedir. Ayrıca 1921'de Elazığ'da açılan ve 1924'te Ankara'ya nakledilen Nafia mektebinin Ülke imarındaki payı düşünüldüğünde, Elazığ için kaybedilmiş bir değer olduğu söylenebilir (Elazığ İl Yıllığı, 1973).

20.Yüzyılın başlarında Elazığ vilayeti Ülke milli gelirindeki payı itibari ile 13. sıradadır. 2010 yılında ise Elazığ 54. sıradadır. Ticaretin payı oldukça yüksektir. Bursa, Osmanlı Devletinin batısında Elazığ ise doğusundaki ipek merkezidir. Öyle ki Elazığ'a Darü'l Hakik diye ipekçilik okulu dahi kurulmuştur. El-Aziz vilayetinin 28.000 km² olan toplam alanının 18.700 km²'si tarımsal faaliyet alanıdır (Karpat, 2010:451). Osmanlı genelinde (Balkanlar dâhil) 22. büyük tarım bölgesidir. Elazığ ise tarımsal pazar bölgesidir. Yani tarımsal üretimin kontrol ve dağıtım fonksiyonu Elazığ'da toplanmıştır. Toplam 505.000 olan vilayet nüfusunun (1894 sayımı), tarım ve ticaret dışındaki işlevlerde çalışan nüfus 79.100'dür. Bu oran, sanatkârların ve atölye tipi üretimin yüksek olduğunun delilidir. Ayrıca 117.000 civarında tüccar ve sanatkâr bulunmaktadır. Harput-Elazığ arasındaki bölge ise ağırlıklı ticaret bölgesi olarak ön plana çıkmaktadır (Karpat, 2010:437).

Özetle; El-Aziz vilayeti varoluşundan 20. yüzyıla kadar geçen kabaca 65 yıllık süreçte Osmanlı'nın önemli bir ticari merkezi olmuştur. Anadolu'da İstanbul merkezli üç ana yol bulunmaktaydı. Bu yollar, sağ, sol ve orta kol olarak adlandırılmaktaydı. Sağ kol, Üsküdar'dan başlayarak Eskişehir, Konya, Adana, Antakya üzerinden Halep ve Şam'a uzanan Hac Yolu, diğeri Tebriz yolu ve Orta koldan Üsküdar'dan başlayarak İznik, Bolu, Merzifon, Tokat, Sivas, Malatya, Harput, Diyarbakir, Nusaybin, Musul, Kerkük üzerinden Bağdat ve Basra'ya ulaşmakta ve Basra-Bağdat yolu olarak bilinmekteydi (Halaçoğlu, 1998:165; Şahinalp-Günel, 2012:152). Bu yolda stratejik bir yere sahip (Fırat-Dicle geçişleri), Muris Harput'un değerli mirası büyümeye devam etmiştir. Askeri işlevleri, eğitim kurumları, ipekçilik ve ticaretin merkezi olmuştur. Günümüzde kullanılan İllerarası kademelenme Osmanlı dönemine uyarlandığında, Elazığ ikinci basamakta yer alan ve merkezi yer özellikleri ve etki sahası ile doğu bölümünün Antep, Van ve Diyarbakir ile önemli merkezleri arasında bulunmaktadır.

Elazığ'ın günümüzde Gümüşkavak (Hırhırık), Aksaray (İğiki), Kızılay (Kesrik), Sarayatik, İcadiye, Ulukent (Hüseynik) ve İzzetpaşa mahalleleri o

dönemde varolan ve günümüze kadar gelen kadim mahalleleridir. Günümüzde Ulukent-Orduevi-Aksaray arasında Fatih Sultan Mehmet Caddesi, Kazım Karabekir caddesi ve Şeyh Şamil bulvarı ise günümüzdeki uzanışın aksine K-G yönlü bir uzanışla kent merkezini oluşturan caddelerdir. Ayrıca tarımsal ürünlerin takasının yapıldığı, Şire meydanı, Buğday meydanı, Bitpazarı vb. yerler ise yolları birleştiren küçük meydanlardır. Klasik literatürde, Cami-Bedesten yaklaşımı ile açıklanan meydanların oluşumunda asıl gözden kaçan unsur, meydanlar ve mahalleleri birleştiren kavşakların yerini belirleyen asli unsur çeşmelerdir. Cami ve bedestenin de yerini çeşme belirlemektedir. İslam şehrini açıklarken kullanılan “camii” ritüeli, aslında varlığını çeşmeye borçlu ve artan nüfusu ibadet için yapılmış kamusal yapılardır. Bilinenin aksine, mahallenin oluşumundaki payı çeşmeler kadar belirgin değildir. Elazığ modern zamanların şehri olduğu için bir bedestenden ya da kabaca dairevi planlı bir Osmanlı kent dokusundan izler taşımamaktadır.

2.2.1. Aşağı Şehrin Gelişimi (1900-1959)

Harputluların dilinde “Aşağı şehir” olarak yer eden Elazığ’ın gelişimini 1892’de Elazığ’ın üçüncü vilayet konağı olan ilbaylık binası başlatmak yerinde olacaktır. Günümüze kadar mimari değişiklikler ile de olsa ulaşılmış bulunan bina, sadece idari fonksiyon merkezi değildir. Bina kent fizyolojisinin yayılmasına kentin genişlemesine sebep olan nirengi noktalarından birisidir. Günümüzde Elazığ Gazi caddesinde koruma altında olan bina, adeta 19. Yüzyıldan önce oluşmuş Eski Elazığ mahalleleri ile Cumhuriyetten sonra oluşmuş yeni Elazığ mahallelerini ayıran binadır. Binanın güneyinde, tarımsal ürünlerin değiş-tokuşunun yapıldığı meydanlar, pazarlar hala bulunmaktadır.

1900 yılında Diyarbekir-Harput karayolu tamamlanır. Bu yol Elazığ’ın kent sınırlarını da etkileyen ve ulaşım ağlarına bağlı olarak kentsel dokuyu şekillendiren ilk yoldur. Yol, Diyarbekir vilayet merkezinden başlayıp, Harput’a kadar devam etmiştir. Erzincan-Eğir-Arapgir-Harput yolunun 1909 yılında yapılması Elazığ şehrinin ulaşımına ilk önemli katkıyı yapmıştır. 1913 yılında Diyarbekir-Bitlis, Harput ve Kiğı yollarının yapımı, Elazığ kent içi ulaşım ağını ve Harput’u şehirlerarası yollara bağlamış ve doğal olarak kentsel gelişimi ve kent reliefini etkilemiştir (Yılmazçelik, 2013:653-656). Öyle ki yollar, yukarı şehir (Harput) ve Aşağı şehir denilen (Elazığ) iki farklı şehre uzanır hale gelmiştir. El-Aziz vilayet merkezi olsa da 1930’lara belediye teşkilatının oluşumuna ve demiryolu inşaatına kadar, Harput önemli bir merkez olmaya devam etmiştir.

**Tablo 3: Elazığ İlinde Nüfusun Sayım Yıllarına Göre Sayısal Gelişimi
(1927-2015)**

YILLAR	İl Merkezi	Şehir Nüfusu	Kırsal Nüfus	Toplam Nüfus
1927	19216	34417	179114	213531
1935	23178	39516	216673	256189
1940	25465	36311	154055	190366
1945	23695	38003	160078	198081
1950	29317	42186	171144	213330
1955	41667	59466	182813	242279
1960	60289	81223	197109	278332
1965	78605	106180	216547	322727
1970	107364	151555	225360	376915
1975	131415	175675	242249	417924
1980	142983	187025	253783	440808
1985	182296	233621	250094	483715
1990	204603	272790	225435	498225
2000	266495	364274	205342	569616
2007	312.584	389774	151484	541258
2008	319381	384034	163528	547562
2009	323420	392722	157945	550667
2010	331.479	400675	151971	552646
2011	341220	410625	147931	558556
2012	347857	418991	143712	562703
2013	332810	406131	162108	568239
2014	351504	424994	143759	568753
2015	367156	438846	135458	574304

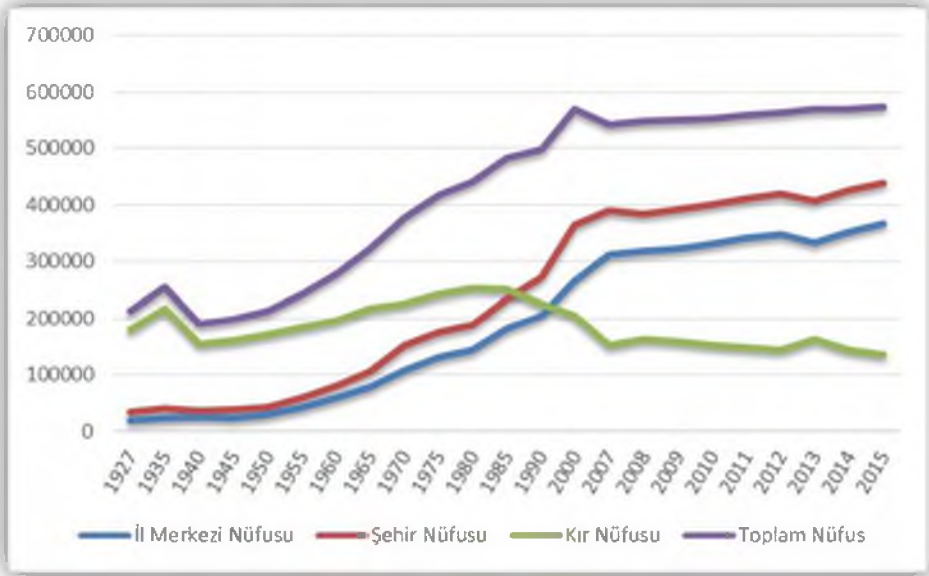
Kaynak: DİE-TÜİK Genel Nüfus Sayımları, Nüfusun İdari Bölünüşü (1927-2015)

1930'lu yıllardan sonra Elazığ şehrinde meydana gelen teknolojik ilerlemeler ile Elazığ şehri Harput'un önüne geçmiştir. Cumhuriyet döneminde, Elazığ ilinin ilk sayımdaki nüfusu 213531 olarak belirlenmiştir. Toplam nüfusun yüksek olmasında Tunceli ilinin henüz Elazığ'dan ayrılmamış olmasının payı vardır. İl merkezinin nüfusu ise 19216 olmuştur ve toplam nüfusun ancak %8,9'unu oluşturmaktadır (Tablo 3). Tüm Türkiye'de olduğu gibi Elazığ'da da kırsal nüfus, toplam nüfusun ağırlıklı payını oluşturmaktadır.

1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı "*Belediye Kanunu*" ile belediyelere, yerleşme ve yapılaşmalarla ilgili denetim görevi ve ihtiyaç sahipleri için konut inşa ettirmek görevi verilmesi, kentsel nüfus artışını hızlandıran katalizör etkisi yapan önemli bir gelişme olmuştur. Fakat inşa alanının nereler olabileceği ile ilgili planlar yapılmadığından ilk konut alanları eski yerleşim birimlerinin çevresi olarak düşünülmüştür. Aslında 19. Yüzyılın köyleri olan ve Elazığ şehrinin nüvelerini meydana getiren ilk mahallelerde nüfus artışı ile dairevi bir yayılma süreci yaşanmıştır. Aglomerizasyon denilen merkezden çevreye doğru saçılma dönemi Elazığ'ı K-G yönlü genişletmiştir. Bu hareket, merkezi iş ve ticaret sahasını bir toplanma merkezi "pota" haline getirmiş ve merkez-çevre nüfus hareketlerini hızlandırmıştır.

Grafik 1'den de anlaşılacağı üzere Elazığ ilinin genel nüfusu ve il merkezinin nüfusu 1927'den 2000'li yıllara kadar bir artış sürecini yaşamıştır. Artışın oranı zaman zaman yüksek zaman zamanda düşük düzeyde olmakla eğri daima yükselme yönündedir. 1935-1940 döneminde nüfus azalmış gibi görünse de, bu bir yanılsamadır. Çünkü Tunceli'nin il olarak Elazığ'dan ayrılması Elazığ nüfus sayımlarına azalma gibi yansımıştır. 1935'te 256189 olan il nüfusu 1940'ta 190366'ya gerilemiştir. Tunceli İlının Elazığ ilinden ayrılması O dönemin nüfus artış hızı grafiğinde tüm göstergelerde negatif olarak yansımıştır. 1935-1940 döneminde İl genelinde yıllık nüfus artış hızı %-59,4 ve İl kırsalında ise %-68,2 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 1: Elazığ İlinde Nüfusun Sayım Yıllarına Göre Sayısal Değişimi (1927-2015)

Elazığ'da nüfus değişimine etki eden unsurlardan birisi de demiryolu ulaşımı ve istasyon olmasıdır. Cumhuriyetin ilanı ile Ülkenin politik merkezinin İç Anadolu'ya kayması, ulaşılabilirlik yönünün de değişmesine neden olmuştur. Batı'dan Orta Anadolu'ya, Doğu ve Güney Doğu Anadolu'ya yaygınlaşan demiryolu ulaşımı 1927'de Kayseri'ye, 1930'da Sivas'a, 1931'de Malatya'ya, 1934 Elazığ'a kavuşmuştur. Elazığ'ın merkezine yaklaşık 500-600 metre mesafede kurulan istasyon binası, yerleşme ve ulaşım ağlarını, kendisine doğru çeken ve kent fizyolojisini değiştiren bir işleve sahip olmuştur. Zamanla çevresinde günümüzde Yeniköy olarak bilinen İstasyon Mahallesi oluşmuştur. 1900'lü yılların başında toplu bir doku sergileyen şehir, istasyonun oluşumu ile güneye ve batıya gelişme kaydetmiştir. 1927-1950 döneminde kentsel nüfus artışı az olduğundan yeni mahallelerin oluşumu da yavaş seyirde gerçekleşmiştir (harita 1-2). 1927 yılında 19.216 olan nüfus, 1950 yılında ancak 29.317'ye yükselmiştir. İl merkezinin toplam nüfustaki payı ise %13,7 civarındadır. Toplam nüfus eğrisi hala kırsal nüfusa paralel olarak seyretmektedir (grafik 1, tablo 3-4).

Bu arada şehrin adı 1937'de önce Elazık ve 1948'de ise Elazığ olmuştur. Aynı dönemde idari fonksiyonlarında da değişimler yaşanmıştır. Tunceli

İlinin müfettişliğinin ve idaresinin 1947'ye kadar Elazığ'dan olmasına ek olarak, 1928 yılında Baskil, 1936'da Karakoçan ve Sivrice, 1954'te Ağın ilçeleri oluşturulmuştur. 1923'te Palu ve 1927'de Maden Elazığ'a bağlanan ilçeler olmuşlardır (Elazığ İl Yıllığı 1973) Doğal olarak yönetsel faaliyetler, kamusal alanların genişlemesine zemin hazırlamıştır.

Elazığ şehrinde nüfus artışının sebeplerinden ikisi elektrik ve su şebekeleridir. 1931 yılında 125 beygir 90kw jeneratör ile elektriğe kavuşan Elazığ, 1948'de ve 1954'te daha büyük jeneratörler ile aydınlatılmıştır. Böylece Elektropolis (Elektrik Kent) sınıfına giren şehrin cazibesi artmıştır. Elektrik; ekonomik yaşamı değiştiren, kentlerin daha yaşanılır yerler olarak görülmesine neden olan insanların uyku ve çalışma saatlerini değiştiren yeni bir yaşam tarzı oluşturmuştur. Şehirlerin kentsel gelişim sürecinde pek fark edilmeyen, fakat kentsel yayılda önemli olan unsurlardan bir diğeri de su şebekeleri, isale hatlarıdır. Suyun taşınabilir olması, nüfus artırıcı süreç olmuştur. Şehrin horizontal büyümesinin temel sebebi suya bağımlı imarın sona ermesidir, denilebilir. Elazığ içme suyu isale hatlarının 1948 yılında oluşması ile şehrin kuzey ve güney yamaçlardaki karstik ve fay kaynaklarına olan bağımlılığı azalmıştır. Böylece mekânsal yayılmanın yönü kabaca D-B yönlü olmaya başlamıştır. Buna ek olarak şehir B-KB yönünde hızlı büyüme sürecine girmiştir.

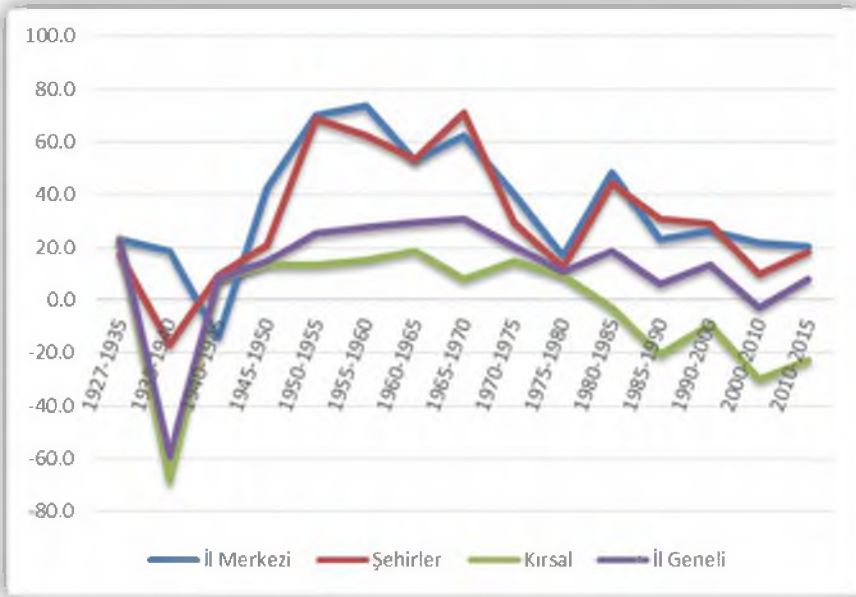
Elazığ'ın kentleşme sürecine katkı yapan fonksiyonlardan bir başkası sağlık fonksiyonudur. 1926'da (Akliye) ruh sağlığı ve hastalıkları hastanesi kurulmuştur. Elazığ 1967 il yılına göre Dünyanın ilk akıl hastanesidir. 1941 yılında cüzzam hastanesi, 1944 yılında da devlet hastanesi hizmete girmiştir. Bu yolla günümüzde de devam bölgesel sağlık merkezi olma niteliği oluşmuştur. Bugün sigorta hastanesi olarak bilinen hastanenin ilk yeri, istasyonun kuzeyinde, Hulusi Sayın Lisesinin altındadır. Çevresinde ise Nailbey ve Akpınar mahalleleri hızlı bir şekilde gelişmiştir. Daha kuzeyde Atatürk İlkokulu'nun da yapılması ile gelişen Çarşı mahallesinin güneye doğru büyümesi İstasyon ile Gazi Caddesi arasının hızlı nüfuslanmasına neden olmuştur (Akdemir, 2013a:1044).

Fotoğraf 1: Karaçalı İçme Suyunun Elazığ'a getirilme Çalışmaları (1948)

Her iki gelişmenin etkisi Elazığ'ın nüfus yapısında bariz bir şekilde hissedilmektedir. 1955-1960 döneminden itibaren, şehirli yaşam tarzının cazibesine kapılan kitleler hızla şehre yerleşmeye başlamıştır. 1960 yılında Elazığ ilinin nüfusu 278332 olarak tespit edilmiştir. İl merkezinin nüfus miktarı ise 60289 kişiye ilerlemiş ve ilde yaşayanların yaklaşık %21'i il merkezinde ikamet eder hale gelmiştir. Süreç Elazığ'ın yıllık nüfus artış hızı grafiğinde bariz bir şekilde görülmektedir. 1955-1960 döneminde, nüfus artış hızı %73,9 ile rekor düzeyde artış göstermiştir. Oysa aynı dönemde il genelinde nüfus artış hızı %27,7 olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 4) Elazığ il merkezi, Elazığ kırsalı ve Yine Elazığ'a oldukça yakın olan Tunceli ili kırsalından yoğun göç almaya başlamıştır.

Grafik 2: Elazığ İlinde Yıllık Nüfus Artış Hızı (1927-2015)

Elazığ il merkezinde 40 yıllık bir süreç olarak devam eden hızlı nüfus artışı günümüzdeki pek çok sorunun da kaynağı olmuştur. İl genelinde Elazığ dışındaki şehirlerin nüfusundaki artış çoğunlukla idari değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Köylerin ilçe merkezi olması (Ağın gibi) temel nedendir. Ayrıca Keban Baraj Gölü rezervuar sahasında kalacak köylerin nüfusunun il merkezine ve diğer küçük şehirlere göçü, şehir nüfusunu daha fazla olmasına neden olmuştur. 165-1970 döneminde, Elazığ şehirlerinde nüfus artış hızı %71,2 olmuştur. Aynı dönemde kırsal nüfusun artış hızı ise %18'den %8'e gerilemiştir (Grafik 2, tablo 4). Elazığ il merkezinde nüfusun hızla artmasının altında Devletin yatırım planlarının temel, Keban Barajının ana eksen olduğu mini bir kalkınma hamlesi yatmaktadır.

2.2.2. Küçük Sanayi Devrimi ve Demografik Kentleşme Süreci (1960-1984)

Elazığ'ın kentleşme süreci içerisinde, dönem olarak oldukça kısa, fakat belirleyicidir. Elazığ'ın gelişme akslarının ortaya çıkmasında, kentsel sorunların oluşumunda, Bu dönemdeki gelişmeler etkindir. Süreç için yuvarlak rakam olan 1960 yılı seçilmiştir. Fakat dönemi başlatan ilk gelişme 1957 yılında kurulan Hazar Santrali ile şehre elektriğin verilmesidir. Bu periyotta dört temel

süreç, dönemi tanımlar. Keban Barajının 1960 yılından itibaren inşa edilme süreci ve baraja bağlı kamu yatırımları ilk gelişmedir. İkinci gelişme ise kırsal alanlardan Elazığ şehrine doğru yaşanan göç, üçüncü gelişme demografik kentleşme süreci ve dördüncü gelişme ise Ülkede planlı dönemin başlaması ve buna bağlı olarak Elazığ'da yaşanan küçük çaplı sanayi devrimidir. Bu dört süreç Elazığ'ın günümüze kadar süregelen şehirci arazi kullanımının belirmesinde pay sahibidir (Akdemir, 2013a:1044).

1960'lı yıllarda fizibiliteleri ve istimlakları başlayan, 12 Haziran 1966'da yapımına başlanan ve 1974'de hizmete giren Keban Barajı ve Hidroelektrik Santrali, üretime başlamasının 25.yılında, yaklaşık 148 milyar kwh enerji üretimiyle, ekonomiye 7.5 milyar \$'lık katkı sağlamış, 63 872 ha'lık bir alanın da sulanmasını mümkün kılmıştır. Fırat nehri üzerinde inşa edilen ve 300 milyon \$'a mal olan tesis ile Güneydoğu Anadolu Projesinin de bir anlamda temelleri atılmıştı. Elazığ, Tunceli, Erzincan, Malatya ve Sivas illerine bağlı 59 köy, 30 mezra sular altında kalmıştır. Ayrıca 8 mahalle, 103 köy, 20 mezra ve 5 kom arazilerinin bir bölümü sular altında kalmıştır. Bütün göl sahasında tapulu 59 000 parsel kamulaştırılmış olup, bu saha da toplam 5170 hanede yaşamakta olan 30.414 kişi doğrudan baraj inşaatından baraj gölü oluşumundan etkilenmiştir. Elazığ şehrinin nüfusunun 60.000 civarında olduğu düşünüldüğünde, Elazığ'ın yarısı kadar bir nüfusun Elazığ'a akın etmesi anlamına gelir. Baraj inşaatı süreci olarak ele alınabilecek 1960-1975 döneminde Elazığ şehrinin nüfusu, 60.289 kişiden, 1975 sayımına göre 131.415 kişiye ulaşmıştır (grafik 1, tablo 3). Aynı dönemde yıllık nüfus artış hızı ortalama %50'nin üzerindedir. (grafik 2, tablo 4) Yani Keban Barajının inşa süreci ve sonrasındaki etkisi, Elazığ'da hızlı kentleşme ve kentsel problemler olarak yansımıştır.

Elazığ'ın küçük sanayi devrimi, pek çok küçük ama önemli gelişme meydana getirmiştir. 1963-1967 dönemini kapsayan I. Beş yıllık kalkınma planlarının hedeflerinden birisi de her coğrafi bölgede bir metropol şehir oluşturmak, merkezi yer meydana getirmektir. Doğu Anadolu Bölgesi'nin metropol şehri ise Elazığ olacaktır. Buna bağlı olarak 1946'da Şarap fabrikasının kurulması, 1956'da şeker fabrikasının açılması, 1956'da çimento fabrikası, 1957'de Hazar santralinin inşası, 1952'de kiremit ve tuğla fabrikası, 1952'de modern simli kurşun tesislerinin açılması ve 1975'te ferrokrom tesislerinin faaliyete geçmesi, baraj ile başlayan sanayileşme sürecinde etkin olan tesislerden bazılarıdır. Örneğin Gülüşkür köprüsünün 1970 yılında tamamlanması, farkedilmeyen ama Elazığ'ın kara ve demiryolu ulaşımında köklü değişimler oluşturmuş

bir unsurdur. Ayrıca Keban istinlaklarından alınan paranın sermaye olarak değerlendirilmesi ile kurulan Keban Holdinge bağlı plastik boru, Beton mamulleri, deri fabrikaları 1972’de un fabrikaları 1971’de, Et kombinası 1969’da kurulan önemli tesislerdir (Elazığ İl Yıllığı, 1973:170-172).

Elazığ’daki küçük sanayi devrimi sanayileşme hamleleri beraberinde Elazığ il merkezinde nüfus artışını tetiklemiştir. Büyük hızla artan işçi nüfusunun şehirde barınmasını ve gerekli altyapı hizmetlerini alması için altyapı hazır değildir. 1960-1975 arasında hızlı kentleşme özellikle köyden kente göçen nüfusun artışıyla beraberinde çeşitli sosyal sorunları oluşturmuştur. Yetersiz konut, altyapı sorunları bunlardan bazılarıdır. Kendi içinde ve birbiri arasında “dinamik uyumlu” olma zorunludur (Öztaş, 2012:22). Bunun gerçekleşmemesi kentleşme serüveninde ve iktisadi yapıda öngörülme yen maliyetler oluşturmaktadır. Böylece, yaşanan sürecin doğal bir sonucu olarak kır-kent göçü ve demografik kentleşme olgusu ortaya çıkmaktadır. Güvensiz yerleşim alanları Elazığ’ı işgal etmektedir.

Coğrafi planlama, tek bir coğrafi faktör değil birden çok coğrafi faktörün çakıştırılmasıyla elde edilmektedir. Doğal çevre ile beşeri çevre ilişkisi sonucu meydana gelen yanlış arazi kullanımı ya da daha düzenli bir çevrede yaşama isteği planlamayı zorunlu hale getirmektedir. Arazi kullanımı planlaması, insanların geleceğinin planlanması anlamına gelmektedir. Elazığ’ın coğrafi planlamadan ve coğrafi bilgiden yoksun başlayan hızlı kentleşme süreci doğal olarak sorunlu bir kentsel doku meydana getirmiştir.

1960-1984 arası dönemde, göç-sanayileşme-kentleşme ekseninde yaşanan gelişmeler kent reliefinde belirgin yüzeyler meydana getirmiştir. Elazığ kent merkezi “Doğu Elazığ Şehri” olarak tanımlanabilecek kent formunu tamamlamış ve B-KB yönüne doğru gelişim sürecine girmiştir. Şehir, Gazi caddesinin batı bölümüne taşınmaya başlamıştır. Yeni mahalle, Nailbey mahallesi, İzzetpaşa mahallesi şehrin batısında, merkezde gelişen mahallelerdir. Kuzey ve kuzeybatıda ise Keban barajı inşası sonrasında arazilerinden olan, özellikle Tunceli kaynaklı göçlerle mahalleler oluşmuştur. Yıldızbağları, Feyzi Çakmak mahalleleri oluşmuştur. Elazığ kuzey yamaçları ve az eğimli kuzey etek düzlükleri nüfusun işgaline uğramıştır. 1973’te kurulan küçük sanayi sitesi çevresinde ise Sanayi, Salıba ve Mustafapaşa mahalleleri oluşmaya başlamıştır. Yine aynı dönemde kent çeperine yerleşen ve aktif nüfusun tarım ile uğraştığı, sonradan kentleşecek olan 1800 evler (Günümüzde Abdullağa mahallesi), 56 evler ve 128 evler (Günümüzde

Bahçelievler-Cumhuriyet mahallesi) kent nüvesi olarak belirmiştir (harita 3-4). Sürsürü mahallesi şehre bağlanmıştır. Fakat kentsel yayılma henüz Sürsürü'ye ulaşmamıştır. Sürsürü'de kırsal karakterler devam etmektedir. 1967-1975 sürecinde kurulan Fırat Üniversitesi ve çevresinde Üniversite Mahallesi ise oluşum sürecine girmiştir.

Tablo 4: Elazığ İlinde Yıllık Nüfus Artış Hızı (1927-2015, ‰)

DÖNEMLER	İl Merkezi	Şehirler	Kırsal	İl Geneli
1927-1935	23,4	17,3	23,8	22,8
1935-1940	18,8	-16,9	-68,2	-59,4
1940-1945	-14,4	9,1	7,7	7,9
1945-1950	42,6	20,9	13,4	14,8
1950-1955	70,3	68,7	13,2	25,4
1955-1960	73,9	62,4	15,1	27,7
1960-1965	53,1	53,6	18,8	29,6
1965-1970	62,4	71,2	8,0	31,0
1970-1975	40,4	29,5	14,5	20,7
1975-1980	16,9	12,5	9,3	10,7
1980-1985	48,6	44,5	-2,9	18,6
1985-1990	23,1	31,0	-20,8	5,9
1990-2000	26,4	28,9	-9,3	13,4
2000-2010	21,8	9,5	-30,1	-3,0
2010-2015	20,4	18,2	-23,0	7,7

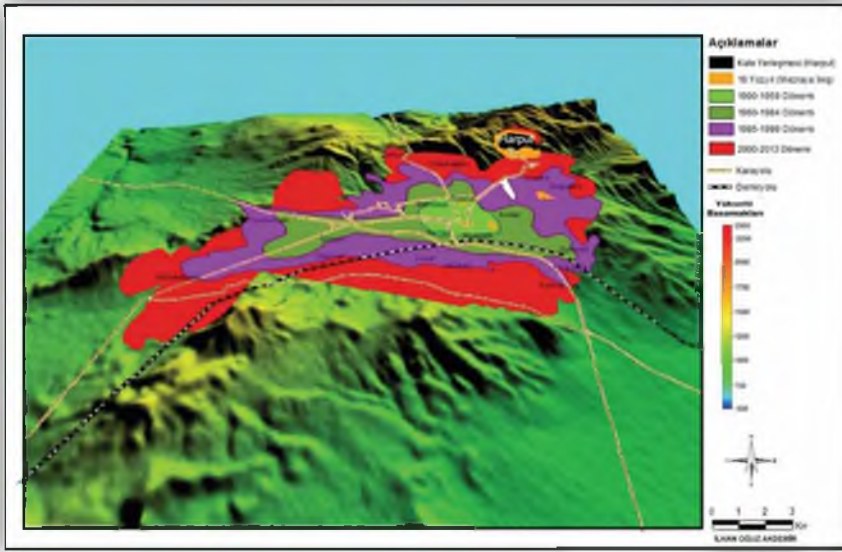
Kaynak: DİE-TÜİK Genel Nüfus Sayımları, Nüfusun İdari Bölünüşü (1927-2015)

1960 yılında İl nüfusu 278332 kişidir. 1985 yılında ise nüfus 483715 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde Elazığ il genelinde ortalama yıllık nüfus artış hızı ‰23'tür. Aynı dönemde İl merkezinin nüfusu 60289'dan 182296'ya yükselmiştir. Ortalama yıllık nüfus artış hızı ise ‰44,3 olmuştur. Yani Elazığ il ortalamasına göre yaklaşık iki kat hızlı büyümüştür (tablo 4).

Dönemin başında 60.000 olan Elazığ nüfusu 1985 yılında 182.296 kişiye ulaşmıştır. İl merkezinde nüfus artış hızı ‰40,4 olmuştur (tablo 4).Yani 25 yılda kent nüfusu 3 kat artmıştır. Oysa harita 2'den anlaşılacağı üzere

ilgili dönemde kentin alansal yayılması dar alanlıdır. Horizontal kentleşme, yerini skylinevertikal kentleşmeye bırakmıştır. Apartmanlaşma, köylülükten kentliliğe evrilmenin sembolü olarak hızlı kentleşmenin konut tipi ve mimarisi olmuştur. Süreçte Elazığ'ın primer kent merkezi Gazi Caddesi, toplanma ve düğüm alanı olarak "kent özeği" olmuştur. Çevresi ise MİS'in (Merkezi iş ve Ticaret sahası) nüfuz alanı ve konut bölgeleri olarak dizayn ve imar edilmiştir. Nüfusun dizaynında da sınıflı yapılar ve mekânlar ortaya çıkmıştır. Gazi caddesi ve çevresi orta sınıfın apartmanlarının olduğu işçi, memur ve küçük esnaf alanları olmuştur. Güney ve kuzeydeki mahalleler ise alt sınıf, alt-orta sınıfın yaşadığı, kentin gecekondü bölgeleri ya da çöküntü alanları olarak günümüze kadar süregelmiştir. 1975'li yıllardan sonra dikey apartmanlaşma Elazığ'da büyük bir hızla tüm mekânları etkilemiştir (Akdemir, 2013a:1045-1046).

Harita 2: Elazığ'da Zaman Ölçeğine Bağlı Olarak Kentsel Yayılma

2.2.3. Toplu Konut Süreci ve Uniform Mahalleler (1985-1999)

Ülke politikalarının liberal süreçlere dönmesi eğilimine bağlı olarak yaşanan gelişmeler, mal ve hizmet arzının fazlaşması, Alım gücünün önceki döneme göre artması, vb. nedenlere bağlı olarak nüfus kitlelerinde ev sahibi olma anlayışını doğurmuştur. Başlangıçta kooperatif mantığı ve kent merkezi ve çevresinde, uzun süreli inşaatlar ile konut sahibi olma dönemin başlangıcını oluşturur. "blok" mantığı ile yan yana birkaç apartmandan oluşan toplu konutlar 4-5 yıldan fazla bir süreçte inşa ediliyordu. Özellikle orta sınıfın rağbet ettiği sistem büyük bir konut talebi oluşturdu. Buna bağlı olarak ucuz arsa temini için şehrin dışında alanların seçilmesi, şehre yeni kent parçalarının eklenmesine neden olmuştur. Şehre yeni eklenecek kent parçalarının kontrollü olması devleti ve belediyeleri harekete geçirmiştir. TOKİ 1984 kurulan ve toplu konut anlayışını sembolü olan kuruluş olmuştur. Böylece daha büyük toplu konut alanlarının, projelerinin önünü açmıştır. Büyük kırsal ve kentsel alanlar imar alanı olarak, nüfusa servis edilmiştir.

Elazığ'da da eğilim ülke genelinde var olan sisteme ayak uydurma yönünde olmuştur. Konut sorununun aşılması için bu dönemde büyük toplu konut projelerine girilmiş, kent merkezlerinin çehresi değişmiştir. Buna bağlı olarak 1984'ten sonra toplu konut hamleleri ile Elazığ doğusunda kent merkezine 4 km mesafede Doğukent, güneybatısında ise 8 km mesafede Abdullahpaşa mahalleleri belediye tarafından altyapısı oluşturularak imara açılmış ve kooperatiflere ucuz arsa temin edilmiştir. Düşük gelirli nüfusun teveccüh göstermesi kısa zamanda artan Elazığ nüfusuna iki büyük mahalle eklenmesine neden olmuştur. Bunlara ek olarak Bahçelievler ve Sürsürü mahallelerinde daha küçük çaplı toplu konut alanları ortaya çıkmıştır.

Süreci yalnızca toplu konut alanları ile tanımlamak hatalı bir tespit olur. Toplu konut alanları öncelikle tüm Türkiye'de olduğu gibi Elazığ'da da "uniform mahalleler" ortaya çıkarmıştır. Binaların, sosyal yaşamın, iktisadi yaşamın benzeştiği nüfus kitleleri bir araya gelmiştir. Şehre yeni eklenen kent parçalarının kentsel alanları genişletmesi metropolitan kent anlayışını da doğurmuştur. 1988'de başlanan ama bir türlü bitirilemeyen imar planı da bu dönemin sembollerindedir. Günümüze kadar Elazığ hâlihazır planlar ile imar edilmektedir. Toplu konut alanlarına bağlı olarak, yol ve ulaşım ağı genişlemiş, belediye hizmetlerinin maliyeti artmıştır. Kırsal alanların daha çabuk kentleşmesine de neden olmuştur. Böylece kent hem alan hem de nüfus olarak avantaj sağlamıştır. Yani kentleşme süreci hızlanmıştır. Kent kabul edilen alanlar genişlemiştir. Toplu taşıma ağları ve sistemi oluşmaya başlamıştır.

Ulaşım ağları çevre nüfusu kent merkezine taşıma mantığı ile merkezileştirme “Centripedal” bir görev görmüştür. Oysa Elazığ nüfusu “Centrifugal” eğilim göstermektedir. Nüfus dağılma saçılma eğilimindedir. Yani merkezden çevreye doğru nüfus hareketleri dönemin sembolüdür. Sürecin önemli bir sonucu ise kent merkezine uzak mesafede olan toplu konut alanları ile kent merkezi arasındaki güzergâh hızlı bir şekilde nüfuslanmaktadır. Böylece akslar boyunca gelişen, lineer bir kent fizyolojisi oluşmuştur. Elazığ’da Malatya Caddesi Abdullahpaşa toplu konut alanlarından sonra Keban Caddesi ise Bahçelievler mahallelerinde sonra hızlı bir imar sürecine girmiştir. Ayrıca Cahit Dalokay Bulvarı (eski çevre yolu) Sürsürü’deki toplu konut süreci ile hızlı nüfus artışı yaşanan güzergâh olmuştur (Akdemir, 2013a:1047-1048).

2.2.4. Kanat Çekim Bölgeleri ve Banliyöleşme (2000 Sonrası Dönem)

Elazığ’da kente eklenen yeni kent alanları, nüfus artışı, nüfus dağılım haritasını tamamen değiştirmiştir. 2000’li yıllara kadar kent merkezi ve çevresinde nüfus miktarı fazla iken günümüzde kent çeperlerinde, kent saçaklarında nüfus daha fazla olmuştur. 2012 nüfusu 347.857 olan Elazığ ülkemizin 23. büyük nüfuslu şehridir. Doğal olarak 2000’li yıllardan sonra Nüfus tek bir kent merkezine bağımlı kalmamıştır. Primer kent merkezi Gazi caddesine ek olarak sekonder ve tersiyer kent merkezleri kabul edilebilecek Abdullahpaşa-Sürsürü arasında Malatya Caddesi ve Hulusi Sayın Bulvarı boyunca Bahçelievler güzergâhında kanat çekim alanları ve MİS bölgeleri oluşmuştur (Harita2). Kanat kentleşme denilen süreç, Hem Gazi caddesinin yükünü almakta, hem de yeni kentleşmiş bölgeler oluşturmaktadır. Elazığ’da kentsel yayılma (urban sprawl) şerit/bant yayılma modeline uygun olarak ana ulaşım koridorlarını izleyerek kent merkezinden dışa doğru şeritler halinde yayılma göstermektedir.

Elazığ’ın günümüzde, kentleşme süreçlerinden olan Banliyöleşme sürecini yaşamaktadır. Banliyöleşme sürecinde zenginlik, oto sahipliği, küçük kent bölgelerinde rahat yaşam, ana kente yakın olmak amacıyla geliştirilen yeni konut alanlarının varlığı ile tanımlanmıştır. Banliyöleşmenin tüm göstergelerini Elazığ’da görmek mümkündür. Ticaret ve pazar ağırlıklı Gazi caddesine alternatif olarak oluşan hizmet ve eğlence ağırlıklı kent merkezi işlevi gören Hazardağlı kavşağı ve çevresi MİS’in güzel bir alternatif gelişim örneğini oluşturur. Yine düşük yoğunluklu yayılma-sıçrama modeli ile tanımlanan süreci de gözlemlemek mümkündür. Çünkü mevcut kentsel alanların çeperlerinde, saçaklarında, düşük yoğunluklu kentsel amaçlı araziler ve kırsal arazi parçaları, kentsel yayılma ve konutlar için tüketilmektedir.

2.3. Elazığ İlinde Nüfusun Yapı ve Bileşimi

Nüfusun yapı ve bileşimini nüfusun cinsiyet ve yaş özellikleri oluşturmaktadır. Elazığ'da kadın erkek nüfusunun gelişimine baktığımız zaman genel olarak bazı yıllar kadın bazı yıllar erkek nüfusunun fazla olduğu dalgalı bir seyir izlemektedir.

Grafik incelendiğinde 1927'de erkek nüfusun kadından az olduğu, bundan sonraki 1990'a kadar bütün dönemlerde erkek nüfus kadın nüfustan fazla bir seyir izlemiştir. 1975 döneminde bu durum grafiğe belirgin şekilde yansımıştır. 1975'teki bu artışı Keban Baraj inşaatı ve üniversitenin açılmasıyla ile gelen teknik personel ve işçi grubunun oluşturduğu bir artış olarak niteleyebiliriz. 2000 yılından sonra da kadın nüfusunda görülen artış bize il dışına çalışmak için giden erkek nüfusun ailelerini burada bıraktığını gösterir. Göçe katılan nüfus ağırlıklı olarak erkek nüfustur.

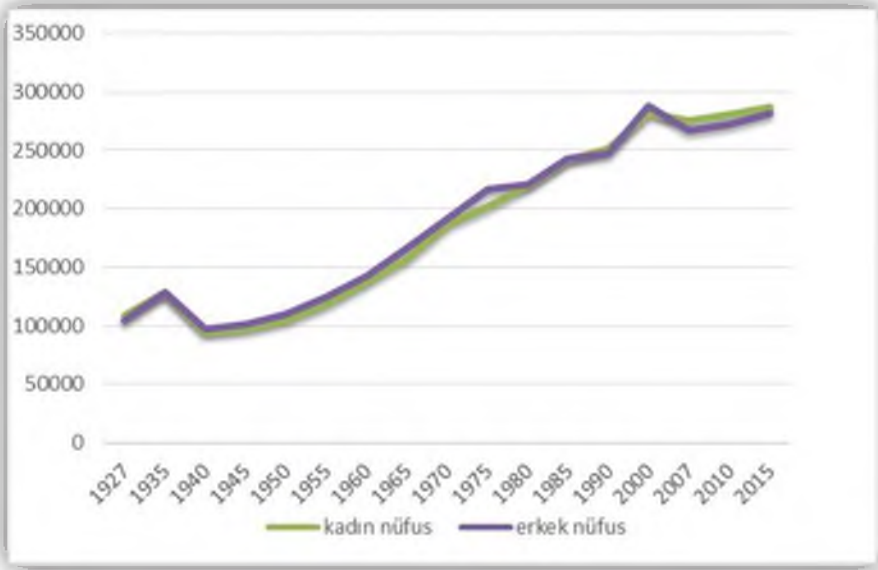
Tablo 5: Elazığ İlinde Nüfusun Cinsiyete Göre Bölünüşü (1927-2015)

Yıllar	Toplam Nüfus	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus
1927	213531	108855	104676
1935	256189	128065	128124
1940	190366	93786	96580
1945	198081	96934	101147
1950	213330	104178	109157
1955	242279	118055	124224
1960	278332	136749	141583
1965	322727	157091	165636
1970	376915	185632	191283
1975	417924	201285	216639
1980	440808	219692	221116
1985	483715	241438	242277
1990	498225	250904	247321
2000	569616	281929	287687
2007	541258	274974	266284
2010	552646	280146	272500
2015	574304	287170	281583

Kaynak: DİE-TÜİK Genel Nüfus Sayımları, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (1927-2015)

Elazığ ilinde, nüfusun cinsiyet ve yaş oranında bir dengesizlik görülmemektedir. Kırsallığın hâkim olduğu 1927-1960 arasındaki dönemde çok az da olsa kadın nüfus fazlalığı göze çarpar. 1960-1985 arasındaki, kentleşmenin hızlı olduğu dönemde ise erkek nüfusun fark edilmeyecek oranda fazlalığı görünür. Öyle ki 1985 nüfusuna bakıldığında Elazığ ilinde 242.277 Erkek, 241.438 kadın yaşamaktadır. Elazığ ilinin cinsiyet bölünüş grafiği iki eğrinin fark edilmeyecek bir seyir gösterdiğini ortaya koyar (tablo 5, grafik 3). Bu durum 1990'dan sonra yeniden kadın lehine bozulmuştur. 2015 ADNKS sonuçlarına göre Elazığ İlinde 287170 kadın ve 281583 erkek yaşamaktadır. Günümüzde İl merkezinde ise, 182578 (%49,6) erkek nüfusa karşılık, 184578 (%50,4) kadın nüfus bulunmaktadır. Yani il geneli ile il merkezi benzer özellik göstermektedir. Cinsiyet oranındaki denge hali doğal olarak şu sonuçları akla getirmektedir:

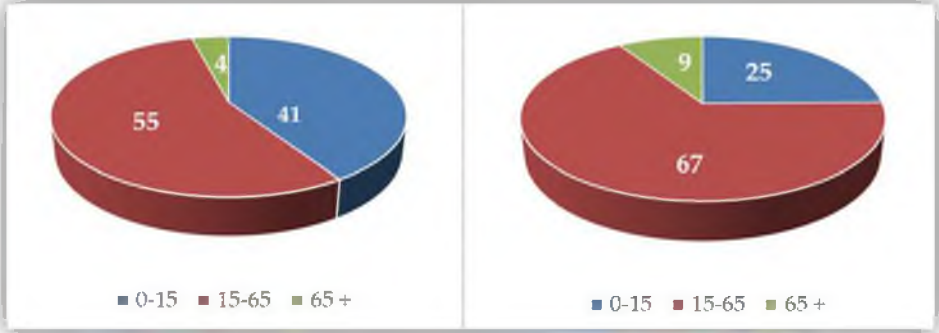
Grafik 3: Elazığ İlinde Nüfusun Cinsiyete Göre Bölünüşü (1927-2015)

- 1- Elazığ'a yaşanan göçler büyük oranda aile ya da küçük grup göçleridir.
- 2- Çoğunlukla yakın mesafeden göç almaktadır.
- 3- Yine ağırlıklı olarak yakın kırsal alanlardan göç almaktadır.
- 4- Günümüzde nüfus hareketleri, hane göçlerine dayanmaktadır.
- 5- İşçi göçleri sınırlıdır.

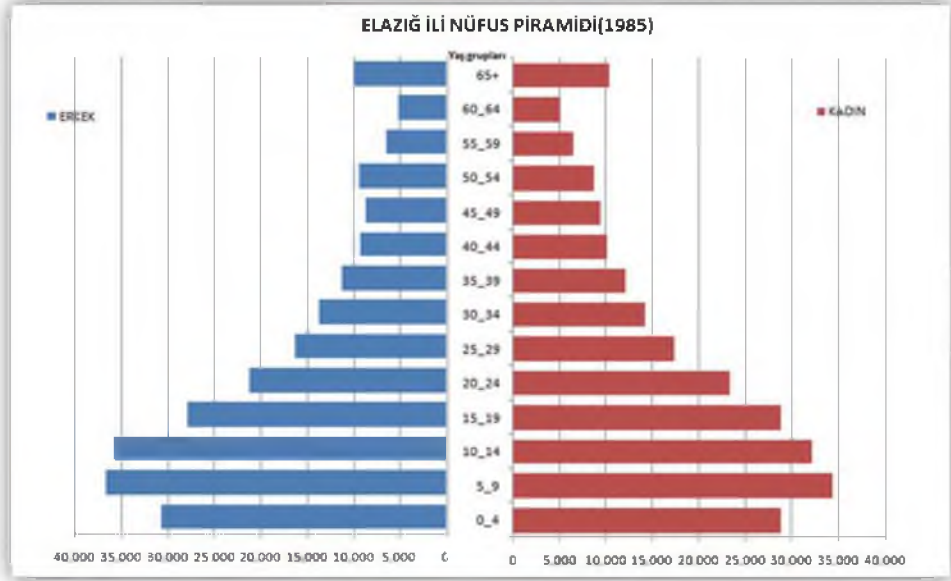
Elazığ ilinde yaş gruplarına göre analiz yapıldığında; 1985 yılı ile 2015 yılı arasında büyük farklılıklar görülür. 1985 yılında Nüfusun %96'sı yaşlı grubun dışındadır. Oran günümüzde %91'e gerilemiştir. Bu durum medyan yaşın yükseldiğinin ve Elazığ nüfusunun bir yaşlanma sürecine girdiğinin göstergesidir.

Grafik 4: Elazığ İlinde Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Bölünüşü (1985, 2014)

Yaş gruplarının yüzdelerini incelendiğinde 1985 yılında %41 0-15 yaş grubu ve %4 yaşlı nüfus (65+) grubuyla Kenya tipi (%40-50 çocuk,%2-5 yaşlı nüfus) yaş yapısı özelliği göstermektedir. Günümüzde dünyada Afrika ülkelerinin büyük bir kısmı ve Yemen'in yaş yapısı bu şekildedir. 2000 yılına gelindiğinde %31 çocuk nüfusla ve %6 yaşlı nüfusla Brezilya tipi yaş yapısı özelliği (%25-35 çocuk, %5-10 yaşlı nüfus) göstermektedir. 2014 yılı itibariyle de %24 çocuk nüfusu ile ABD tipi yaş yapısı gösterirken, %9 yaşlı nüfusu ile Brezilya tipi yaş yapısı özelliği göstermektedir. Yani mevcut durumda son yıllarda doğum oranları azalmış ancak ortalama yaşam süresi ve ölüm oranları henüz gelişmiş ülke özelliği gösterecek konuma gelmemiştir.

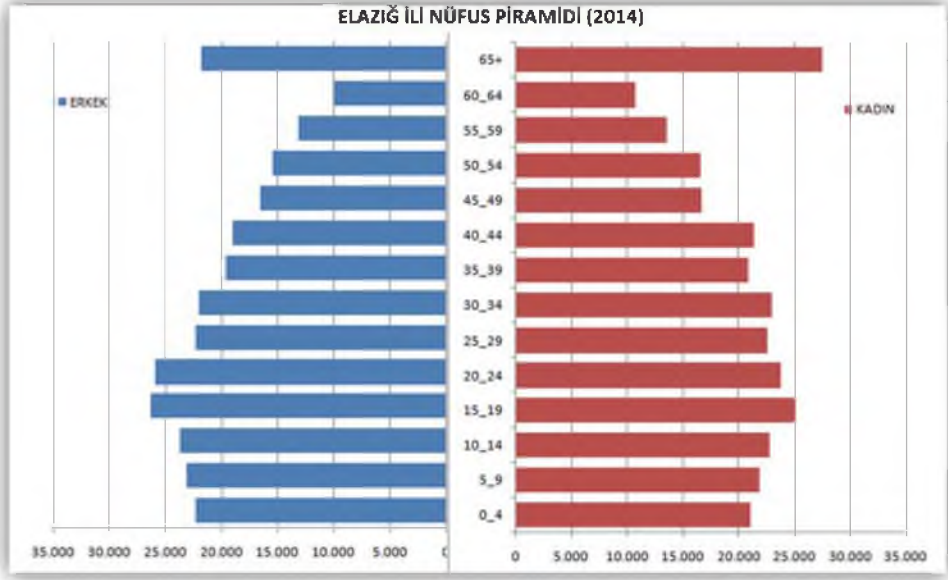
Grafik 5: Elazığ İlinin Nüfus Piramidi (1985)

Nüfusun yaş yapısını incelediğimizde, 1985 yılı nüfus piramidi 0-4 yaş grubu hariç geniş tabanlı bir piramit yani Kenya tipi gelişmekte olan ülke özelliği gösterir. 15 yaş grubundan itibaren erkek grubunda daha belirgin olmak üzere azalan nüfus yapısı göç veren bir yer olduğunun göstergesidir. 0-4 yaş grubundaki belirgin azlık 1980 yılından itibaren doğum oranlarının düştüğünü gösterir.

2000 yılı nüfus piramidinde doğurganlık oranında dikkati çeken hızlı bir düşüş görülmektedir. Bu piramit yapısı Batı Avrupa ülkelerinin birçoğunda 1930, Çin’de 1980’lerde görülen piramit şeklidir. 25-29 yaş grubundan itibaren yine erkek grubunda çok belirgin olarak görülen ani azalış göçün bir göstergesidir. Bununla birlikte yaşlı nüfusta 1985 dönemine göre bir artış olmuştur ve bu da bize ölüm oranlarında düşüşe geçildiğini göstermiştir.

Grafik 6: Elazığ İlinin Nüfus Piramidi (2014)

2014 yılına gelindiğinde piramidin tabanı iyice daralmış, üst kısmı genişlemiş arı kovanı şeklini almaya başlamıştır. Düşük doğum oranları gerçekleşmiş, gelişmiş ülkelerdeki kadar olmasa da düşük ölüm oranları kendini göstermeye başlamıştır. 1985 ve 2000 yıllarında olduğu gibi çok belirgin bir göç olgusundan bahsedilemez. Yine de erkek grubunda 20-24 yaş grubundan 25-29 grubuna az da olsa fark edilir derecede azalış görülür.

2.4. Elazığ İlinde Göçler

2.4.1. Nüfus Hareketleri

Coğrafyanın beş temel konusundan biri olan hareket kavramı kapsamında en önemlisi nüfus hareketleridir. Evlenme ve boşanmalar, gün içi ve gündüz-gece nüfusun yer değiştirmesi nüfus hareketleridir. Ancak en temel nüfus hareketleri göçlerdir.

Elazığ İlinde cumhuriyet öncesinde yoğun bir nüfus hareketi görülmüştür. 1915 de çıkarılan Ermeni nüfusuna yönelik tehcir kanunu ile bölgede huzursuzluğa sebep olan Ermeni nüfus zorunlu göç ettirilmiştir. 1897 Osmanlı nüfus sayımında Elazığ nüfusu 459.779 kişidir. Bu dönemde Mamuratül Aziz'de 380092 Müslüman, 950 Rum, 74204 Ermeni, 2390 Katolik, 607 Latin, 1505 Eski Suriyeli, 21 Gayrimüslim Çingene ve 1 Yahudi yaşamıştır.1900

yılında Mamuratül Aziz Vilayetine bağlı 14 kaza, 70 nahiye, 1.890 köy vardır. 1914 Osmanlı nüfus sayımına göre Elazığ nüfusu 143.031 kişidir. Nüfusun 102.850'si Müslüman, 31.564'ü Ermeni, 5.585'i Protestan, 1.448'i Katolik Ermeni, 983'ü Süryani 541'i Latin ve 60'ı Rum'dur (Sertel, 2013). Cumhuriyet sonrasında yapılan mübadelelerle Balkanlarda yaşayan çok sayıda Türk, ülkenin çeşitli yerlerine göç ettirilirken 1936 yılında da bir kısmı Elazığ'a göç ettirilmiştir. Akçakiraz, Sarıçubuk, Yurtbaşı, Altınçevre, Sivrice, Keban, Palu gibi yerlere yerleştirilen bu nüfus ilde Kovancılar ve Sivrice gibi iki ilçenin de kurulmasına sebep olmuşlardır (Akdemir ve Hoş, 2013).

İlde bir diğer nüfus hareketi Keban Barajı yapımı sonrası köyleri sular altında kalan kırsal nüfusun göçüdür. Devlet tarafından bu köylerde yaşayan insanlardan, Elazığ ve başka illerde bazılarına iş imkânı sunulmuş bazılarına toprak verilmiştir. Elazığ'da Doğu kent Mahallesi ve o zamanlar 1800 evler olarak bilinen Abdullahpaşa mahalleleri bu dönemde göç eden nüfus için kurulmuş mahallelerdir. Yine hem Tunceli hem Elazığ köylerinden göç ettirilen nüfus için Diyarbakır'da Cumhuriyet Köyü devlet tarafından kurulmuş, bu köyde bu nüfus için hem konut yapılmış hem her aile için 120 dekar arazi tahsis edilmiştir. Elazığ'da eskiden 128 evler olarak bilinen evler, o dönemin sembolü olarak günümüze kadar yaşamaktadır.

Tablo 6: Elazığ İlinde Dönemlere Göre Mutlak Göç Miktarı ve Hızı (1975-2015)

Dönemler	Toplam Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
2014-2015	574 304	22 170	21 699	471	0,8
2013-2014	568 753	19 724	24 162	-4.438	-7,8
2012-2013	568 239	21 433	21 303	130	0,2
2011-2012	562 703	17 108	18 344	-1236	-2,2
2009-2010	552 646	15 551	19 438	- 3 887	-7,0
2008-2009	550 667	15 900	18 001	- 2 101	-3,8
2007-2008	547 562	15 294	18 813	- 3 519	-6,4
1995-2000	513 839	36 075	48 438	- 12 363	-23,8
1985-1990	448 882	25 880	47 044	- 21 164	-46,1
1980-1985	426 601	23 619	37 302	- 13 683	-31,6
1975-1980	384 332	22 112	39 478	- 17 366	-44,2

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, 1980-2000 ve ADNKS Sonuçları, 2008-2014

Elazığ'da alınan göç ile verilen göçün miktarı ve hızı dönemlere göre birbirine zıt ve büyük değişim göstermektedir. 1975-1980 döneminde, Keban Baraj Gölü'nün etkisi ile net göç hızı belirgin bir farklılık oluşturmaktadır (-%44,2). Elazığ'da bir diğer önemli nüfus kaybı 1985-1990 arasında yaşanmıştır. Elazığ ilinin doğusundaki köylerden terör nedeni ile başka şehirlere ve il merkezine göçler yaşanmıştır. Bu durum %-46,2'lik bir net göç hızı ile kırsalın boşalmasına neden olmuştur. Kırsal nüfustaki azalma kırsal nüfus seyrini 1985-2000 arasında aşağıya doğru çevirmiştir (grafik 1). 1985 yılında Elazığ kırsal nüfus miktarı 250094'ten 2007 yılında 151484'e gerilemiştir. Oysa ilin nüfusu 574304'e kadar artmıştır (Tablo 6).

1985'li yıllardan sonra yaşanan terör olayları nedeni ile Palu ilçesine bağlı birçok köy zorunlu olarak göç ettirilmiştir. Karakoçan ve Kovancılar İlçelerinden Avrupa'ya işçi göçleri yaşanmıştır. Bu toplu göçlerin dışında Türkiye'de kentleşme sürecinin başlaması ile birlikte kırdan kente olan göç Elazığ'da da etkisini göstermiştir. Elazığ'da hem il dışına hem de Elazığ köylerinden Elazığ şehrine ve ilçe merkezlerine yoğun şekilde göçler yaşanmıştır. Raveinstein'ın göçle ilgili: "Her göç akımı kendini dengeleyecek başka bir göç akımı ile karşılaşır, terk edilen alan başka göçmenler tarafından doldurulur" (1885:171) ilkesini doğrular nitelikte nüfus hareketleri yaşanmıştır. Örneğin yaptığımız görüşmelerden 1950'li yıllardan itibaren Palu ilçe merkezinden Elazığ şehrine ve başka illere yoğun şekilde göçlerin olduğunu, giden nüfusun yerine Palu köylerinden gelen nüfusun yerleştiği sonucu çıkmıştır.

Günümüzde Elazığ Nüfusunun "nüfus taşıma kapasitesi" açısından bir dengeye ulaştığı ifade edilebilir. Çünkü ilde Nüfus artış hızı %9,7 (2014-2015) civarında bir düzeyde gerçekleşmektedir. Net göç hızı ise %0,8 düzeyindedir. Yani göçün etkisi minimum düzeydedir. 2010-2015 döneminde ortalama nüfus artış hızı %7,7 ve net göç hızı ise %-0,7 ile etkisi yok denecek kadar azdır (Tablo 6). 2014-2015 döneminde 574304 nüfuslu Elazığ ilinde net göç alımı sadece 421 kişidir. Bu durum, Elazığ nüfusunun ağırlıklı olarak doğal büyüme yolu ile değiştiğini gösteren bir gösterge olarak kabul edilebilir.

Yine şehir ve kırsal alan arasında yaz ve kış dönemlerinde yoğun bir nüfus hareketi vardır. Günlük nüfus hareketlerinde ise şehirsal alanlarda çevre mahallelerden MİS sahalarına ve diğer alanlara iş, eğitim, sağlık, rekreasyon gibi nedenlerle nüfus hareket eder. Kırsal alanda ise tarım ve hayvancılık faaliyetleri dışında bir de son zamanlarda kırsal nüfusun iyice azalması

sonucu okulları kapatılan köylerden çevredeki bir merkezde ve genellikle de ilçe merkezlerinde bulunan okullara taşınmalı eğitim faaliyetleri gün içi nüfus hareketleridir.

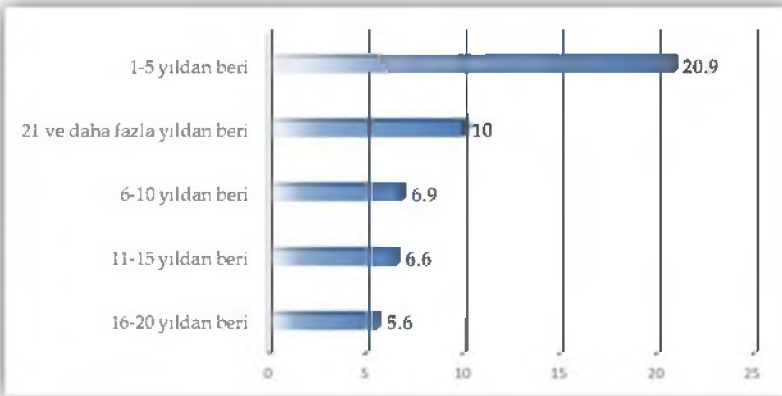
2.4.2. Araştırmanın Göç Bulguları

Grafik 7: Göç Durumu

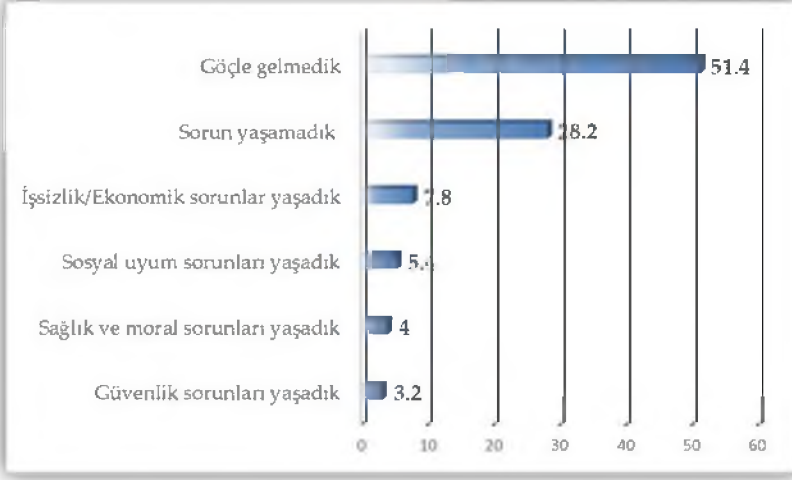
Elazığ'ın görüşülen örneklem nüfusunun %54,2'si göçle gelmemiştir; yerlidir. %19,2'si il dışından göçle gelmiş; %14,4'ü il içinden, köyden göçle gelmiş; %8,7'si ise il içinden başka bir ilçeden göçle gelmiştir.

Grafik 8: İkamet Durumu

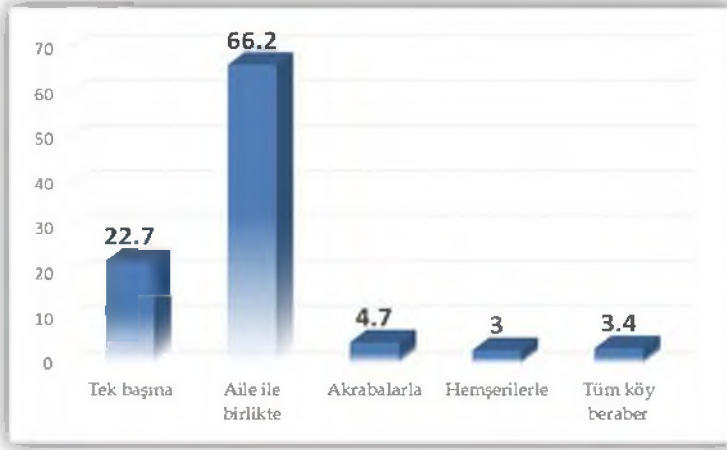
Araştırma verilerine göre araştırmaya katılan nüfusun yarıya yakınının Elazığ'a göç yoluyla geldiğini söylemek mümkündür. 1-5 yıldır Elazığ'da olanların oranı %20,9'dur. 20 yıldan daha uzun zamandan beri Elazığ'da yaşayanlar ise %10'dur.

Grafik 9: Göç Sorunları

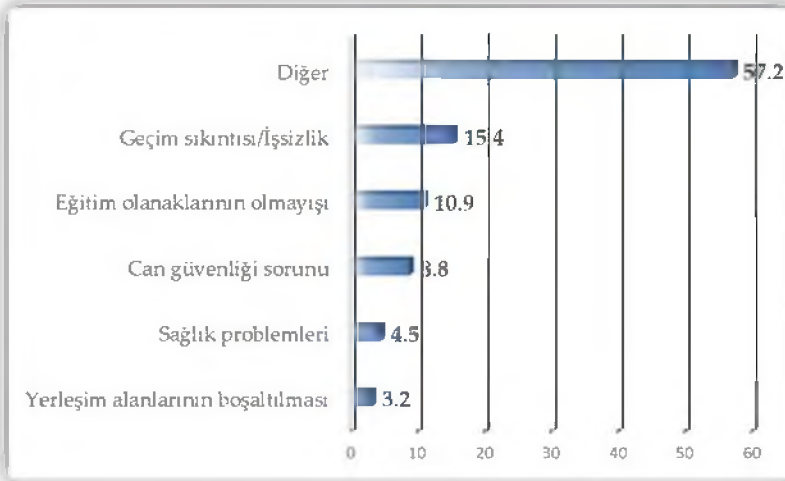
Katılımcıların %51,4'ü göç etmemiş; %28,2'si ise göç etmekle herhangi bir sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Göç edenlerinse göç sonucu karşılaştıkları en temel sorunlar sırasıyla, işsizlik ve ekonomik sorunlar (%7,8); sosyal uyum sorunları (%5,4); sağlık ve ruhsal-moral sorunlar (%4) ve güvenlik sorunlarıdır (%3,2).

Grafik 10: Birlikte Göç

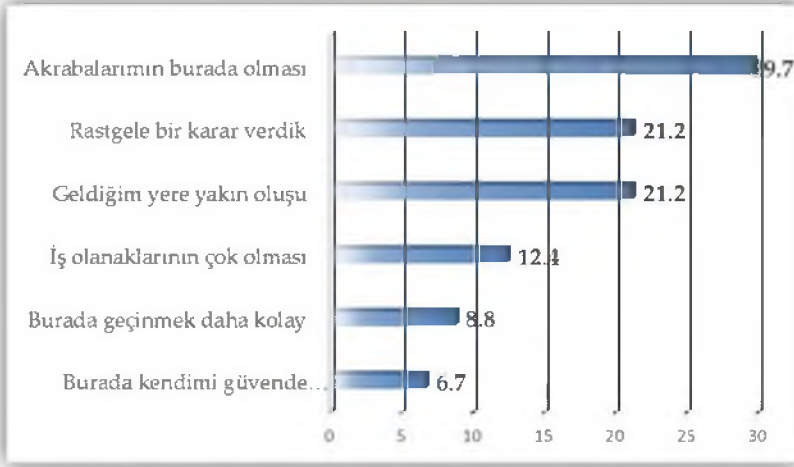
Göçle Elazığ'a (Elazığ'da görüşülen yere) gelenlere sorulduğunda, çoğunlukla (%66,2) ailesiyle göç ettikleri saptanmıştır. %22,7'si ise tek başına göç ettiğini ifade etmiştir.

Grafik 11: Göç Nedenleri

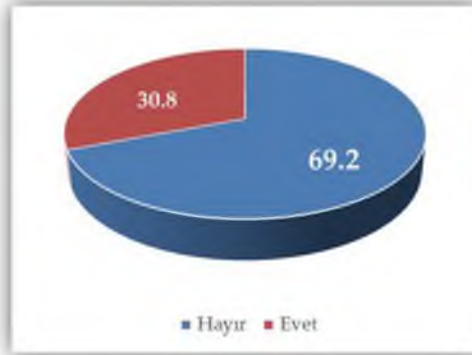
Göç edenlerin göç nedenleri, sırasıyla geçim sıkıntısı ve işsizlik (%15,4); eğitim imkânlarının olmayışı (%10,9); can güvenliği sorunu (%8,8); sağlık sorunları (%4,5) ve yerleşim yerlerinin boşaltılmasıdır (%3,2).

Grafik 12: Elazığ'a Göç Nedeni

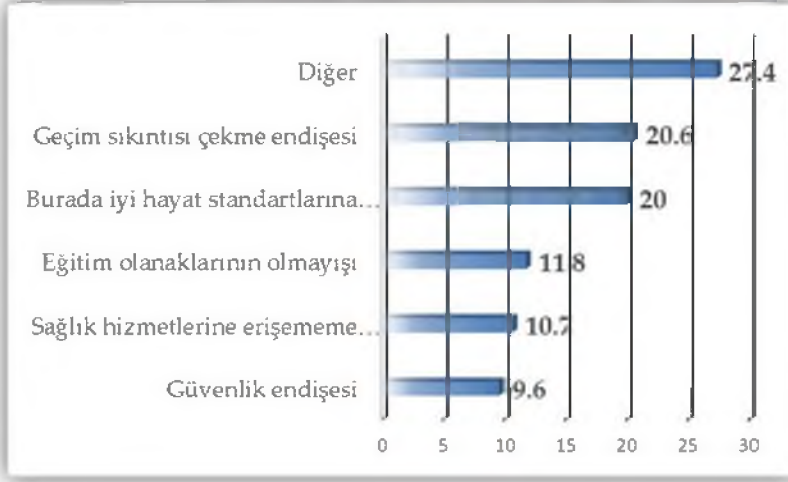
Göç edenlerin göç ettikleri yeri seçme nedenleri sırasıyla, akrabaların orada olması (%29,7); göç edildiği yere yakınlığı (%21,2); rastgele bir karar (%21,2); iş olanaklarının çokluğu (%12,4); geçim kolaylığı (%8,8); güvende hissettiği bir yer olmasıdır (%6,7).

Grafik 13: Geriye Göç Durumu

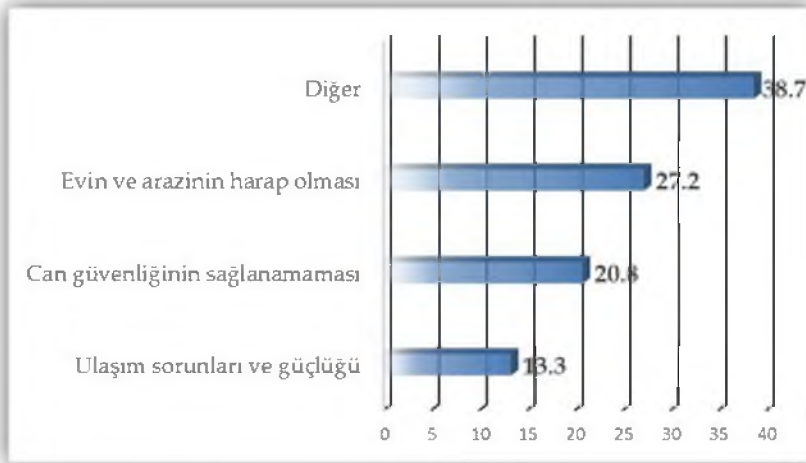
Göçle gelenlerin üçte ikisinden fazlası (%69,2) geri dönme şansına sahip olsaydı yine de geri dönmeyeceğini belirtmiştir. Bu da göçün zorunluluğunu ve göç ettiği yerdeki yerden memnuniyeti göstermektedir.

Grafik 14: Geriye Göçü Tercih Etmeme Nedeni

Tabloda bu durum daha da netleştirilebilir. Göçle gelenlerin geri dönmek istemeyişinin en temel sebepleri sırasıyla, geçim sıkıntısı çekme endişesi (%20,6); bulunduğu yerdeki iyi yaşam standartlarına alışma (%20); geldiği yerdeki eğitim imkânlarının zayıflığı (%11,8); sağlık hizmetlerine erişememe endişesi (%10,7); güvenlik endişesidir (%9,6).

Grafik 15: Geri Dönüşlerde Yaşanılan En Büyük Sorunlar

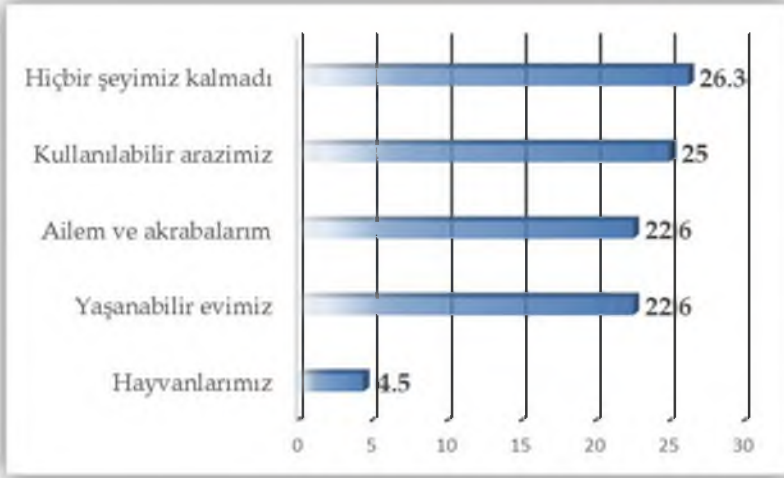

Katılımcılara göre geri dönüşlerde yaşanan en büyük problemler, %27,2'si için evin ve arazinin harap olması; %20,8'si için can güvenliğinin sağlanamaması; %13,3'ü ulaşım sorunları ve güçlüğü ve son olarak da %38,7'si için diğer önemli problemlerdir.

Göç edenlerden özellikle kırsaldan göç edenlerin geride bıraktıkları arazilerini takip edemedikleri ve *arazi ve evlerinin kullanılamaz hale geldiği* görülmektedir. Göç edilen yerleri daha cazip hale getirmek geri dönüşleri hızlandırabilir veya gündeme taşıyabilir. Terör her zaman bölgenin önemli sorunlarından birisidir. Vatandaşlar terör olaylarına destek vermemekte ve bu durumdan rahatsız olmaktadır. *Can güvenliğinin sağlanmaması* geri dönüşleri engellemekte ve vatandaşlar bu durumdan rahatsız olmaktadır. *Ulaşım imkânsızlıklarını* sorun edenler, her ne kadar köylere ulaşım sağlanmış olsa da şehre uzaklık ve yolların iyi olmaması geri dönüşler için sorun olarak görülmektedir.

Özellikle araştırmamıza konu olan vatandaşların geri dönme düşünceleri oldukça zayıftır. Katılımcıların üçte ikisi geri dönmek istese de bazı iyileştirmelerin yapılmasından yana bir tavırları vardır. Geri dönmeleri için bir çekici gücün olması gerekir. Bunun için "Göçle geldiyseniz, geldiğiniz yerde neyiniz kaldı?" şeklinde bir soru ile geride-arkada bırakılanlar belirlenmek istendi.

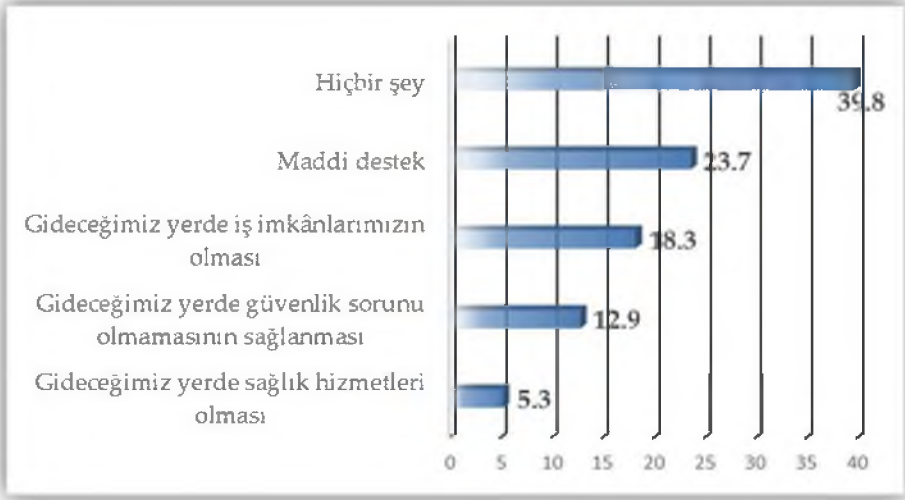
Grafik 16: Göçten Geriye Kalanlar

Göçle gelenlerin geride bıraktıkları bakıldığında, göçle gelen katılımcıların %26,3'ü geride bir şeylerinin kalmadığını ifade etmektedirler. %25'inin geride kullanılabilir arazileri; %22,6'sının yaşanabilir evi; yine %22,6'sının aile ve akrabaları ve %4,5'inin ise hayvanları kalmıştır.

Göçle gelenlerin dörtte birinin geride bıraktığı bir şey yoktur. Ki bu gruptakilerin pek bir fazla geriye dönme nedeni ortada yoktur. Dörtte üçünün ise geriye dönüş için en azından bazı gerekçeleri olabilir: bunlar –yukarıda ifade edildiği gibi- kullanılabilir araziler, yaşanabilir evler, aile ve akrabalarıdır.

Grafik 17: Göçle Gelenlerin Geri Dönmek için Devletten Beklentileri

Göç yoluyla gelmeyenler değerlendirme dışı tutulduğunda katılımcılardan %14,1'ü devletten maddi destek beklerken bunun aksine %11,3'lik oran devletten herhangi bir destek talebinde bulunmamaktadır. Ayrıca dörtte biri devletin gidilecek yerde iş imkânları oluşturmasını, güvenlik sorununu çözmesini ve sağlık hizmetleri sağlamasını istemektedirler. Göç eden katılımcılar kendi aralarında yüzde yüz olarak ele alınırsa dörtte üçünün devletten bir şekilde beklentisi olduğunu söyleyebiliriz. Dörtte birinin devletten bir beklentisi yoktur. Bunları üç şekilde yorumlamak mümkündür. Bu vatandaşlar ya devlete karşı mesafelidirler ya geri dönme düşünceleri yoktur ya da devlete yük olmak istememektedirler.

Grafik 18: Göçle Gelenlerin, Önceki Yer İle Elazığ'daki Yerleşim Yeri Karşılaştırması

Göç yoluyla gelmeyenlerin yarıya yakınının durumunda bir değişiklik olmamıştır. Üçte birine yakını yaşam standartlarının eskiye oranla daha iyi olduğunu belirtmiştir. %11'lik dilim çok daha iyi durumda olduklarını belirtmiştir. %15,2'si ise şu anda göç etmeden öncesine göre daha kötü ve zor şartlarda yaşadıklarını belirtmişlerdir. Burada daha iyi durumda olanlar %41 seviyesindedir. Az da olsa beklentilerini karşılayamayanların sayısı dikkate almayı gerektirecek ölçüdedir. Hayat şartları değişmeyen bireylerin göç yoluyla yer değiştirmesinin, yeni yerleşkelerine alışmaları ve çevre edinmeleri açısından zaman kaybı olarak yorumlanabilir. Ayrıca bu bireylerin daha güvenli veya hizmetlere erişim açısından daha avantajlı duruma geçtikleri söylenebilir.

2.4.3. Göç Düşünceleri

Odak grup görüşmelerinde katılımcıların Elazığ ve çevresindeki göç olayları için görüşleri şu şekilde belirlemiştir:

Görüşmelerde katılımcılar, göç konusunda Elazığ'ın nispeten civar illere kıyasla farklılığını vurgulayarak daha güvenli bir il olmasını ön plana çıkarmaktadırlar. Güvenli bir il olması, göç açısından çekici bir neden olarak algılanmaktadır;

“Elazığ'ın çevre illere oranla (Malatya hariç) genelde ekonomik açıdan daha iyi sayılabilecek bir konumda olması ve daha da önemlisi bölücü teröre karşı

duruşu nedeniyle güvenli bir sığınak olarak görölmesi nedeniyle özellikle Tunceli, Elazığ, Diyarbakır, Muş ve Erzincan illerinden gittikçe artan göçlere maruz kalmaktadır. İşin en dikkat çekici tarafı, söz konusu göçlerle gelenlerin genellikle niteliksiz (işsiz, ekonomik gücü zayıf veya hiçbir geçimi olmayan ve eğitimsiz) olmaları; bunun tersine ne yazık ki nitelikli nüfusu (eğitimli, eğitim seviyesi yüksek ve meslek sahibi olan) etnik yapının değişmesi, kültürel bozulma ve yozlaşma ve göçün neden olmaya başladığı güvensiz ortamdan duydukları kaygılar gibi nedenlerle daha çok batı şehirlerine göç etmektedirler. Bu durumu kaygı verici olarak görüyoruz”.

Bazı katılımcılar, göçü olumsuzlukların sonucu olarak değerlendirmektedir: *“Göç bölgenin güvenlik ve sosyal şartların bir sonucudur. Göçün ilimizi olumsuz etkilediğini düşünüyorum”*.

Bazı katılımcılar, Elazığ’a gelen göçün olumsuz sonuçlarına odaklanmış; özellikle de giden göçün “kaliteli”, gelen göçün “kalitesiz” olduğundan bahsetmişlerdir: *“Elazığ’a gelen göç faydalı değil. Gelen göç fakir. Gidenler zengin ve eğitimli toplum. Elazığ doğu ile batıyı bir araya getiriyor. Dolayısıyla Sosyal ekonomik durumu kötü olan göçü alıyor ama sosyal ekonomik seviyesi yükselen vatandaşlar ili terk ediyor. Dolayısıyla nitelikli göç veriyor ve niteliksiz göç alıyoruz”*.

“Doğudan sürekli göç alıyoruz. Bu göçlerin olumlu ve olumsuz sonuçları vardır. Bu göçler bir taraftan hegemonyanın yıkılması anlamına gelirken, diğer yandan nitelikli insanların şehirden gitmesine yol açıyor”. “İlimizde yetişmiş insanımızı ve sermayeyi tutamıyoruz çevremizden de niteliksiz göç almaktayız. Niteliksiz göç alıyor, nitelikli göç veriyor”. “Elazığ’ın yerlileri batıya göç ederken, daha vasıfsız kalitesiz göç almaktadır”.

Göçle gelenlerin birer kazım olduğunu düşünen katılımcılar da var ve gelenlerin sahip çıkılmasından bahsedilmektedir: *“Dinamik bir yapı söz konusudur. Doğu güneydoğudan Elazığ’a gelenler çoğu vatansever insanlar. Bu insanları kazanmamız lazım. Örneğin şehit cenazeleri olduğunda vatandaşlar alevi mahallelere saldırıyor. Bu son derece yanlıştır. Şayet doğru işlenebilirse Elazığ göçlerden kazançlı çıkar”*.

2.5. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri

Eğitim fonksiyonu, şehrin hizmet üretiminde ve büyümesinde sınırlarının genişlemesinde işlev gören temel fonksiyonların başında yer alır. Eğitim fonksiyonu şehrin gelişmesine hâkim olan yön veren ve adeta şehri yaşatan

bir işleve sahiptir. Yani şehrin hâkim olan fonksiyonudur. Şehrin eğitim fonksiyonu, civara ve uzak olan alanlara, dışarıya bağlayan bir niteliğe sahiptir. Şehrin en önemli hizmet ihtiyacının karşılanması, şehrin morfolojisini ve dokusunu etkiler. Eğitim fonksiyonu şehri şekillendiren, dönüştüren bir işleve de sahiptir.

Eğitim Fonksiyonu:

- 1- Var olması, gelişmesi ve büyümesi, yönü, toplanma ve dağılması ile mekâna ihtiyaç gösteren, mekânı tanzim eden düzenleyen,
- 2- Merkezi yer, fonksiyonel akım ve coğrafi çevresi büyük olması yönü ile mekânı aşan bir fonksiyonel karaktere sahiptir. Şehrin yakın ve uzak çevresinde etkili olması nedeni ile şehrin, şehir dışı çevresi ile olan ana bağlantılarından birisini meydana getiren fonksiyondur.

Elazığ'ın Osmanlılar öncesi dönemi kapsayan eğitim yapısıyla ilgili bilgiler günümüze ulaşmamıştır. Ancak, Harput'un Osmanlılar tarafından alındıktan sonraki bilgiler ışığında eğitim ile ilgili olarak şunları söylemek mümkündür. Medreselerin asrın başından beri faaliyette bulunduğu İlimizde, toplam 28 medresenin olduğu bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde "Maarif Nezareti Teşkilatı" kurularak illerde Devlet tarafından yeni okullar açılması faaliyetlerine girişilmiştir. Bu tarihten Cumhuriyet'in ilanına kadar (1893-1921) toplam 37 iptidai mektebinin bulunduğu, 1880-1892 yılları arasında 7 rüştiye mektebi, 2 kız rüştiyesi açılmıştır. 1892 yılında 1 askeri rüştiye, 1886 yılında 1 idadi mektebi, 1903 yılında Darülmualiminin Mektebi, 1915 yılında Darülhalife Medresesi, 1921 yılında Nafia Fen Mektebi Âlisi, 1940 Yılında Gedikli (Astsubay), 1909 yılında Darülharir (İpek Böcekçiliği) mekteplerinin kurulduğu görülmektedir. 1890 yılında Hristiyan mektepleri kurulmuştur. Meşrutiyet'in ilanından sonra bu sayının 6'ya ulaştığı görülmektedir. Yabancı okullar incelendiğinde; 1857 yılında Amerikan Koleji, 1869 yılında Fransız Koleji, 1895 yılında Alman Mektebi'nin açıldığı, bu okullarda ise Hristiyan çocukların okutulduğu bilinmektedir (Elazığ İl Yıllığı, 1973:72-73). Elazığ bugün de, eskiden olduğu gibi her kademedeki eğitim ve öğretim kurumları ile bu önemli özelliklerini devam ettirmektedir.

Elazığ şehrinde cumhuriyetten sonra kurulmuş olan en eski ilkokullar 1926 yılında açılan Ulukent mahallesinde Ulukent İlkokulu ve Yeni mahallede ki Cumhuriyet ilkokuludur. Bu iki okulu daha sonra İzzet paşa mahallesinde Dumlupınar (1932), 1937 yılında açılan Çarşı mahallesindeki Atatürk ilkokulu

izlemiştir (Elazığ İl Yıllığı 1973:71), 2014-2015 yılı itibarıyla Elazığ şehir merkezinde 28 adet okul öncesi 53 adet İlkokul, 43 adet ortaokul, 52 lise bulunmaktadır. 87651 öğrenci ve 5670 öğretmen sayısı ile günümüzde oldukça uygun şartlarda eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Buna 40667 öğrenci ve 1653 akademik personel ile şehrin tek üniversitesi olan Fırat Üniversitesini de katarsak Elazığ'da şehrsel fonksiyonların gelişmesinde eğitim fonksiyonunun büyüklüğünü daha iyi anlaşılabilir (Elazığ İl MEM, 2015:32).

**Tablo 7: TÜİK Verilerine Göre 2013-2015 Yılları Arası
15+ Yaş Okur-Yazarlık Oranları**

	2013			2014			2015		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T
Elazığ	94,05	87,76	90,85	94,43	88,53	91,43	96,00	89,73	92,80
Türkiye	95,18	88,91	92,04	95,43	89,51	92,46	97,02	90,98	93,99
İl Sırası	59	43	50	59	43	49	55	43	47

Kaynak: Elazığ İl MEM, 2015:38.

1970 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayan erkeklerin oranı toplam nüfus içerisinde %40,81 kadınların oranı, %50,86 iken 2015 yılı itibarıyla bu oran erkeklerde %96 kadınlarda ise %89,73 olmuştur (tablo 17). İlimizde okuma yazma bilmeyen nüfus içerisinde hala kadınların oranı çok yüksektir. 2015 yılı itibarıyla yine ilkokuldan sonraki kademelerde kadınların oranı erkelere göre bir hayli düşüktür. Aslında kökleri çok eski olan kültür ve tarih şehri Harput'un devamı olan Elazığ cumhuriyet dönemi öncesi oluşturduğu kültür şehri olma özelliğini günümüzde gösterememektedir. Elazığ şehri eğitim seviyesi bakımından günümüzde Türkiye ortalaması içerisinde orta düzeyde bir yerdedir (47. sırada). Fakat her geçen gün Elazığ şehri eğitim alanında yaptığı yeniliklerle eski Harput dönemindeki kültür şehri olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. Elazığ aynı zamanda Türkiye'nin köklü üniversitelerinden biri olan Fırat Üniversitesini bünyesinde barındırmaktadır. Üniversitenin bulunması ilde hem iktisadi açıdan hizmet sektörüne hareketlenme katmış hem de sosyal hayatı canlandırmada önemli rol oynamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan norm kadro uygulaması sayesinde şehirdeki öğretmen dağılışındaki dengesizlik giderilmeye

çalışılmaktadır. Ayrıca özellikle şehrin çevresinde ve ildeki diğer yerleşim birimlerinde bulunan okullara gereken önemin verilmemesi nedeniyle, buralardaki okullarda öğrenimde istenilen sonuca genellikle ulaşamamaktadır. Bu tip okullarda dersler, araç-gereç yetersizliği, okulun fiziki kapasitesinin sınırlılığı ve öğretmen yetersizliği gerçeğiyle yürütülmektedir. Günümüzde Elazığ şehri ve çevresinde 290 toplamda ise 990 okul için taşınmalı eğitim yapılmaktadır. Toplamda 7668 öğrenci taşınmaktadır. Bu sayılar dahi Elazığ'da hala eğitimde düzenlemelerin yetersiz kaldığı sonucunu doğurmaktadır.

Elazığ şehrinde eğitimde görülen sorunlar arasında ailelerin sosyo-ekonomik yetersizliği, okullarda öğrencilerin yeterli şekilde motive edilememeleri gibi unsurlar vardır. Aynı zamanda genellikle ortaöğretimde öğrencilerin isteksizce zorunlu olarak derslere girmeleri öğrencilerin dört yıllık gibi uzun sürelerinin boşu boşuna heba olmasına sebep olmaktadır. Sonuçta; bu tür okullardan mezun olan öğrenciler ortaöğretimde, arzu edilen başarıya ulaşamadıklarından, üniversite sınavlarında başarısız olmaktadır. Burada anlatılmak istenen öğrencilerin okula gönderilmemeleri değildir. Adı meslek okulu veya başka bir okul olabilir. Adı ne olursa olsun sistemdeki bu, yığılan öğrenciyi donanımlı bir şekilde yetiştirerek Üniversiteye gitme hayali kurmadan ekonomiye kazandırmak gerekmektedir (Özdal, 2010:99; Elazığ İl MEB, 2015:37).

Üniversitenin problemlerine baktığımızda en önemli sorunlardan biri üniversiteye ayrılan kaynakların yetersizliği ve buna bağlı olarak yatırımların aksamasıdır. Yine üniversite öğrenci kapasitelerinin artışı nedeni ile derslik, atölye, laboratuvar, sosyal tesis ve yönetim binaları sınırlı sayıda kalmaktadır. Oldukça büyük bir Kütüphaneye sahip üniversitenin yeni Kütüphane binalarına ihtiyaç doğurmaktadır. Her alanla ilgili yayınların Elazığ'da izlenememesi üniversitenin problemleri arasındadır. Mesire yerinin Fırat Üniversitesine devredilememesi, üniversite-sanayi işbirliğine gereken önemin verilmemesi öğretim üyeleri ve öğrencilerin sorunları da problemler arasında yer almaktadır. Üniversitenin, ülkemizin önemli üniversiteleri arasında yer alması (2015 Yılı URAP verilerine göre 20. sırada) Elazığ şehri için büyük bir katma değerdir. Açılacak bir özel üniversite Elazığ şehrinin cazibesini artıracak ve tarihteki misyonuna yeniden kavuşacaktır.

Elazığ'da geçmişten günümüze baktığımız zaman kırsal alandaki ekonomik etkinlikler farklılıklar göstermektedir. Reşat İzbirak 1984 yılında Türkiye'deki köyleri geçim kaynaklarına göre sınıflandırarak 9 farklı köy grubuna ayırmıştır. Elazığ ilinin kırsal alanlarının hemen hepsinde bu tarz köy tiplerini görmek

mümkündür. Uluova, Kuzova, Kovancılar Ovası, Karakoçan Ovası, Behrimaz Ovası gibi geniş düzlük alanların bulunduğu yerlerde “ekinci köyler” mevcuttu ki bu köylerde geniş tarlalarda ekincilik çoğunlukla da tahıl tarımı yapılmaktadır.

Dağlık alanların etek kısımlarında akarsular ve yan kollarının vadi kenarlarında ekinci köylere göre daha dar arazileri bulunan “bahçeci köyler” bulunmaktaydı ki bunlar da meyvecilik sebzeçilik ve bağcılık yapan köylerdi. Mera alanlarının geniş yer kapladığı, otlakların bulunduğu alanlarda “hayvancı köyler” vardı. Bu köyler özellikle Palu çevresinde Akdağ’ın yüksek mera alanları yakınlarında, Karakoçan ve Kovancıların doğu kesimlerinde, Maden’in, Baskil’in yüksek kesimlerindeydi. Son dönemlerde Keban Barajı çevresinde balıkçılıkla uğraşan çok sayıda yerleşme bulunmaktadır ancak tam olarak “balıkçı köy” diyebileceğimiz nitelikte bir köy yoktur.

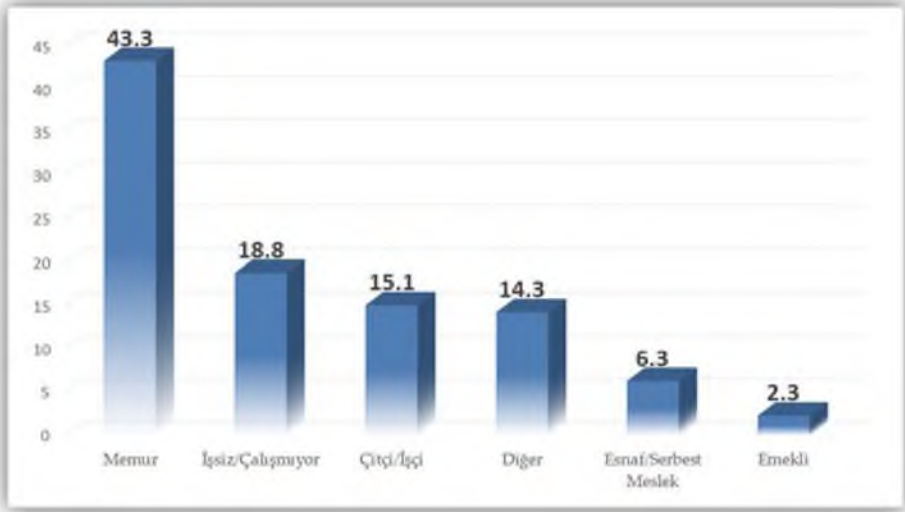
Bahsettiğimiz bu köy tipleri artık tam ekinci, bahçeci, hayvancı köy özellikleri göstermemektedirler. Eskiden bu sınıflandırmaya tam olarak uyan bu köylerde artık tarımın hayvancılığın bahçeciliğın yanı sıra başka işler de yapılmaktadır. Örneğin ekincilik yapan bir köydeki çiftçi ekinini ektikten sonra hasat zamanına kadar başka bir işle meşgul olmaktadır. Ya şehirde ya başka bir ilde dönemlik olarak ve genellikle hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bunda tarım topraklarının az ve parçalı olmasının, sulama ve gübreleme gibi bazı tarım gerekliliklerinin pahalı olmasının ve üretilen ürünlerin artan nüfusla birlikte bir ailenin geçimini karşılamada yetersiz olmasının etkileri vardır.

Bu sebeple eskiden ekinci, bahçeci, hayvancı köyler günümüzde “işçi-tarımcı”, köylere dönüşmüştür. Palu köylerinde hayvancılıkla veya bahçecilikle uğraşan ailelerin çoğunda köy koruculuğu yapan bir aile üyesi vardır veya genellikle Elazığ Şehri’nde inşaat işlerinde çalışmaktadırlar. Elazığ Şehri yakın çevresindeki köylerde geniş tarım alanları bulunduğu halde, mevcut arazi nüfusun ihtiyacını karşılamaz ve şehre yakın olma avantajını kullanarak köylerinde ikamet edip şehirde genellikle hizmet sektöründe çalışmaktadırlar.

Elazığ’da kırsal -kentsel nüfus dağılışı ve yoğunluğu birçok etkenin sayesinde farklı bölgelerde farklı özellikler göstermekle birlikte genel olarak kırsal alanda nüfus seyrek dağılmış şehirsal alanlarda ise bir toplanma göze çarpmaktadır. Merkez ilçe, Ağın ve Kovancılar ilçelerinde şehir nüfusu kır nüfusundan fazladır. Sivrice, Maden, Palu, Karakoçan, Baskil, Keban, Alacakaya ilçelerinde kırsal nüfus şehir nüfusundan fazladır bu oran en fazla kırsal nüfus oranı olan %79 ile Arıcak ilçesindedir (ADNKS, 2015).

Bu oranlar hesaplanırken ilçe merkezi nüfusları şehir nüfusu olarak kabul edilmiştir. Ancak gerçekte Ağın, Keban, Sivrice, Arıcak, Alacakaya, Maden ilçe merkezleri birer kasaba görünümündedir. Geçmiş dönemlere göre kırsal alanlarda çok seyrek bir nüfus dağılışı göze çarpmaktadır ve şehirlerde aşırı bir yoğunlaşma mevcuttur. Ancak bu yoğunluk farkı yaz dönemlerinde değişiklik göstermektedir. Köylerden şehirlere göçen nüfusun büyük bir kısmı yaz dönemlerinde bahçe, bağ, tarla gibi arazilerini işlemek üzere köylerine geri dönerler. Bu durum Elazığ'ın hemen hemen her ilçesinde görülen bir olgudur. Evet, göç yaşanmıştır ancak terk edilen yerlerle bağlar koparılmamıştır. Kış dönemlerinde adeta hayalet köylerden oluşan kırsal alanlar yaz dönemlerinde eski canlılığını yeniden kazanmaktadır.

Tablo 8: Elazığ Nüfusunun Meslek Gruplarına Göre Oransal Bölünüşü

Elazığ'da işsizlik önemli sorunlardan biridir. İşsizlik oranı %18,8 ile Türkiye ortalamasının çok üzerindedir. Buna paralel olarak Elazığ'da istihdam oranı %34,1 ile Türkiye ortalamasının (%41,7) önemli ölçüde altındadır. Sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışanların il nüfusuna oranı yalnızca %15,6'dır ve bu oran Türkiye ortalaması olan %20,6'nın oldukça altındadır.

İlin meslek grupları açısından ağırlıklı bölümünü orta sınıf olarak bilinen memur, işçi ve küçük esnafla oluşturmaktadır. Bu üç sınıfın toplam faal nüfustaki oranı %64,7 civarındadır (tablo 4). Bu oldukça geniş bir kitlenin emek yoğun çalışması anlamına gelmektedir.

2.6. Elazığ İlinde Nüfus Dağılışı ve Yoğunluğu

Elazığ ilinde kentleşme süreci nüfus yoğunluğundaki değişimi en fazla etkileyen faktör olmuştur. Özellikle Elazığ şehri geçirdiği hızlı kentleşme süreci sonucunda il nüfusunun %61'ini bünyesinde toplamıştır. Nüfus artış hızı kırsal ve toplam nüfusa göre şehrsel nüfusta her dönemde daha fazla olmuştur. Elazığ Şehri ilk zamanlar idari fonksiyonuyla nüfusu çekmiş ancak esas gelişimini şehrsel fonksiyonlarının artmasıyla kazanmıştır. 1950 ten sonra yaşanan hızlı göç hareketi en fazla 1950-1955 ve 1965-1970 dönemlerinde şehrsel nüfus artış hızını arttırmıştır. Bu dönemlerde Elazığ Şehri, "Doğu Elazığ Şehri" (Akdemir, 2013) olarak tanımlanan kent merkezi formunu tamamlamış ve batı- kuzey batı yönünde gelişmeye başlamıştır. 1985 sonrası dönemde toplu konutların yapımı şehrsel alanın artmasına neden olmuş, şehir genişlemiştir. Şehrsel alan büyürken nüfusta hızla artmıştır. Bu göç akımı kırsal alandan ve ekonomik sebeplerle gerçekleşmiştir. Hızlı kentleşme sebeplerinden en fazla iş imkânı ve şehirlerin yaşamak için daha cazip gelmesi (elektropolis) kentleşme sürecini hızlandırmıştır. Elazığ Şehri'nin alanı her dönemde genişlerken nüfusu da hızla artmıştır.

Nüfus yoğunluğunu etkileyen fiziki faktörlerden eğim, bakı, yükselti ve topografik özellikler gibi birçok faktör Elazığ'da da nüfusun dağılışı ve yoğunluğunu etkilemiştir. Az eğimli topografik birimler, su kaynaklarına yakınlık, nispeten alçak sahalarda dünyanın istisnalar dışında hemen her yerinde olduğu gibi Elazığ'da da her dönemde nüfusun dağılışı ve yoğunluğunda etkili olmuştur. Toros Dağ Kuşağında bulunması sebebi ile Elazığ'da reliefin kısa mesafelerde değiştiğini görmekteyiz. Özellikle doğu ve güney kesimlerinde dik yamaçlar, derin vadiler sık karşılaşılan jeomorfolojik birimlerdir. Bu durum kısa mesafelerde farklı yerleşim birimlerinin oluşmasında da etkili olmuştur. Güney ve doğu kesimlerinde dağlık sahalarda, dar ve derin vadiler, yüksek eğimli yamaçlar yerleşmelerin ve dolayısıyla nüfusun dağılışı ve yoğunluğunu sınırlandıran faktörlerdir. Maden Dağları, Akdağlar, Kara boğa Dağları topografik zorlukları nedeni ile her dönemde nüfusun en seyrek olduğu sahalarda olmuştur. Yine aynı dağlık kütlelerin yüksek sahalarda Elazığ'ın anökümen sahalarda karşılık gelmektedir (harita 3).

Yükselti arttıkça buralarda yerleşme doğal ortam tarafından sınırlandırılmış ve engellemiştir. Elâzığ İlinde Göller, Baraj Gölleri, Vadiler, Yüksek dağlık alanlar, nüfusu sınırlandıran ama nüfus yoğunluğunu artıran coğrafi birimlerdir. Topografik unsurlar örneğin Akdağ çevresinde ulaşımı oldukça

çetin hale getirmiştir. Yükselti ve eğim nedeniyle tarımın yok denecek kadar az yapılması, topoğrafyanın getirdiği zorluklar Elazığ ili kırsalından göçü tetiklemiştir. Elazığ ovası başta olmak üzere, Baskil, Kovancılar, Karakoçan, Uluova, Kuzova gibi topoğrafyanın sade olduğu az eğimli alanlar nüfusun her dönemde en yoğun olduğu alanlara karşılık gelir. Zaten ilin en önemli yerleşim birimi olan Elazığ Şehri'nin deyim yerindeyse atası olan Harput Şehrinden kopup ona alternatif, zamanla rakip ve nihayetinde onu bir mahallesi olarak içine alacak kadar büyümesinin temelinden az eğimli jeomorfolojik birimler ve su kaynaklarına yakın olarak kurulması yatmaktadır.

1950-55 dönemine kadar, nüfusun az eğimli ve yükselti değeri düşük sahalara yerleştiği dikkati çeker. Merkez ilçe, Palu ve Maden ilçelerinin şehir alanlarındaki yoğunluğun göze çarpması ile birlikte genel olarak en alçaktan en yüksek basamağa doğru yoğunluk azalmakta, akarsu çevrelerinde ve az eğimli sahalarda dağılışı göstermektedir. İlçe merkezlerinin nüfusu oldukça düşük olması, ilçe merkezlerinin nüfuslarının, köy nüfuslarına yakın değerlerde olmasına neden olmuştur. Köyler ortalama 100-150 kişi nüfus barındıran ve yamaçlardaki fay-karstik kaynakların çevresinde yerleşmeyi tercih etmiş nüfustur (harita 2).

1970 yıllarda, nüfus nüfusun en fazla il alanının da %35'lik oranına karşılık gelen 1000-1250 m yükseltisinde yoğunlaştığını görmekteyiz. Haritada sarı renkle gösterilen bu alan Elazığ'ın en önemli yerleşmeleri olan Elazığ Şehri, Baskil, Karakoçan ve Maden şehirlerinin de bulunduğu yükselti kuşağına karşılık gelmektedir. Yine il toplam alanının %21'ine karşılık gelen 750-1000 metre arasındaki yükselti kuşağı da nüfusun yoğun olduğu diğer bir kuşaktır. Keban, Palu, Ağın, Kovancılar ilçe merkezlerinin de kurulmuş bulunduğu bu kuşak genel olarak ya az eğimli ve tarım alanlarının bulunduğu ya da akarsu yataklarının olduğu alanlara karşılık gelmektedir. İlin bu yükselti kuşaklarından sonra 1250-1500 metre kuşağı (%23) ve 1500-1750 metre kuşağına çıkıldıkça nüfus kademeli olarak seyrelmeye başlamaktadır ve 1750 metreden sonra neredeyse yok denecek kadar az bir nüfus vardır. Bunların dışında haritada dikkati çeken bir diğer unsur her yükselti kuşağında da nüfusun akarsulara yakın yerlerde toplanmış olmasıdır (harita 4).

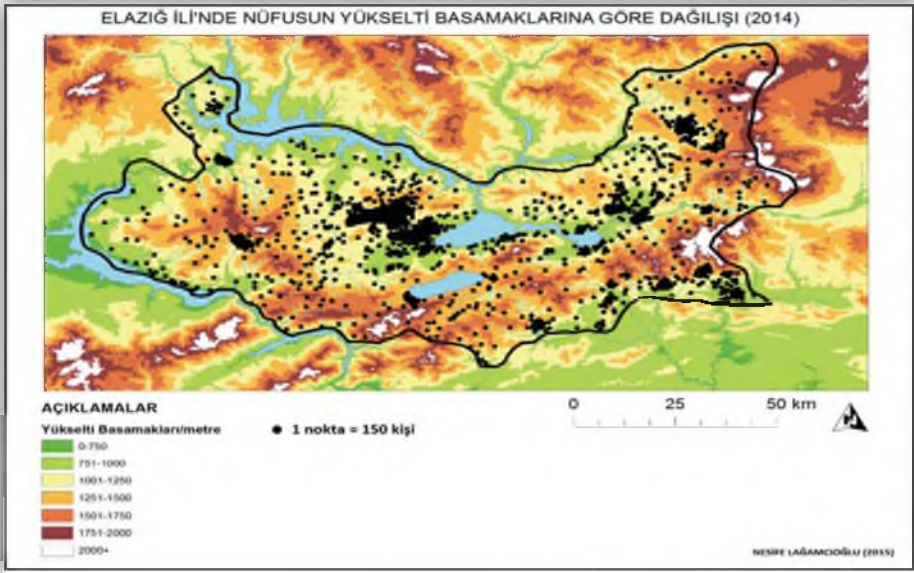
Yükselti basamaklarına göre dağılışı 2014 haritası (harita 3) incelendiğinde nüfusun kırsalda iyice seyreltiği ve merkezi alanlarda özellikle de Elazığ şehrinde çok fazla yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Dağlık ve eğimli alanlar neredeyse boşalmış durumdadır. Kırsal alanın dağlık olan kesimlerine karşılık

eğimin az olduğu sahaları nüfus barındırma açısından nispeten daha iyi durumdadır. Yine 1000-1250 metre kuşağı en fazla nüfus barındıran kuşaktır. Arıcak ve Alacakaya İlçelerinin kırsal alanları 2000 yılına göre seyrelmiş gibi görünse de yine de ilin diğer benzer karakterdeki dağlık ve eğimli sahalarına göre yoğun sayılabilir (Lağımciöğlu, 2016:47)

Elazığ'da iktisadi ortam nüfus yoğunluğuna etki eden bir diğer faktör olmuştur. Şehir alanları iş imkânları nedeniyle her dönem nüfusun daha yoğunlaştığı alanlar olurken tarımın yapılamadığı dağlık ve engebeli alanlar hayvancılığın ön planda olduğu dönemlerde nüfus barındırabilirken, hayvancılığın önemini yitirmesiyle ve şehirlerin ekonomik olarak cazibe merkezi haline gelmesiyle nüfusu azalan yerler olmuştur. Arıcak ilçesi şehirlere uzak olması ve ulaşım güçlüğü nedeniyle kırsal görünümünü korumuştur. Kalabalık aileler aktif olarak tarım ve hayvancılık faaliyetleri yürütmektedir ve temel geçim kaynağı tarımla hayvancılıktır.

İlde genel olarak parçalı tarım arazilerinin bulunması tarım yapılmasını sınırlandırır niteliktedir. İl tarımının en büyük sorunu parçalı tarım arazileri, gübreleme ve sulama yetersizliği nedeniyle üretimin az olması ve ailelerin geçimini sağlamakta yetersiz kalmasıdır.

Harita 3: Elazığ İli'nde Nüfusun Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı (2014)

Bu sebeple aslında en fazla tarım alanlarına sahip olan Elazığ Şehri çevresindeki ovalık alanlarda yeterli nüfus miktarı olmasına rağmen tarımsal nüfus yoğunluğu düşük değerler göstermektedir. İnsanlar şehre yakın olma avantajıyla köylerinde oturup şehirlerde başka işlerde çalışmaktadırlar. Alacakaya İlçesi'nde maden ocaklarının bulunması sebebiyle benzer karakterdeki diğer kırsal alanlara göre yoğun nüfusludur. İş imkânı göçü engellemiştir.

2014 yılına göre Elazığ Şehri km^2 ye 2550 kişi ile çok yüksek bir yoğunluk değerine ulaşmıştır. Yakın çevresindeki Yurtbaşı, Yazikonak, Akçakiraz gibi Kasabalar (idari olarak beldeye karşılık gelirler) yine yoğunluk değerleri yüksek ikinci derece yoğun nüfuslu alanlardır (Harita 4-5).

Karakoçan ($746/\text{km}^2$) ve Kovancılar ($1090/\text{km}^2$) çevresindeki köylerle birlikte yoğun nüfuslu alanlar olmuştur. Arıcak İlçesi ise yine önceki dönemde olduğu gibi köyleriyle birlikte benzer karakterdeki diğer kırsal alanlardan farklı olarak yoğun nüfuslu alanlar olarak karşımıza çıksa da artık göçün yavaş yavaş burada da başladığı söylenebilir. Zaten kısıtlı olan mera ve tarım alanları gibi doğal kaynakları ilçe nüfusunun taşıma kapasitesine ulaşmış ve bundan sonra göçü tetikleyecek aşamaya gelmiştir. Diğer ilçe merkezleri ise çevrelerindeki köylerden ancak ayırt edilebilecek şekilde bir farkla yoğun nüfuslu alanlardır. Seyrek nüfuslu alanlarda seyreklik daha da artmış, kırsal alanda idari merkezler dışında herhangi bir yoğunluk kalmamıştır. Karakoçan Şehri bir önceki döneme göre yoğunluğu azalan şehir yerleşmesi olmuştur. Buna karşılık Kovancılar Şehri Elazığ Şehri ile birlikte yoğunluk değerini arttıran tek yerleşme olmuştur. Mevcut durumda Kovancılar Şehir alanı da Elazığ gibi genişleme eğilimindedir ve Palu Şehri ile birleşmeye doğru gitmektedir (Lağımciöğlü, 2016:63).

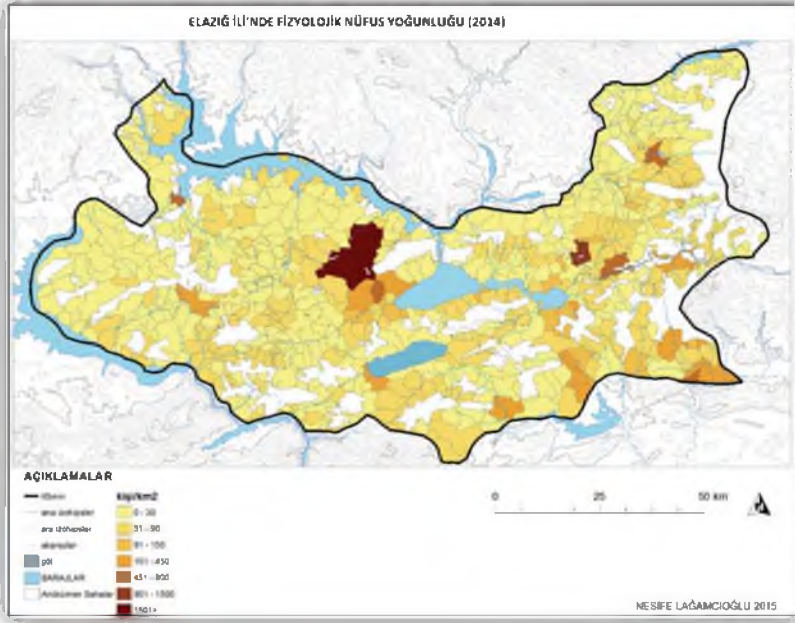
İlin batısındaki kırsal alan yine her döneme olduğu gibi en seyrek nüfuslu alanlar olmuştur. Genel olarak bu dört aritmetik nüfus yoğunluk haritası incelendiğinde, Elazığ Şehri her dönemde daha da artış göstererek en yoğun nüfuslu alan olmuştur. 1970 yılı diğer yıllara göre kırsal nüfusun en yoğun olduğu yıl olmuş, 2000 yılında kırsalda başlayan azalma şehirlere yakın yerleşmelerde ve şehirlerde yoğunluğu arttırarak ta kendini göstermiştir, ilin batı kısmı her dönemde seyrek nüfuslu olmuştur. 2014 yılında kır-kent göçünün Elazığ'daki sonucu açıkça haritalara yansımıştır

Genel olarak İl nüfusu her dönemde sayısal olarak artmış ancak nüfus artış hızı ve oranlarında azalış olmuştur. Elazığ İli kırdan kente göçün yoğun

olarak yaşandığı bir saha olmuştur. Kırdan kente göçün yönü sadece ilin kırsal alanlarından şehirselleşen alanlarına doğru değil başka illere doğru da olmuştur. İlde dağlık engebeli alanlar her dönemde daha da belirginleşerek düşük nüfuslu alanlar olmuştur. Az eğimli ve düz alanlar ise geçmişten günümüze hep yoğun nüfuslu alanlar olmuştur. Bunlardan bazıları ulaşım, İdari ve ekonomik nedenlerle daha da yoğun nüfuslu alanlar olmuştur. Özellikle Elazığ Şehri her dönemde yoğunluk değerini katlanarak arttırmıştır. Elazığ Şehrinin yakın çevresi de ona paralel nüfus çekim alanları olmuş, günümüzde şehirle bütünleşme eğilimine girmiştir. İlin batısındaki kırsal alan her döneme anökümen sahalardan sonra ikinci derece en seyrek nüfuslu alanlar olmuştur.

Elazığ'da fizyolojik nüfus yoğunluğu, aritmetik nüfus yoğunluğu haritasından farklı bir harita oluşturmaktadır. Dağlık engebeli alanların varlığı anökümen alanları arttırmıştır. Bu anökümen sahaların fazla olduğu alanlar fizyolojik nüfus yoğunluk haritalarında aritmetik nüfus yoğunluk haritalarına göre daha yoğun nüfusludur. Tarımsal nüfus yoğunluğu haritası ile fizyolojik nüfus yoğunluğu haritası örtüşmekle birlikte kente yakın alanlarda farklılaşmaktadır. Kente yakın alanlarda tarımsal nüfus yoğunluk değeri aritmetik nüfus yoğunluk değerine benzemektedir. Kırsal-kentsel nüfus bölgeleri fizyolojik olarak oldukça belirgindir (harita5). Kırsal alanlarda nüfus yoğunluğu aritmetik nüfus yoğunluk haritasının aksine fizyolojik nüfus yoğunluk haritalarında gösterildiği üzere daha yoğun nüfusludur. Tarım topraklarının fazla olduğu az eğimli ve düz sahalarda aritmetik ve fizyolojik nüfus yoğunluk haritaları birbirine benzemektedir. Bu alanlarda nüfusu sınırlandırabilecek herhangi bir engel yoktur ve mevcut arazinin tamamına yakını kullanılmaktadır. Bu da aritmetik ve fizyolojik hesaplamada kayda değer bir farkın ortaya çıkmamasına neden olmuştur. Elazığ'da beşeri ortam daha yoğun alanların belirmesinde temel unsurdur. İdari fonksiyonlar, ulaşım, kentleşme sosyal hayat, şehirselleşen yaşam tarzı nüfusun dağılımında doğal faktörlerin etkisinden daha fazla etkili olmuştur. Ancak kentleşen alanların da yine topoğrafik ve hidrografik unsurlarla ilk çekirdeklerini oluşturduklarını belirtmek gerekir. İndirgemeci bir yaklaşımla bakacak olursak yıllar geçtikçe kır- kent göçü Elazığ'da nüfus yoğunluk haritalarını değiştiren temel unsur olmuştur. Yıllar geçtikçe nüfusunu sadece doğal artışla arttırabilen kırsal alanlarda nüfus artışı yavaşlamış, kırsal yerleşmeler peyderpey boşalmaya başlamış ve şehirselleşen alanlar nüfusunu katlanarak arttırmıştır (Lağımcioglu, 2016:72)

Harita 4: Elazığ İli'nde Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu (2014)

3.1. Eğitim

Elazığ, eğitim-öğretim hayatı bakımından oldukça köklü geleneğe sahiptir. Eski yerleşim yeri olan Harput'ta faaliyet gösteren örgün eğitim kurumları başta olmak üzere, yabancı okullar, gayrimüslim mektepleri, meslek liseleri ve yaygın eğitim kurumları, bu bölgenin Cumhuriyet öncesi eğitiminde rol oynayan başlıca kurumlardır. Harput'ta, XVI. yüzyılda var olan üç medrese (Esediye, Zahiye ve Molla Peykericî), XIX. yüzyılda da faal olarak eğitim vermişlerdir. Zaman içerisinde medrese sayısında bir artış olmuş; Elazığ'da 1298 salnâmesi'ne göre 23; 1301, 1302, 1305 ve 1325 salnâmelerinde ise, 19 medrese hizmet vermiştir. Bazı çalışmalara göre de medrese sayısı 28'dir (Özdal, 2010:16).

Yeni yerleşim yeri olan Mamuret'ülaziz'de (Elazığ), II. Abdulhamit döneminde Mamuratülaziz vilayetinde 7 adet rüşdiye olduğu bilinmektedir. 1906-07 yıllarında ise, 9 rüşdiye olup bunlardan 5'i erkek, 1'i kız olmak üzere toplam 6 tanesi Harput Sancağı'nda kurulmuştur. Bunların yanı sıra 1876 yılında Vali Abdünnafi Paşa tarafından merkez kasabada kurulmuş bir Askerî Rüşdiye'nin varlığını da bilmekteyiz. Rüşdiyelerin üstünde üç yıllık okullar olarak açılan idadilerden biri de, 1885-1886 yılında Elazığ'da kurulmuştur. II.

Abdülhamit döneminde Elazığ'daki idadi sayısı iki olarak tespit edilmiştir. Yabancı okullar ve gayrimüslim mektepleri, Elazığ eğitim hayatında önemli ve dikkat çekici bir konu olarak yer almaktadır. Yabancı devletlerin politik tutumlarına bağlı olarak Harput'un Doğu Anadolu'da önemli bir üs olarak görülmesi, onların ilgisini bu yöne çekmiştir. Bu tür okulları ikiye ayırmak kaydıyla, birini Osmanlı tebaası olarak yaşayan gayrimüslim cemaatler tarafından teşkil edilen okullar; diğerini ise, yabancı devletler tarafından açılan okullar olarak tanımlayabiliriz. Elazığ'da, meslek mektepleri de yer almaktaydı. Bunlardan biri Darü'l-Hilafetü'l-Aliye idi. Bir diğeri olan Darü'l-Muallimin, okulların öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere Mamuretülaziz Vilayeti'ndeki ilk olarak 1883 yılında açılan bir okuldur. Ayrıca, 1909 yılında Darülharir adlı ipekböcekçiliği ve ipek üretimi konusunda eğitim veren bir okul açılmıştır. Bir diğeri de 1921 yılında vilayet merkezinde açılan Nafia Fen Mektebi adında, Kondüktör Mektebi de denilen ve faaliyetini 1924'e kadar sürdüren okuldur (Özdal, 2010:16).

3. BÖLÜM:

SOSYAL YAPI

3.1.1. Nüfusunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

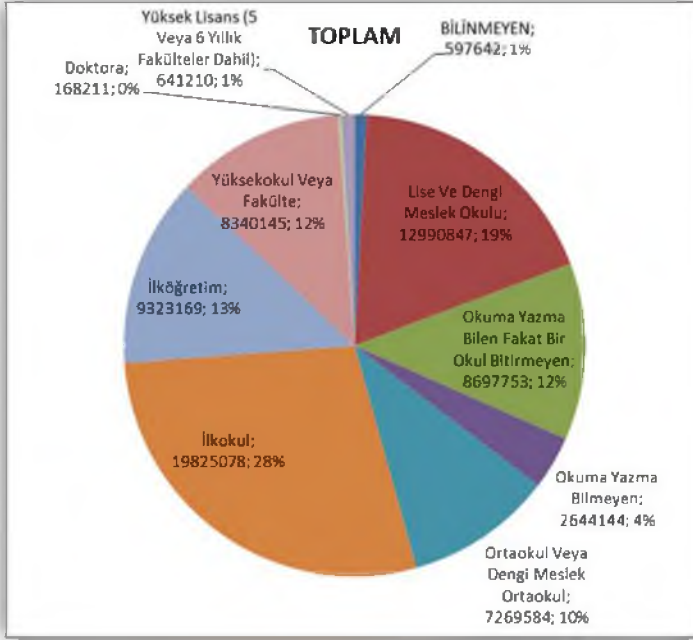
Günümüzde dünya ülkelerinin gelişmişlik düzeyi, o toplumlardaki eğitim düzeyiyle ölçülmektedir. Eğitim, cinsiyet ayırımı gözetilmeksizin tüm insanların yararlanması gereken bir haktır. Eğitim, 1990 yılında, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayımlanan “İnsani Gelişme Raporları”nda sağlık ve gelir düzeyiyle birlikte temel göstergelerinden birisi haline gelmiştir. UNICEF, bilgili ve sorumlu bir yurttaşın haklarını talep etme ve bu haklardan yararlanma yeteneğini, bireyin iyi bir temel eğitim olanaklarına bağlamaktadır (Adıgüzel, 2013:326).

Eğitim, toplumsal yaşamın biçimlenmesine etki eden en önemli özelliklerden biridir ve yalnızca okul kurumunu kapsamayıp, kişinin sosyal yaşantısıyla da alakalıdır. Eğitimdeki ilerleme, gelişmiş ülkelerde yaşanan yapısal dönüşümün temelini oluşturmaktadır. Türkiye’nin modern bir toplum olma yönündeki çabaları incelendiğinde de eğitimin, gelişim hareketinin temelini teşkil ettiği görülür. Günümüzde eğitimin ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle doğrudan ilişkili olduğu kabul edilmiş bir gerçektir. Bir ülkede eğitim düzeyinin yükselmesi hem bireysel hem de toplumsal açıdan pek çok olumlu sonucu doğurduğu bilinmektedir. Bireysel açıdan; bireylerin verimlilik, dolayısıyla kazançlarının artmasını sağlayan, işsiz kalma riskini azaltan, işsizlik durumunda iş arama sürecini kısaltan, diğer doğrudan ve dolaylı getirileri ile yaşam kalitesinde belirgin artışlara neden olan olmaktadır. Toplumsal açıdan bakıldığında ise eğitim, hem ekonominin ihtiyacı olan nitelikli işgücünü temin eden hem de bilgi birikimine yaptığı katkılarla üretim teknolojisindeki yenilikleri mümkün kılan bir süreç olarak ekonomik büyüme üzerinde belirleyici rol oynar (Çalışkan, 2007:286).

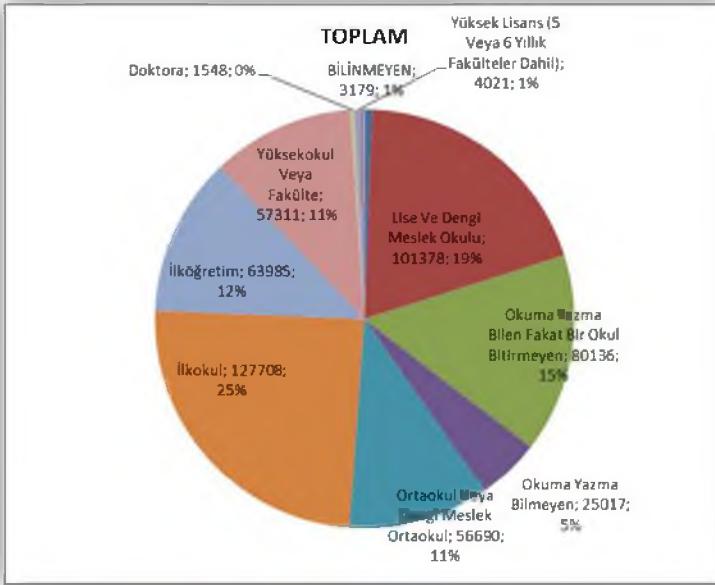
Aşağıdaki tablolara eğitim düzeyi açısından bakıldığında Türkiye genelinde ilkokul %28, ilköğretim %13, ortaokul %10, lise %19, yüksekokul veya fakülte mezunları %12’dir. Elazığ açısından bakıldığında ise ilkokul %25, ilköğretim

%12, ortaokul %11, lise %19, yüksekokul veya fakülte okuyanların ise %1 olduğunu görmekteyiz. Buna göre Elazığ lise eğitimi açısından Türkiye ile aynı ama diğer tüm düzeylerde Türkiye ortalamasının altında bir seyir izlemektedir. Elazığ'ın özellikle yüksekokul veya fakülte düzeyinde Türkiye ortalamasının çok altında olduğunu belirtmek gerekir (TÜİK, 2015).

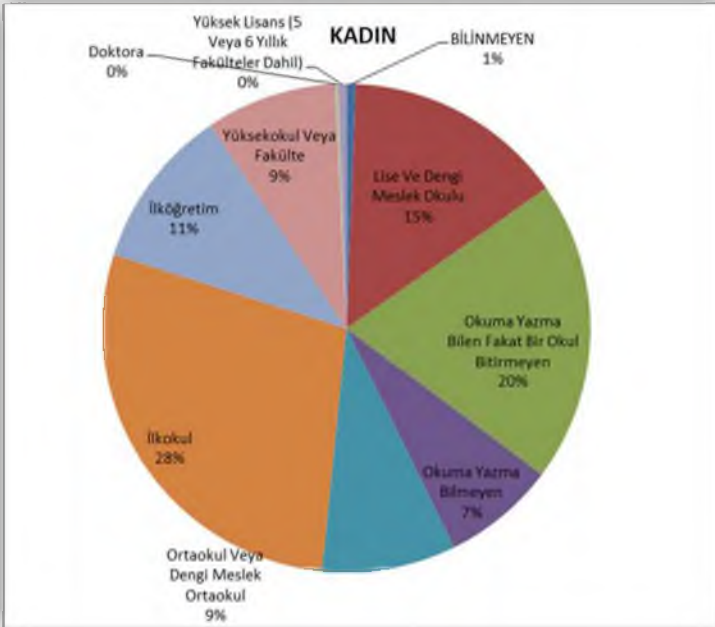
Grafik 19: Nüfusunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (Türkiye Geneli 2015)

Grafik 20: Nüfusunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (Elazığ, 2015)

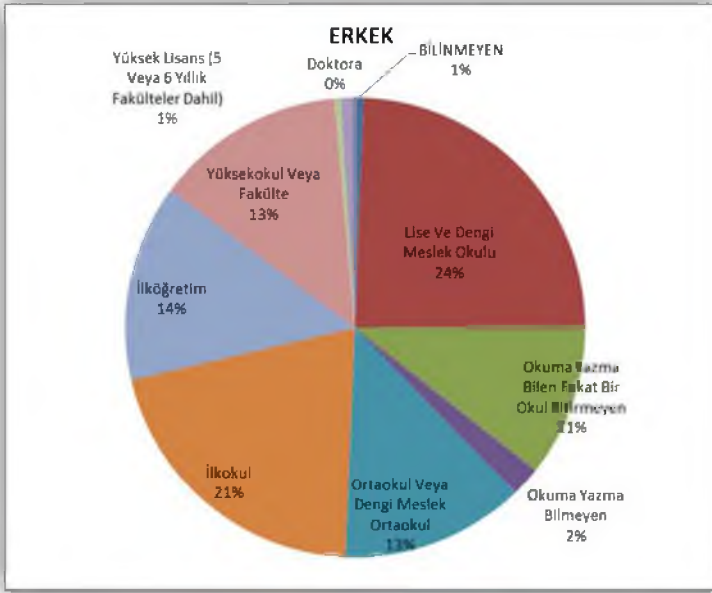
Grafik 21: Elazığ Kadın Eğitim Düzeyi

Elazığ da kadınların eğitim düzeylerine bakıldığında %28 ilkokul, %11'i ilköğretim, %9'u ortaokul, %15'i lise, yüksekokul veya fakülte %9, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen ise %20'dir (TÜİK, 2015).

Eğitim düzeyi açısından erkeklere bakıldığında ise, ilköğretim %14, ilkokul %21, okuma yazma bilmeyen %2, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen %11, lise %24, yüksekokul veya fakülte ise %13'tür. Kadın-erkek eğitim düzeyi açısından Elazığ'a bakıldığında ilkokul düzeyi açısından kadınlar (%28) erkeklerden (%21) daha iyi orana sahiptir. Diğer eğitim düzeylerinde ise (ortaokul erkekler %13, kadınlar %9; lise erkekler %24, kadınlar %15; yüksekokul veya fakülte erkekler %13 kadınlar %9) erkeklerin kadınlardan daha iyi bir durumda olduklarını görmekteyiz. Yukarıdaki tabloda dikkat çeken en önemli nokta, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin durumudur. Kadınların %20'si, erkeklerin ise %11'i okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen grubu temsil ettiklerini görmekteyiz (TÜİK, 2015).

Grafik 22: Elazığ Erkek Eğitim Düzeyi

3.1.2. Okur-Yazarlık Durumu

Bir toplumsal kümenin ya da bir toplumun okul çağındaki ve daha yukarı yaşlardaki nüfusu içinde okuma-yazma bilenlerin oranı olan okur-yazarlık oranı bir ülkenin gelişmişlik açısından önemli göstergelerinden bir

tanesisidir. Eğitim cinsiyet ayırımı gözetilmeksizin, bütün insanların eşit olarak yararlanmaları gereken bir hak olmasına rağmen, dünyada okur-yazar oranı ve eğitim olanaklarından yararlanma durumu incelendiğinde, kadın ve erkek arasında büyük farklar olduğu görülmektedir. UNESCO'nun 2011 Dünya Eğitim Raporu'na göre de okuma-yazma bilmeyenlerin yarısından fazlası, dünyada nüfusu en yoğun olan Çin, Hindistan, Bangladeş ve Pakistan gibi ülkelerde yaşamaktadır. Okuma yazma bilmeyenlerin üçte ikisini ise kadınlar oluşturmakta ve tüm dünya genelinde yaklaşık 793 milyon yetişkin okuma-yazma bilmemektedir. Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin kadın-erkek okur-yazar oranında dünyadan çok farklı olmadığını göstermektedir. Buna göre, Türkiye de okuma-yazma bilmeyen kadın oranı %6 iken, erkek okuma yazma bilmeyen %1'dir (TÜİK, 2015).

Tablo 9: Türkiye Okur-Yazarlık Durumu (2015)

Türkiye 2015		Toplam	Okuma Yazma Bilmeyen		Okuma Yazma Bilen	
			Sayı	%	Sayı	%
	Erkek	35.304.074	452.277	1	34.554.358	99
	Kadın	35.193.709	2.191.867	6	32.701.639	94

Kaynak: TÜİK 2014 verileri

Kadın-Erkek okuma oranındaki bu dengesizliğin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bu durumun başlıca nedenleri şunlardır:

- Geleneksel yapıdaki toplumsal cinsiyet rolleri
- Kız çocukların erken yaşta evlendirilmeleri
- Ekonomik zorluklar (Çocuklardan birini vermek gerekiyorsa erkeğin verilmesi)
- Kız çocuklarının ev işlerinde çalıştırılması
- Nüfusa kaydedilmeyen kız çocuklarının resmi kurumlar tarafından izlenilmemesi
- Kırsal alanda ulaşım imkânlarının yeterince olmaması
- Okullardaki alt yapı imkânlarının kız çocuklarının ihtiyacını giderememesi
- Kırsal alanlarda rol model olabilecek kadın öğretmenlerin yeterli olmayışı

İnsan kaynağının bilgi ve becerilerinin artırılması ile sosyal yaşama katılımın asgari gereği olarak kabul edilen okur - yazarlık oranı değişkeni, illerin genel eğitim düzeyini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Tablo 10: TRB1 Bölgesi Okur-Yazarlık Durumu (2015)

TRB1 BÖLGESİ-2015 TÜİK verileri	Toplam nüfus	Erkek-kadın okuma yazma bilen	Erkek –kadın okuma yazma bilmeyenler
Bingöl	236096	214958	19766
Elazığ	521063	492867	25017
Malatya	696770	646745	45914
Tunceli	80302	73748	5770

Tablo 11: TRB1 Bölgesi Okur-Yazarlık Durumu (2015)

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli
Erkek- Kadın Okuma Yazma Bilen	91,05	94,59	92,82	91,84
Erkek - Kadın Okuma Yazma Bilmeyen	8,37	4,80	6,59	7,19

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2016-Resmi İstatistik Programı Yayını

Yukarıdaki tablolarda görüldüğü gibi Elazığ 2015 yılı itibari ile %94,59 ile okuma-yazma oranının da Türkiye ortalamasının (%94) biraz üzerinde bir seyir göstermektedir. Elazığ TRB1 Bölgesi içerisinde de en yüksek okur- yazar oranına sahiptir.

3.1.3. Okullaşma Oranları

Okullaşma oranları bir ülkenin ileride erişebileceği eğitim düzeylerini göstermesi bakımından önemlidir. Net okullaşma oranları, belirli bir eğitim çağında olan nüfusun ne kadarının okula devam ettiğini gösterir. Brüt okullaşma oranları ise, yaşa bakılmaksızın belirli bir düzeyde okula gidenlerin uygun yaş grubuna oranını verir. Genellikle ilk ve orta öğrenimde net oranlara, yükseköğrenimde ise çok farklı yaşta insanlar üniversitelerde okuduğu için brüt oranlara bakmak tercih edilir.

Tablo 12: Okul Öncesi Okullaşma Oranları

2015/16 Öğretim yılı başı								
İBBS 3. Düzey	Okul Öncesi Brüt				Okul Öncesi Net			Okullaşma Oranı
	Yaş	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	
TR Türkiye	3-5	36,61	39,40	37,78	33,26	33,63	32,87	Brüt
	4-5	49,27	50,20	48,30	42,96	43,53	42,36	Net
	5	70,19	72,28	67,99	55,48	56,74	54,16	
TRB 11 Malatya	3-5	40,07	40,85	39,26	34,11	34,30	33,92	Brüt
	4-5	51,80	52,92	50,63	44,61	45,14	44,06	Net
	5	76,66	78,93	74,29	59,99	60,97	58,96	
TRB 12 Elazığ	3-5	40,67	42,24	39,01	36,54	37,77	35,23	Brüt
	4-5	52,81	54,50	51,00	47,64	49,13	46,04	Net
	5	70,43	72,44	68,26	58,33	59,92	56,63	
TRB 13 Bingöl	3-5	31,65	31,78	31,51	29,60	29,43	29,77	Brüt
	4-5	41,94	42,53	41,32	39,52	39,93	39,10	Net
	5	54,56	56,57	52,55	48,93	50,40	47,45	
TRB 14 Tunceli	3-5	53,80	53,76	53,84	47,91	47,76	48,06	Brüt
	4-5	68,89	67,98	69,91	60,97	60,08	61,98	Net
	5	92,49	92,36	92,63	73,21	72,43	74,04	

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2016-Resmi İstatistik Programı Yayını

Tabloya bakıldığında Elazığ okul öncesi okullaşma oranlarında 3-5 yaş düzeyinde 40,67 ile Türkiye ortalamasının (38,61) üzerindedir. Yine TRB1 bölgesi olarak da Tunceli'nin gerisinde olup, diğer illerin üzerinde bir ortalamaya sahiptir. 4-5 yaş düzeyinde ise Türkiye ortalamasının (49,27) üzerinde, Malatya ve Bingöl'ün gerisinde, Tunceli'nin ise altında kalmıştır. 5 yaş açısından ise, Türkiye ortalamasının üzerinde, Tunceli ve Malatya'nın gerisinde, Bingöl'ün ise üzerinde bir ortalamaya sahip olduğuna görmekteyiz.

Tablo 13: İlköğretim Okullaşma Oranları

2015/16 Öğretim yılı başı İlköğretim							
İBBS – 3. Düzey	Okullaşma Oranı	İlkokul + Ortaokul			İlkokul		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
TR Türkiye	Brüt	102,95	102,03	103,92	99,19	98,91	99,48
	Net	96,44	96,34	96,54	94,87	94,54	95,22
TRB11 Malatya	Brüt	101,97	101,00	103,00	98,25	97,92	98,59
	Net	96,65	96,48	96,83	94,83	94,26	95,42
TRB12 Elazığ	Brüt	102,08	100,93	103,31	99,34	98,83	99,88
	Net	96,77	96,80	96,73	95,80	95,43	96,21
TRB13 Bingöl	Brüt	104,25	103,96	104,54	101,58	101,47	101,70
	Net	96,54	96,68	96,40	96,91	96,81	97,02
TRB14 Tunceli	Brüt	100,66	100,29	101,06	95,27	95,93	94,58
	Net	94,71	95,09	94,31	92,80	93,42	92,15

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2016-Resmi İstatistik Programı Yayını

Tablodaki okullaşma oranlarına İlköğretim düzeyinde bakıldığında ise Elazığ, hem Türkiye ortalamasının hem de TRB1 bölgesi illeri içerisinde en fazla okullaşma oranına sahip olduğunu görmekteyiz.

Tablo 14: Ortaokul Okullaşma Oranları

2015/16 Öğretim yılı başı Ortaokul							
İBBS – 3. Düzey	Okullaşma Oranı	Ortaokul			Ortaöğretim (Lise)		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
TR Türkiye	Brüt	107,13	105,49	108,87	109,85	112,28	107,29
	Net	94,39	94,36	94,43	79,79	79,36	80,24
TRB11 Malatya	Brüt	106,00	104,30	107,81	120,96	124,21	117,51
	Net	95,85	95,71	95,99	86,85	85,95	87,80
TRB12 Elazığ	Brüt	105,05	103,20	107,01	119,54	123,48	115,50
	Net	95,63	96,06	95,17	86,15	86,78	85,50
TRB13 Bingöl	Brüt	107,11	106,65	107,58	109,17	114,58	103,45
	Net	93,03	93,49	92,55	71,89	73,82	69,86
TRB14 Tunceli	Brüt	106,76	105,20	108,39	120,22	123,84	116,32
	Net	94,62	94,53	94,71	80,62	80,87	80,35

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2016-Resmi İstatistik Programı Yayını

Tabloya ortaokul düzeyinde bakıldığında Elazığ %95,63 ile Türkiye ortalamasının (%94,39) üzerinde bir orana sahip olduğunu görmekteyiz. Yine TRB1 bölgesi içerisinde de Tunceli ve Bingöl illerinin üzerinde Malatya'nın ise gerisindedir. Lise düzeyinde ise, Elazığ %86,15 ile Türkiye ortalamasının (%79,79) üzerindedir. TRB1 bölgesi açısından, Elazığ %86,15 ile Tunceli ve Bingöl'ün üzerinde Malatya'nın (%86,85) ise gerisinde kalmıştır.

Tablo 15: Genel Ortaöğretim Okullaşma Oranları

2015/16 Öğretim yılı başı Genel Ortaöğretim							
İBBS – 3. Düzey	Okullaşma Oranı	Genel Ortaöğretim			Mesleki ve Teknik Ortaöğretim		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
TR Türkiye	Brüt	57,64	58,02	57,25	52,21	54,26	50,04
	Net	36,65	34,66	38,75	43,14	44,71	41,48
TRB11 Malatya	Brüt	63,07	64,82	61,21	57,89	59,39	56,30
	Net	40,61	37,77	42,56	46,24	47,18	45,24
TRB12 Elazığ	Brüt	66,85	68,16	65,50	52,69	55,32	50,00
	Net	43,90	42,42	45,42	42,25	44,36	40,08
TRB13 Bingöl	Brüt	61,69	67,64	55,39	47,48	46,94	48,06
	Net	35,20	36,99	33,31	36,69	36,83	36,54
TRB14 Tunceli	Brüt	73,61	73,81	73,40	46,61	50,03	42,93
	Net	47,16	45,15	49,33	33,46	35,73	31,02

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2016-Resmi İstatistik Programı Yayını

Genel ortaöğretim açısından Elazığ %43,90 ile Türkiye ortalamasının(%36,65) üzerindedir. TRB1 bölgesi açısından bakıldığında ise Malatya ve Bingöl'ün üzerinde, Tunceli'nin ise gerisinde kalmıştır. Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde de Elazığ, Türkiye ortalamasının gerisindedir. TRB1 bölgesi açısından ise, Malatya'nın gerisinde Tunceli ve Bingöl'ün üzerinde bir ortalamaya sahip olduğunu görmekteyiz.

3.1.4. Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci-Derslik Durumu

Eğitimin kalkınma, refah ve ekonomik rekabet gücü açısından mümkün olduğu kadar çok sayıda insana ulaşması ülkelerin öncelikli konularından biridir. Yıllara göre artan öğrenci sayısı ve buna paralel olarak oluşan öğretmen açığı ve okul sayılarının yetersiz kalması eğitimde başarıyı düşüren nedenlerden biridir. Okul sayısının yetersizliği mevcut okulların ve sınıfların kalabalık olmasına, kalabalık sınıflar ise eğitimin niteliği ile ilgili yeni sorunlara neden olmaktadır. Eğitim sistemleri içerisinde özellikle sınıf mevcutları ile yapılan düzenlemeler doğrudan eğitimin kalitesini etkilemektedir.

Kalabalık sınıflarda:

- Öğrencilerin dikkati daha kolay dağılır
- Sınıfta düzenini korumak zorlaşır
- Büyük ölçüde anlatım yöntemi kullanılmak zorunda kalınır
- Öğretmen çabuk yorulur ve ders anlatma güdüsü azalır

Öğrenci sayısı az olan sınıflarda:

- Öğretmen her öğrenciye daha fazla zaman ayırır
- Öğrenci gelişimi daha kolay izlenir
- Sınıf daha etkili yönetilir
- Etkin öğrenme kolaylaşır.

Sınıf mevcudu ile birlikte eğitimin niteliğini etkileyen bir diğer konu ise öğretmen başına düşen öğrenci sayısıdır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, öğretmenin iş yükünü etkileyen faktörlerden biridir. Sınıftaki öğrenci sayısının yüksekliği öğretmenin çalışma ortamının ağırlaşması ve daha çok öğrencinin başarısından sorumlu olması demektir. Yapılan araştırmalar, öğrenci sayısı ile akademik başarı arasında ilişki olduğunu, öğrenci sayısının az olduğu sınıflarda akademik başarının ve öğrenmenin, öğrenci sayısı çok olan sınıflara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Sınıflardaki öğrenci sayısını azaltmak, yeni dersliklerin hazır edilmesi, eğitim ortamının düzenlenmesi, yeni öğretmenlerin istihdamı gibi konuların da sağlanmasını gerektirir (Varol ve İmamoğlu, 2014:406). Bu bilgiler ışığında aşağıdaki tablolar incelendiğinde Elazığ'ın okul başına düşen öğretmen-öğrenci derslik durumları daha iyi analiz edilecektir.

Tablo 16: Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci Derslik Durumları

		ELAZIĞ				TÜRKİYE			
		Okul öncesi	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim	Okul öncesi	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim
Okul sayısı		214	223	129	87	27793	26522	17343	10550
Şube sayısı		517	2038	1544	1515	71 003	253 714	205 981	214 871
Toplam öğrenci sayısı		8920	38120	37219	48463	1209106	5360703	521156	5807643
Erkek öğrenci		4765	19592	18811	25331	633349	2743694	2635412	3047142
Kız öğrenci		4155	18528	18408	23132	575757	2617009	2576094	2760501
Öğretmen sayısı	Erkek	42	1307	1201	1903	3 871	122708	146232	177293
	Kadın	470	1054	1221	1015	68 357	180253	176448	158397

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2016-Resmi İstatistik Programı Yayını

Elazığ okul sayısı bakımından %34 ilkokul, %33 okul öncesi, %20 ortaokul, %13 ortaöğretim şeklinde bir tablo ile karşımıza çıkmaktadır. Türkiye açısından bakıldığında bu oranlar %32 ilkokul, %34 okul öncesi %21 ortaokul ve ortaöğretim %13'tür. Buna göre Elazığ, ortaöğretim dışındaki okul sayısı bakımından Türkiye'nin gerisinde kalmaktadır (Milli Eğitim İstatistikleri, 2015-2016 Resmi İstatistik Programı).

Şube sayılarına bakıldığında Elazığ, ilkokul %36, ortaokul %28, ortaöğretim %27 ve okul öncesi %9 iken; Türkiye'de bu oranlar ilkokul %34, ortaöğretim %29, ortaokul %28, okul öncesi %9'dur. Buna göre Elazığ şube sayısında ilkokulda önde, ortaokul ve ortaöğretimde Türkiye'nin gerisinde kalmıştır (Milli Eğitim İstatistikleri, 2015-2016 Resmi İstatistik Programı).

Elazığ'a toplam öğrenci sayısı açısından bakıldığında öğrencilerin %7'si okul öncesi, %29'u ilkokul, %28'i ortaokul, %36'sı da ortaöğretimde okumaktadır. Türkiye'ye bakıldığında da öğrencilerin %9'u okul öncesi, %42'si ilkokul, %4'ü ortaokul, %45'i de ortaöğretimde okumaktadır (Milli Eğitim İstatistikleri, 2015-2016 Resmi İstatistik Programı).

Toplam öğretmen sayısı açısından bakıldığında da Elazığ'daki öğretmenlerin %6'sı okul öncesi, %29'u ilkokul, %29'u ortaokul, %36'sı da ortaöğretimde görev yapmaktadır. Türkiye de ise öğretmenlerin %7 okul öncesi, %29 ilkokul, %31 ortaokul ve %33'ü de ortaöğretimde görev yapmaktadır (Milli Eğitim İstatistikleri, 2015-2016 Resmi İstatistik Programı).

Tablo 17: 2015/16 Öğretim Yılı Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci Şube Derslik Durumu (İlkokul)

	Okul		Şube		Öğretmen		Derslik
	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul	İlkokul + Ortaokul
TR Türkiye	202	281	21	24	18	15	25
TRB11 Malatya	151	230	18	22	15	12	23
TRB12 Elazığ	171	273	19	23	16	15	25
TRB13 Bingöl	80	213	14	21	19	14	20
TRB14 Tunceli	104	115	14	15	12	9	13

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2016-Resmi İstatistik Programı Yayını

Tabloda görüldüğü gibi Türkiye'de ilkokullarda okul başına düşen öğrenci sayısı 202, ortaokulda 281'dir. Yine ortalama olarak 21 ilkokul, 24 ortaokul şubesi bulunmaktadır. Okul başına düşen öğretmen olarak da ilkokul 18, ortaokul 15'dir. Okul başına düşen derslik durumunda da ilkokul ve ortaokul 25'dir. Elazığ'a baktığımızda ise ilkokulda okul başına düşen öğrenci sayısı 171, ortaokulda ise 273'tür. Okul başına düşen şube sayısı ilkokul 19, ortaokul 23'tür. Okul başına düşen öğretmen sayısı ise ilkokul 16, ortaokul 15'dir. Okul başına düşen derslik ise ilkokul ve ortaokul ortalaması 25'dir.

Bu verilere göre Elazığ okul başına düşen öğrenci sayısında hem ilkokul hem de ortaokul ortalamasında Türkiye'nin gerisindedir. Okul şubesi olarak da Türkiye'nin gerisinde kalmaktadır. Yine Öğretmen sayısı bakımından da ilkokulda geride, ortaokulda ise eşittir. Okul başına düşen derslik durumunda ise eşittirler.

Tablo 18: 2015/16 Öğretim Yılı Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci-Şube Derslik Durumu (Ortaöğretim).

İBBS – 3. Düzey	Ortaöğretim Toplamı				Genel Öğretim			
	Okul	Şube	Öğretmen	Derslik	Okul	Şube	Öğretmen	Derslik
Türkiye	405	20	13	23	345	20	12	20
Malatya	366	20	11	23	323	19	11	20
Elazığ	406	23	12	23	389	25	13	22
Bingöl	367	19	13	22	348	21	13	21
Tunceli	114	11	7	11	167	17	8	16

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2106 Resmi İstatistik Programı Yayını

Tabloda görüldüğü gibi Türkiye'nin, orta öğretimde okul başına düşen öğrenci sayısı 405'dir. Orta öğretimde şube sayısı 20, öğretmen sayısı 13, derslik sayısı 23'tür. Genel ortaöğretim ortalamasında 345 okul, şube 20, öğretmen 12, derslik sayısı ise 20'dir. Elazığ'a baktığımızda ise ortaöğretim de okul başına düşen öğrenci sayısı 406, şube sayısı 23, öğretmen 12, derslik sayısı 23'tür. Elazığ genel ortaöğretim de ise okul sayısı olarak 389, şube 25, öğretmen 13, derslik ise 22'dir.

Bu veriler, Elazığ'ın orta öğretim toplamında okul başına düşen öğrenci sayısında 406 ile Türkiye ortalamasının (405) üzerinde olduğunu göstermektedir. Elazığ orta öğretim de 23 şube ile Türkiye ortalamasının (20) üzerinde, öğretmen olarak 12 ile altında, derslik sayısı olarak da 23 ile üzerindedir. Genel orta öğretim rakamlarına baktığımızda ise, 389 öğrenci sayısı ile önde olduğunu görmekteyiz. Yine şube, öğretmen ve derslik sayısı olarak da öndedir. TRB1 bölgesi içinde de Elazığ'ın genel olarak önde olduğunu görmekteyiz

Tablo 19: 2015/16 Öğretim Yılı Okul Başına Düşen Öğretmen-Öğrenci-Şube Derslik Durumu (Mesleki ve Teknik)

İBBS – 3. Düzey	Okul	Şube	Öğretmen	Derslik
TR Türkiye	465	20	13	27
TRB11 Malatya	411	21	12	26
TRB12 Elazığ	424	22	12	24
TRB13 Bingöl	384	18	12	24
TRB14 Tunceli	80	7	6	8

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2106 Resmi İstatistik Programı Yayını

Meslek ve Teknik okul olarak bakıldığında da Elazığ okul başına düşen öğrenci sayısında 424 ile Türkiye ortalamasının altındadır. Türkiye de öğrenci başına 20 şube, 13 öğretmen ve 27 derslik düşmektedir. Bu rakamlar Elazığ da 22 şube, 12 öğretmen ve 24 dersliktir. TRB1 bölgesi olarak bakıldığında da okul ve şube olarak diğer illerin üzerindedir.

3.1.5. Lise Öğrencilerine Yönelik Anket Araştırması

Elazığ ili sosyal analiz çalışması kapsamında lise öğrencilerine yönelik bir anket çalışması da yapıldı. Anket il merkezinde okuyan lise ikinci sınıf öğrencilerine erkek ve kadın sayıları eşit olmak üzere uygulandı. Yaklaşık 2350 öğrenci uygulamaya alındı ise de geçerlilik tutarlılık incelemesinden sonra anket analizleri 2054 anket üzerinden yapıldı. Ankette, HEGEM tarafından ülke düzeyinde 16 ilde 100 binden fazla öğrenciye uygulanan soru listesi kullanıldı. Lise öğrencilerine daha çok geçmiş (çocukluk) yaşantılarına yönelik aile, çevre ve okul ortamlarına yönelik sorular soruldu. Bu sorularla özellikle;

- ❖ Geçmiş/çocukluk yaşantıları,
- ❖ Aile içi şiddet,
- ❖ Sosyal çevrelerinde şiddet,
- ❖ Hayat hakkındaki duygu ve düşünceleri,
- ❖ Travmatik yaşantıları olup olmadığı irdelendi.

Elazığ ilinde, “gençlik durum anketi” yoluyla elde edilen bazı verilerin analizi komşu illerin gençlik anketi sonuçlarıyla birlikte olmak aşağıdaki gibidir:

Tablo 20: Ebeveyn Şiddetine Maruz Kalma

Annenizden FİZİKSEL şiddet gördünüz mü?					
		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR
HAYIR		72	67	66	66
EVET		28	33	34	34
ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	6	7	7	8
B)	Ayda birkaç kez	8	9	9	9
C)	Yılda birkaç kez	14	17	18	17
Babanızdan FİZİKSEL şiddet gördünüz mü?					
		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR
HAYIR		80	81	78	78
EVET		20	19	22	22
ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	4	3	4	4
B)	Ayda birkaç kez	5	4	5	5
C)	Yılda birkaç kez	11	12	13	13

Lisede okuyan öğrencilerin; annelerinden fiziksel şiddet görme durumu %33; babalarından fiziksel görme durumu %20’dir.

Ankete katılan öğrencilerin %7’si babasından ve %16’si annesinden haftada ya da ayda bir kaç kere fiziksel gördüğünü beyan etmişlerdir. Bu oranlar komşu il sonuçlarıyla yakın düzeydedir.

Tablo 21: Kardeş Şiddetine Maruz Kalma

<i>Ağabeyiniz (varsa) geçmişte size fiziksel şiddet uyguladı mı?</i>					
		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DIYARBAKIR
HAYIR		80	80	78	73
EVET		20	20	22	24
ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	6	6	6	6
B)	Ayda birkaç kez	5	6	6	7
C)	Yılda birkaç kez	9	9	11	11
<i>Ablamz (varsa) geçmişte size fiziksel şiddet uyguladı mı?</i>					
		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DIYARBAKIR
HAYIR		87	84	82	82
EVET		13	16	18	18
ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	5	4	5	6
B)	Ayda birkaç kez	3	5	7	5
C)	Yılda birkaç kez	5	7	6	7

Aile içi şiddetin diğer boyutunda ablasından şiddet gördüğünü ifade edenlerin oranı %16 ve ağabeyinden fiziksel şiddet gördüğünü beyan edenlerin oranı ise %20'dir. Bu oranların komşu il oranlarıyla yakın düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 22: Kardeşe Şiddet

<i>Siz (VARSA) kardeşlerinize fiziksel şiddet uyguladınız mı?</i>					
		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DIYARBAKIR
HAYIR		68	64	62	61
EVET		32	36	38	39
ŞİDDET UYGULAMA SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	13	11	13	14
B)	Ayda birkaç kez	8	10	11	11
C)	Yılda birkaç kez	11	15	14	14

Elazığ ilinde liseye devam eden öğrencilerden “kardeşinize fiziksel şiddet uyguladınız mı” sorusuna evet diyenlerin oranı %36’dır. Ankete katılan lise öğrencilerinden %21’i kardeşine/kardeşlerine haftada ya da ayda olmak üzere fiziksel şiddet uygulamışlardır.

Tablo 23: Öğretmen Şiddetine Maruz Kalma

<i>İlköğretim yıllarındaki öğretmenlerinizden fiziksel şiddet gördünüz mü?</i>					
		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DIYARBAKIR
HAYIR		62	64	64	63
EVET		38	36	36	37
ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	15	10	10	12
B)	Ayda birkaç kez	9	10	12	9
C)	Yılda birkaç kez	14	16	15	16

Ankete katılan lise öğrencilerinin %36’sı, ilköğretim yıllarında öğretmenlerinden fiziksel şiddet gördüğünü beyan etmiştir. Bu oran komşu il sonuçlarıyla yakın düzeydedir.

Tablo 24: Anne Öfkesi

<i>Anneniz evde öfkeli davranışlar sergiler mi?</i>					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DIYARBAKIR
HAYIR		44	32	34	33
EVET		56	68	66	67
DAVRANIŞ SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	18	20	18	23
B)	Ayda birkaç kez	17	20	20	19
C)	Yılda birkaç kez	21	25	28	25

Ankete katılan öğrencilerin %68’i annelerinin evde öfkeli davranışlar sergilediğini ifade etmiştir. Annelerin haftada ya da ayda birkaç kere öfkeli davranışlar gösterdiği hane oranı ise %40’tır. Bu gerçekten de yüksek bir orandır. Bu ailede herkesi ve özellikle çocukları gelişim sürecinde çok olumsuz etkileyen bir özelliktir.

Tablo 25: Baba Öfkesi

<i>Babanız evde öfkeli davranışlar sergiler mi?</i>					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DIYARBAKIR
HAYIR		48	36	36	37
EVET		52	64	64	63
DAVRANIŞ SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	10	14	13	18
B)	Ayda birkaç kez	17	19	20	20
C)	Yılda birkaç kez	25	32	31	25

Babasının evde öfkeli davranışlar gösterdiğini ifade eden öğrencilerin oranı %64'tür. Ailelerin %33'ünde babalar haftada ya da ayda birkaç kere evlerinde öfkeli davranışlar sergilemektedir. Babaların evde öfkeli davranışlar sergileme düzeylerinin annelere göre biraz daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bu fark, babaların daha az süreli evlerden bulunuyor olmalarından doğmuş olabilir.

Tablo 26: Öfkeli Davranış

<i>Siz evinizde öfkeli davranışlar sergiler misiniz?</i>					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DIYARBAKIR
HAYIR		26	19	21	22
EVET		74	81	79	78
DAVRANIŞ SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	34	36	34	33
B)	Ayda birkaç kez	22	26	25	23
C)	Yılda birkaç kez	18	20	20	22

Liseye devam eden gençlerin %81'i evlerinde öfkeli davranışlar sergilediklerini beyan etmişlerdir. Bu sonuç gençlerin anne babalarından daha çok öfkeli davranış özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir. Gençlerin öfkeli davranışlar sergileme durumu Bingöl'e göre %7 daha fazla ve diğer il yüzdelere yakın düzeydedir.

Tablo 27: Çocuklukta Kavgaya Karışma Durumu

<i>Çocukluğunuzda kavgaya karışır mıydınız?</i>					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR
HAYIR		34	40	37	32
EVET		66	60	63	68
DAVRANIŞ SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	23	16	20	22
B)	Ayda birkaç kez	20	19	20	21
C)	Yılda birkaç kez	23	25	23	25

Elazığ liselerine devam eden gençlerin %60'i, çocukluğunda kavgaya karıştığını ifade etmiştir. Gençliğin en az üçte biri çocukluğunda haftada ya da ayda bir kaç kere kavga ederek büyümüşse geleceğin ailelerinde, sokaklarında, iş ortamlarında, sağlık ve spor alanlarında şiddet olması kaçınılmazdır.

Tablo 28: Kendine Zarar Verme

<i>Geçmişte kendinize kasten fiziki zarar verdiniz mi?</i>					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR
HAYIR		74	73	75	70
EVET		26	27	25	30
DAVRANIŞ SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	8	7	6	8
B)	Ayda birkaç kez	6	6	7	9
C)	Yılda birkaç kez	12	14	13	13

Liseye devam eden öğrencilerin %27'si kendilerine fiziki zarar verdiklerini ifade etmiştir. Her 10 öğrenciden 8'inin öfkeli davranış sergilediği bir ilde bu oranda kendine zarar fiziki zarar davranışı anlaşılabilir.

Tablo 29: Delici-Kesici Alet Taşıma

<i>Çevredeki gençler delici-kesici alet (jilet, çakı, bıçak, şiş vb.) taşıyor mu?</i>					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR
HAYIR		47	43	51	39
EVET		53	57	49	61
DAVRANIŞ SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	30	29	26	39
B)	Ayda birkaç kez	10	13	11	10
C)	Yılda birkaç kez	13	15	12	12

Liseye devam eden öğrencilerden %57'si, arkadaşlarının delici-kesici alet taşıdığını beyan etmiştir. Elazığ ilinde gençlerin delici-kesici alet taşıma düzeyi Bingöl ve Malatya iline göre daha az fazla, Diyarbakır iline göre daha az düzeydedir.

Tablo 30: Sıkıntıların Paylaşıldığı Kişi

<i>Önemli bir sıkıntınızı, öncelikle kiminle paylaşmayı yeğlersiniz?</i>					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR
A)	Anne	36	46	47	39
B)	Baba	8	6	8	7
C)	Arkadaş	52	44	41	50
D)	Rehber Öğretmen	4	4	4	4

Elazığ liselerinde okuyan gençlerin, önemli sorunlarını öncelikle anneleriyle paylaştığını (%46 düzeyinde) görüyoruz. Arkadaşlar 2. Sırada yer (%44 düzeyinde) almaktadır. Dramatik olan ise böylesi hassas bir konuda rehber öğretmenlerin neredeyse hiçbir varlığı (%4 civarında) görünmemesidir. Bu durum diğer iller için de aynı düzeyde sıkıntılıdır ve bu bir eğitimde sistem sorunudur.

Tablo 31: Okul Ortamlarındaki Duygu Durumu

Kendinizi, okuduğunuz okul ortamlarında gergin, mutsuz hisseder miydiniz?					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR
HAYIR		17	13	13	14
EVET		83	87	87	86
DUYGU SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	34	36	38	32
B)	Ayda birkaç kez	30	34	31	32
C)	Yılda birkaç kez	19	17	18	22

Ülkemizde okulları istenen, sevilen yerler haline getiremedik. Bunu yukarıdaki tablo çok net ortaya koymaktadır. Elazığ ilinde liseye devam eden öğrencilerin %87'si okul ortamlarında kendini "gergin, mutsuz" hissederek eğitimini sürdürmektedir. Oran diğer illerde de benzer düzeydedir. Sadece bu durum bile eğitim sistemimizin yeniden sorgulanması için çok önemli bir nedendir.

Tablo 32: Anlaşmazlık Çözümü

(Varsa) Kardeşinizle aranızda anlaşmazlıklarınızı daha çok nasıl çözüyorsunuz?					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR
A)	Birbirimize küserek	21	14	13	12
B)	Münakaşası yaparak	33	35	34	33
C)	Şiddete başvurarak	18	23	23	23
D)	Karşılıklı konuşarak	30	28	30	32

Anlaşmazlıklar yaşanması insan birlikteliklerinde kaçınılmazdır. Sorun ortaya çıkan anlaşmazlıkları nasıl çözebileceğimiz boyutundadır. Liseye devam eden öğrencilerin ancak %28'i kardeşleriyle yaşadıkları anlaşmazlıkları "karşılıklı konuşarak" halletme yolunu seçtiklerini ifade etmiştir. Küsmek, münakaşa etmek ve şiddete başvurmak için yıkıcı yollarını anlatır.

Tablo 33: Şiddete Uğrama Korkusu

Okulla ev arasında şiddete uğrama korkusu yaşar mısınız?					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DIYARBAKIR
HAYIR		72	70	74	65
EVET		28	30	26	35
KORKU DERECESESİ		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	8	8	7	12
B)	Ayda birkaç kez	6	7	6	9
C)	Yılda birkaç kez	14	15	13	14

Liseye devam eden gençlerin yaklaşık üçte biri (%30) “okulu ile evi arasında şiddete uğrama korkusu” yaşadığını beyan etmiştir. Bu oran Diyarbakır ilinde %5 daha fazla Bingöl ve Malatya illerinde biraz daha azdır. Gençlerin delicikesci alet taşınması ile şiddet korkusu yaşamaları arasında bir bağ olduğunu düşünebiliriz.

Tablo 34: Trafik Korkusu

Okulla ev arasında trafik tehlikesi korkusu yaşar mısınız?					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DIYARBAKIR
HAYIR		50	48	49	43
EVET		50	52	51	57
KORKU DERECESESİ		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	24	18	17	26
B)	Ayda birkaç kez	12	14	13	12
C)	Yılda birkaç kez	14	20	21	19

Gençlerin yarısından fazlası (52) evleri ile okulları arasında trafik tehlikesi korkusu yaşamaktadır. Bu yüksek bir orandır. Bu yönden şehrin her türlü tehlike ve tehditler bağlamında ayrıntılı bir sosyal risk haritası çıkartılmalı ve ona göre alınabilecek önlemler alınmalı ve bu alınan önlemler toplumla etkin bir şekilde paylaşılmalıdır.

Tablo 35: Anlamsızlık ve Kararsızlık Duygusu

<i>Anlamsızlık, kararsızlık duyguları yaşıyor musunuz?</i>					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR
HAYIR		20	13	13	13
EVET		80	87	87	87
DUYGU SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	36	41	44	43
B)	Ayda birkaç kez	17	25	22	27
C)	Yılda birkaç kez	27	21	21	17

Tablo, gençliğin içinde bulunduğu ruh halini sorgulamamıza ciddi veri sağlayan niteliktedir. Bingöl hariç (%80) Elazığ ve komşu illerin gençliği (%87) ciddi bir anlamsızlık ve kararsızlık ruh hali içindedir. Elazığ'da gençlerin %65'i, haftada ya da ayda bir kaç kez "anlamsızlık ve kararsızlık" duyguları yaşamaktadır. Bu sorgulanması ve çözüme yönelik önemli sosyal çözümler üretilmesi gereken acil bir durumdur.

Tablo 36: İntihar Duygusu

<i>İntihar duygusu yaşıyor musunuz?</i>					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR
HAYIR		68	67	69	61
EVET		32	33	31	39
DUYGU SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	8	9	8	10
B)	Ayda birkaç kez	7	8	7	10
C)	Yılda birkaç kez	17	16	17	19

Tablo verilerin baktığımızda Elazığ, Bingöl ve Malatya illerinde liseye devam eden gençlerin üçte biri intihar duygusu yaşamaktadır. Bu oran, Diyarbakır'da %39'dur. Bu kötü duygunun nedenlerini ortaya koyacak derinlemesine bilimsel araştırmalar yapılmasına ihtiyaç olduğu açıktır. Özellikle bu duygunun %17 gençte her hafta ya da ayda yaşanıyor olması endişe vericidir.

Tablo 37: Engelli Durumu

<i>Ailenizde, sürekli hasta ya da engelli (özürlü) biri var mı?</i>						Bölge %
SEÇENEKLER	BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR		
HAYIR	84	79	83	75	80	
EVET	16	21	17	25	20	
SORUNLU YAKIN	%	%	%	%		
A) Evet; babam	12	15	11	18	14	
B) Evet; annem	1	2	2	3	2	
C) Evet; kardeşim	3	4	4	5	4	

Her beş aileden birinde sürekli hasta ya da engelli bireyin bulunması gençleri nasıl etkilediği ve bağlı olarak neler yapılması gerektiği ayrıca araştırma konusudur. Gençlerin içinde hayatlarını sürdürdükleri ailelerin %15'inde babalar sürekli hasta ya da engelli durumdadır.

Tablo 38: Cinsel Tacize Tanıklık

<i>Katılanın yaşadığı ortamlarda, cinsel taciz davranışlarına tanık olma durumu</i>						Bölge %
SEÇENEKLER	BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR		
HAYIR	56	56	55	50	54	
EVET	44	44	45	50	46	
OLAY YAŞAMA SAYISI	%	%	%	%		
A) Bir kez yaşadım	14	11	14	12	13	
B) İki kez yaşadım	11	12	12	16	13	
C) Birçok kez yaşadım	19	21	20	22	20	

Gençlerin %44'ü çevrelerinde insanların cinsel taciz olayı yaşadıklarına tanık olduğunu belirtmiştir. Bu oran çevre illerde Diyarbakır hariç (%5 oranında fazla), Malatya ve Bingöl'de benzer düzeydedir. Gençlerin beyanlarına göre toplumumuzda yaşanan cinsel taciz olayları sıkıntılı bir düzeye yükselmiştir. Türkiye'de diğer illerde cinsiyet yönünden yapılan analizlerde erkeklerin kadınlara göre %5 daha fazla cinsel tacize maruz kaldıkları da ayrıca belirtilmesi gereken bir husustur.

Tablo 39: Nefret Hissi

<i>Çevrenizdeki insanlardan, toplumdaki nefret etme hissi yaşıyor musunuz?</i>					
SEÇENEKLER		BİNGÖL	ELAZIĞ	MALATYA	DİYARBAKIR
HAYIR		28	18	20	23
EVET		72	82	80	77
DUYGU SIKLIĞI		%	%	%	%
A)	Haftada birkaç kez	25	28	27	24
B)	Ayda birkaç kez	26	27	27	26
C)	Yılda birkaç kez	21	27	26	27

Elazığ ilinde liseye devam eden gençlerin %82'si çevresindeki insanlara karşı nefret etme hissi yaşamaktadır. Bu oranlar Diyarbakır'da (%77), Elazığ'da (%72) ve Malatya'da (%80) olmak üzere biraz daha düşüktür. Bu nefret düzeylerinin bütün illerde bu oranda yüksekliği, toplumumuzun barış ve güvenliği açısından ciddi bir tehdit unsuru olarak düşünülmeli ve gerekli sosyal projeler acilen hayata geçirilmelidir.

Gençlik durum analiz anket verileri, bir şekilde toplumda yaşanan ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal travmaların insanımız üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Bölgede uzun soluklu ve etkin olacak zihinsel dönüşümü sağlayıcı, insan merkezli barış projelerine ihtiyaç vardır. Gençliğin içinde bulunduğu durum toplumsal anomilerin açık bir yansımasıdır. Bu tablo özellikle de eğitim sisteminin yeniden baştan aşağı sorgulanmasını düşündürmektedir.

3.2. Adalet, Suç ve Güvenlik

Toplumsal yapı analizinde irdelenmesi gereken önemli konuların başında suç unsuru gelmektedir. Çünkü bir toplumda suç oranının yüksekliği önemli bir huzursuzluk ve rahatsızlık göstergesi olarak görülmektedir. Bu çerçevede, her hangi bir toplumda şiddet ve suça ilişkin oranların yüksekliği, toplumsal yaşamı, kurumları veya sektörleri önemli ölçüde tehdit edici bir şekilde olumsuz etkileyebilme ihtimalini taşımaktadır. Aynı şekilde, düşük suçluluk oranı ve şiddet olaylarının azlığı, ilin yaşanabilirlik (güvenlik kaygısının azlığı ve mutluluk hissinin fazlalığı gibi) skalasını önemli ölçüde yükseltebilecek nitelikte etkili olabilmektedir.

Bu çerçevede, özellikle de bir ilin ekonomik açıdan kalkınması ve gelişimi de amaçlanıyorsa, o ilde düşük düzeyde suç ve şiddet vakalarının yaşanması gerekmektedir. Bireylerin can ve mal güvenliğine karşı risklerin ve saldırıların yüksek olduğu toplumlarda, yatırımların artması ve turizm gibi diğer sektörlerin gelişmesi pek kolay olmayacaktır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde şiddet ve terör olaylarının artması ile birlikte özel ve devlet yatırımlarının durması, işyerlerinin kapanması gibi ekonomik olumsuzluklar bu çerçevede görülebilir. Diğer bir ifade ile başarılı ekonomik yatırımlar ve kalkınma hamleleri, genelde şiddet ve terör olaylarının daha az olduğu, insanların kendilerini huzur ve güvende daha çok hissettikleri yerleşim yerlerinde gerçekleşir. Bu nedenle, her hangi bir toplumda şiddet, terör ve suç olaylarının bireyleri rahatsız edici düzeyde gerçekleşmesi ekonomik yatırımların il tercihini ciddi bir şekilde etkilemektedir.

Suç oranlarının yüksekliği sadece ekonomik değer açısından ele alınamaz. Her hangi bir toplumda veya ilde suç ve şiddet olaylarının yaygınlığı, bireyler ve mağdurlar arasında ciddi korkulara ve travmalara neden olabilmektedir. Aynı şekilde, suç korkusu veya suça maruz kalabilme endişesi, toplumda derin bir güven ve kuşku sorununu yaratarak, bireylerin yaşam kalitesini ve insan ilişkilerini olumsuz etkileyebilme potansiyeli içermektedir. Bu nedendir ki, toplumların yaşanabilir ve huzurlu olma düzey endeks saptamalarında, işlenen suç oranları veya yaşanan adli vakalar önemli bir gösterge olarak ele alınmaktadır.

İl yöneticilerinin bu çerçevede kendi vatandaşlarının huzur ve güvenliğini önemseyici politikalar geliştirme veya önleyici çalışmalar yapma gibi ciddi bir sorumlulukları bulunmaktadır. İllerin kendi sınırları içerisinde yaşayan vatandaşlarına adalet ve güven duygusu/hissi verecek bir nitelikte olması, bireylerin sağlıklı, mutlu ve barışçıl nitelikte ilişkiler ikame etmelerine ve bu da onların huzur ve güven içerisinde daha nitelikli hayatlar yaşamalarına katkı sunacaktır. Her hangi bir yerleşim yerinde suçların işlenme sıklığının tırmanma eğilimi içerisine girmesi, bulaşıcı bir hastalık gibi hızla diğer bireylere de bulaşabilmekte ve bu da çocuk ve gençlerimizde daha çok suç yönelimlerinin oluşmasına yol açabilmektedir. Sonuç olarak, her hangi bir ilde gerçekleşen suç ve şiddet olayları, söz konusu kentin sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmesini etkilemesinin yanı sıra kentin güvenli ve barışçıl statüsünü/pozisyonunu da etkilemektedir.

Elazığ ilinin suçluluk potansiyelinin ortaya konulması özellikle suç davranışlarıyla önemli ölçüde ilişkili olan ilin işsizlik ve istihdam yapısı,

yerleşimcilerin sosyo-demografik özellikleri, aile sorunları, çocuk ve gençlik dönemine ilişkin toplumsal sorunlar, kültürel yapı ve değişim gibi toplumsal dinamikler hakkında da kısmen de olsa fikir yürütme imkânını verecektir. Çünkü suç olgusu, bu değişkenlerle yakından ilişkilidir.

Bu bölümde ilkin, Elâzığ ilinin suçluluk açısından nasıl bir görünüm arz ettiği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bir anlamda, Elâzığ ilinde suçların işlenme sıklığı/oranları saptanacak ve ilin suçluluk açısından taşıdığı risk unsurları tespit edilmeye çalışılacaktır. Durum saptaması, geleceğe ilişkin projeksiyonların yapılması açısından son derece önem arz etmektedir.

3.2.1. Elazığ İlindeki Suç Oranlarının Genel Görünümü

Burada, 2005/2008-2015 yılları arasında Elazığ Emniyet Müdürlüğüne intikal eden suç olaylarına ilişkin veriler aktarılarak yıllar bazında suç oranlarında meydana gelen değişim ortaya konulmaya çalışılacaktır. Emniyet Müdürlüğündeki suç verileri sadece polis bölgesini kapsamaktadır.

Tablo 40: 2005- 2015 Yılları Arasında Elazığ Emniyet Müdürlüğüne İntikal Eden Suçlar ve Değişim Oranları

SUÇ TURLERİ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Değişim %
Şahsa Karşı	1411	3198	2199	2611	3198	3429	3584	4217	4038	5453	5105	261.8
Mal Var. Karşı	1037	1938	1040	1773	2016	2286	2224	2425	2392	2837	2374	128
Narkotik	124	85	77	75	95	248	291	340	59	399	188	51.6
Mali/kaçakçılık	52	110	115	116	118	633	419	411	172	173	341	555.7
Organize	34	6	8	12	6	9	24	15	21	3	28	-17.6
Terör	7	19	43	17	10	9	32	30	10	9	105	1400
Toplumsal/Top. karşı	187	289	617	486	465	568	575	542	978	585	1020	445.4
Millet ve dev.karşı	-	-	121	125	135	198	173	181	197	213	236	95
Kabahatler	-	-	366	17	828	928	865	524	543	568	448	22.4
Takibi Gerektiren	-	-	980	1913	1904	2402	2216	2482	2017	4721	2222	126.7
Güvenlik	-	-	274	86	67	32	40	46	157	6	214	-21.8
Bilişim/Siber	-	-	-	1	0	0	10	45	59	49	186	1850
TOPLAM	2852	5645	5840	7321	8842	10742	10453	11258	10643	15016	12467	337.1

Kaynak: Elazığ il Emniyet Müdürlüğü

Yukarıdaki tabloda öne çıkan veriler ve bulgular şu şekilde özetlenebilir:

1. 2005-2015 yılları arasında Elazığ ilinde suç sayılarında ciddi artışlar gözlemlenmiştir. Bu yıllar arasındaki değişim %337 olarak gerçekleşmiştir.
2. Elazığ ilinde en çok işlenen suçların başında, “şahsa karşı suçlar” (öldürme, yaralama, insan ticareti, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, hakaret, özel hayatın gizliliğine karşı suçlar vb.) kategorisinde bulunan suçlar gelmektedir. Bunu ikinci ve üçüncü sırada, “mal varlığına karşı suçlar” (hırsızlık, gasp, malvarlığına karşı suçlar vb.) ve “takibi gerektiren” (kazalar, intihar, kayıp şahıslar, 6136 S.K.M. ve 2521 S.K.M gibi) suçlar kategorisi izlemektedir. Bu suç kategorilerinde de yıllar bazında ciddi artışlar meydana gelmiştir.
3. 2005-2015 yılları arasında en çok artış gösteren suç kategorilerin başında sırasıyla, “bilişim” (%1850), “terör” (%1400), “mali/kaçakçılık” (%555,7) ve “toplumsal ve topluma karşı” (%445) suçları gelmektedir. Bu suç türlerindeki artış son derece dikkat çekicidir. Bilişim suçlarındaki artış, kısmen bilişim teknolojinin gündelik yaşamda giderek artan etkisi, bireylerin giderek daha çok bilişim teknolojilerini kullanmaları, bilişim alanındaki açıkları ve istismar yollarını öğrenmeleri ile ilgili olduğu gibi hukuksal olarak bilişim suçları kapsamına yeni suç türlerinin dâhil edilmesiyle de ilişkilidir. Değişim oranında artışı saptanan diğer bir suç kategorisi de “terör” kapsamındaki suçlardır. Özellikle 2015 yılında terör suç sayılarındaki artış belirgin olarak göze çarpmaktadır. Öyle ki, 2015 yılında gerçekleşen terör olaylarının sayısı, müzakere sürecinden önceki yıllardaki rakamın çok üstünde gerçekleşmiştir. Bunun nedeni, 2015 yılında örgüt ile yürütülen müzakere sürecinin son bulması ve terör operasyonlarının artması ile ilintilidir. “kaçakçılık” suçlarındaki artışlar da, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan terör olayları nedeniyle kaçakçılığın bir geçinme stratejisi veya ekonomik bir gelir kaynağı olarak tercih edilmesi ve Elazığ ilinin kaçakçılık güzergâhında bulunması ile ilişkili olabilir. Özellikle, Elazığ ilinin kaçakçılık güzergâhu üzerinde bulunması nedeniyle yapılan kontrollerde, aramalarda ve operasyonlarda çok sayıda suç malzemesi ve suçlu yakalanmaktadır.
4. Organize ve güvenlik suçlarında da, 2005-2015 yılları arasında düşüşler gerçekleşmiştir.
5. 2014 yılına nispeten 2015 yılında şahsa karşı, mal varlığına karşı, narkotik, kabahatler, takibi gerektiren suç rakamlarında azalmalar meydana gelmiştir.

Tablo 41: 2008- 2015 Yılları Arasında Elazığ Emniyet Müdürlüğüne İntikal Eden Mala Yönelik Suç Olaylarına İlişkin Veriler ve Değişim Oranları

Mala Yönelik Suçlar	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Değişim
Evden Hırsızlık	309	321	412	437	483	576	699	363	17.4
İşyerinden hırsızlık	276	256	279	255	287	282	364	241	-12
Resmi kurum ve Kuruluş. Hırsızlık	55	36	20	62	60	85	¹⁰	29	-47
Otodan hırsızlık	94	94	101	101	126	84	124	53	-43
Oto hırsızlığı	30	23	30	27	48	43	59	14	-53
Kapkaç	12	8	6	7	9	11	3	11	-8
Yankesicilik	20	41	39	25	30	29	31	7	-65
Hayvan hırsızlığı	29	18	27	27	22	26	-	26	-10
Boru hattı, enerji Hır.	20	8	32	10	0	1	-	2	-90
Açıktan hırsızlık (motosiklet, bisiklet, inşaat vb.)	66	75	71	80	213	292	-	180	172
Diğer ve tasnif dışı hırsızlıklar	413	360	436	399	303	226	547	298	-27

Kaynak: Elazığ il Emniyet Müdürlüğü

“Mala Karşı Tasnif Dışı Suç” kategorisi sayılmazsa, mala yönelik suçlar içerisinde en çok işlenen suçların başında “evden hırsızlık” suçu gelmektedir. Bunu ikinci sırada, “açıktan hırsızlık” izlemektedir. Tablonun ilginç diğer bir bulgusu da, suç türlerin çoğunda 2015 yılı için ciddi bir düşüşün gerçekleşmiş olmasıdır. Öyle ki 2015 yılında çoğu suç kategorilerinde gerçekleşen suçluluk sayısı, 2008 yılının bile altında gerçekleşmiştir. Yukarıdaki tabloda sadece “evden hırsızlık” ile “açıktan hırsızlık” suçları sayısında azalma yerine artış gerçekleşmiştir. “Diğer Hırsızlıklar”- “Mala Karşı Tasnif Dışı Suç” kategorisinde 2014 yılında suç rakamlarında gerçekleşen artışın nedeni, 2014 yılında bazı suç tür kategorilerinin de bu kategoriye dâhil edilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Ancak 2015 yılının yerine 2014 yılında gerçekleşen suç rakamları ele alındığında, 2008 yılına kıyasla ciddi artışların gerçekleştiği görülmektedir. Bu nedenle, yıllar bazındaki artışların dikkate alınması gerekmektedir.

Tablo 42: 2008- 2015 Yılları Arasında Gasp/Yağma Suç Olaylarına İlişkin Veriler ve Değişim Oranları

Yağma (Gasp)	2008		2010		2015		Değişim %	
	Gerçekleşen	Teşebbüs edilen	Gerçekleşen	Teşebbüs edilen	Gerçekleşen	Teşebbüs edilen	Gerçekleşen	Teşebbüs edilen
Şahıstan	43	16	56	22	58	7	34.8	-56
Evden	-	-	1	-	2	-	-	-
Bankadan	2	-	-	-			-	-
Zorla çek/senet tahsil etmek/ imzalatmak	7	8	5	1	-	-	-100	-100
Diğer	-	-	2	-	1	-	-	-
Toplam	52	24	64	23	61	7	17.3	-70-8

Kaynak: Elazığ İl Emniyet Müdürlüğü

Elazığ ilinde 2008-2015 yılları arasında kuyumcu gaspı, ticari oto sürücü gaspı, işyerinden gasp, kamu kurum ve kuruluşlarından yağma ve yol kesmek suretiyle yağma şeklinde hiçbir gasp/yağma suç olayı yaşanmamıştır. Gasp/yağma suç kategorileri içerisinde de en çok işlenen suç ise “şahıstan gasp” olarak gerçekleşmiştir. Bu suç türünde de gerçekleşen vakalarda, yıllar bazında küçük oranda da olsa bir artış gözlemlenmiştir. Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, gasp ve yağma suçları açısından (özellikle, banka, işyeri, kuyumcu gasp olaylarının hiç yaşanmaması) Elazığ ilinin çok sayıda illere kıyasla önemli ölçüde güvenli bir il olduğu görünümünü vermektedir.

Tablo 43: 2008- 2015 Yılları Arasında Meydana Gelen Kasten Öldürme Suç Olaylarına İlişkin Veriler ve Değişim Oranları

KASTEN ÖLDÜRME	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Değişim %
Cinayet/kasten öldürme	20	20	5	6	14	7	8	9	-55
Aile içi şiddet sonucu öldürme	1	1	0	1	0	1		2	-
Trafik kazası	0	0	0	0	25	7		20	2000
İş kazası	0	0	1	1	0	0		3	300
Diğer (taksirle öldürme)	3	3	3	0	3	17	16	2	-33
Toplam	24	24	9	8	45	32	24	36	50.0

Kaynak: Elazığ İl Emniyet Müdürlüğü

Elazığ ili polis bölgesinde 2008-2015 yılları arasında töre, kan davası, namus ve gasp amaçlı cinayet olayları meydana gelmemiştir. İşlenen cinayet suçları, yukarıda belirtilen kategoriler içerisinde yer almayan cinayetlerdir. Cinayet suçları da en çok 2008 ve 2009 (her yıl için 20) yılında işlenmiştir. Sonraki yıllarda bu rakamlarda azalmalar gerçekleşmiştir. Genel olarak tabloya bakıldığında 2008-2015 yılları arasındaki genel cinayet suçlarında artış %50 düzeyinde gerçekleşmiştir. Aile içi şiddet sonucu öldürme önceki yıllarda 1 olay meydana gelirken, 2015 yılında bu rakam 2 olmuştur. Yukarıdaki tabloya alınmayan öldürmeye teşebbüs rakamları da yıllar bazında şu şekilde bir dağılım göstermiştir. 2008, 2009 ve 2012 yıllarında 6'şar, 2010-2011 yıllarında 2'şer ve 2013 yılında 4 ve 2015 yılında da 18 cinayete teşebbüs olayı da meydana gelmiştir.

Hiç kuşkusuz yukarıdaki tablonun en önemli bulgusu, 2012 ile 2015 yılları arasında meydana gelen trafik kazalarında meydana gelen ölümlerdir. Elazığ ili için oldukça yüksek bir rakam olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 44: 2005- 2015 Yılları Arasında Meydana Gelen Kasten Yaralama Suç Olaylarına İlişkin Veriler ve Değişim Oranları

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kasten Yaralama	322	849	1305	1433	1468	1597	1738	1919	1593	1988	1563
Taksirle Yaralama	3	98	50	37	63	230	186	596	897	1417	1340
Toplam	325	947	1355	1470	1531	1827	1924	2515	2490	3405	2903

Kaynak: Elazığ İl Emniyet Müdürlüğü

Yaralama ile ilgili tablo verilerine bakıldığında, kasten yaralama suçlarında özellikle 2005 yılına oranla 2015 yılında ciddi bir artış gözlemlenmektedir (Değişim oranı %793). 2007 yılından sonra ufak düzeyde bir değişim eğilimi sergileyen kasten yaralama olayları, özellikle 2014 yılında ciddi bir yükselme eğilimi sergilemiştir. Kasten yaralama suçları içerisinde “aile içi yaralama suçları” yıllar bazında sürekli artmıştır. 2005 yılında 7 vaka olarak istatistiklerde yer alan aile içi yaralama 2012 yılında 402, 2013’te 77 ve 2015’te 59 olarak istatistiklerde yer almıştır. Bu artışın önde gelen nedeni 2005 yılından sonra suç kapsamına alınan şiddet suçlarını bildirme oranlarının yıllar bazında artmış olmasıdır. Ayrıca bu aile içi yaralamanın, modernleşme süreci ile birlikte kadınların sosyo-ekonomik-kültürel ve siyasal alana katılım oranlarının artması, kadın hakları konusunda bilinç düzeylerinin gelişmesi ile birlikte kadınların geleneksel kadın rollerini ve erkek egemen yapıyı sorgulamalarının yol açtığı aile içi tartışmaların, aile içi şiddet ve yaralama ile sonuçlanması ile ilgili bir boyutu da bulunmaktadır. Taksirle yaralama suçlarında da, suç rakamları arasında ciddi değişimler gerçekleşmiştir.

Tablo 45: 2007- 2015 Yılları Arasında Polis Bölgesinde Meydana Gelen Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar ve Değişim Oranları

Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Değişim %
Cinsel Saldırı(ırza geçme Ve ırza tasaddi)	2	16	37	28	27	33	41	39	28	1300
Çocukların Cinsel İstismarı	9	27	34	67	51	77	58	49	73	711
Reşit Olmayanla Cinsel İlişki(TCK 104)	1	3	7	18	27	31	46	60	31	3000
Cinsel Tacizi/ sarkıntılık	41	44	49	39	38	29	33	54	51	24
Toplam	53	90	127	152	143	166	178	202	183	245

Kaynak: Elazığ İl Emniyet Müdürlüğü

Cinsel dokunulmazlığa karşı saldırı suç gruplarının tümünde ciddi değişimler veya artışlar gerçekleşmiştir. Bu değişmelerin başında ilk sırada “reşit olmayanla cinsel ilişki” ve “cinsel saldırı” suç kategorilerinde meydana gelmiştir. Genel olarak tüm suç kategorilerinde gerçekleşen değişim oranı %245’tir. Ayrıca tabloda çocukların cinsel istismarı alanında gerçekleşen rakamlar da dikkat çekicidir.

3.2.2. Adalet Verilerine Göre Elazığ İlinin Suçluluk Yapısı

Yukarıda verilen ve açıklanan suç istatistikleri, polis bölgesi ile sınırlı olması nedeniyle Elazığ ilinin genelini kapsamamaktadır. Bu nedenle gerek Elazığ ilinin genel suçluluk düzeyini belirleme açısından gerekse de mahkemeye intikal etmiş suçların daha ciddi bir nitelik taşınması nedeniyle adalet verilerine de bakılması önem arz etmektedir. Aşağıdaki tablo, Elazığ ili ceza mahkemelerinde açılan davalardaki suç sayılarını göstermektedir.

Tablo 46: İBBS 3. Düzeye Göre Ceza Mahkemelerinde Açılan Davalardaki Suç Sayısı- 2013

İl/Bölge/Türkiye	Gerçek Kişi Erkek	Gerçek Kişi Kadın	Bilinmeyen ²	Tüzel Kişi	Toplam
Elazığ	14188	1 247	4	36	15475
TRB1	52865	4701	64	211	57841
Türkiye	3.009.957	369.324	2229	7103	3.388.613
Elazığ/TRB1	%0,26	%26,52	%6,25	%17,06	%26,75
Elazığ/Türkiye	%0,47	%0,33	%0,17	%0,50	%0,45

Kaynak: Adalet İstatistikleri-2013

Yukarıdaki tablo, ceza mahkemelerine yansıyan dosya sayısını göstermektedir. Elazığ ilinde 2013 yılı için toplam olarak 15475 dava açılmıştır. Bu davaların sayısının TRB1 bölgesi içerisindeki oranı %26,75 iken, Türkiye geneli içerisindeki oranı %0,45 olarak gerçekleşmiştir.

Aşağıdaki tabloda Cumhuriyet Başsavcılıklarına yansıyan şahsa karşı suç olaylarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 47: CBS (Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma) Şahsa Karşı Suç Dosya (Olay) Sayısı

SUÇ TÜRÜ	2011	2012	2013	Değişim %
Hakaret	2172	2500	2565	18
Kasten Yaralama	3110	3031	3096	-0,4
Kasten Adam Öldürme	132	115	75	-43,1
Kişi Hürriyetinden Yoksun Kılma	438	407	335	-23,5
Uyuşturucu	719	819	998	38,8
Taksirle Yaralama	1504	1714	1775	18
Taksirle Adam Öldürme	207	186	174	-15,9
Tehdit	2362	2820	2704	14,4
Çocukların Cinsel İstismarı	173	163	139	-19,6
TOPLAM	10817	11755	11861	9,6

Kaynak: Adalet Bakanlığı Verileri

3 Uyap Sistemine cinsiyet bilgisi girilmemesi nedeniyle tasnif edilemeyen sanıkları kapsamaktadır.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında hakaret, uyuşturucu, kasten yaralama, taksirle yaralama ve tehdit suçları hariç diğer suç olaylarında bir düşme yaşandığı görülmektedir. Kastan adam öldürme suçlarındaki düşüş yaklaşık olarak %43 düzeyindedir. Tabloya genel olarak bakıldığında tüm suçlardaki artış %9,6 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu rakam artan nüfusa oranlandığında ciddi bir artış olmadığını söylemek mümkündür.

Yukarıdaki tabloda yer alan veriler Elazığ ilinin genelini kapsamı nedeniyle Emniyet Müdürlüklerindeki suç istatistiklerinden daha yüksektir. Emniyet verileri ile karşılaştırıldığında, şiddete yönelik bazı suçların (örneğin kasten yaralama ve kasten adam öldürme gibi) jandarma bölgesinde dolayısıyla kırsal bölgede daha yoğun yaşandığı anlaşılmaktadır.

Adem Solak'ın "Türkiye'nin Suç Haritası: Çocuk Suçluluğu (2011) adlı çalışması, Türkiye'deki illerin suçluluk düzeyleri ve Elazığ'ın diğer iller arasındaki sıralaması konusunda önemli veriler ve tespitler içermektedir. Aşağıda, bu çalışmada yer alan bazı veriler aktarılmıştır (Bkz. syf: 212).

Tablo 48: Elazığ İlinde Ceza Dava Konulu İşlem Gören Tüm Suçlara İlişkin Veriler (2010 yılı için)

	Sayılar	Nüfus	Oran %	Türkiye %	İl Sırası
Toplam Olay (CBS)	22.691	376.754	6,02	6,07	32
Yetişkin Suç	25.423	376.754	6,75	8,09	73
Çocuk Suç	3.173	61.619	5,15	5,07	44
Genel Suçluluk Düzeyi			5,97	6,41	52

Kaynak: Solak, 2011:212

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, Elazığ ilinde 2010 yılında toplam olarak 22.691 ceza dava dosyasının işlem gördüğü anlaşılmaktadır. Bu rakam, Elazığ ili yetişkin nüfusuna oranlandığında, 100 kişi başına düşen dava dosyasının, %6,02 olduğunu ortaya koymuştur. Bu oran yetişkin fail sayısının, yetişkin nüfusa oranını ifade etmektedir. Elazığ ilini kapsayan CBS (Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturması) toplam olaylarının Türkiye ortalaması ise, %6,7 olarak tespit edilmiştir. Bu da, Elâzığ ilinin ülke düzeyinde 32. sırada yer alması ile sonuçlanmasını sağlamıştır. Ayrıca, yetişkin fail sayısına ilişkin

suç sayısı 25.423 olarak belirlenmiştir. Bu rakam, ilin yetişkin nüfusuna oranlandığında da, %6,75 değeri elde edilmiştir. Yetişkin suçluluk açısından Türkiye ortalaması %8,09'dır. Elâzığ ili de, yetişkin suçluluğu açısından ülke düzeyinde 73. sıradadır. Son olarak, çocuk suç sayısına bakıldığında da 3173 (mükerrer suç dosyaları da dâhil edilmiştir) suç dosyasının işlem gördüğü ve bunun çocuk nüfusuna oranının, %5,15 olarak tespit edildiği görülmüştür. Türkiye çocuk suçluluğu ortalaması %5,07 olduğu düşünülürken bu rakamın Türkiye ortalamasının biraz üzerinde olduğu ve dolayısıyla iller arasında Elazığ ili 44. sırada yer aldığı görülmektedir. Solak, bu üç parametre üzerinden yaptığı değerlendirme sonucunda Elazığ ortalamasının %5,97 olduğu, Türkiye genelinin de %6,41 olduğu ve dolayısıyla Elazığ ilinin genel suç haritasında iller arasında 52. sırada yer aldığı tespitini yapmaktadır (bkz.: syf. 212). Bu da, genel olarak Türkiye ortalamasının üzerinde bir orana tekabül etmektedir.

3.2.3. Elazığ İlinde Çocuk Suçluluğu

Bireylerin suçluluk eğilimi ağırlıklı olarak çocukluk dönemlerinde gelişmektedir. Suç eğiliminin kalıcı davranışlara dönüşmesi de bu dönemlerde gerçekleşmektedir.

Yetişkin dönemdeki suçluluğun kökeni, çocukluk dönemlerine kadar uzanabilmektedir. Bu çerçevede, suça başlama yaşının, yetişkinlik çağında işlenen suçların sayısı ile güçlü bir biçimde ilişkili olduğunu söylemek mümkündür (bkz. Tracy, Wolfgang ve Figlio, 1990; Wolfgang v.d., 1972; Wolfgang, Thornberry ve Figlio, 1987). Diğer önemli bir husus ise, çocukluk dönemlerinde suç işleyen bireylerin, suç işlemeyen çocuklara kıyasla yetişkinlik dönemlerinde üç veya dört kez daha çok suç işleme olasılığına sahip olmalarıdır (bkz.: Sampson ve Laub,1993).

Günümüzde gerçekleşen radikal dönüşümlerden en çok etkilenen kurumların başında aile gelmektedir. Aile kurumunun giderek sorunsallaşması, aile kurumunun geçmişe kıyasla sosyalleştirici fonksiyonunun azalması veya çocuklar için ailenin temel sosyalleştirici bir kurum olmaktan çıkması, aile içerisinde yaşanan sorunlar (şiddet, istismar, kötü muamele, disiplin tutarsızlıkları, boşanmalar, yoksulluk, ebeveynlerin veya kardeşlerin suçluluk durumları vb.) çocukların ebeveyn bağlıklarının azalmasına ve sapkın eğilimler içerisine girmelerine neden olabilmektedir. Günümüzde ailenin işlevlerinin

azalması, ebeveyn bağılılığının zayıflaması ve aile temelli sorunların artması, çocukları kitle iletişim araçları ve sapkın akran grubunun etkisine, uyuşturucu madde kullanmaya daha açık ve eğilimli hale getirebilmektedir.

Tablo 49: Geliş Nedenine Göre Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar (2008-2012)

	Suçta sürüklenme	Kabahat işleme	Terk	Eviden Kaçma	Buluntu	Kayıp	Madde Kullanma	Sokakta Çalışma	Sokakta yaşama	Diğer	Toplam
Türkiye											
2008	62430	1177	89	2412	1340	4517	163	3632	20	56812	132592
2009	68344	320	48	3195	1669	5081	373	3579	16	69336	151961
2010	83393	586	66	3205	1745	8081	985	2768	39	87176	188044
2011	84916	1279	27	3222	1208	10067	418	1712	24	101167	204040
2012	100831	770	43	2424	1661	12474	245	2213	17	124402	245080
TRB1											
2008	1619	14	1	158	52	107	-	128	2	910	2991
2009	2110	4	-	116	18	247	3	7	-	1572	4077
2010	2196	6	-	217	-	170	1	-	-	1750	4340
2011	1877	24	-	28	3	224	5	-	-	1812	3973
2012	2225	32	-	122	77	301	2	3	-	1939	4701
Elazığ											
2008	654	2	-	52	16	79	-	3632	20	110	1184
2009	810	-	-	38	14	189	1	3579	16	15	1731
2010	926	2	-	89	-	117	1	2768	39	41	1704
2011	1069	2	-	13	-	187	1	1712	24	19	1723
2012	1255	2	-	14	-	185	-	2213	17	4	2032

Kaynak: Seçilmiş Göstergelerle Elazığ, 2014

Diğer; mağdur, kanunsuz çalışma, bilgisine başvurma, okula gönderilmeme, kurumdan kaçmayı ve diğer seçeneği kapsıyor.

Yukarıdaki tablonun önemli bulguları şu şekilde özetlenebilir:

1. Elazığ ilinde 2008-2012 yılları arasında güvenlik birimlerine getirilen çocukların sayısı yıllar bazında artmıştır. 5 yıl içerisinde yaklaşık olarak %71 oranında bir artış gerçekleşmiştir.
2. Elazığ ilinde güvenlik birimlerine getirilen çocuklar en çok; “suça sürüklenme” ve “sokakta çalışma” gerekçesiyle getirildikleri görülmektedir. Türkiye genelinde ise güvenlik birimlerine yansıyan çocuk olaylarının başında; “sokakta çalışma”, “kayıp ve suça sürüklenme” kategorileri gelmektedir. Türkiye genelinde çocukların kayıplarına ilişkin gerçekleşen rakam korkutucudur. Elazığ ilinde de çocukların kayıplarına ilişkin rakamlarda 2008- 2012 yılları arasında ciddi bir artış gözlenmiştir. 2008 yılında 79 olan kayıp rakamı 2012 yılında 185’e çıkmıştır. Kayıplar, genelde çocukların evden ayrılmaları ve gizli adreslerde kalmaları/ tutulmaları şeklinde gerçekleşmektedir. Başbakanlık İnsan Hakları Raporuna göre çocuklar yerleştirildikleri kurum ve evlerden, heyecan, macera ve para arayışı gibi nedenlerden dolayı kaçırmaktadırlar. Ayrıca bu rapora göre çocuklar “yoksulluk, şiddet, istismar, ihmal, kötü ebeveynlik, çocuk işçiliği, ailelerin parçalanma gibi çeşitli baskılar ya da okulda başarısız olmalarıyla ilgili baskılar neticesinde de evlerini terk edebilmektedir. Bazı çocuklar (örneğin evlilik vaadi ile) kandırılmakta ve/veya evlat verilmek, dilenci olarak kullanılmak ya da cinsel yönden istismar edilmek üzere kaçırılabilir. Rapor ayrıca ideolojik ve terörist örgütlerin ve suç çetelerinin (uyuşturucu ve organ ticareti yapan örgütler de dâhil) çocukları çalıştırmak büyük gayret gösterdiklerine değinmektedir” (bkz.: Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu, 2011:112).
3. Elazığ ilinde çocukların suça sürüklenme rakamları yıllar bazında sürekli artma eğilimi göstermiştir.
4. 2009 yılından sonra çocukların sokakta çalışma rakamlarında sürekli bir azalma gerçekleşmiştir. Türkiye ve TRB1 için de bu kategoride, giderek bir azalma dikkat çekmektedir. Bu azalış, hükümetin çocukları sokaktan kurtarmaya yönelik politikalarının olumlu sonuçlar verdiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

5. Elazığ ilinde çocukların madde kullanmaları gerekçesiyle güvenlik birimlerine gelen/getirilen çocuk sayısı son derece azdır. En fazla yılda 1 (bir) olay yaşanmıştır.
6. Yıllar bazında tablodaki veriler değerlendirildiğinde; Türkiye geneli ve TRB1 bölgesinde (2011 yılı hariç) gerek yıllar bazında ve gerekse genel toplamda sürekli bir artış gerçekleşirken, Elazığ ilinde da yıllar itibariyle artış istikrarlı bir seyir izlememiştir. Ancak, 2008-2012 yılları arasında ciddi bir artma dikkat çekmektedir. Elazığ ilinde özellikle 2009 yılında ciddi bir artış meydana gelmiştir.

Solak'ın daha önceden belirtilen "Türkiye'nin Suç Haritası: Çocuk Suçluluğu (2011) adlı çalışmasında, Elazığ ilindeki çocuk suçluluğuna ilişkin de önemli veriler ve tespitler yer almaktadır. Bu çalışmaya göre; 2010 yılı itibariyle Elazığ ilinde fail çocuk sayısının 1703 olduğu ve bu sayının ildeki çocuk sayısına (61619 çocuk) oranlandığında, genel çocuk sayısı başına %2,76 fail çocuk olduğu sonucu elde edilmektedir. Solak'a göre, Türkiye genel çocuk sayısı içinde fail çocuk oranı %2,90'dır. Bu kapsamda Elazığ ilindeki çocuk fail oranın Türkiye genel ortalamasının altında olduğu anlaşılmaktadır. Tüm iller içerisinde Elazığ çocuk suç faili açısından 49. sırada olduğu tespiti yapılmıştır.

Bu çalışmada Elâzığ ilinde çocuk mükerrer suç sayısının 1470 olduğu ve bunun da çocuk nüfusuna oranlaması durumunda, çocuk başına mükerrer suçluluk oranının %2,39 olduğu ve bu rakamın Türkiye ortalamasının (%2,17) üzerinde olduğu verilmektedir. Bu oran ile Elazığ, ülke düzeyindeki iller sıralamasında 39. sırada yer almaktadır.

Solak ayrıca, çocuklar hakkında açılan ceza davalarına ilişkin bilgiler de aktarmaktadır. 2009-2010 yıllarında 1245 ceza dava sayısının açıldığı, bu rakamın ildeki çocuk nüfusuna oranlandığında %2,2 olduğu ve bu rakamın da Türkiye ortalamasının (%2,23) altında gerçekleşen bir sayı olduğu bilgisi aktarılmaktadır. Elazığ ilinde açılan ceza davası sayısı açısından da Elazığ ili, diğer iller arasında 50. sırada yer almaktadır. Üç değişkenin (çocuk fail, çocuk mükerrer ve ceza dava sayısı) birlikte değerlendirilmesi sonucunda Elazığ ilinin Türkiye İlleri içerisinde 44. sırada yer aldığı saptaması yapılmıştır (Solak, 2011:210-211). Verilere göre çocuk suçluluk açısından Elazığ ilinin Türkiye ortalaması altında olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 50: İsnat Edilen Suç Türüne Göre Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar (2008-2012)

	Öldürme	Yaralama	Cinsel Suçlar	Hırsızlık	Yağma (gasp)	Tehdit	Hakaret	Mala Zarar verme	Toplumsal Olaylar	Diğer	Toplam
Türkiye											
2008	317	19726	1848	17884	1718	1858	703	2572	722	15082	62430
2009	481	25182	2121	17869	1618	2111	937	2805	547	14673	68344
2010	404	30180	2723	21857	1587	2763	1014	2916	688	19261	83393
2011	390	32331	2243	24604	1476	2910	878	3463	1027	15594	84916
2012	457	39048	2997	28506	1911	3524	1227	3654	965	18542	100831
TRB1											
2008	6	510	47	337	21	63	8	60	1	566	1619
2009	36	580	25	282	29	45	13	48	5	1047	2110
2010	3	803	36	477	62	83	19	68	-	645	2196
2011	2	793	47	437	20	74	5	83	10	406	1877
2012	5	806	49	614	33	102	32	79	14	491	2225
Elazığ											
2008	1	287	12	159	7	26	7	37	-	118	654
2009	6	323	6	195	25	33	8	34	2	178	810
2010	1	349	19	227	23	45	10	21	-	231	926
2011	1	423	33	259	10	49	2	28	8	256	1069
2012	3	432	36	344	27	65	11	35	4	298	1255

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Elazığ, 2014

Diğer seçeneği, 6136 sayılı kanuna muhalefet ve diğer seçeneğini kapsıyor.

Çocukların işledikleri suç türlerini ve oranlarını belirten yukarıdaki tablonun önemli verileri şu şekilde belirtilebilir:

1. Elazığ ili için çocukların suçluluk sayıları yıllar bazında sürekli artış göstermiştir. 2012 yılında işlenen çocuk suç olayları 2008 yılına kıyasla neredeyse iki katına çıkmıştır. Bu veriler, ilde çocuk suçlarının artışıyla ilgili dikkat çekici bir bulgudur.

TRB1 Bölgesi ve Türkiye genelinde de, çocuk suçluluk oranında sürekli bir artış meydana gelmiştir. Ancak yıllar bazındaki Elazığ ilindeki artış (%91,8), TRB1 (%37,4) ve Türkiye geneline (%61,5) nispeten daha yüksek düzeyde olmuştur.

2. Güvenlik birimlerine getirilen çocuklara isnat edilen suç türünün başında “yaralama” suçu gelmektedir. Bunu; “hırsızlık”, “tehdit” ve “mala zarar verme” suç kategorileri izlemektedir. Bu suç kategorilerden “mala zarar verme” suçu hariç diğer suçlarda sürekli artış gerçekleşmiştir. Bu artışlar bazı suçlarda iki katına çıkma şeklinde kendini göstermiştir. Ayrıca, hırsızlık suçundaki artış dikkat çekicidir.

3. Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuklar içerisinde, en az suçlandıkları suç türünün başında cinayet suçu gelmektedir. Ancak genel olarak yılda 1 veya 3 olarak kayda geçen cinayet olayları 2009 yılında, 6 cinayet olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında hem TRB1 Bölgesi hem de Türkiye genelinde de çocukların cinayet işleme suçlarında gözle görülür bir yükselme dikkat çekmektedir. Tabloya bakıldığında, Elazığ ilinin de içerisinde yer aldığı TRB1 Bölgesine kıyasla Türkiye genelinde cinayetten güvenlik birimine getirilen çocuk sayısı oldukça yüksek ve aynı şekilde yıllar bazında giderek artış eğilimi göstermiştir.

4. Cinsel suçlarda da sürekli bir artış yaşanmıştır. 2012 yılı itibariyle Elazığ ilinde, meydana gelen cinsel suç olayları sorgulanmalı ve gerekli tedbirler alınmalıdır.

5. TRB1 Bölgesi ve Türkiye geneline ilişkin sayılara bakıldığında da, çocukların en çok işledikleri suç türlerinin başında, Elazığ iline benzer biçimde; “yaralama” ve “hırsızlık” suçları gelmektedir.

Polat ve Solak, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) tabanında yer alan istatistiki verilerden hareketle hazırladıkları “Türkiye’nin Çocuk Mağduriyeti Haritası” adlı kitap çalışmasında tüm illerimize ait çocuk mağduriyet verileri, oranları ve iller arasındaki sıralamalara yer vermektedirler. Elazığ iline ilişkin tablo ve veriler şu şekildedir:

Tablo 51: 2008-2010 Yılları Arasında Elazığ İlindeki Çocuk Mağduriyetine İlişkin Veriler ve Elazığ ilinin Türkiye İçerisindeki Durumu

Çocuk Suç Sayısı/Dosyası	2008	2009	2010	Toplam	Çocuk Nüfus	Elazığ %	Türkiye %
Mağdur Çocuk Sayısı	2375	2619	2941	7941	172.505	4.60	3.79
Mağdur Dosya sayısı	1472	1744	1951	5167	172.505	3.00	2.29
Türkiye’deki İl Sırası				42			

Kaynak: Polat ve Solak, 2011:113

Yukarıdaki tabloda öne çıkan veri ve bulgular şu şekilde belirtilebilir:

1. Gerek mağdur çocuk sayısında gerekse mağdur dosya sayısında yıllar bazında bir artış gerçekleşmiştir.
2. 3 yıllık toplam mağdur çocuk sayısının 3 yıllık çocuk nüfusuna oranlandığında çocukların mağdur olduğu dosya oranı %3 ve mağdur çocukların oranı ise %4,60 olarak hesaplanmıştır. Bu oranların Türkiye ortalamasının (%3,79 ve %2,29) üstünde bir oran olduğu söylenebilir.
3. Elazığ ili çocuk mağduriyeti açısından Türkiye’deki iller içerisinde 42. sırada yer almaktadır (bkz. Polat ve Solak, 2011:113).

Çocukların suç mağduriyeti yaşadıkları suç kategorilerine ilişkin tablo da aşağıya alınmıştır.

Tablo 52: 2008-2010 Yılları Arasında Elazığ İlindeki Çocuk Mağduriyetinin Yaşadığı Suç kategorilerine İlişkin Veriler

Suç Kategorileri	2008		2009		2010	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Şahsa Karşı Suç	1.353	83.01	1.563	77.99	1.733	75.48
Mala Karşı Suç	199	12.21	298	14.87	374	16.29
Cinsel Suç	78	4.79	143	7.14	189	8.23
Toplam	1.630	100.00	2.004	100.00	2.296	100.00

Kaynak: Polat ve Solak, 2011:113

Tabloya bakıldığında çocukların, “şahsa karşı suç” kategorisinde en çok mağdur oldukları ve bunu “mala karşı suçlar” ve “cinsel suçlar” izlediği görülmektedir. Her üç suç kategorisinde de yıllar bazında artışlar gözlemlenmektedir.

Yukarıda verilen 3 yılın toplam çocuk mağdur suç dosyaları ve sayıları nüfusa oranlandığında Elazığ ilinin mala karşı hariç diğer suç kategorilerinde Türkiye ortalamasının üstünde olduğu sonucu elde edilmiştir⁴. Bu veriler esas alınarak Elazığ ilinin Türkiye’deki diğer iller içerisindeki sıralamasına bakıldığında karşımıza şöyle bir sıralama çıkmaktadır: Elazığ ili “şahsa karşı suçlarda” diğer illere göre 71. sırada, “mallara karşı suçlarda” diğer illere göre 2. sırada ve cinsel suçlarda diğer illere göre 65. sırada yer almaktadır (bkz.: Polat ve Solak, 2011:113).

3.3. Sağlık Göstergeleri

Toplumun en önemli ihtiyaçlarından birisi sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanmaktır. Sağlık hizmetlerine erişim konusunda kafasında sorunlar olan ve bu hizmetten yararlanamama riski insanları oldukça rahatsız etmektedir. Sağlık hizmetlerine ayrılan pay ve sağlık göstergeleri ülkenin gelişmişliğini ölçme açısından önemli verilerdir. Devletin vatandaşın bu ihtiyaçlarını karşılama görevi vardır. Bu hizmet gerekli, önemli, öncelikli ve pahalı bir hizmettir.

⁴ Elazığ ve Türkiye geneli için suç oranları şu şekildedir: Şahsa karşı suç Elazığ’da %78,4 – Türkiye’de %80,01, Mala karşı suç Elazığ’da %14,69- Türkiye’de %9,85 ve cinsel suç Elazığ’da, %6,91- Türkiye’de %10,14 şeklinde tespit edilmiştir.

Elazığ'da sağlık alanında yapılan yatırımlar, sağlık kuruluşları, sağlık personeli ve kişi başına düşen yatak sayısı gibi veriler aşağıdaki alt başlıklarda yorumlanmıştır. Türkiye özellikle son zamanlar sağlık hizmetlerinde koruyucu politikalar benimsenmiş ve önlemeye yönelik yatırımlara ağırlık verilmiştir. Ülkemizde sağlık harcamalarına genel bütçeden ayrılan pay her yıl hissedilir derecede artmaktadır. Bu durum aynı zamanda sağlık hizmetlerindeki verimi de olumlu yönde etkilemektedir.

3.3.1. Kamu ve Özel Sektör Hastaneleri Yatak ve Kapasiteleri

Elazığ'da on iki tane sağlık kuruluşu bulunmaktadır. Bunların 7 tanesi Sağlık bakanlığı, bir tanesi Üniversitenin tıp fakültesi, üç tanesi özel kuruluşlar ve bir tanesi de diğer kamu kuruluşuna aittir. Bu kuruluşların tıbbi donanım olarak seviyeleri oldukça iyidir. İlde Tıp Fakültesinin bulunması sağlık alanında ileri seviye hizmetlerin verilmesi ve çevre illeri de desteklemesi açısından anlamlıdır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi 2012 yılı itibariyle Türkiye genelinde toplam sağlık kuruluşu sayısı (resmi ve özel kurumlar birlikte olmak üzere) 1483, TRB1 Bölgesinde 45, Elazığ'da ise 13'dür. 2014 yılı verilerine göre Elazığ'da özel hastanelerin bir tanesi kapandığından hastane sayısı 12'ye düşmüştür. Yine aynı tablodaki verilere göre Türkiye genelindeki hastanelerin toplam yatak sayısı 200072, TRB1 Bölgesinde 6006, Elazığ'da ise 2901'dir. Buna göre, 2014 yılı itibariyle TRB1 Bölgesinin hastane sayısı Türkiye hastane sayısının %2,94'üne, yatak sayısı ise %3'üne, Elazığ'ın hastane sayısı Türkiye hastane sayısının 0,78'sine; yatak sayısı ise %1,36'sına denk gelmektedir.

2014 yılı TÜİK verilerine göre Elazığ'da toplam yatak sayısı 2824'tür. Bu yatakların 1523'ü sağlık bakanlığına bağlı hastanelerde, 893 tanesi tıp fakültesi hastanesinde, 308 tanesi özel hastanelerde ve 100 tanesi de kamu grubu altında Belediyeye ait sağlık kurumu hastanededir.

Yüz bin kişi başına toplam hastane yatak sayısında 2014 verilerine göre Elazığ ili Türkiye ve TRB1 Bölge illerine göre daha iyi durumdadır. Bölge yatak kapasitesi Türkiye ortalamasının üstündedir. Elazığ bölgenin en iyi illerinden birisidir. Bölgede yaptığımız araştırma kapsamında Tunceli ve Bingöl'de yer alan odak grup görüşmelerinde vatandaşların sağlık hizmeti almada zorlandıklarında kolay çözüme ulaşabilmek için Elazığ ilini seçtikleri, özellikle ağır tedavi gerektiren hastalıklarda bu durumu daha fazla yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Elazığ'da üç adet özel sağlık kuruluşu bulunmaktadır. Özel sağlık kuruluşları açısından TRB1'de en iyi düzeyde

olan il Malatya, ikincisi Elâzığ'dır. İl devlet hastanesinin sağlık hizmetleri ve donanımı açısından oldukça iyi olduğu, özellikle cihaz ve donanım açısından bir sorun yaşanmadığı ifade edilmektedir. Diğer illerin zaman zaman tedavi için Elazığ ilinin tercih edilmesinin psikolojik bir durum olduğu da söylentiler arasındadır. Ancak ağır tedavi gerektiren durumlarda Tıp Fakültesinin tercih edilmesi normal bir durumdur.

Tablo 53: TRB1 Bölgesi'nde Sağlık Personeli Başına Düşen Kişi Sayısı (2011)

	Yıl	Toplam Kurum	Toplam Yatak Sayısı	Sağlık Bak. Kurum Say.	Sağlık Bak. Yatak Say.	Üniversite Kurum Say.	Üniversite Yatak Say.	Özel Kurum Say.	Özel Kurum Yatak Say.	Diğer Kam. Kurum Say.	Diğer Kam. Kurum Yat. Say	Yüz bin kişi başına toplam hastane yatak sayısı
Türkiye	2014	1528	206836	866	123690	69	36670	556	40509	37	5967	266
TRB 1	2014	45	6197	28	3634	2	1720	13	693	2	150	367
Elazığ	2012	13	2901	7	1576	1	843	4	382	1	100	-
Elazığ	2014	12	2824	7	1523	1	893	3	308	1	100	497

Kaynak: TÜİK, Sağlık Bakanlığı, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Seçilmiş Göstergelerle Elazığ, 2014 TÜİK İstatistikleri

3.3.2. Sağlık Hizmetlerindeki İnsan Kaynağı

Sağlık kurumlarının personel istihdamı konusunda her zaman eksikleri bulunmaktadır. Çünkü kuruluş, kapasite ve hasta sayısı sürekli artmaktadır. Sağlık hizmeti hassas bir hizmet olduğundan mesleki donanım ve yetkinlik gerektirmektedir. İnsana yapılan yatırımlar konusunda hassas olunması gerekmektedir. Özellikle uzman hekim ve sağlık personelinin donanımı tedavi süreçleri açısından çok önemlidir. Elazığ'da hastanelerde yatak sayısı ve hekim sayısının nüfusun genel oranına göre normal olduğu söylenebilir. 2014 yılı verilerine göre Elazığ ilinde 580 uzman hekim, 221 asistan hekim ve 333 pratisyen hekim olmak üzere toplam 1134 hekim bulunmaktadır. Bunun yanında 112 dış hekimi, 1423 sağlık memuru, 173 eczacı, 1901 hemşire/ebe bulunmaktadır. Fırat kalkınma ajansı bölgesi olarak düşündüğümüzde 2014

yılı itibariyle Malatya’da 1518, Elazığ’da 1134 ve Bingöl’de 262 hekim görev yapmaktadır. Elazığ’da 2012 yılına göre hekim ve sağlık personeli sayısında düşme yaşanmış ve diş hekimi, hemşire ve sağlık personelinde artışlar olmuştur. Aynı durum TRB1 bölgesinin geneli için geçerlidir. Bu düşünün sebepleri araştırılmalıdır.

Tablo 54: Elazığ ve TRB1 Bölgesi’nde Sağlık Personeli Sayısı (2012-2014)

	Türkiye		TRB1 Bölgesi		Elazığ	
	2012	2014	2012	2014	2012	2014
Uzman Hekim	70103	75251	1536	1532	599	580
Pratisyen Hekim	38877	39045	1013	974	342	333
Asistan Hekim	20792	21320	560	519	287	221
Toplam Hekim	129772	135616	3109	3025	1228	1134
Diş Hekimi	21404	22996	295	353	92	112
Eczacı	26571	27199	463	486	173	173
Sağlık Memuru	122663	149616	3698	4336	1197	1423
Hemşire	134906	142432	3946	3986	1342	1359
Ebe	53466	52838	1863	1825	580	542

TÜİK verilerine göre, 2008’de Türkiye’de toplam hekim sayısı 113151, TRB1 Bölgesinde 2681, Elazığ’da ise 1187 iken, bu sayılar 2012 yılında Türkiye için %12,8 artışla 129772’ye, TRB1 Bölgesinde %13,76 artışla 3109’a, Elazığ’da ise %3,33 artışla 1228’e yükselmiştir. Aynı tablodaki verilere göre, söz konusu dönemde hekim dışındaki sağlık personeli toplamının (diş hekimi, eczacı, sağlık personeli, ebe ve hemşire) sayılarında en fazla artış Elazığ için gerçekleşmiştir. Bu artış Türkiye geneline göre üç kattan fazla bir artışla Elazığ için %25,32 olarak gerçekleşirken, TRB1 Bölgesi için %22,5, Türkiye geneli için ise %7,75 olarak gerçekleşmiştir. 2014 verilerine bakıldığında Türkiye genelinde bu oranlar ve sayılar artmış, Elazığ ve TRB1 bölgesinde azalmıştır.

3.3.3. Kişi Başına Düşen Sağlık Personeli

TÜİK 2011 yılı verilerine göre; Türkiye’de hekim başına düşen kişi sayısı 593, TRB1 bölgesi 555 ve Elazığ ili 532 kişidir. Buna göre hekim başına düşen nüfus açısından Elazığ ili hem TRB Bölgesine ve hem de Türkiye geneline göre daha iyi durumdadır. Aynı durum diğer sağlık personeli için de geçerlidir.

Benzer durum, nüfus başına düşen diş hekimi, hemşire, sağlık memuru, ebe ve eczacı açısından söz konusu iken, nüfus başına düşen diş hekimi açısından durum tersine dönmekte, bu kez Elazığ nüfusu daha dezavantajlı bir duruma düşmektedir. Nitekim Türkiye genelinde 3542'ye bir diş hekimi düşerken bu sayı Elazığ için 5078 olarak gerçekleşmiştir. (TÜİK, 2011).

Tablo 55: TRB1 Bölgesinde Sağlık Personeli Başına Düşen Kişi Sayısı (2011)

	Hekim	Diş Hekimi	Hemşire	Sağlık Memuru	Ebe	Eczacı
Türkiye	593	3542	598	674	1.440	2.864
TRB1	555	5299	453	466	925	3.764
Elazığ	532	5078	423	454	915	3.509
Malatya	532	4650	423	454	915	3.509

Kaynak: FKA 2014-2023 Bölge Planı Mevcut Durum Analizi

3.3.4. Sağlık Harcamalarına Ayrılan Kaynak

Aşağıdaki 2014 yılı TÜİK verilerine bakıldığında 2000 yılında 8248 milyon lira olan sağlık harcamaları, 2014 yılında 94.750 milyon liraya yükselmiştir. Sağlık harcamalarının GSYİH'ya oranı 5,4 seviyesindedir. Nüfusun çok fazla artmadığı bu 14 yıl içinde sağlık alanına ayrılan yapın oldukça yüksek olduğu ve toplam bütçede önemli bir kalem oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 56: Sağlık Harcamalarına Ayrılan Kaynak 1999-2014

	1999	2000	2002	2006	2010	2012	2014
Toplam sağlık harcaması (Milyon TL)	4 985	8 248	18 774	44 069	61 678	74 189	94 750
Toplam sağlık harcamasının gayri safi yurtiçi hasılaya oranı (%)	4,8	4,9	5,4	5,8	5,6	5,2	5,4

Kaynak: TÜİK

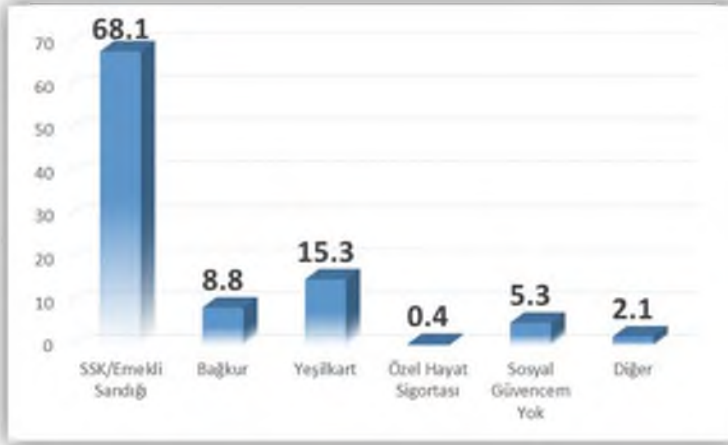
Bu ayrılan kaynaktan tüm iller ve illerdeki sağlık kuruluşları gerekli payları almaktadır. İllerdeki hastanelerin donanım durumuna göre de birçok illere öncelik verilmektedir.

3.3.5. Sağlık Güvencesi Kapsamındaki Nüfus

Türkiye Cumhuriyeti Devleti sosyal bir devlettir. Bu noktada 'sosyal devlet' olma ilkesinin başında ülkenin kurumsal anlamda bir sosyal güvenlik sistemine sahip olması ve vatandaşların işsizlik, hastalık, yaşlılık, sakatlık gibi birtakım sosyal risklere karşı geleceğini garanti altına alınması şartı gelmektedir.

Bireylerin en önemli ve temel ihtiyaçlarından biri sağlık hizmetleridir. Gelişmiş toplumların kriterlerinden bir tanesi de sağlık hizmetlerinin güvence altına alınmasıdır. Sosyal güvenlik sistemleri ve işlevselliği modern devletlerin üzerinde yoğunlaştığı konulardan birisidir. Bireylerin de en fazla önemsendiği gelecekle ilgili risklerinin (sağlık tedavileri, işsizlik, bakım ve yaşlılık durumları) garanti altına alınmasıdır. Hatta gelişmiş toplumlarda hastalık, işsizlik, emeklilik ve bakım sigortaları zorunlu primli sosyal güvenlik sistemleridir. Türkiye'de bakım sigortası adı altında henüz bir güvenlik sistemi bulunmamaktadır. Bakıma muhtaç engelli ve yaşlıların sayısının sürekli arttığı bir ülkede bu tür modern uygulamaların olması gerekir.

Grafik 23: Sosyal Güvence Durumu

Araştırmamızda ankete katılanlara hangi sosyal güvenlik sisteminden yaralandıkları sorulmuştur. Bu soruya ankete katılanların üçte ikisinden fazlası (%68,1) SSK veya emekli sandığına, %15,3'ü yeşil kartlı, %8,8'i BAĞ-KUR'a üye olduklarını ifade etmişlerdir. Sosyal Güvenlik sistemlerinin birleşmesi dikkate alınarak işçi ve memurlar için tek sandıktan bahsedilmiştir. 2012 yılı itibarıyla yeşil kartın yerini daha modern ve işlevsel olan Genel Sağlık Sigortası almıştır. Yeşil kart diyenler aslında GSS'yi kastetmektedirler. Bu verilere göre

Elazığ'da araştırma kapsamındaki bireylerde GSS Türkiye ortalamasının üzerindedir. Yine bireylerin %5,3'ü herhangi bir sosyal güvencelerinin olmadığını söylemektedirler. Hâlbuki genel sağlık sigortası çalışmayan ve sigortası olmayan tüm vatandaşlarımızın SYDV aracılığı ile sağlık hizmetleri açısından sigortalanmalarını sağlamaktadır. Çünkü 01/01/2012 tarihinden itibaren herhangi bir sosyal güvence kapsamında olmayan ya da genel sağlık sigortasının bakmakla yükümlü olduğu kişisi olmayanlar ile 5510 sayılı Kanun kapsamı dışında olan herkesin zorunlu genel sağlık sigortası kapsamına alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu vatandaşların Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile muhatap edilmeleri ve kendilerine rehberlik yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. 2011 verilerine göre Türkiye nüfusunun %95'i ve GSS'nin başlaması ile ülke nüfusunun tamamı bu kapsama alınmak istenirken sigortasızların sayısında artma görülmektedir.

Tablo 57: Elazığ İli Sosyal Güvenlik Kapsamı

Sosyal Güvenlik Kurumu Sosyal Güvenlik Kapsamı (Aktif Çalışan, Aylık Alan, Bakmakla Yükümlü Olunan)											
	İl nüfus (TÜİK)	Toplam SG Kapsamı (Aktif + Pasif + GSS tescilli)	SG Kapsamı (GSS harici)	İşyeri Sayısı	SG Kapsamında Aktif Çalışan Kişi Sayısı			SG Kapsamında Aylık Alan (Emekli) Kişi Sayısı	SG Kap. Bakmakla Yük. Tutulan (Yararlanıcı) Say. (ES s.,Bağ-kur, SSK)	Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Tescil Edilenler	SG kapsamı Dışında Kalan Nüfus
					ES	Bağ-kur	SSK				
					Top: 105.058						
2014	568.239	559.655	459.921	6473	26.563	17.470	62.474	72.633	280.814	99.734	8584
2015	574.304	552.099	463.770	6.872	27.397	16.586	61.075	75.906	282.806	88.329	22.205

Kaynak: Elazığ İli Sosyal Güvenlik Kurumu Verileri

Elazığ ili Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre 2014 yılında ilde sosyal güvence kapsamına girmeyen kişi sayısı 8.584 iken 2015 yılında bu sayı 22.205'e ulaşmıştır. İşyeri sayısı 2014 yılında 6473 iken 2015 yılında bu sayı 6872'ye yükselmiştir. Sosyal güvencesi olmayanların sayısının artması 2012 yılı başı itibariyle yeşil kart uygulamasına son verilmesinden kaynaklanmaktadır. Elazığ'da 2015 yılı itibariyle toplam nüfusun %3,86'sı sigorta kapsamı dışındadır. Aynı yıl itibariye toplam nüfusun %15,38'i (88.329 kişi) genel sağlık

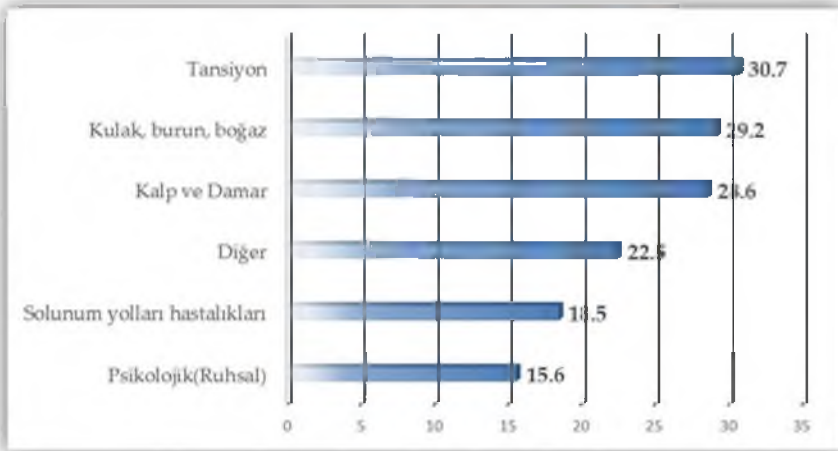
sigortası kapsamına girmiştir. 2014 yılında %17,55 idi. Sayıda düşme olmasının esas nedeni vatandaşların GSS kapsamından çıkmasıdır. Vatandaşlar kısmi de olsa GSS ödemesi yapamamaktadır. Çalışma imkânlarının ve çalışan sayısındaki artışın da bu durumda etkisi olduğu söylenebilir. Sosyal Güvenlik Kapsamının (GSS Kapsamında Tescil Edilenler Hariç) Toplam İl Nüfusuna Oranı %80,75'dir.

Bunun yanında Sosyal Güvenlik Kapsamında bakmakla yükümlü tutulanların (yararlanıcıların) sayısında artış olmuştur. Elazığ'da geçmiş yıllara göre 2015 yılında işyeri sayısında artış sağlanmıştır. Bu sürede işe yerleştirilenlere baktığımızda Türkiye'nin işsizlik oranı ve işe yerleştirme yüzdeliğinde önemli bir iyileştirme olmuştur. Bölgeye yapılan devlet teşvikleri yeni işyerlerinin açılmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Yine bu sürede toplam sosyal güvenlik kapsamına (çalışan+emekli+yeşilkart-genel sağlık sigortası) giren vatandaş sayısında bir azalma görülmektedir.

3.3.6. İlde/Bölgede Yaygın Hastalıklar ve Risk Durumu

Ülkenin farklı bölgelerinde hastalıkların yoğunluğu değişmektedir. Elazığ'da daha çok tekrarlanan hastalıklar hakkında veriler elde etmek üzere "ailelerde daha çok rastlanan hastalıklar nelerdir" diye soruldu ve birden çok cevap verilme esnekliği sağlandı. Araştırma kapsamında görüşülen bireylere göre; en sık rastlanılan hastalıklar sırasıyla, tansiyon problemi, kulak, burun ve boğaz rahatsızlıkları, kalp ve damar hastalıkları, solunum yolları rahatsızlıkları ve psikolojik (ruhsal) sorunlardır.

Grafik 24: Ailelerde En Sık Karşılaşılan Hastalıklar

3.3.7. Madde Bağımlılığı ve Alkol Kullanımı

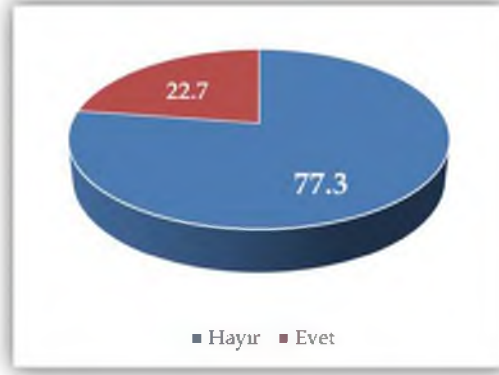
Alkol ve uyuşturucu kullanımı tüm toplumların karşılaştığı önemli sorunlardan birisidir. Alkol tüketimi bazı çevreler tarafından normal karşılanmakla birlikte alkollü alışkanlık haline getiren birçok kişinin bundan kurtulmaya çalıştığı ve alkollü iken bireyin kendisine ve çevresine zarar verdiği de bir gerçektir. Burada denge kurulamadığı zaman da başka sorunlar oluşmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin %93,3'ü alkol kullanmamakta ve diğer kesim ise ara sıra veya sıklıkla kullanmaktadır. Bölgedeki alkol satış ve tüketim yerlerine bakıldığında bu yüzdeliğin doğrulandığı görülecektir. Bölgenin geleneksel yapısının ve dini değerlere bağlılığın korunmasının alkol tüketimindeki bu sonuçta etkili olduğu söylenebilir.

Grafik 25: Alkol Kullanımı

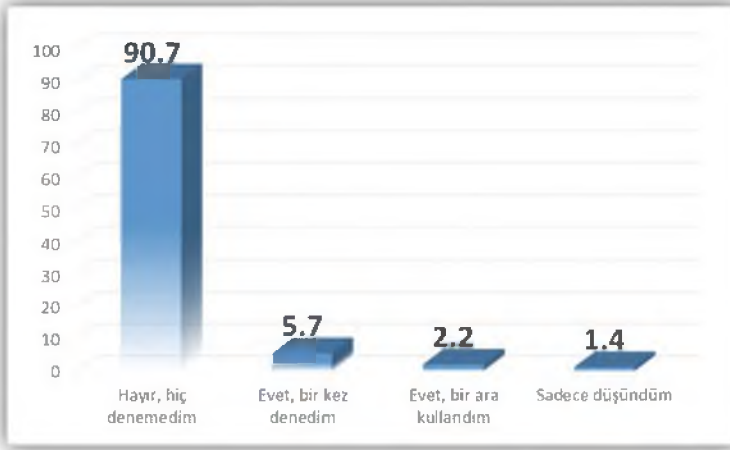
Uyuşturucu kullanımı ise daha olumsuz sonuçlar doğuran ve toplumumuzda suç sayılan bir davranıştır. Ülkemizde her geçen gün kullanıcılarının arttığı ve tüm bölgelere yayıldığı bir gerçektir. Bir diğer sorun ve gerçek de uyuşturucu kullanma yaşının sürekli aşağılara çekilmesidir. Anket katılanların dörtte birine yakını bölgelerinde uyuşturucu kullanımının yaygın olduğunu ifade etmektedirler. Bu bilgi, bölgedeki gözlemler sonucu oluşan kanaatlere dayanmaktadır.

Grafik 26: Uyuşturucu Madde Kullanım Yaygınlığı

Ankete katılanların uyuşturucu ile ilişkilerini öğrenmek üzere “Uyuşturucu madde kullandığınız dönem oldu mu?” şeklinde sorulan soruya ankete katılanların %90,7 gibi büyük bir çoğunluğu uyuşturucu kullanımını hiç denemediklerini, yüzde iki buçuğu bir ara kullandıklarını ve yüzde beşi de bir kez denediklerini ifade etmişlerdir. Kullanmayı düşünüp de denemeyenler de vardır. Bu veriler araştırma sürecinde uyuşturucu kullanıcılarına ulaşılabildiğinin göstermektedir.

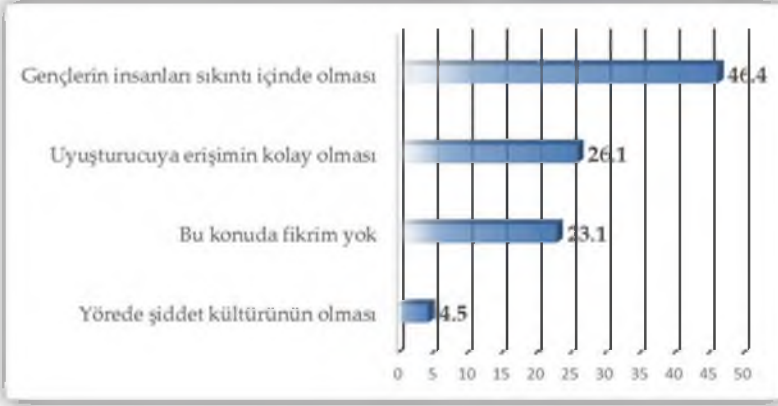
Grafik 27: Uyuşturucu Madde Kullanma Durumu

Ankete katılanların yarıya yakını uyuşturucu kullanımının en önemli sebebinin gençlerin ve insanların sıkıntı içinde olmasına bağlamaktadır. Dörtte biri erişimin kolay olmasının, %64,5'i yörede şiddet kültürünün yaygın olmasının etken olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların dörtte bire yakını

ise bu konuda fikir beyan etmek istememiştir. Bingöl ili için yapılan çalışmada da aynı oranlarda sonuçlar çıkmış ve en önemli sebep işsizlik gösterilmiştir. Burada en çarpıcı olan şey vatandaşların dörtte biri uyuşturucuya erişimin kolay olduğunu düşünmesidir. Eşimin kolay olduğunu bilmek, ihtiyaç olması veya kontrolden çıkılması durumunda uyuşturucu kullanma riskini artıracaktır.

Grafik 28: İnsanların Uyuşturucu Kullanma Sebepleri

Vatandaşlarla yapılan odak grup toplantılarında "Elazığ'da uyuşturucu bağımlılığı artıyor mu?" sorusuna;

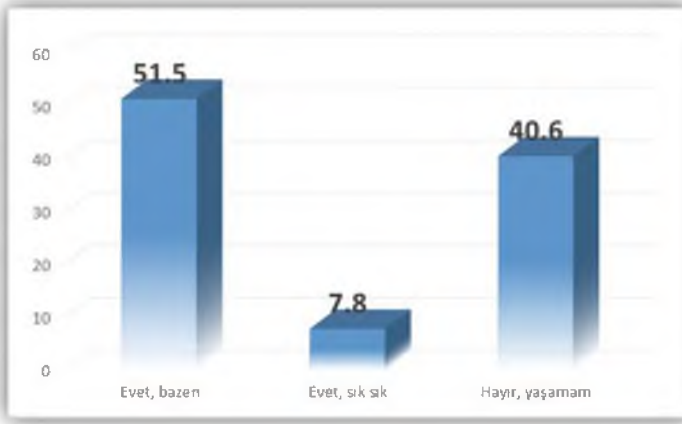
- *Evet, artıyor.*
- *Evet, özellikle sentetik uyuşturucu artıyor.*
- *Kesinlikle artıyor. Özellikle okul çevreleri ve üniversite öğrencilerinin takıldığı cafe ve benzeri yerler çok ciddi anlamda denetlenmeli.*
- *Son zamanlarda evet. Galiba artık daha çok duyacağız*

Şeklinde cevaplar verilmiştir. Vatandaşlarda oluşan bu kanaat dikkate alınmalıdır. Çünkü halkın sağduyusu her zaman doru sonuçlar verir. Uyuşturucu kullanımının gençlerde yaygınlaşması geleceğimizi riske etmemiz demektir. Uyuşturucuya götüren yollar, üretimi, satımı ve kullanımı hakkında daha ağır yaptırımlara ihtiyaç vardır.

3.3.8. Ruhsal Sağlık ve İntihar

Toplumun bütünlüğü açısından ruh sağlığı oldukça önemlidir. Ruhen huzursuz olan birey ve toplumların her alanında sorunlar oluşur. Post modern çağda, bilgi ve teknoloji toplumunda insanların bireyselleşmesi beraberinde ruhsal sorunları getirmiştir. İnsanların önünü görememesi hayatı anlamlandırma açısından oldukça risklidir. Ankete katılanlara göre, Elazığ halkı (yarıdan fazla) hayatı anlamlandırma konusunda oldukça karamsar duygular yaşamaktadır. %40,6'sı da anlamsızlık ve karamsarlık duyguları yaşamadıklarını ifade ederek hayattan memnun oldukları gözükmektedir. Kadınlar erkeklerden, orta yaşlılar genç ve yaşlılardan, eğitim düzeyi yüksek olanlar eğitimsizlerden, memurlar diğer çalışanlardan, orta gelirli diğer gelir gruplarına göre hayattan daha çok karamsardırlar. Bu verilere sorular arası karşılaştırma yapılarak ulaşılmıştır. Bu verilerin tabloları yer işgal etmemesi için burada gösterilmemiştir. İnsanların imkânları çoğaldıkça hayattan beklentiler de çoğalmakta ve bu durum karamsarlık düzeylerini artırmaktadır.

Grafik 29: Hayat Hakkında Anlamsızlık/Karamsarlık Duygusu Yaşama Durumları

Ülkemizde sosyal sorunlardan bir diğeri de toplumun olaylar karşısındaki tutumlarıdır. Kendine hâkim olamayan, öfke kontrolü konusunda başarı düzeyi düşük olan bir toplumuz. Vatandaşların kızgınlık ve öfke duyguları yaşama sıklıkları olaylar karşısındaki soğukkanlı tutumları hakkında ipuçları vermektedir. Vatandaşların üçte birden fazlası haftada birkaç kez, üçte biri ayda birkaç kez ve %17,2'si yılda birkaç kez kızgınlık ve öfke duygusu

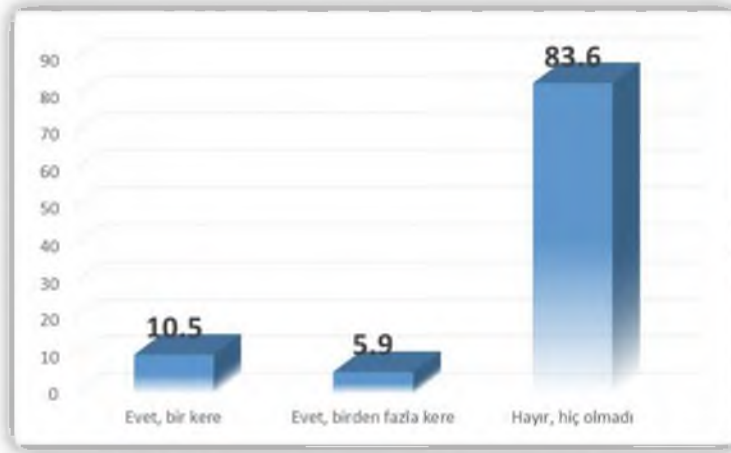
yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu duyguyu yaşamayanlar ise yüzde on beş seviyesindedir.

Grafik 30: Kızgınlık ve Öfke Duygusu Yaşama Sıklıkları

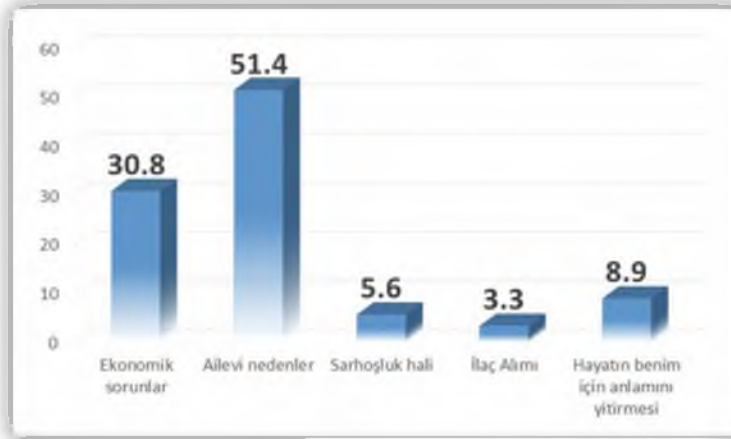
Öfke kontrolü toplumların başaramadıkları ve bunun sonucunda da ciddi kayıplar ve zararlar verdikleri konulardan bir tanesidir. Araştırmaya katılan vatandaşlarımız üzerinden toplumun bu konudaki algısını ölçmek istedik. Verilere bakıldığında %83,6'lık kesim öfkelendiğinde kendisine zarar vermediklerini, %16'lık bölüm de en az bir kere kendilerine zarar verdiklerini söylemektedir. İnsanlar öfkelendiği kişiye zarar veremedikleri ve yaptırım uygulayamadıkları zaman kendilerine zarar vermeyi tercih etmektedir. Bu psikolojik bir sorundur. Toplumda öfke patlamasının yaşanması gereksiz ve haksız yaptırımların oluşmasına sebebiyet verebilir.

Grafik 31: Öfkelenip, Kendilerine Fiziksel Zarar Verme Durumları

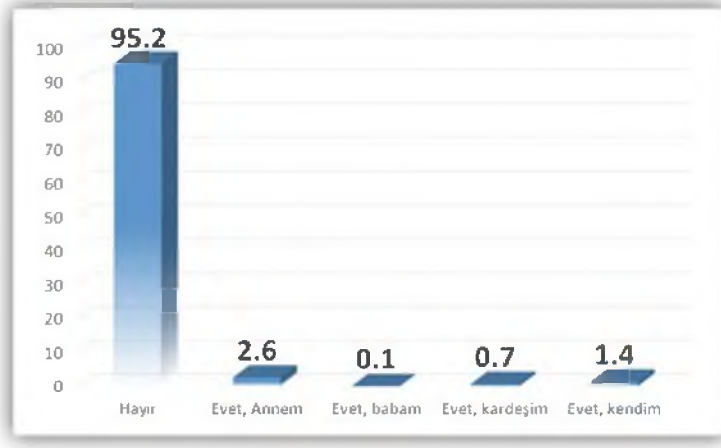
Araştırmaya katılan vatandaşların yarısından az fazlası öfkelendiklerinde kendilerine zarar vermelerinin sebebini ailevi sorunlara bağlamaktadır. Aile içi sorunlarda bireyler yakınlarına zarar vermedikleri veya veremedikleri için kendilerine zarar vermeyi tercih etmektedirler. Üçte bire yakını da ekonomik sorun yaşadıklarını ve burumun kendilerini şiddete ittiğini söylemektedir. Yüzde ona hayattan beklentileri kalmadığından ve az bir bölümü de içkili olduklarından dolayı bu davranışı gösterdiklerini ifade etmektedir. Diğer illerde yaptığımız araştırmalarda da kendisine zarar vermede en önemli etkenin ailevi nedenler olduğu görülmüştür.

Grafik 32: Öfkelenip, Kendilerine Fiziksel Zarar Verme Nedenleri

Ailevi sorunların çoğalması, bireylerin öfke kontrolü yapamaması, hayat hakkında karamsarlık yaşanması ve hayatın anlamsızlaşması, intihar gibi telafisi mümkün olmayan daha ağır sonuçlar doğurabilmektedir. İntihar vakalarının son zamanlar arttığı görülmektedir. Batı toplumlarında daha yoğun olan bu olayın ülkemizde de artış göstermesinin nedenlerine inmek gerekir. Elazığ ilinde araştırmaya katılanların %95'i son on yıl içinde kendisinde ve ailesinden herhangi birisinde intihara teşebbüs vakası yaşanmamıştır. Diğerleri kendisi veya diğer aile bireylerinden her hangi birisinin intihar teşebbüsü yaşadıklarını ifade etmektedirler. Anne ve babanın teşebbüsü de ilgi çekicidir.

Grafik 33: Son On Yılda Ailelerde İntihara Teşebbüs Etme Durumu

TÜİK verilerine göre Elazığ'da 2014 yılında 27 ve 2015 yılında 25 intihar vakası yaşanmıştır. Bunların intihar sebepleri sırasıyla hastalık, aile içi geçimsizlik, geçim zorluğu, ticari başarısızlık, hissi ilişki ve istediği ile evlenememe, öğrenim başarısızlığı ve yarıdan fazlası da bilinmeyen sebeplerden dolayı bu yolu tercih etmişlerdir. Yıllar arasında sayısal olarak ciddi bir fark olmamakla birlikte Elazığ'da 2015 yılında sayı azalmış ve çoğunun intihar sebepleri tespit edilememiştir. Ayrıca 2015'de Bingöl ve Tunceli'de de sayı azalırken Malatya'da intihar sayısında artış gözlemlenmektedir.

Tablo 58: 2014 -2015 Yılları İntihar Vakaları

BÖLGE KODU	BÖLGE ADI	2014			2015		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
TR	Türkiye	3065	2276	789	3211	2335	876
TRB1	Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli	89	66	23	79	55	24
TRB11	Malatya	28	23	5	31	21	10
TRB12	Elâzığ	27	19	8	25	17	8
TRB13	Bingöl	24	16	8	17	12	5
TRB14	Tunceli	10	8	2	6	5	1

Kendileri veya aileleri dışında intihara teşebbüs vakasının olup olmadığı da önem arz etmektedir. Çünkü bireyler yakın çevreleri hakkında genelde bilgi sahibidirler. Aşağıdaki verilere bakıldığında ailenin dışında akrabalarda %13,7 ve komşularda %14'8 seviyesinde intihara teşebbüs eğilimi olmuştur. Bir kısım vatandaş da jiletleme vakasında tanık olmuşlardır. Geçmişte ailesinde suç karışanların oranı %7,1 ailesinde suç mağduru olanlar ise %9,8 seviyesindedir. Yakın akrabalarından suç karışanlar ise %9,6'dır. Aile ve akrabaları birleştirdiğimizde %16,7 oranında çevrelerinde suç karışan birey olduğu görülür. Akrabalarda suç mağdurlarının oranı %12,7'dir. Suç mağdurları birleştirildiğinde %22,5 gibi önemli bir kesim bir şekilde suç mağduru olmuştur. Toplumda suç işleme oranı olarak ölçmek gerekirse suç işleyenler ile mağdur edenleri birleştirmek mümkündür. Böylece %35,2'lik bir kesim bir şekilde suç karışmıştır.

Tablo 59: İntihar Eğilimi ve Suç İşleme/Mağduriyet Durumu

	Evet	Hayır
Son on yılda, akrabalarınızdan intihara teşebbüs eden oldu mu?	13,7	86,3
Son on yılda, komşularınızdan intihara teşebbüs eden oldu mu?	14,8	85,2
Ailenizde kendini jiletleme davranışını bulunan birey var mı?	3,8	96,2
Geçmişte ailenizde suç karışan kimse oldu mu?	7,1	92,9
Geçmişte, ailenizde suç mağduru olan kimse var mı?	9,8	90,2
Geçmişte, yakın akrabalarınızdan suç karışan kimse oldu mu?	9,6	90,4
Geçmişte, yakın akrabalarınızdan suç mağduru olan kimse var mı?	12,7	87,3

Hayattan beklentisi kalmayan, sorun çözüme becerisi düşük ve olumsuz kişilik özelliklerine sahip insanların bu olumsuz davranışları tercih ettiği bilinmektedir. Yapılan bu araştırmada vatandaşların üçte biri hayatı güzel ve yaşamaya değer bulmaktadır. Yarıya yakını hayatı bazen iyi bazen kötü mutlu bulmakta ve beşte bir de hayattan memnun değildir. Hayatı kötü ve anlamsız bulanlar çok azdır. Zikzaklı bir hayat yaşayanlar çoğunluktadır. Bu durum da yaşamın cilvesidir. Genelde insanlar bu durumu tercih ederler. Gelecek hakkında ümitli olmak ve hayatı anlamlandırmak hedefler ve hizmetler açısından çok önemlidir.

Grafik 34: Hayat Hakkında Düşünceler

3.4. Sosyal Yardımlar, Sosyal Hizmetler ve Sosyal İçerme

Sosyal yardım ve sosyal hizmet ihtiyacı insanlık tarihi kadar eskidir. Eski çağlarda insanlar sosyal sorunlarını kendi imkânları ve tecrübeleriyle çözmeye çalışıyorlardı. Sosyal devletin getirisi olan sosyal hizmet, günümüz dünyasında tüm toplumların üzerinde durduğu konulardan birisidir. İnsanlara ve özellikle yardıma ve desteğe muhtaç insanlara insanca hizmet etmek, sosyal hizmetin ana çerçevesini oluşturmaktadır Sosyal hizmet, toplumun bütün üyelerine değil, belirli özel gereksinim içinde bulunan bireylerine ve gruplarına yoğunlaşmaktadır. Sosyal hizmetin amacı, insanların kapasitelerini, yeteneklerini geliştirmelerini, yaşamlarını zenginleştirmelerini yani hayat kalitelerini yükseltmelerini sağlamak ve asosyallik gibi değişik sosyal risklerin ortaya çıkmasını önlemektir

Günümüzde bu hizmette devlet eliyle verilmekte ve modern sosyal hizmetler kapsamında toplumun dezavantajlı kesim olan, çocuk, kadın, aile, engelli, yaşlı ve sosyal yardıma muhtaç insanları kapsamaktadır. Sosyal hizmetler, özellikle muhtaç insanların yapısal veya çevresel şartlardan kaynaklanan sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel ve manevî ihtiyaçlarını giderebilmek maksadıyla uygulamaya dönük bireysel yöntemlere ihtiyaç duyan bir alandır. Birey, aile/grup ve topluma yönelik devlet; koruyucu önleyici, iyileştirici-geliştirici ve tedavi-rehabilitasyon edici hizmetler sunmaktadır. Bu hizmet; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı başta olmak üzere bir kısım kamu kurumları tarafından verilmektedir.

Sosyal yardım alanı insanlık tarihi kadar eski olan bir müessesedir. Geçmiş dönemlerde bireysel, duygusal ve dini yaklaşımlarla yapılan sosyal yardımlar toplumlarda ihtiyaç sahibi bireyler için önemli bir kaynaktı. Günümüzde bu yardımlar kamusal ve özel, primli ve primsiz olarak farklı boyutlarda değerlendirilmektedir. Sosyal yardım insanların kendine yeterli duruma gelinceye kadar asli ihtiyaçlarını karşılamaya karşılığıdır. Sosyal yardımlar konusunda her il ve ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kurulmuş ve Merkezi yönetim tarafından oluşturulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu tarafından finanse edilerek ihtiyaç sahibi birey ve ailelere ayni ve nakdi olarak yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımlar merkezi yardımlar ve yerelden yapılan yardımlar diye ikiye ayrılmaktadır.

3.4.1. İlde Yapılan Sosyal Yardım Rakamları

1994 yılından beri Türkiye’de sosyal yardımlar devlet eliyle il ve ilçelerde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca ayni ve nakdi olarak, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından da nakdi olarak yapılmaktadır. Elazığ ilinde SYDV’nin yaptığı yardımları 2013 yılı ve 2015 yılını örnek alarak karşılaştırmak istedik. 2013 yılı verilerine göre Elazığ ilinde toplamda 62209 kişiye 32.921.816,61 TL tutarında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca öz kaynaklar ve merkezi olarak sosyal yardım yapılmıştır. 2015 yılında ise bu kişi sayısı %16,04 artarak 74093 kişiye çıkarken ödenen para %67 artarak 49.137.850,26 TL olmuştur. Böylece kişi sayısı çok artmamakla birlikte yapılan yardımlarda ciddi derecede bir artış vardır. Elazığ’ın toplam nüfusuna göre (574.304) %12,9’unun sosyal yardımlardan bir şekilde yararlandığını görmekteyiz. Bu sayı birey bazlı olarak alınmıştır. Bu bireylerin belli bir sayısı aileyi teşkil etmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca yapılan yardımlar merkezi olarak yapılan yardımlar ve vakfın öz kaynaklarından yapılan yardımlar olarak iki grupta toplanmakta ve sınıflandırılmaktadır. Vakfın öz kaynaklarından yapılan yardımlar aynı ve nakdi olarak iki grupta toplanmaktadır. 2013 yılı ile 2015 yılları arasında vakfın öz kaynaklarından yapılan aynı yardımlarda yüzde yüzden fazla artış olurken nakdi yardımlar yüzde elli seviyesinde artmıştır. Merkezi yardımlardaki (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü) artışlar daha az olmakla birlikte yekûn olarak değerlendirildiğinde merkezi yardımlar öz kaynakların toplamının üç katı kadardır.

2015 yılında Elazığ merkez SYDV'nin öz kaynaklarından 48166 kişiye 15.736.921,5 yardım yapılmış, 25927 kişiye de merkezi yardımlardan 33.380.928,66 lira yardım yapılmıştır. Bir kişi birden fazla yardım alabilmektedir. Bu yardımların nevisine bakıldığında Merkezi Yardımlar; engelli aylığı, engelli yakını aylığı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım programı, muhtaç asker ailesi yardımı, muhtaç asker çocuğu yardımı, öksüz yetim yardımı, silikozis aylığı, yaşlı aylığı, şartlı eğitim yardımı, şartlı gebelik yardımı ve şartlı sağlık yardımudur. Evde bakım aylığı ve 2022 engelli ve yaşlı aylığı bakıma muhtaç kişilerin aile bireyleri tarafından daha fazla sahiplenilmesini sağlamıştır. Bu bireylerin bakım merkezlerine verilmesini engellemiştir.

Tablo 60: Elazığ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından Yapılan Yardımlar (2013, 2015)

VAKIF		Fayda Sahibi Sayısı		Yardım Tutarı TL	
		2013	2015	2013	2015
Şartlı Eğitim Yardımı	Nakdi	11715	11631	2.996.775,00	4.311.922,74
Şartlı Sağlık Yardımı	Nakdi	5343	5332	1.385.190,00	1.680.910,00
Diğer Aile Yardımı (Aile Yar.)	Nakdi	10516	16858	378.245,00	900.729,00
Diğer Eğitim Yardımı (Eğ. Yar.)	Nakdi	584	-	84.045,00	-
Şartlı Gebelik Yardımı	Nakdi	225	449	38.240,00	81.755,00
Gıda Yardımı (Aile Yar.)	Nakdi	11092	11542	451.490,00	597.612,00
Ev Eşyası Yardımı (Barm. Yar.)	Nakdi	12	-	3.529,00	-
TKİ Kömür Yardımı (Yak. Yar.)	Aynı	628	42	47.675,66	4.146,86
Ev Yapım Yardımı (Bar. Yar.)	Aynı	3	18	26.613,00	9.981,98
Muhtaç Asker Ailesi Yardımı	Nakdi	269	535	341.000,00	800.500,00
Tıbbi Malzeme-Cihaz Yardımı	Nakdi	1	8	9.800,00	10.945,00
Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım Programı	Nakdi	1104	1210	2.723.000,00	3.183.500,00
Engelli Yakını Aylığı	Nakdi	301	326	811.089,97	999.355,70
Engelli Aylığı	Nakdi	3723	4223	12.663.820,63	16.900.038,04
Yaşlı Aylığı	Nakdi	3066	2653	4.283.195,48	5.400.747,18
Tek Seferlik Yardım	Nakdi	3881	3472	1.202.223,00	1.287.425,97
	Aynı	15864	23604	5.453.498,87	11.772.926,27
Diğer Özel Amaçlı Yardım	Nakdi	1	2	10.000,00	4.500,00
Yabancı Yardım	Nakdi	20	168	3.161,00	54.488,00
	Aynı	-	1348	-	507.571,60
Ev Onarım Yardımı (Bar. Yar.)	Nakdi	-	33	-	19.356,00
	Aynı	-	45	-	134.998,76
Diğer Sağlık Yardımı (Sağ. Yar.)	Nakdi	2	26	5.900,00	32.430,00
Betonarme Ev Yapım Yardımı (Ev Yapım Yardımı)	Nakdi	-	4	-	10.000,00
	Nakdi	-	34	-	195.295,18
Kira Yardımı (Barınma Yardımı)	Nakdi	7	48	850,00	10.590,00
Tekerlekli Engelli Aracı (Engelli Araç Yardımı)	Nakdi	-	2	-	1140,00
Diğer Eğitim Yardımı (Eğ. Yar.)	Nakdi	-	11	-	2.300,00
Ev Eşyası Yardımı (Bar. Yar.)	Nakdi	-	118	-	38.895,00
Diğer Barınma Yard. (Bar. Yar.)	Nakdi	-	30	-	27.591,00
Ev Onarım Yar. (Yang. Yard.)	Aynı	-	2	-	16.998,98
Ev Eşyası Yardımı (Yang. Yar.)	Aynı	1	7	2.475,00	21.000,00
Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	Nakdi	-	18	-	7.200,00
Öksüz Yetim Yardımı	Nakdi	-	15	-	15.000,00
Ev Eşyası Yardımı (Aşırı Yağış, Sel, Su Baskını Yardımı)	Aynı	-	2	-	6.000,00
Vakfın Öz kaynaklarından Yapılan Yardımlar Toplamı:	Nakdi	20505	23096	2.178.331,00	3.000.001,97
	Aynı	16490	25070	5.501.174,53	12.756.919,63
Merkezi Olarak Yapılan Yardımlar Toplamı	Nakdi	25214	25927	25.242.311,08	33.380.928,66
YARDIMLAR GENEL TOPLAM		62209	74093	32.921.816,61	49.137.850,26

Kaynak: Elazığ Sosyal Yardımlaşma Vakfı 2013-2015 yıllık Faaliyet Raporu

Vakıf bütçesinden yapılan yardımlar ise; diğer aile yardımı, gıda yardımı, diğer eğitim yardımı, ev yapım yardımı, işe yönlendirme yardımı, diğer sağlık yardımı, tek seferlik yardım, yabancı yardımı ve TKİ kömür yardımlardır. Yardım yapılan kişi sayısı ve yapılan yardımlar için tablodan yararlanılabilir. (Kaynak: 2015 yılı sonu Elazığ SYDV verileri). Yardımların en büyük kısmını engelli aylıkları oluşturmaktadır. 2013 yılına göre 2015 yılında yardımların sayısı ve rakamları arttığı gibi nevelerinde de artışlar olmuştur. Yeni yardım kalemleri gündeme gelmiştir. İhtiyaç durumuna göre yardımların neveleri gelişmektedir.

Elâzığ'ın yanında TRB1 bölgesine yapılan vakıf bazlı sosyal yardımlar incelendiğinde; nüfus yapısına göre Elazığ ili en az yardım alan ikinci ildir. Faydalanıcı sayısı ve toplam yardım tutarı da bu durumu göstermektedir.

Tablo 61: İllere Göre Vakıf Bazlı Yardım Durumu (Ocak - Aralık 2012)

İller ve Bölge	Hane Sayısı (%)	Fayda Sahibi Sayısı (%)	Yardım Tutarı(%)
Bingöl	30,9%	35,0%	34,4%
Elazığ	28,4%	28,3%	24,4%
Malatya	33,6%	31,0%	29,3%
Tunceli	7,1%	5,7%	11,9%
TRB 1	100,0%	100,0%	100,0%

SYDV'nin yaptığı yardımların yanında Aile ve sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından yapılan sosyal yardımlar da vardır. Bunda en büyük payı engelli yakınlarına verilen aylık bakım parasıdır. 2015 yılında Elazığ Aile ve sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından yaklaşık aylık 4800 kişiye yılda ise toplamda 57585 engelliye Yıllık Ödeme 46.377.602.10 TL ödeme yapılmıştır. 2015 yılı sonu itibariyle Türkiye genelinde 456.466 kişiye evde bakım parası verilmektedir. Elâzığ'da bakım parası almaya hak kazanan kişilerin cinsiyetleri yüzdelik olarak birbirine çok yakındır.

Tablo 62: Elazığ'da 2015 yılında Engelli Aylığı Alan Kişi Sayısı

	Türkiye			Elazığ			
	Erkek	Kadın	Toplam	Ortalama	Erkek	Kadın	Toplam
Engelli Sayısı	225390	231076	456466	Ay Bazında	2376	2423	4799
				12 Ay Toplam	28511	29074	57585

Bir diğer yardım türü kısa adı SED olan Sosyal ve Ekonomik Destek'tir. Bu yardım türü; yoksulluk içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken kişilere ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde yapılan aynı ve nakdi destekleri kapsamaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen yardımların en önemli fonksiyonu; Kurum'un öncelikli hedef grubu olan korunmaya muhtaç çocuk ve gençlerin korunma altına alınmasına esas oluşturacak nedenin ekonomik yoksunluk olması halinde, bu kişilere ve ailelerine kuruluş bakımı yerine, ekonomik yardım ve diğer destekleyici sosyal hizmet uygulamalarıyla ailenin parçalanmadan bir arada yaşamasına fırsat sağlamaktır. Sosyal ve ekonomik destek hizmetlerinde esas ilke, kişilerin kendi kendilerine yeterli duruma getirilmesidir. 2015 yılında 1353 kişiye 9.377.133.96 TL Sosyal Ekonomik Destek (SED) yardımı yapılmıştır. Türkiye genelinde yapılan SED yardımları ülke nüfusunun 0,0068 oranını kapsarken bu yüzdellik Elazığ için 0,0025'dir. Yani Elazığ'da SED yardımı alanlar Türkiye ortalamasının altındadır.

Tablo 63: Elazığ SED yardımları (2015)

SED Yardımı	2015 Yılı		Türkiye Geneli Oranı %	Nüfusa Oranı %	
	Türkiye Geneli	Elazığ		Türkiye	Elazığ
Aile Yanında Bulunan Çocuk Sayısı	62541	1353	%5.0032	0,0068	0,0025

Elazığ'da 2015 yılında toplam ödeme miktarı: 9.377.133.96 TL

Bu iki yardım türü aşağıda bütüncül olarak verilmiştir.

Tablo 64: 2015 yılı Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Sosyal Yardımları

ASP İl Müdürlüğü Sosyal Yardımları	Kişi Sayısı	2015 Toplam
Evde Bakım	4800	46.377.602.10 TL
Sosyal Ekonomik Destek (SED)	1353	9.377.133.96 TL

Kaynak: 2015 yılı ASP İl Müdürlüğü Verileri

İlde yapılan sosyal yardımlar yoksul vatandaşlarımızın yaşamını devam ettirmesi, eğitim çağındaki çocukların eğitimlerini devam ettirmesi, bakıma muhtaç insanların yakınları tarafından daha iyi bakılması, doğum yapan kadınların doğum masraflarını daha kolay karşılaması ve daha sağlıklı doğum yapmaları için oldukça önemlidir. Toplam nüfusun üçte birinden fazla vatandaşa bir şekilde kamusal yardımlar ulaşmaktadır.

Ülke geneli için baktığımızda 2014 yılı itibariyle TÜİK Sosyal Koruma İstatistiklerine göre sosyal koruma harcamaları 249 milyar 358 milyon lira olarak gerçekleşmiştir. Sosyal koruma harcaması; sosyal koruma yardımları, idari masraflar ve diğer harcamalardan oluşmaktadır. Sosyal koruma yardımları 8 risk/ihtiyaç grubu (Hastalık/sağlık bakımı, engelli/malül, emekli/yaşlı, dul/yetim, aile/çocuk, işsizlik, konut ile sosyal dışlanma b.y.s) için yapılan sosyal yardımları kapsamaktadır. Sosyal koruma harcamaları 2013 yılına göre %13,1 artış göstermiştir. Bu harcamanın %98,1'ini (244 milyar 630 milyon TL) sosyal koruma yardımları oluşturmuştur. Sosyal koruma yardımlarında ise en büyük harcama 116 milyar 951 milyon TL ile emekli/yaşlılara yapılan harcamalar olmuştur. Bunu, 73 milyar 340 milyon TL ile hastalık/sağlık bakımı harcamaları takip ederken en düşük harcama ise 3 milyar 154 milyon TL ile sosyal dışlanma ve başka yerde sınıflanamayan kategorisinde gerçekleşmiştir.

Sosyal koruma yardımlarının %9,7'si şartlı olarak verilmiştir. Şartlı yardımlar içinde 2014 yılında en büyük payı %34,1 ile engelli/malül yardımları oluşturdu. Bunu, %28,4 ile aile/çocuk yardımları ve %21,2 ile hastalık/sağlık bakımı yardımları takip etmiştir. Sosyal koruma yardımlarının %65,5'i ise nakit olarak verilmiştir. Nakit yardımlarda 2014 yılında en büyük payı %94,2 ile maaş ödemeleri (emekli/yaşlı maaşları, dul/yetim maaşları ve engelli/malül maaşları) oluşturmuştur. Bunu, %2,5 ile aile/çocuk ve %1,8 ile işsizlik yardımı ödemeleri takip etmiştir.

Tablo 65: Sosyal koruma harcamaları, 2013-2014

	2013		2014	
	Harcama	%	Harcama	%
Sosyal Koruma Harcamaları Toplamı	220 531	100	249 358	100
İdari Masraf ve Diğer Harcamalar	4 168	1.9	4 728	1.9
Sosyal Koruma Yardımları Toplamı	216 363	98.1	244 630	98.1
Hastalık/sağlık bakımı	65 859	29.9	73 340	29.4
Engelli/malül	7 924	3.6	10 031	4
Emekli/yaşlı	104 222	47.3	116 951	46.9
Dul/yetim	25 601	11.6	28 968	11.6
Aile/çocuk	7 000	3.2	7 763	3.1
İşsizlik	2 595	1.2	4 422	1.8
Sosyal dışlanma b.y.s	3 162	1.4	3 154	1.3

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir. 2013 yılı verileri idari kayıtların güncellenmesi nedeniyle revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK 2014 - <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=18856>

2000 yılı ile 2014 yılı arasında yapılan aynı ve nakdi sosyal koruma yardımlarının risk/ihtiyaç gruplarına göre dağılımında çok ciddi artışlar olmuştur. Sosyal koruma harcamaları hastalık/sağlık bakımı, engelli/malül, emekli/yaşlı, dul/yetim, aile/çocuk, işsizlik, sosyal dışlanma gibi alanları kapsamaktadır.

Tablo 66: Türkiye'nin Aynı ve Nakdi Sosyal Koruma Yardımlarının Risk/İhtiyaç Gruplarına Göre Dağılımı, 2000-2014

	Nakdi Yardımlar				Aynı yardımlar			
	2000	2005	2010	2014	2000	2005	2010	2014
Sosyal koruma yardımları Toplamı	7 558	43 778	92 173	160 221	6 239	25 220	53 210	84 409
Hastalık/sağlık bakımı	74	340	524	1 418	5.714	23.597	47.799	71 922
Engelli/malül	347	1 378	2 797	5 503	13	64	1 756	4 528
Emekli/yaşlı	5 292	32 137	71 475	116 651	15	92	251	300
Dul/yetim	1 378	8 152	13 743	28 789	14	51	132	179
Aile/çocuk	202	1 051	1 738	4 066	149	739	1 942	3 697
İşsizlik	10	430	1 441	2 908	4	40	411	1 514
Sosyal dışlanma b.y.s	255	290	455	885	329	636	919	2 269

Kaynak: TÜİK, 2014 yılı Sosyal Koruma İstatistikleri

Türkiye’de ülke genelinde 2000 yılında nakdi yardımlar 7.558 milyon lira iken 2005’de 43.778 milyon liraya, 2010’da 92.173 milyon lira ve 2014 yılında 160.221 milyon lira olarak çok ciddi artışlar göstermiştir. Bu verilere göre 2000 den 2014’e kadar en fazla işsizlik için yapılan yardımlar artmış ve bunu emekli/yaşlı takip etmektedir. Aynı yardımlar ise; 2000 yılında 6.239 milyon lira, 2005’de 25.220 milyon lira, 2010’da 53.210 milyon lira ve 2014 yılında 84.409 milyon lira şeklinde gerçekleşmiştir. Aynı yardımlarda en fazla artış işsizlik ve takipçisi engelli yardımları olmuştur. Böylece 244 milyar 630 milyon TL aynı ve nakdi sosyal koruma harcaması yapılmıştır (Bingöl İli Sosyal Analiz Çalışması, 2016).

3.4.2. Sosyal Yardım Algısı

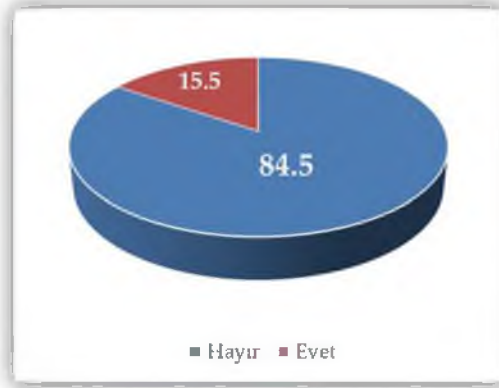
Ülkemizde yürütülmekte olan sosyal yardım programları ile istihdam arasında bağlantı kurulması ve sosyal yardım sisteminin yeniden yapılandırılması amacıyla 1 Nisan 2010 tarihinde yapılan Ekonomi Koordinasyon Kurulu toplantısında “Sosyal Yardım Sisteminin İstihdam ile Bağlantısının Kurulması ve Etkinleştirilmesi Eylem Planı” kabul edilmiştir.

Bu kapsamda sosyal yardım istihdam bağlantısının etkinleştirilmesini sağlamak amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) arasında 17.02.2012 tarihinde kapsamlı bir işbirliği protokolü imzalanmıştır.

Söz konusu protokolün “Sosyal Yardımlar ile İstihdam Bağlantısının Etkinleştirilmesi” bölümünde İŞKUR tarafından belirlenen çalışabilirlik kriterlerine uygun olmak üzere; sosyal yardım başvurusu yapan, sosyal yardım alan, Aile ve Sosyal Destek Danışmanları (ASDD) tarafından yapılan saha incelemeleri sonucunda belirlenen kişilerin İŞKUR’a yönlendirilmesi ve bu kişilere İş ve Meslek Danışmanları tarafından rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi öngörülmüştür (İŞKUR Faaliyet Raporu-2015)

Sosyal yardımların sadece devletten beklenmesi devletin yükünü artırmaktadır. Gelişmiş ülkeler dahi son zamanlar devletin yaptığı sosyal yardımları kısmışlardır. Bu konuda sivil örgütlenmelerin teşvik edilmesi ve yönlendirilmesi çok önemlidir. Bu konuda ulusal ve uluslararası birçok kuruluş sosyal sorumluluk taşımaktadır. Araştırmaya katılan vatandaşların %84,5’i devletin verdiği yardımlardan başka herhangi bir yerden yardım almadıklarını ifade etmişlerdir. Her hangi bir yerden yardım alanlar %15,5 seviyesindedir. Bu veri Elazığ SYDV’den yardım alanların oranına (%12) yakın bir veridir.

Grafik 35: Herhangi Bir Kuruludan Yardım Alma Durumu

Elazığ'da araştırma esnasında odak grup sorularında özellikle devletten alınan yardımlar hakkında vatandaşların görüşlerini öğrenmek üzere "Hükümetin sosyal yardımlar konusundaki politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz?" diye bir soru soruldu. Alınan cevaplar vatandaşların deyimiyile şöyledir.

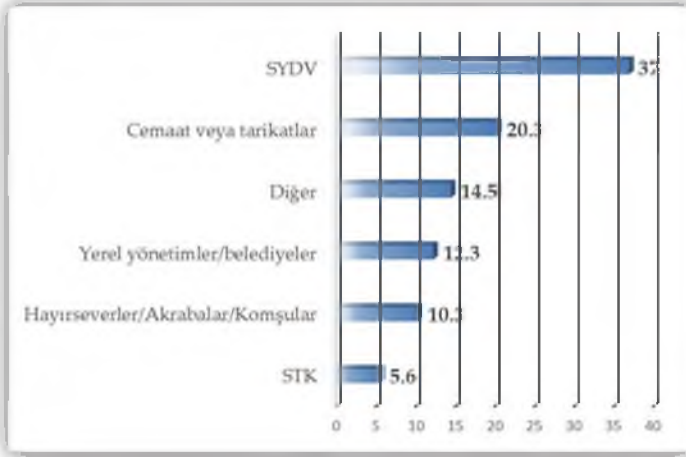
- *Hükümet Sosyal yardımlar konusunda imkânların elverdiği ölçüde elinden geleni yapmaktadır.*
- *Sosyal yardımlar elbette sosyal devlet olmanın bir gereğidir. Ancak bu yardımlar çoğunlukla yerinde ve gerekli olanlara kullanılmamaktadır. Bu iş daha çok siyasi ranta dönüşmeye başlamıştır. Vatandaşa doğrudan balık yemeyi değil, balık tumanın nasıl olduğunu öğretmek gerekir. Yoksa hazır ve beleşe dağlar bile dayanmaz.*
- *Yardıma muhtaç bir toplum oluşturuldu, yapılmazsa yoksullar perişan olur. Sosyal yardımlar istismar ediliyor. Tarım destekleme yardımları tüm Ortadoğu'yu kalkındıracak düzeyde ama maalesef çiftçi doğru düzgün bir şey üretmiyor.*
- *Hükümetin sosyal yardımları daha çok ekonomik yardımlar şeklinde gerçekleşiyor. Bu yardımlar çok iyi planlanmalı, aksi durumda insanları tembelle ve asalak yapıyor. En önemli sosyal yardım insan kaynaklarının geliştirilmesi yönünde olmalıdır.*
- *Sosyal yardımlar tembelliği artırıyor. İş yapma kabiliyetini yok ediyor.*
- *Yaşlılar ve engelliler hariç tembelliği artırıyor.*

- *Bu yardımlar çok fazla. Benim mahalleimde 80 aile kömür yardımı alıyor. Oysa sadece 30 ailenin kömür yardımına ihtiyacı var. Bunların parası kimin cebinden çıkıyor. Bu insanlar evini arabasını başkasının üzerine yapıyor. Kömür yardımı yapıyorlar.*
- *Burada sanayi de ara eleman bulamıyor. Adam Gazi Caddesinde aç geziyor ama gidip sanayi de ara eleman olarak çalışmıyor. Halk bedavaya alıştığı için çalışmak istemiyor.*
- *Çok iyi. Fakat gençler ve bayanlar tembelliğe yöneliyor.*
- *Engellilere yapılan yardımlar çok iyi. Zenginlerden daha fazla yardım yapılması istenir.*
- *Hükümetin sosyal yardımları çok iyi. Ama yardımların gerçek mağdurlarına verilmesi sağlanmalıdır.*

SYDV müdürlerin bazıları sosyal yardımların vatandaşları tembelleştirdiğini düşünmektedirler. Örneğin Maden’de yaşayan insanların %20’si devletten yardım alıyor. “Yaşlı ve özürllülere bakım yapılsın. Bu, sosyal devletin gereğidir. Ancak yardımda doğru kriterler belirlenmediği için çalışabilecek ya da malları olan insanlar yardım almaktadır” denilmektedir.

Sosyal yardım alanlar en fazla (üçte birden fazla) yardımı SYDV’den aldığı görülmektedir. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere; cemaat veya tarikatlardan yardım alanlar %20,3 seviyesinde olup %12,3’lük kesim de yerel yönetimlerden yardım almaktadır. Hayırseverler, akrabalar, komşulardan yardım alanlar %10 oranında ve az bir kısımda STK’lardan yardım almaktadır. Bir kısım vatandaşlar da diğer şikkını tercih ederek yardım aldığı yeri belirtmek istememiştir. Burada dikkat çeken sivil kuruluşların yardım konusundaki yeridir. Aslında sivil kuruluşlar bu alana yönlendirilmeli ve teşvik edilmelidir. Aslında yardım kuruluşları kendi aralarında tam bir eşgüdüm sağlayamamaktadır. Sosyal yardım yapan kuruluşları bir araya getirmek ve yardımları tek bir merkezden yapmak, tekerrürleri önleyeceği gibi herkesin yararlanması da sağlayacaktır.

Grafik 36: Yardım Alınan Kuruluşların Dağılımı

Yapılan yardımların türleri çok önemlidir. Vatandaşlar daha çok nakit para (dörtte bir) yardımını tercih etmektedir. Kurumlar ise aynı yardım yapmaya daha çok meyillidirler. Çünkü insanlar para yardımını asli ihtiyaçlarına kullanmayabilmekte ve gereksiz yerlere harçayabilmektedirler. Bir kısım vatandaş (%21) yakacak, bir kısmı (%16,5) gıda, bir kısmı giyim (%12,3) ve diğerleri de ev eşyası (%5) almaktadır. Vatandaşların beşte biri ise bunların dışında başka yardımlar almaktadır. Bazı kuruluşlar yardım konusunda vatandaşların daha serbest olması ve gerçek ihtiyacına parayı kullanabilmesi için özel kartlar dağıtmakta ve belli alışveriş merkezlerine yönlendirmektedirler. Bu yöntem daha rantabl bir uygulamadır.

Grafik 37: Alınan Yardımlar Türleri

3.4.3. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma tarih boyunca tüm toplumların ve insanlığın ortak sorunudur. Modern aile ve bilgi toplumunun getirisi olan bireycilik insanlara kendi haline yaşama duygusu kazandırmıştır. Bu yetenek, bilgi ve imkânlarla ulaşamayan insanlar ise sosyal hayata yeterince katılamamaktadır. Bu aşamadan sonra kendiliğinden veya bilinçli olarak sosyal dışlanma olgusu ortaya çıkmaktadır. Başlangıçta sosyal dışlanmanın en belirgin olduğu alan yoksulluk olmuş, daha sonra tüm alanlara yayılmıştır.

Sosyal dışlanma birey veya grupların işsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik, özürüllük, yaşlılık gibi nedenlerden dolayı eğitim, sağlık ve kültürel imkânlardan yararlanamaması, üretim etkinlikleri içinde yer alamaması ve karar alma süreçlerine katılamaması şeklinde tanımlanabilecek kapsamlı ve çok boyutlu bir kavramdır. Ayrıca bireyin toplumun dışına itilmesi, yaygın gelenekçi kültüre hapsedilmesi ve yeniliklerden uzak tutulması olarak ta tanımlanabilir (Seyyar ve Genç, 2010:645). Bu tanıma bakıldığında toplumda herkes bir şekilde dışlanma yaşamakta ve bireyler de böyle düşünmektedir. Bu sosyal dışlanma sorununa karşılık devletlerin ve Türkiye'nin tüm toplumu kucaklamaya yönelik sosyal içerme politikaları bulunmaktadır. Sosyal dışlanmaya maruz kalan grupların en belirgin özellikleri; topluma katılamama, yetersiz donanuma sahip olma ve kendilerini yetersiz hissetmedir.

Sosyal dışlanma yatay ve dikey ilişkilerde de yaşanmaktadır. Makamından, cinsiyetinden, etnik yapısından, inancından, eğitiminden, gelir düzeyine kadar insanlar bir şekilde ötekileştirilmekte ve tecrit edilmeye zorlanmaktadır. Bunun yanında dezavantajlı özelliklerinden dolayı dışlananlar da vardır. Sosyal dışlanmanın en belirgin niteliği, bireyin veya belirli bir grubun toplumla olan ilişkilerinin veya farklı refah kurumlarıyla olan bağlarının zedelenmesi veya kopmasıdır. Bu olguyu iki yönlü düşünebiliriz. Dezavantajlı gruplar topluma entegre olmada güçlük çekerken toplum da bu grupları içine almakta tereddüt etmektedir. Her iki kesim bu alanda daha esnek davranarak sosyal bütünleşme becerisi gösterebilmelidir.

Sosyal dışlanma ekonomik, sosyal, siyasal, hukuki, kültürel ve davranışsal boyutları olan; nesnel olduğu kadar öznel değerlendirmelere de açık; gerekçe, biçim ve sonuçları itibariyle girift bir süreç bütünüdür. Sosyal dışlanma; mallar ve hizmetlerden, emek piyasasından, güvenlikten, topraktan ve insan haklarından dışlanma olmak üzere toplam beş kategoride incelenebilir (Genç ve Dalgılıç, 2013).

Devlet bu izolasyonik faaliyetlere karşı toplumun tüm katmanlarını hiçbir ayırım birleştirici ve bütünleştirici sosyal içerme politikalarını hayata geçirmelidir. Bu görev Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir. Bakanlık bu tür sorunların çözümü için Sosyal İçerme Daire Başkanlığı ihdas etmiş ve faaliyetlerine devam etmektedir. Sosyal İçerme sosyal dışlanmayı ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler dizisidir. Sosyal içerme, sosyal dışlanmaya maruz kalan birey veya grupların, sosyoekonomik hayatta yer almalarına engel olabilecek faktörlerin ortadan kaldırılarak; hayat standartlarının toplumda kabul edilebilir bir düzeye getirilerek toplumla bütünleşmelerinin sağlanmasıdır. Sosyal içerme tutum ve davranışta değişim ve ortak bir kimlikte buluşmadır (Bingöl İli Sosyal Analiz Çalışması, 2016).

Elazığ bulunduğu bölge ve sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı gereği batı bölgesi il görünümü arz etmektedir. Buna rağmen batı bölgelerimizde Elazığ'dan gelenlere doğu bölgesi vatandaşları gibi bir ön yargı ile yaklaşıldığı düşünülmektedir. Bölgedeki yatırımlar açısından Elazığ ili komşu doğu illerine göre daha avantajlıdır. Ancak yine de vatandaşlar devletin yaptığı yatırımları yetersiz bulmaktadır. Yani Devletin bölgeye yeterince sahip çıkmadığını düşünenler epey fazladır. Elazığ'da yatırımlar artırılarak, sosyal alanlardaki faaliyetler çoğaltılarak ve yapılan yatırımlar tanıtılarak vatandaşlarda oluşan bu algı kırılması gerekir.

Elazığ'da sosyal dışlanmaya en fazla muhatap olan kesim; yoksullar, engelliler, yaşlılar ve eğitimsizlerdir. Bu durum ülkenin her tarafı için geçerlidir. Bu kavram ötekileştirme, itibarsızlaştırma, sosyal tecrit, özsaygı ve özgüven yitimi gibi kavramlarla da ilişkilidir. Elazığ'daki vatandaşların kendine özgüveninin iyi seviyede olduğu söylenebilir. Ancak imkânsızlıklar bireyleri ve aileleri doğal olarak toplumun dışına iterek bazı değerlerin kaybedilmesine sebep olmaktadır. Bölgede yapılan başka bir araştırmada Elazığ'daki yoksulların %65,1'i sosyal dışlanmaya maruz kaldıkları belirtirken, sosyal dışlanma olgusunu yaşamadıklarını ifade eden veya bunu bilmeyen yoksulların toplam oranı %34,9 olmuştur. Sosyal dışlanmayı en fazla yaşayan kesimin yoksullar olduğu ve bu durumun onlar için önemli bir sosyal problem olduğunu söylemek mümkündür (Yusufoğlu ve Kızmaz, 2016).

3.4.4. Sosyal Hizmetler

Elazığ ilinde dezavantajlı gruplar ve sosyal risk taşıyan unsurlara yönelik hizmetler Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesindeki kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Elazığ ilinde sosyal hizmet alanının birçok hizmet kuruluşu bulunmaktadır. Hizmetlerin gündüzlü ve parasal hizmetleri daha çok İl müdürlüğü bünyesinde yürütülmektedir. Yatılı hizmet birimleri ise kuruluşlar bünyesinde hizmet vermektedir.

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere Elazığ'da 22 adet yatılı kuruluşta 591 kişiye hizmet veren kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşlarda hizmet türü ve nevisine göre korunmaya muhtaç çocuklar, engelliler, yaşlılar, şiddet mağduru olan bireyler kalmaktadır. Kuruluşlardaki bir kısım hizmetler hizmet alımı kapsamında yürütülmektedir. ASPB'nin tüm hizmet birimleri dikkate alındığında Elazığ ilinde birçok kuruluşun olduğu görülmektedir. İlin büyüklüğü ve çevre illere de hizmet verme özelliği dikkate alındığında hizmet kuruluşlarının bu kadar çeşitlenmiş olması gayet normaldir ve Elazığ için bir avantajdır. Bakanlığın hizmet ağına ve temel politikasına bakıldığında, ihtiyaç halinde ve talep edildiği takdirde kurumların nitelik ve niceliği artırılabilir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çocuklara yönelik hizmetleri ana hatlarıyla beş kategoride toplamış ve koruma altındaki çocuklara yönelik aile yanında bakım ve kurum bakımı adı altında iki tip bakım ve barınma hizmeti sunmaktadır.

Korunmaya muhtaç çocuk; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olan; ana veya babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkiler veya uyuşturucu maddeler kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu ifade etmektedir.

Kurumlarca görevlendirilen sosyal çalışmacılar, çocuğun korunmaya muhtaç olup olmadığını inceledikten sonra çocuğun özgeçmişi ve ailesinin sosyal-ekonomik durumunu gösteren bir sosyal inceleme raporu hazırlarlar. Mahkemece onay alındıktan sonra korunmasına karar verilen çocuklar yaşlarına uygun kuruluşlara yerleştirilir.

Çocuklara yönelik devletin ilk ve en önemli politikası aileleri sosyal, psikolojik ve ekonomik yönden destekleyerek çocukların aile yanında bakımını sağlamaktır. İlk tercih çocuğu kendi ailesi yanında tutmak, ikinci tercih evlat edinme yolu ile bir aileye teslim etmek, üçüncü tercih ise koruyucu aile hizmetinden yararlandırmaktır. Bunlar mümkün değil ise en fazla 6 çocuğun beraber kaldığı ve normal apartman daireleri arasında bulunan, aralarında komşuluk ilişkisi olan çocuk evlerine yerleştirmek ya da çocuk evleri sitesine yerleştirmektir. Suca sürüklenen ve suç mağduru olan çocuklar için ise Çocuk destek merkezlerinde çocukları korumaktır.

Elazığ'da ASP il Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet veren yatılı kuruluşları kısaca şöyle açıklayabiliriz:

Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne bağlı Sevgi evlerinde 0-12 yaş aralığında erkek çocukları ve 0-18 arası kız çocukları kalmaktadır. Toplam hizmet alan çocuk sayısı 44'tür. Çocuk Evleri Sitesi 0-12 yaş arası karma, 13-18 yaş arası kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik olmalarını, iyi alışkanlıklar kazanmalarını, bir iş veya meslek sahibi edilmelerini, topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı Sosyal Hizmet Kuruluşudur.

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezine bağlı 8 adet çocuk evi bulunmaktadır. 7-18 arası kız ve erkeklerin ayrı ayrı kaldığı mahalle arasında olan, vatandaşlarla komşuluk ilişkisi olan çocuk evleridir. Bakanlığın yeni hizmet modellerinden olan sevgi ve çocuk evleri kışla tipi çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının dönüşümü ile oluşmuş kuruluşlardır. Çocuk evleri, özellikle çocuk evleri çocukların aile ve komşuluk ilişkilerini yaşadığı, paylaşımı öğrendiği ve akranları ile daha uyumlu geçindiği modern kuruluşlardır. Bu kuruluş, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı, haklarında bakım tedbiri alınan 7-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bir iş ve meslek sahibi yapmak, izlemek ve desteklemek amacıyla oluşturulan sosyal hizmet kuruluşudur. Aile ortamı şeklinde düzenlemiş evlerde, az sayıda personel tarafından sürekli ve değişmeyen hizmetin sağlanması ile çocuklarda temel güven duygusunu kazandırmakta, sağlam ve tutarlı davranış özelliği olan bireylerle koordine şekilde yürütmek amacıyla oluşturulmuş Sosyal Hizmet Kuruluşudur.

Çocuk Destek Merkezi Müdürlüğü 13-18 yaş arası ihmal istismara uğramış 10 kız çocuğuna hizmet vermektedir ve tam kapasite çalışmaktadır. Kısa adı ÇODEM olan çocuk destek merkezleri duygusal, cinsel istismara uğramış ve

madde bağımlısı olup madde kullanmayı bırakmış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma veya davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanuncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 13-18 yaş kız çocuklarına yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı Sosyal Hizmet Kuruluşudur.

Hazar Baba Bakım ve Rehabilitasyon Merkeziden 18 yaş üstü 98 erkek ruhsal engelli hizmet almaktadır. Hazarbaba bünyesinde 4 tane umut evi 19 engelliye hizmet vermektedir. Bunlar; Umut Evleri; Umut, Murat, Harput ve Çayda Çıra Evleri şeklindedir. Beyyurdu Engelsiz Yaşam Bakım ve Aile Danışma Merkezinde 18 üstü 53 ruhsal engelli hizmet almaktadır Bu kuruluşlar günlük hayatın alışılmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olan ruhsal engelli kadınlara yönelik hizmet sunan Sosyal Hizmet Kuruluşudur.

65 yaş ve üstü kadın ve erkek yaşlılara hizmet veren Gazi Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinde 104 yaşlının bakımı yapılmakta ve barınmaları sağlanmaktadır. Bu merkez 60 yaş ve üzerindeki muhtaç yaşlıları korumak, bakmak, sosyal-psikolojik ve fiziksel gereksinimlerini karşılamak, sürekli bakıma ve rehabilitasyona gereksinim duyanlara bakım ve rehabilitasyon hizmeti vermekle görevli ve yükümlü olan Sosyal Hizmet Kuruluşudur.

18 yaş üstü şiddet gören kadınların kaldığı kadın konukevinde 2016 Mayıs ayı itibariyle 7 kadın ve dört çocuk kalmaktadır. Kadın konuk evi: fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri yatılı Sosyal Hizmet Kuruluşudur.

Bir tane şiddet mağduru kadınlara gündüzlü hizmet veren Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) bulunmaktadır. ŞÖNİM 08.04.2015 tarih ve 56400 sayılı bakanlık onayı ile geçici olarak İl Müdürlüğü hizmet binasında hizmet vermeye başlamıştır. ŞÖNİM'ler İl Müdürlüklerine başvuran ve barınma ihtiyacı bulunan şiddet mağduru kadınların ilk gözlemlerinin yapıldığı, psiko-sosyal ve ekonomik durumlarının incelendiği, geçici kabullerin yapılarak iki haftaya kadar kalabilecekleri yerlerdir.

Ayrıca Elâziğ’da ruhsal ve zihinsel engellilere hizmet veren iki adet özel bakım merkezi bulunmaktadır. Her iki merkezde tam kapasiteye yakın çalışmaktadır ve ülkenin birçok ilinden engellinin bakımı bu kuruluşlarda yapılmaktadır.

Tablo 67: ASP İl Müdürlüğü Bünyesinde Hizmet Veren Kuruluşlar

Bağlı Kuruluşlar	Sayı	Hizmet Alan Kişi	Hizmet Modeli
Çocuk Destek Merkezi Müdürlüğü	1	10	13-18 yaş arası ihmal istismara uğramış kız çocuklarına hizmet vermektedir.
Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	1	44	0-12 erkek, 0-18 arası kız çocukları kalmaktadır.
Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü	8	37	7-18 yaş arası kız ve erkeklerin ayrı ayrı kaldığı 8 tane çocuk evi vardır
Hazar Baba Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	2	98	18 yaş üstü erkek ruhsal engelliler hizmet almaktadır.
Umut Evleri (Umut, Murat, Harput ve Çayda Çıra Evleri)	4	19	Hazarbaba bünyesinde 4 tane umut evi engellilere hizmet vermektedir.
Beyyurdu Engelsiz Yaşam Bakım ve Aile Danışma Merkezi	1	53	18 üstü ruhsal engelliler hizmet almaktadır.
Gazi Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	1	104	65 yaş ve üstü kadın ve erkek yaşlılara hizmet vermektedir.
Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi	1	-	Şiddet mağduru kadınlara hizmet veriyor.
Kadın Konukevi	1	7 kadın 4 çocuk	18 yaş üstü şiddet gören kadınlar kalmaktadır.
Özel Güven Bakım Merkezi,	1	104	İl Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermektedir. Ruhsal ve fiziksel engelliler hizmet almaktadır.
Özel Yeni Yaşam Bakım Merkezi	1	94	
Toplam	22	591	

Hizmet kuruluşlarının kapasiteleri ilin ihtiyaçlarına yetecek düzeydedir. Özellikle çocuk, engelli ve yaşlı hizmetlerine yönelik il bünyesinde faal olan kuruluşların çeşitli dezavantajlı kesimlere hizmetlerin ulaştırılmasında etkin olması bölge açısından olumlu bir durumdur. Kurumlar tarafından sağlanan hizmetlerin kalite ve niteliğinin artırılması, dezavantajlı kesimlerin ve bölgedeki vatandaşların kurumlara ve sağlanan hizmetlere olan güveni açısından oldukça önemlidir. Kadın konuk evi ve yeni açılan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi özellikle kadınlara yönelik şiddet içerikli sorunların çözümünde devletin önemli kuruluşlarıdır. Devletin bu hizmetleri ile vatandaşının yanında olması kadınlara güven vermekte ve sahipsiz olmadıklarının göstergesi olmaktadır.

Aile ve Sosyal politikalar İl Müdürlüğü Bünyesinde Verilen Hizmetler

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü organizesi ile bağılı kuruluş müdürlükleri marifetiyle birçok yatılı hizmet yerine getirilmektedir. Bunların yanında il müdürlüğü bünyesinde yürüyen hizmetler de vardır. Özellikle çocuklara yönelik hizmetlerde evlat edinme ile koruyucu aile hizmetleri il müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir. Engellilere yönelik hizmetlerde; engelli kimlik kartı, Şehit Yakınları ve Gazi İş İşlemleri ile özel bakım merkezlerinin takip, kontrol denetim işlemleri de yine il müdürlüğü tarafından yürütölmektedir.

1- Koruyucu Aile ve Evlat Edindirme Hizmeti: Koruyucu aile, çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları bir süre için sağlanamayan çocukların kendi aile ortamlarında eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu kısa veya uzun süreli olarak, ücretli veya gönüllü statüde devlet denetiminde paylaşan, hissettikleri toplumsal sorumluluğu gösterebilen uygun aile ya da kişilerdir. Çocuklar koruyucu aile yanında on sekiz yaşına kadar kalabilmektedirler. Aileler bu çocukları kendi öz çocukları gibi bakmak ve sorumluluk taşımak zorundadır. Bu çocuklar çocuklara yönelik hizmet veren kuruluşlardan alınıp aile yanına yerleştirilir. Elazığ'da 2015 yılı sonu itibariyle toplam 26 ailede 31 çocuk koruyucu aile hizmetinden faydalanmaktadır. Bir aile üç çocuğa kadar çocuk alabilmektedir. ASPB gönül elçileri projesiyle her ilde Sayın Valilerin eşleri marifetiyle koruyucu aile sayısını artırmak için önemli çabalar göstermektedir. Her geçen yıl koruyucu aile sayısı artmaktadır. Halen ölkemizde 4000'in üzerinde koruyucu aile bulunmaktadır.

Evlat Edindirme özellikle çocuk sahibi olamayan veya bir çocuk daha ailesine katmak isteyen ailelerin başvurduğu bir hizmettir. 2015 yılında 4 aile çocuk için başvurmuş ve tamamı çocuklarını almıştır.

2- Şehit, Gazi ve Yakınları Birimi: Şehit Yakınları ve Gazi Birimi 2014 yılında ASP İl Müdürlüğü bünyesinde hizmet vermeye başlamıştır. Hizmet vermeye başladığı günden beri aktif olarak hizmet veren birimde: 2014-2016 yılları arasında şehit ve gazi yakınlarından toplam 209 kişi devlet dairelerine kendi eğitim durumlarına uygun olarak yerleştirilmiştir.

3- Erişilebilirlik Birimi:20.07.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yayımlanan Yönetmelikle İllerde Valilikler bünyesinde Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonları kurulup faaliyetlerine başlamıştır. Bu kapsamda Elazığ'da 1039 Binadan 801'in denetimi yapılmıştır.

4- Engelli Kimlik Kartı Birimi: İl Müdürlüğünce geçmiş yıllardan 2016 Mart ayı itibariyle toplam 4400 engelliye engelli kimlik kartı verilmiştir. Engelli vatandaşlara sağlanan kimlik hizmetleri İl müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Engelli bireylere ulaşımın kolay olması ve engelli kayıtlarının düzenli tutulması engelli bireylere verilen hizmetlerdeki verimliliği artırmaktadır. Bu sebeple engellilere yönelik diğer çeşitli kurumsal veya sosyal hayata ilişkin projelerin geleceğe dönük olarak yapılandırılması gerekir.

5- Özel Bakım Merkezi ve Engelli Yaşlı Hizmetleri Birimi: İl Müdürlüğüne bağlı olarak 2 adet Özel Bakım Merkezi olup ruhsal ve fiziksel engellilerin hizmet aldığı kuruluşlardır. Bu iki Özel bakım merkezinde yaklaşık 190 kişiye hizmet verilmektedir.

Tablo 68: ASP Elazığ İl Müdürlüğünce Verilen Hizmetler

Hizmetler	Yıl	Sayı	
Koruyucu Aile Hizmeti	2013	30 aile – 5 çocuk	
	2014	14 aile – 10 çocuk	
	2015	26 aile – 31 çocuk	
Evlad Edindirme Hizmeti	2013	6 aile – 4 çocuk	
	2014	11 aile – 10 çocuk	
	2015	4 aile – 4 çocuk	
Engelli Kimlik Kartı	2013	631 kişi	
	2014	1226 kişi	
	2015	1050 kişi	
Şehit Yakınları Ve Gazi İş İşlemleri	2014'ten itibaren	İş için başvuran kişi sayısı: 246	Reddedilen kişi sayısı: 33
		İşe yerleştirilen kişi sayısı: 209	Sıra bekleyen kişi sayısı: 4
Özel Bakım Merkezleri İş ve İşlemleri		Kapasite	Fiilen Kalan
Özel Yeni Yaşam Bakım Merkezi		102 kişi	96 kişi
Özel Güven Bakım Merkezi		120 kişi	104 kişi

İl müdürlükleri ayrıca bağlı kuruluşlara nakil edilen engelliler ve yaşlıların ilk kabul birimi olarak ta hizmet vermektedir.

Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı gündüzlü hizmetlerin tek çatı altında toplandığı kuruluş Sosyal Hizmet merkezi Müdürlüğüdür. Bu kuruluş: İl Müdürlüğüne bağlı olarak çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı bireylere ve ailelerine koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici, rehberlik ve danışmanlık odaklı sosyal hizmet sunmak, ihtiyaç sahiplerinin tespit edilerek sosyal hizmet müdahalesinin ve takibinin gerçekleştirilmesini sağlamak, diğer kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler ile işbirliği içinde sosyal hizmet sunan hizmet modelidir.

Tablo 69: Sosyal Hizmet Merkezi Hizmetleri

SOSYAL HİZMET MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ			
Engelli Evde Bakım Hizmetleri	2015	57585 engelliye	Yıllık Ödeme 46.377.602.10 TL
Sosyal Ekonomik Destek Yardımları	2015	Toplam ödeme miktarı:	9.377.133.96 TL
EĞİTİM HİZMETLERİ			
AEP kapsamında	2015	34 Eğitim	2077 katılımcı
Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğüne başvuran ve bu kapsamda işlem yapılan evrak sayısı.	2014	10560 evrak	
	2015	18836 evrak	
Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Çocuk Kulüp Sayısı:	16		

Bu kuruluşta verilen hizmetler;

1- Engelli Evde Bakım Hizmetleri: Evde Bakım hizmeti kurumumuz tarafından yaşlı ve özürlü bireyler için sunulan hizmet modellerimizden bir tanesidir. Evde Bakım hizmeti ile amaçlanan, çeşitli nedenlerle öz bakım yeterliğini tek başına gerçekleştiremeyen bireylerin bakımının sağlanmasıdır. Söz konusu hizmet kapsamında yaşlı veya özürlerimiz öncelikle aile ortamında bakımının sağlanması esastır. Bu kapsamda: 2015 yılında Elazığ Aile ve sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından yaklaşık aylık 4800 kişiye yılda ise toplamda 57585 engelliye yıllık 46.377.602.10 TL ödeme yapılmıştır. 2016 yılı Ocak-Mart Aylarında ortalama 4900, toplamda ise 14678 kişiye toplam 13.037.000.00 TL evde bakım parası ödemesi yapılmıştır.

2- Sosyal Ekonomik Destek Hizmetleri: Yoksulluk içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken kişilere ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde yapılan aynı ve nakdi destekleri kapsamaktadır. 2015 yılı itibariyle 1353 aileye 9.377.133.96 TL yardım yapılmıştır. 2016 yılı Ocak, Şubat, Mart ve Nisan aylarında ortalama 1350 toplamda ise 5420 kişiye toplam 3.314.000.00 TL ödemesi yapılmıştır. Kısa adı SED olan Sosyal Ekonomik Destek yardımları ile aileler ekonomik olarak desteklenerek çocukların sağlıklı gelişimlerine katkı sağlanmıştır. Bu yardımlar talebe bağlı olarak verilmektedir. Buna göre yardımların niceliklerinin ihtiyaçlar doğrultusunda kişi sayısından bağımsız olarak arttığı görülmektedir.

3- Özel Kreş ve Gündüz Bakım Evleri: İl Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet veren Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Çocuk Kulüp Sayısı 16 olup ilgili kuruluşların açılışı ve denetimleri Sosyal hizmet merkezi tarafından gerçekleştirilmektedir.

4- Korumaya Muhtac Çocuk Birimi: Sosyal hizmet merkezince görevlendirilen sosyal çalışmacılar tarafından, çocuğun korunmaya muhtaç olup olmadığını inceledikten sonra çocuğun özgeçmiş ve ailesinin sosyal-ekonomik durumunu gösteren bir sosyal inceleme raporu hazırlanır. Mahkemece onay alındıktan sonra korunmasına karar verilen çocuklar yaşlarına uygun kuruluşlara yerleştirilir. Çocukların hangi sebeplerle korunmaya muhtaçlık kapsamına alındığı ve bu sebepleri önlemeye yönelik koruyucu-önleyici faaliyetlerin içerikleri bölgesel sosyo-ekonomik ve kültürel yapı da dikkate alarak değerlendirilmelidir.

5- Eğitim Birimi: Aile bütünlüğünün korunması, güçlü ve mutlu aileler için "aileye aile içinde destek" verilerek her aileye ulaşılabilecek "Aile Sosyal Destek Programı" (ASDEP) kapsamında eğitimler bu birim tarafından yürütülmektedir. Evde bakım hizmetini verenler yönelik olarak da 2014-2015 yıllarında eğitimler verilmektedir. Bu birimde Aile Eğitim Programı (AEP) kapsamında 34 Eğitim verilmiş olup, bu eğitimlere 2077 kişi katılmıştır. Aile bütünlüğünün korunması ve evlilik sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için aileleri bilinçlendiren eğitim programları çok önemlidir. Evlilik öncesi evliliğe hazırlama, aile içi iletişim ve sorunların çözümüne yönelik evlilik süreci aile eğitimleri ve sorunlu olup boşanma aşamasına gelen ailelere yönelik boşanma süreci danışmanlığı hizmetleri Sosyal hizmet merkezlerinin önemli bir hizmet alanıdır. Ailelerin yoğun ilgi gösterdiği bu programlar ailenin güçlenmesine ve

sorunlarını kendi içlerinde çözmelerine katkı vermektedir. Yine bu eğitimler aile içi şiddet ve boşanma oranlarında düşüşe katkı vermektedir. Şiddet vakalarının önlenmesi veya azaltılması toplumda önemli bir yer tutmaktadır.

Doğum yapan ve yardıma muhtaç olan kadınlara devletin verdiği doğum yardımı bu sürecin daha kolay atlatılmasına katkı sağlamaktadır. Bölgede doğum yardımına ihtiyaç duyulmasının bölge halkının maddi yardımlara ilişkin bilinç ve talebiyle açıklanabilir.

Mesleki Eğitim Programları ile istihdam sağlama ve bölgedeki dezavantajlı grupların maddi sorunlarının azaltılması, bireylerin farklı illegal eylem ve işlere sapmasının önlenmesi için oldukça önemlidir. Ayrıca bölgede şehit ve gazi yakınlarından iş için talep edenlerin büyük bir çoğunluğu istihdam edilmiştir. Bu hizmet acılı ailelerin acısının azaltılmasına katkı sağlamaktadır.

Engellilik

Engellilerin değişik sorunlarını tespit edebilmek ve bunun yanında onların özel durumlarına uygun sosyal hizmet konseptleri geliştirebilmek için, onların sayısını ve spesifik olarak da bunların içinde yer alan engelli grupların dağılımını bilmek gerekir (Seyyar, 1999). Dünya Sağlık Teşkilatı'nın tespit ettiği ölçülere göre, dünya nüfusunun gelişmiş ülkelerde %10'u her hangi bir engeli ve %1'i de iş gücü kaybı sebebiyle, tıbbî ve meslekî rehabilitasyona ihtiyaç duymaktadır. Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde 30 milyonun üzerinde engelli yaşadığına göre, bu oranın AB için isabetli olduğunu söyleyebiliriz (Ellger-Rüttgardt, 1997). Toplumsal boyutuyla engelli oranı, ülkelerin gelişmişlik durumuna göre değişebilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler için bu oran %12'dir. Türkiye'de ise engellilik oranı %12,29'dur

2010 tarihli "Ulusal Engelliler Veri Tabanı"na kayıtlı engellilerin engellilik türleri şu şekilde belirlenmiştir. Buna göre kayıtlı engellilerin %29,2'si zihinsel engelliler, %25,6'sı süregelen hastalığı olan engelliler, %8,8'i ortopedik engelliler, %8,4'ü görme engelliler, %5,9'u işitme engelliler, %3,9'u ruhsal ve duygusal engelliler, %0,2'si dil ve konuşma engelliler ve %18'i birden fazla engelliliğe sahip olanlardır. Kayıtlı engellilerin %58,6'sı erkek, %41,4'ü kadındır (TÜİK, 2011).

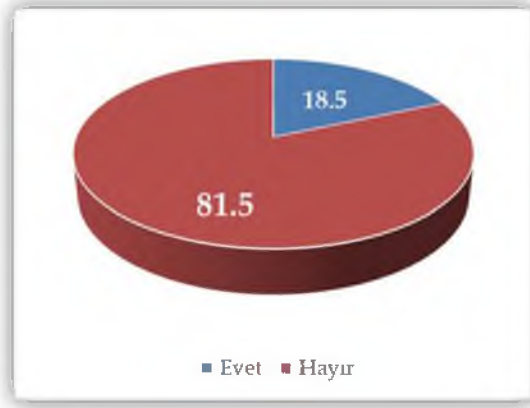
Engellilerin eğitim açısından durumları ise şu şekildedir: Okuryazar olmayan engelli bireylerin 2010 yılı oranı %41,6 gibi yüksek, lise ve daha üstü eğitime sahip engelli oranı ise %7,7 ile çok düşük bir orandadır. Türkiye'de

okuryazar olup fakat okul bitirmeyen engellilerin oranı %18,2, ilkokul mezunu olanların oranı %22,3 ve ilkokul/ortaokul ve dengi olanların oranı ise %10,3'tür.

Son yıllar engelliler ve engelli ailelerine yönelik yürütülen hizmetler ve engelli istihdamına yönelik atılan adımlar oldukça memnuniyet vericidir. Araştırma yapılan bireylerin dörtte birine yakının ailesinde engelli birey ya da yatalak hasta yaşamaktadır. Bu rakam oldukça yüksek bir seviyededir. 2011 yılı TÜİK verilerine göre TRB1 bölgesindeki engelli sayısı ülke ortalamasının üzerindedir. Bu verilere göre Elazığ'da engelli sayısı 42.513 olup toplam nüfusun %7,5'ini oluşturmaktadır. Bölge nüfusunun yaklaşık %8,5'i engelli durumunda olup ülke ortalamasının üzerindedir Engelliliğin başlıca nedenleri arasında akraba evliliği, gebelik öncesi tedbirsizlik, aşuların zamanında yapılmaması ve trafik ya da iş kazaları gibi nedenler gösterilmektedir.

Araştırma kapsamında anket uygulanan bireylerin %18,5'inin evinde en az bir engelli veya bakıma muhtaç kişi bulunmaktadır. Bu oran ilin genel engelli oranının iki katı kadardır.

Grafik 38: Ailelerde Engelli ve Yatalak Birey Durumu

Elazığ ilinde engellilerin istihdamına yönelik aktif iş sahaları yeni yeni oluşmaktadır. Ancak engellilerin işe yerleştirilmesi, kota sistemi dolayısıyla kamu ve özel sektörde çalıştırılma zorunluluğundan kaynaklanan istihdam unsurları aktif bir şekilde uygulanmaktadır.

2015 yılı itibariyle sadece İş-kur bünyesinde Türkiye’de toplam 248 engelli personel çalışmakta olup, bunları 88’i ortopedik, 40’ı görme, 18’i işitme, 13’ü zihinsel, 16’sı ruhsal, 73’ü de diğer engel gruplarındadır. Elazığ’da engellilere yönelik mesleki eğitim kurusu henüz verilmemiştir.

Engelliler işgücü piyasasında şartlarına uygun işyerleri tanzim edilmesini talep etmektedir. Engelliler; sağlıklı insanlarla aynı ortamda çalışmayı tercih etmekte ve toplumdan dışlanma korkusu yaşamaktadırlar. İşgücü piyasası, alışveriş ortamı, sosyal alanlar, spor alanları ve eğitim yuvalarında sağlıklı insanlara sunulan imkânlardan yararlanmak ve çalışma hayatına katılmasının istemektedirler. Engellilerin çalışma hayatına katılması; sosyal güvence ve maddi kazanç sağlayacak; toplumla bütünleşme ve kaynaşmayı da beraberinde getirecektir.

3.5. Sosyal Örgütlenme ve Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil Toplum insanların tek başına yapamadıklarını el birliğiyle yapmasıdır. Yani birliktelik, gönüllülük, dayanışma, üretme, ortak çalışma kültürü ve kardeşliği temsil eder. Meslek odaları, sendikalar, vakıflar, hemşehri dernekleri, engelli dernekleri, sağlık, eğitim ve toplum yararına çalışmalar yapan dernekler sivil toplum kuruluşlarını oluştururlar.

Vakıf ve dernek kültürü Türk toplumuna Osmanlı mirasıdır. Osmanlıyı kalkandıran, devletin yükünü hafifleten vakıflardır. Böyle bir teşebbüs elini taşın altına koyma, sorunları sahiplenme, kalkınmaya katkı verme, sosyal aktivitede bulunma ve aktif vatandaşlık anlamına gelir. Bir ülke de demokrasinin ve ekonominin gelişmesinde aktif vatandaşlık anlayışı çok önemlidir. Aynı zamanda sivil toplum, demokratik bir toplum oluşturulmasında, devlet-toplum, birey ilişkilerinin demokratik bir şekilde düzenlenmesinde önemli bir yer tutar. Sivil toplum kuruluşlarının yaygın olduğu ve kabul gördüğü toplumlarda sorunların, problemlerin çözümlerinin daha kolay olduğu, kurum ve kuruluşlar arasındaki ilişkilerin daha güçlü olduğu ve sosyal ilişkilerin daha medeni bir şekilde yürüdüğü/yürütüldüğü bir gerçektir.

Sivil toplumun çalışmalarında gönüllülük, her şeyi devletten beklememe, özerklik, aktif vatandaşlık ve kendine yeterlilik önemli bir yer kaplamaktadır. Ayrıca uygarlık, hoşgörü, barış, insan hakları gibi kavramlar sivil toplumla birlikte anılan kavramlar haline gelmiştir (Yeğen vd., 2012).

Türkiye’de aktif olan 109689 dernek ve 2514 sendika faaliyet göstermektedir. Bu rakamlara meslek odaları ve kooperatiflerin de eklenmesi durumunda bu sayı 150.000’i aşmaktadır⁵. Türkiye nüfusuna oranla STK üyeliği sayısı oldukça düşüktür. Ülke genelinde ortalama her 717 kişiye 1 STK düşmektedir (2015 sonu Türkiye Nüfusu 78.741.053). Bu rakam 2008 yılında 780 kişi idi (TÜİK ve Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2008). STK üyeliği sayısı her geçen gün artmaktadır. Ancak bu sayı demokratik ve gelişmiş ülkelere göre oldukça düşüktür. 2016 yılı Mayıs ayı DERBİS verilerine göre; Türkiye’de dernek sayısı 109.689 ve dernek üyesi olan vatandaş sayısı 10.771.861’dir. Bunların 8.598.975’i erkek ve 2.172.886’si kadındır. Ülkede dernek üyeliği olmayanlar, %85,95’dir. Üye olanlar ise %14,05’dir. Üye olanların %11,22’si erkek, %2,83’ü kadındır. Derneklere üyelik konusundaki gelişmeleri yıllara göre gözlemlediğimizde; Türkiye’de 2004 yılında 5.282.029 kişi, 2015’de 7.293.719 kişi, 201’de 9.402.908 kişi olan derneklere üye sayısı 2015 yılı sonunda 10.984.658 kişiye ulaşmıştır. 2016 yılı Mayıs ayı itibariye bu sayıda küçük bir düşüş(10.771.861) yaşanmaktadır. 2004 yılına oranla yüzde yüzden fazla bir artış olduğu görülmektedir (Kaynak, DERBİS, 4 Haziran 2016).

Sivil toplum kuruluşlarının Elâzığ’a yansımalarına baktığımızda DERBİS kayıtlarına göre 2016 yılı mayıs ayı itibariyle Elazığ’da 715 dernek ve 39 sendika bulunmaktadır. 2000 yılında Elazığ’da dernek sayısı 429’dur. 15 yılda %60 artış olmuştur. Bu artış hızı Türkiye ortalamasının (yüzde yüzden fazla) çok altındadır. 2015 yılı sonu TÜİK verilerine göre Elazığ’ın nüfusu 574.304 kişidir. Elazığ’da 803 kişiye bir dernek (574.304/715) düşmektedir. Bu oran Türkiye ortalamasından %11 fazladır. Yani Elazığ’da dernekleşme oranı Türkiye ortalamasının altındadır. Elazığ’da dernek üyeliği olanların %81,77’si erkek, %18,02’si kadın ve %0,21’i tüzel kişiliğe sahiptir. Elâzığ’da aktif olmayan dernekleri de dikkate aldığımızda 4 Haziran 2016 tarihi itibariyle 846 dernek ve 48297 derneklere kayıtlı üye bulunmaktadır. Böylece Elazığ halkının %8,4’ünün bir derneğe üyeliği bulunmaktadır.

Elâzığ’daki derneklerin faaliyet alanlarına göre dağılımına baktığımızda; üçte biri mesleki ve dayanışma derneği, dörtte biri dini hizmetlerin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyet gösteren dernek, %18,6’sı spor ve sporla ilgili dernekler, %3,9’u toplumsal değerleri yaşatma dernekleri, %3,5’i kültür, sanat ve turizm derneği, %2,5’i bireysel öğreti ve toplumsal gelişim derneği, %2,4’ü eğitim araştırma derneği, %2,0’si sağlık alanında faaliyet gösteren

⁵ <https://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/derneksayilari.aspx>

derneklerdir. Bu oranın altında 13 tanesi insani yardım derneği, 8 tane engelli derneği, 8 tane hak ve savunuculuk derneği, 5 tane düşünce temelli dernek ve diğerleri kamu kurumu, imar şehircilik, işbirliği ve gıdaya dayalı derneklerdir.

Tablo 70: Elazığ'da Faaliyet Gösteren Derneklerin Alansal Dağılımı

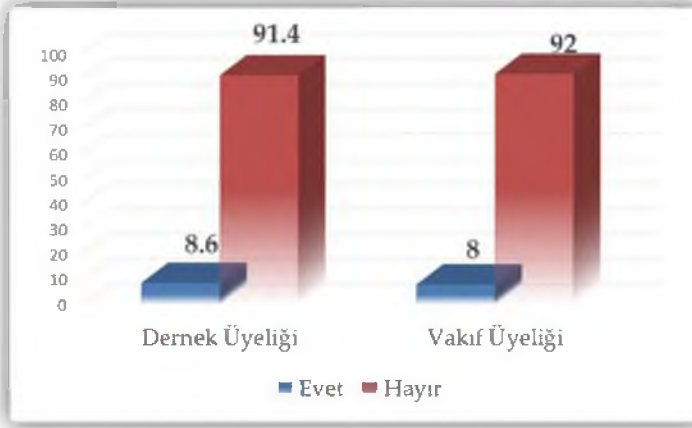
Derneğin Faaliyet Alanı	Dernek Sayısı	Yüzde
Mesleki Ve Dayanışma Derneği	242	33,8
Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernek	183	25,7
Spor Ve Sporla İlgili Dernekler	133	18,6
Toplumsal Değerleri Yaşatma Dernekler	28	3,9
Kültür, Sanat Ve Turizm Derneği,	25	3,5
Bireysel Öğreti Ve Toplumsal Gelişim Derneği	18	2,5
Eğitim Araştırma Derneği	17	2,4
Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Dernek	14	2,0
İnsani Yardım Derneği	13	1,8
Çevre Doğal Hayat Hayvanları Koruma Derneği	11	1,6
Engelli Derneği	8	1,1
Hak Ve Savunuculuk Derneği	8	1,1
Düşünce Temelli Dernek	5	0,7
Kamu Kurumları Ve Personeli Destekleyen Dernekler	3	0,4
Şehit Yakını Ve Gazi Dernekleri	3	0,4
İmar Şehircilik Ve Kalkındırma Dernekleri	2	0,3
Uluslararası Teşekküller Ve İşbirliği	1	0,1
Gıda Tarım Ve Hayvancılık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	1	0,1
Toplam	715	100

Elazığ'da dernekler dışında sivil toplum kuruluşlarını temsil eden bazı İşçi ve İşveren Sendikaları ile Kamu Görevlileri Sendikalarının temsilcilikleri de faaliyet yürütmektedirler.

3.5.1. Dernekler ve Vakıflar: Faaliyetleri ve Bunlara Üyelik Durumu

Araştırma kapsamında çalışma yapılan vatandaşların derneğe üyelik durumlarını tespit etmek üzere Herhangi bir derneğe üye misiniz? şeklinde bir soru soruldu. Katılanların %91,4'ünün her hangi bir dernek üyeliği olmadığı anlaşılmıştır. Sadece %8,6'sının dernek üyeliği vardır. 4 Haziran Elazığ'da 2016 tarihi itibariyle 715'i aktif olmak üzere toplam 846 dernek ve bu derneklere 48297 kayıtlı üye bulunmaktadır. Bu rakamlara göre Elazığ nüfusunun %8,4'ünün dernek üyeliği vardır. Bu rakam araştırmadaki vatandaşların verileriyle tamamen örtüşmektedir. Bu veri aynı zamanda araştırmamızın gerçeklik ve tutarlık ölçütü hakkında önemli bir delildir.

Grafik 39: Dernek ve Vakıf Üyeliği

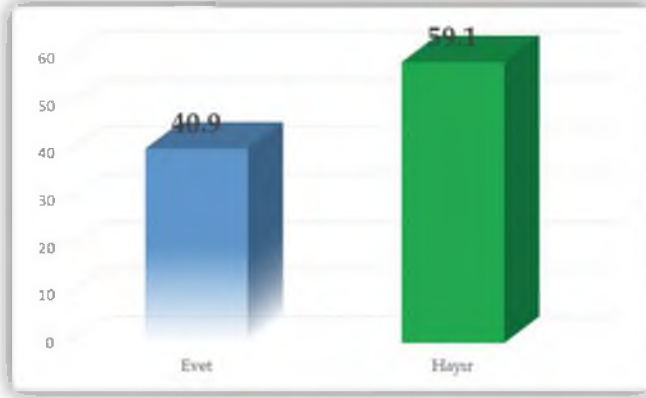
Sivil toplum kuruluşu deyinde dernekler, vakıflar, sendikalar ve odalar akla gelmektedir. Dernek üyeliğinin yanında vakıf üyeliği konusunda araştırma hedef kitlesinin %8,0'i kendilerini herhangi bir vakfa üye olarak belirtmişlerdir. Bu veri de dernek üyeliği ile örtüşmektedir.

3.5.2. Sendikalar, Faaliyetleri ve Bunlara Üyelik Durumu

Elazığ'da toplam 39 tane sendika bulunmaktadır. Bunların 25 tanesi kamu görevlileri sendikası, 14 tanesi de işçi sendikasıdır⁶.

⁶ <https://www.dernekler.gov.tr/tr/sendika-islemleri/sendika-istatistik.aspx>

Grafik 40: Sendikalara Üyelik Durumu

Çalışmada sendikalara üyelik durumlarının tespit edilmesi amacıyla sorulan “Her hangi bir sendikaya üye misiniz?” sorusuna katılımcıların %59,1’inin hayır, %40,9’u evet cevabını vermişlerdir.

Ankete katılanların, dernek ve vakıf üyeliklerinin tersine, sendikaya üyelik oranlarının oldukça yüksek oranda (%40,9) çıkması ayrıca araştırmaya muhtaç bir konudur. Bununla birlikte, bizce bu oranın yüksek çıkmasında en etkili faktörlerden birisi, Elazığ’ın özellikle geçmişte bir işçi ve memur şehri olarak bilinmesi ve bu durum günümüzde de önemli ölçüde devam ediyor olmasıyla izah edilebilir. Zira sendikal bilincin, diğer sınıflara oranla işçi ve memur arasında çok daha yüksek seviyelerde olduğu bilinen bir gerçektir.

4. BÖLÜM:

KÜLTÜREL YAPI

4.1. Kültürel Faaliyetler

Kültürden söz edildiğinde hemen hemen bütün yazılı kaynaklarda karşımıza çıkan en temel vurgu onunla ilgili pek çok tanım ve yaklaşımın var olduğudur. Günümüzde kültür kavramının birden çok tanımı mevcuttur. Tarihsel dönem içerisinde kültür kavramını ve buna bağlı süreçleri açıklayabilmek oldukça zordur. Yapılabilecek her tanım eksik olacağından ve kültürü sadece belli açıdan değerlendireceğine göre burada onu anlamamıza yarayacak bazı özelliklerini belirlememiz Elazığ'ın kültürel faaliyetlerini açıklamamız açısından daha doğru olur. Kültür, insana özgü bir ürün olup, nesilden nesile iletişim ve öğretmeyle geçen, bir toplumun ortak fikirlerini, kalıplarını ve değerlerini içeren, seçici olan, semboller üzerine kurulan, insanların davranışları ve kurumları üzerinde etki bırakan bir kavramdır.

Kültür sıklıkla kültürel üretimin sonucu olarak ortaya çıkan ürünler üzerinden ya da kültüre bağlı ortaya çıkan değerler aracılığıyla tanımlanmaktadır. Toplumsal yaşamdaki her türlü yaratıcılık eyleminin temeli olan kültürel bellek, esas itibarıyla gelenekler bileşkesi ve de imgeler hazinesidir. Bu nedenle yerel, kentsel, yöresel ve ulusal imgeler, her türlü farklılık ve özgünlüğün temel unsurları ve kaynaklarıdır. Kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur.

Elazığ, Doğu Anadolu da Harput Kalesi'nin bulunduğu tepenin eteğinde kurulmuş bir şehirdir. Elazığ yerleşim yeri olarak yeni olmakla beraber bölgenin tarihi oldukça eskidir. Bu nedenle Elazığ tarihini, Harput'un tarihi ile birlikte ele almamız gerekir. Paleolitik dönemden beri yerleşmeye sahne olmuş bir ildir. Türk hâkimiyetine kadar eski kavimler, yörede önemli devletler ve uygarlıklar kurmuştur. 1085 yılından sonra ise Türkler, Harput

ve civarını kale ve askeri şehir konumundan çıkartmaya başlamıştır. Harput, Osmanlı imparatorluğu döneminde kalesi, mektepleri, medreseleri, camileri, hanları- hamamları, çarşıları, âlim ve sanatkârları ile kültür, sanat ve ticaret merkezi olmuştur. Günümüzde de Elazığ, üniversitesi, eğitim-öğretim kurumları, bilginleri, sanatkârları ve sanayisi ile bölgenin önemli bir merkezi durumundadır. Elazığ, kültür unsurları bakımından çok zengin olan örfleri, adetleri, gelenek- görenekleri, törenleri, türküleri, manileri, halk tecrübesini yansıtan halk hekimliği, geleneksel el sanatları, halk oyunları, mutfağı vb. değerleri ile milli kültürümüz içerisinde kendine has özellikleriyle ölümsüz yerini almıştır.

Elazığ'a özgü kültürel faaliyetleri şu şekilde sıralayabiliriz (Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü resmi web sitesi):

- Hazarbaba Dağı etkinlikleri
- Hazar Gölü kıyısında gerçekleştirilen etkinlikler
- Keban Baraj Gölü kıyısında gerçekleştirilen kamplar ve etkinlikler
- Çip Barajı mesire yerindeki etkinlikler

Harput'ta bulunan cami, türbe ve yatırlar yerli ve yabancı turistlerin uğrak yerleri arasında bulunmaktadır. Genellikle Harput'ta Artuklu Hükümdarı Fahrettin Karaaslan tarafından H.551 (M.1156-1157) yılında yaptırılan ve Anadolu'daki en eski, en önemli yapılardan Harput Ulu Camii, Akkoyunlu Hükümdarı Bahadır Han'ın (Uzun Hasan) Annesi Sara Hatun tarafından 1465 yılında mescid olarak yapılan Sarahatun (Sarayhatun) Camii, 1738-1739 yılında yapılan Kurşunlu Camii, Artukoğulları döneminde yapılan Alacalı Cami, Ağa Camii(1559), Arap Baba, Fethi Ahmet Baba, Üryan Baba, Beşik Baba, Mansur Baba türbeleri.

- Harput'ta bulunan Süryani Kilisesi inanç turizmi açısından çok önem arz etmektedir.
- Mürüdü suyu da Elazığ için önemli bir sosyo/kültürel faaliyet alanıdır. Suyunun soğuk, kireçli ve karbonhidratlı oluşu, birçok hastalığın yanı sıra özellikle sarılık hastalığına iyi gelmesi onu önemli bir sosyo/kültürel alan haline getirmiştir.
- Harput Dabakhane Suyu
- Buzluk Mağarası Faaliyetleri

- Uluslararası Hazar Şiir Akşamları Festivali
- Uluslararası Çayda Çıra Film Festivali

Küreselleşme süreci ile Türkiye'deki kentsel mekânlarda hem fiziksel hem de kültürel boyutta dönüşümler yaşanmaktadır. Bu süreçte, yerel ilişkiler çözülmekte, kıtalararası iletişim ağları yaygınlaşmaktadır. Kültürel etkileşimin hızlanması, yerel değerler ile evrensel değerlerin iç içe geçmesine ve yeni yaşam biçimlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum iletişim yönünden faydalar sağlarken, kültürel açıdan çıkmazlara sebep olmaktadır. Dünyada siyasi ve ekonomik olarak geride olan pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de ve dolayısıyla Elazığ'da da kültürel kimliği oluşturan en önemli hususlardan olan gelenek-görenekler, inanç ve pratikler, yaşam tarzları, değer yargıları, beslenme-giyim kültürü ve sözlü anlatımlar sürekli ve hızlı bir değişime maruz kalmaktadır.

4.2. Kültürel Kapasite

Kültürün devamlılığından, değişiminden ve de yeniden yaratılmasından yola çıkarak katılımcılarımıza; *Harput'un eski kültür yaşantısından (inanç, müzik, folklor vb.) şimdiki Elazığ'da hangileri yaşatılmaktadır?* sorusunu sorarak Elazığ'ın eski kültürel kapasitesini koruyup koruyamadığını öğrenmeye çalıştık.

Katılımcılar, özellikle Elazığ'a ait "folklor, misafirperverlik, yemek ve konuşma dili/şivesi" ile ilgili kültürün erozyona uğradığını ancak bu kültürel unsurların hala ayakta durduğunu belirtmişlerdir.

"Kültür, dernekler, vakıf ve kişilerin katkılarıyla korunmaya çalışılıyor. Özellikle Elazığ folklorü çok yetersiz. Daha profesyonel çalışmalara ihtiyaç var." "Müzik, folklor, bir kısım gelenekler (bayram, taziye...) devam etmesine rağmen zayıflamış durumdadır." "Misafirperverlik duruyor. Harput müziği gelişmeyle birlikte varlığını sürdürüyor." "Harput kültürünün yaşaması için çalışmalar yapılıyor." "Elazığ yemeği sever." "Kürsü başı devam ediyor." "Konuşma dili ve şivesi zayıflamaya başladı" "Harput kültür yaşantısı ve değerleri giderek zayıflamaktadır. Yaşayan kültürümüz gün geçtikçe erozyona uğramaktadır."

Yukarıda katılımcıların özellikle üzerinde durdukları önemli kültürel unsurları tek tek ele alıp, bunların Elazıglılar için ne anlama geldiği üzerinde durmak istiyoruz.

a. Halk Oyunları

İnsanların geleneklerini, dinlerini, törelerini, duygularını, düşüncelerini, içinde bulunduğu günlük yaşantısını ve etkisinde kaldığı olayları, tasvir etmek için yaptığı birtakım ritmik hareketlere “Halk Oyunu” adı verilmektedir. Halk Oyunlarının oynanış nedenleri; genellikle düğün ve sünnet törenleri olmakla beraber, asker yollama ve karşılama, ulusal bayramlar, parti, dernek toplantı eğlenceleri ve toplumsal içerikli toplantılardır. Bu tür törenlerde oyun, toplumsal paylaşımı tamamlayan bir faktör, bir araç olarak kullanılmaktadır. Elazığ yöresinde oynanan yüzlerce halk oyunundan söz edilmektedir. Ancak belli halk oyunları kalmış, büyük bir kısmı ise yok olmuştur. Elazığ’da altmışa yakın oyunun olduğu, ancak bugün yaşayan oyunların yirmi - yirmi beş kadar olduğu dile getirilmektedir. Oyunların çok azı bilinmekte ya da oynanmaktadır.

b. Müzik

Katılımcıların dile getirdikleri diğer bir konu da Harput müziğidir. Harput müziği yörede “Harput Ağzı” olarak bilinen, özel bir türkü söyleme biçimi ile icra edilmektedir. Bu icranın günümüzdeki en iyi temsilcisi 1935 yılında Elazığ’ın Palu ilçesinde doğan Enver Demirbağ’dır. Enver Demirbağ, Harput müziğinin icracıları olan hafızlardan (özellikle Hafız Mustafa Süer ve Hafız Osman Öge) Harput makamlarını ve müzik geleneğini öğrenmiş ve bu müzik kültürünü /gelenegini günümüze taşıyan en önemli şahıslardan biri olmuştur. Bu sebeple günümüz Harput müzik kültüründe Demirbağ ismi oldukça önemlidir. Usta çırak usulü ile müziğe ilgisi ve yeteneği olan insanlar, yöredeki geleneksel müzik icra ortamlarında yetiştirilmiş, eserler ağızdan ağıza, kulaktan kulağa aktararak günümüze kadar taşınmıştır. Enver Demirbağ’ da bu hafızlardan, öğrendiği Harput müziğini ve makamlarını, kendisinden sonra ki nesle yine aynı geleneksel usullerle aktarmıştır.

c. Misafirperverlik

Elazığ’ın en belirgin özelliklerinden biri de misafirperverliği/konukseverliğidir. Elazıglılar kapılarına gelen yabancıların kimliğine, mevki ve makamına, mal mülk sahibi olup olmamasına, davetli veya davetsiz gelmesine bakmayıp, onu “Tanrı Misafiri” olarak kabul ederler. Hangi din ve inançtan, hangi milletten ve hangi yaşta olursa olsun her misafir saygıya, izzet ve ikrama layıktır. Evin en güzel bölümü “Misafir Odası” olarak ayrılır ve her an misafir

gelecekmiş gibi önceden hazır bekletilir. Misafiri en iyi şekilde ağırlamak, memnun ve mutlu bir şekilde uğurlamak için hiçbir fedakârlıktan kaçınılmaz, her türlü özen, gayret ve çaba gösterilir. Her şeyin en iyisi, en güzeli, en yenisi misafirin önüne çıkarılır. Çok yoksul da olsa her evin, misafir için ayrılmış yorganı, yatağı, konuğun yemek yiyeceği sofranın altına serilecek özel sofr bezleri eksik değildir. Zaten her misafirin nasibi ve kısmetiyle geldiğine, eve bereket ve hayır getirdiğine inanılır.

d. Elazığ Ağzı (Şive)

Yine Elazığ ağzı da katılımcılarımız tarafından dile getirilen başka bir kültürel unsurdur. Bir dil veya lehçenin daha az konuşma farkları gösteren ve bölgeden bölgeye veya şehirden şehre değişebilen küçük kolu olarak adlandırılan şive/ağız, Elazığ'ı diğer şehirlerden ayıran en önemli kültürel öğelerinden biridir. Fonetik, morfolojik ve folklorik farklılıklardan kaynaklanan şive farklılığı Elazığ yöresine ayrı bir güzellik katmıştır.

e. Mutfak Kültürü

Elazığ, Doğu Anadolu'nun en özgün mutfak kültürlerinden birine sahiptir. Özellikle Harput yemekleri ile bir üne sahip olan Elazığ mutfağı, oldukça zengin yemek çeşitlerine sahiptir. 150'ye yakın yemek çeşidi olan Elazığ'da, üç öğün yemeğin dışında kuşluk yemeği ve özellikle yatsılık denilen pestil, ceviz, orcik, meyve gibi yiyeceklerin bulunduğu sofralar açılır. Geleneksel Elazığ (Harput) mutfak kültürü, sofrada adabından yemek çeşitlerine kadar halen geleneksel özelliklerini koruyabilmiştir. Elazığ mutfağında; tarihi Oğuzlara kadar uzanan tutmaç, kara kavurma, gömme, içli köfte, Harput köfte, Harput Ekmek Tatlısı gibi yemekler de halen varlığını sürdürmektedir.

4.3. Gündelik Hayat ve Medya

4.3.1. Boş Zamanları Değerlendirme Biçimleri

Boş zaman, kişinin çalışmadığı, yaşam zorunluluklarının dışında kalan, kişinin kendi isteği yönünde harcayabileceği zaman olarak tanımlanmaktadır. Yine aynı anlamda kullanılan rekreasyon ise daha çok boş zamanın çeşitli etkinliklerle değerlendirilmesi olarak ifade edilebilir. Boş zaman, bireyin hem kendisi hem de başkaları için tüm zorluklardan ya da etkileşimde bulunduğu alanlardan kurtulduğu ve kendi arzusuyla seçeceği etkinliklerle uğraşacağı zaman olarak da tanımlanmaktadır. Özellikle endüstri devriminden sonra

çalışma yaşamının farklılaşmasıyla boş zamanı değerlendirme bir gereksinim olarak ortaya çıkmış ve endüstri toplumlarında giderek bir yaşam biçimi halini almıştır. Günümüzde boş zaman kavramına yüklenen anlam bu sosyal ve ekonomik değişimin ürünü olarak ortaya çıkmıştır denilebilir. Daha çok iş sonrası stres ve yorgunluk gibi rahatsızlıkların ortadan kaldırılması için dinlenme, can sıkıntısını ortadan kaldırmak ya da sıkıntı sonrası rahatlamak için eğlenme ve bireyin düşüncesini, günlük eylemlerin otomatizminden kurtaran, daha geniş sosyal katılıma zemin hazırlayan ve insanın kişiliğini geliştirmesine ve göstermesine eğilimli, çıkarıcı olmayan faaliyetler boş zamanın gelişim fonksiyonları kapsamında değerlendirilmektedir (Güçlü, 2013).

Tablo 71: Boş Zaman Değerlendirmesi

	Yüzde
Televizyon izlerim.	62,9
Kitap okurum.	40,1
İnternete girerim.	35,5
Kahveye giderim.	12,6
Spor yaparım.	11,6
Derneğe giderim.	2,1

Not: Çoklu seçenek tercihinden dolayı oranlar %100'ü aşmaktadır.

Tabloda da görüldüğü gibi, gelişen teknoloji ile birlikte boş zamanları değerlendirme için sunulan etkinlikler nicelik olarak artarken, nitelik olarak da değişmiştir. En ucuz eğlence, bilgilenme ve boş zamanları değerlendirme aracı olarak görülen kitap, gazete, dergi gibi geleneksel kitle iletişim araçlarının yerini televizyon ve bilgisayar almaya başlamıştır. Bu durum, televizyonun sahip olduğu görsellik avantajını kullanarak çok fazla çabayı gerekli kılmadan toplumun tüm kesimlerine hitap etmesinden ileri gelmektedir. Televizyon günlük hayatımızda vazgeçilmez bir alışkanlık haline dönüşmeye başlamış, aileler boş zamanlarında çoğunlukla televizyon izleyerek zamanlarını geçirir olmuşlardır.

4.3.2. Medya Takip Alışkanlıkları

Medya ve izleyici araştırmaları 20. yüzyılın başından beri yapılmaktadır. 1960'larda söz konusu araştırmaların odağı "medya insanlara ne yapar" sorusundan "insanlar medya ile ne yapar" sorusuna kaymıştır. Bu sorunun sorulması beraberinde "izleyici aktiftir" kabulünü getirmiştir. Buna göre, izleyiciler bireysel ihtiyaçlarını doyumak ya da belirli sonuçları elde etmek için belirli bir medyayı ve içeriğini aktif olarak ararlar. Aktif izleyici görüşüne göre; izleyiciler mesajları sünger gibi emen, her koşulda yönlendirilebilir ve göndericinin beklediği biçimde etkilenen pasif alıcılar değildir. Aksine, izleyici iletişim sürecinde etkindir. Hangi medyayı ya da hangi içeriği izleyeceğine kendi amaçları doğrultusunda bilinçli biçimde karar verir (Çakır-Bozkurt, 2014:64).

Tablo 72: Günlük Haberlerin Takip Edildiği Medya

	Yüzde
Ulusal televizyon kanallarından	59,6
Yerel televizyon kanallarından	34,4
Ulusal Gazetelerden	9,8
Yerel gazetelerden	5,3
Radyo	3,9
İnternet	40,6

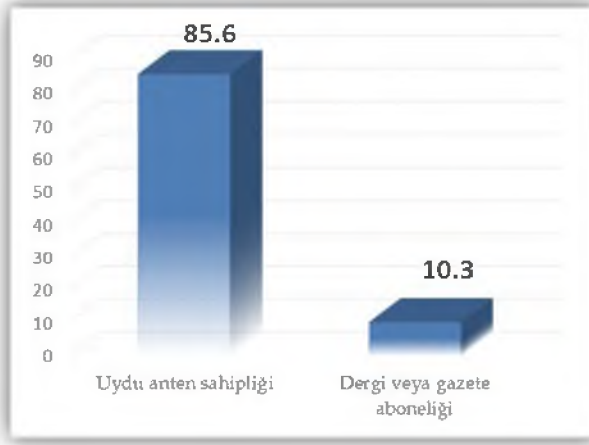
Not: Çoklu seçenek tercihinden dolayı oranlar %100'ü aşmaktadır.

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların %59,6'sı günlük haberleri ulusal televizyon kanallarından, %40,6'sı internet üzerinden, %34,4'ü yerel televizyon kanallarından takip ettiklerini belirtmişlerdir. Bu oranlar, halkın haberleri daha çok görsel ve ulusal medya üzerinden takip ettiklerini bize göstermektedir. Elazığ halkının yerel medyayı çok da takip etmediğinin göstergelerden birisi de Elazığ'da faaliyet gösteren 8 yerel gazetenin- bunlardan 5'i günlük 3'ü ise haftalık olarak yayın yapmakta- tirajlarının çok düşük olmasıdır. Gazetelerin tiraj durumları aşağıdaki gibidir:

- Hâkimiyet Gazetesi (Günlük) 750 adet 12 sayfa
- Fırat Gazetesi (Günlük) 750 adet 12 sayfa

- Günüşğı Gazetesi (Günlük) 750 adet 12 sayfa
- Haberkent Gazetesi (Günlük) 750 adet 12 sayfa
- Yeniufuk Gazetesi (Günlük) 500 adet 8 sayfa
- Elaziz Gazetesi (Haftalık) 2500 adet 12 sayfa
- Star Haber (Haftalık) 500 adet 8 sayfa
- Şehir Gazetesi (Haftalık) 500 adet 8 sayfa

Grafik 41: Uydu Anteni ve Abonelik Durumu

Yukarıdaki tabloda bir önceki tabloda çıkan verilerin bir anlamda sağlaması durumundadır. Bu veriler bize göstermektedir ki, Elazığ halkı gazete ve dergi okumayıp televizyon izlemektedir.

Tablo 73: Takip Edilen Ulusal TV Kanalları

	Yüzde
Show TV	33,3
Habertürk	27,8
Kanal D	33,5
TRT Kanalları	52,4
MedNuçe TV vb.	3,4
TRT 6	4,4

Not: Çoklu seçenek tercihinden dolayı oranlar %100'ü aşmaktadır.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında katılımcıların %52,4'ü TRT kanallarını izlediklerini belirtmişlerdir. İnsanlar medya seçiminde aktif, amaç yönelimli ve motivasyonludur; insanlar gereksinim ve isteklerini tatmin etmek için uygun iletişim kanallarını seçer ve kullanırlar.

Tablo 74: Takip Edilen TV Programları

	Yüzde
Haber programları	64,1
Belgeseller	30,3
Açık oturum ve tartışma programları	25,3
Film ve diziler	40,9
Müzik ve eğlence programları	18,0
Spor programları	19,2

Not: Çoklu seçenek tercihinden dolayı oranlar %100'ü aşmaktadır.

Takip edilen televizyon programlarına bakıldığında, katılımcıların %64,1'i haber, %40,9'u film ve dizileri, %30,3'ü belgeselleri, %25,3'ü açık oturum ve tartışmayı, %18'i müzik ve eğlence programlarını izlediklerini belirtmişlerdir.

4.4. Zazaların İlin Ekonomik, Bürokratik, Siyasi, Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Yapısı Üzerindeki Etkileri

Zazalar, Anadolu Türk kültür tarihi bakımından önem taşıyan bir topluluktur. Elazığ da Zazalar denilince, ilk akla gelen topluluk da Palululardır. Bir zamanlar Urartular'ın başkenti, Çubukoğulları'nın, Artukluların ve Akkoyunluların beylik merkezi, Osmanlıların müstakil hükümeti olan Palu, günümüzde de Elazığ'ın en önemli yerleşim yerlerinden birisi olmaya devam etmektedir.

Günümüzde de Palu hala eski önemini korumakta, Elazığ'ın sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yapısı üzerinde etkisini sürdürmektedir. Katılımcılar açısından Zazaların, yörenin sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi yapısı üzerinde etkili olmalarını sağlayan faktörlerine bakıldığında aşağıdaki cevapları verdikleri görülmektedir.

“Elazığ’da Zazalar ilin ekonomik, bürokratik, siyasi, sosyal ve kültürel yapısı içerisinde belirgin derecede ağırlığa sahiptirler.” “Palulular hizmet üretme açısından Elazığ’a hâkimlerdir. Ticaret ve bürokrasi Paluluların elindedir.” “Zazalar olmasa ticaret çöker. Allah onlardan razı olsun!. Genelde girişimci vasıfları daha iyi.”, “Elazığ’ın gelişmesi ve kalkınmasına büyük faydası vardır. Zazalar ilimize katkısı çoktur.” “Palu Zazaların uyumu iyi, Bingöl ve Tunceli Zazalarının uyumunda sıkıntı yaşamaktadır.” “Zaza (Palu) kökenli insanlarımızın her alanda daha etkili olduklarını düşünüyorum.” “Koyu bir taassup ile ilin bütün parametrelerini yönetme isteği görülmektedir.” “Piyasaya hâkimler. Kendi İşlerini yaptırırken, diğerlerinin hakkını yiyorlar. Bu yüzden ileride bir kargaşa doğabilir.”

Yukarıdaki cevaplardan Zazalarla ilgili şu çıkarımlarda bulunabiliriz:

- Asabiyete sahiptirler
- Feodal bir toplum şeklinde organize olmaktadırlar
- Ekonomik anlamda güçlüdürler
- Dinin meşrulaştırmasından yararlanırlar (şeyhlerin varlığı)
- Girişimcidirler

Zazaların toplumsal yapısına bakıldığında iki temel özelliği belirgin olarak öne çıkmaktadır. Bu iki özellik, şehrin ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal durumuna doğrudan etki etmektedir. Bunlardan birincisi, bireyleri aşan geniş toplumsal bağlaşma biçimi olan feodal aşirete dayalı gruplaşma, diğeri de ekonomik anlamda görülen üstünlüklerdir. Bu iki faktör, ildeki toplumsal, siyasal ve ekonomik hiyerarşiyi de büyük oranda etkilemektedir. Bölgede; Weber’in ekonomik, toplumsal ve siyasal olarak sınıflandırdığı iktidarın üç biçiminin de genelde aynı zümrede toplandığı görülmektedir. Zazaların en önemli özelliği olan “aşiretçiliğe dayalı gruplaşması” doğal olarak Asabiyet üzerinden şekillenmektedir. Asabiyet, İbn-i Haldun’a ait olan bir kavramdır. İbn-i Haldun, “asabiyet’e açıklama getirirken onu, akrabalık ilişkileri ve soy bağı ile ele almakta, insanların kendi nesebinden olanların imdadına koşmaya, onlara karşı doğal olarak beslediği şefkatten dolayı daha çok önem verdiğini, bu duygunun yardımlaşmaya ve dayanışmaya vesile olduğunu, düşmanlarına korku salanın da bu olduğunu ifade etmektedir. Ancak İbn-i Haldun’da asabiyet kavramının kandaş topluluklardaki birlik duygusundan daha geniş bir anlama sahip olduğunu bilmek gerekir. Asabiyet, birlik duygusunun yanı sıra aynı zamanda ortaklaşa yaşayış ve örgütlenmenin doğurduğu bir davranış biçimidir. İbn-i Haldun’un düşünce sistemine göre asabiyette duygu

birliğinden başka bu duyguyu harekete geçiren kolektif bir eylemliliği de ifade etmektedir. Asabiyetle amaçlanan, o topluluğun bir araya gelerek kendini korumasıdır (Çiftçi-Yılmaz, 2013).

Yine bölgede, geleneksel toplumlarda olduğu gibi aile, çok önemli bir statü, prestij kaynağıdır. Bölgede kendilerini belirli bir ailenin ve onun da içinde olduğu bir aşirete mensup olarak tanımlayan bireyler, birbirlerini gerçek/biyolojik ya da kurgusal/sosyolojik akrabalar olarak kabul ederler. Baba soyu temelinde örgütlenmiş bu yapılarda özellikle aşağı birimlere (sülale, aile) doğru ilerledikçe akrabalığın ve dolayısıyla ailenin önemi daha da artmaktadır. Bireyin ait olduğu ailenin genişliği, hanedan/beyzade ailesi ve/veya bu aileye yakınlığı, ailede kahraman, karizmatik ve kutsal güçleri olan kişilerin soyundan gelme gibi unsurlar ve de bu kişilerin kurdukları veya yönetimine geçtikleri sivil toplum kuruluşları aracılığıyla bürokrasiye ve siyasete yön vermeye çalışmaktadır. Özellikle Zazalar, son yıllarda mensuplarının ortak iradesini belirli düzeyde temsil eden sivil toplum kuruluşlarının gücünü kullanarak devlete karşı kolektif bir baskı oluşturmuşlardır. Sivil toplum tüzel kişiliğini kazanan sosyal gruplar aracılığıyla, bireyleri sosyalleştirme, politize etme, siyasal bilinç yükseltme, siyasal kültürü yaygınlaştırma ve devlet üzerinde bir kontrol mekanizması oluşturma gibi işlevleri iyi bir şekilde yerine getirdiklerini görmekteyiz.

Sahip olunan aile, evliya soyundan gelme ve geleneksel eğitimin (medrese) toplumsal statü üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Dini ve aşiret gibi geleneksel toplumun örgütlenme biçimleri yerel siyaset alanı içerisinde önemli bir vazife görmektedir. Zazaların dini ve feodal örgütlenmeleri-bunu son yıllarda milletvekili seçilen kişilerin kimliklerinden anlayabiliyoruz- onları siyasetin en önemli aktörleri haline getirmiş durumdadır. Feodal yapılanma doğası gereği, aşiret büyüklerinin yerel siyaset içinde önemli aktörler olarak rol almalarına sebep olmaktadır. Bu anlamda kutsal güce sahip olduklarına inanılan şeyhlerin, uzun yıllardan beri bölgenin toplumsal ve politik hayatında ne kadar etkili oldukları konuyla ilgilenenlerin iyi bildikleri önemli bir gerçekliktir. Şeyhler, sosyal ve politik sorunların yanı sıra, özellikle kan davalarının çözülmesi ve dini konularda ilgiyi kendilerinde toplayarak hem dini hem de politik güç elde etmeyi başarmışlardır. Aşiret/akrabalık ideolojisi ve bunların temelinde bulunan kan bağı ilişkilerinin büyük oranda belirleyici olduğu toplumsal tasavvur dolayımı ile kutsallık, şeyhlerin sadece fertleri için değil aynı zamanda şeyhlerin tüm aileleri ve o bölgede yaşayanlar için de geçerli olan bir vasıf haline gelmiştir.

Ekonomik varlığın, gücün elde edilmesi ve sürdürülmesindeki önemi kuşkusuz çok büyüktür. Servetin gücün bir biçimi olduğu en kabul gören gerçeklerden biridir. Bu anlamda, gücün toplumsal dokuyu önemli oranda etkilediği bölgede, servet en büyük motivasyon aracıdır. Zazalar, başta inşaat sektörü olmak üzere, gayri menkul, kuyumculuk ve diğer alanlarda da büyük servet sahipleri olarak ekonomik iktidarı ve siyasal alandaki etkinlikleri ile de siyasal iktidarı büyük oranda kontrol etmektedir. Büyük ekonomik gücü elinde tutan bu grupların günümüzde bölge siyasetinde sürekli egemen oldukları görülmektedir. Dolayısıyla, gücü elde etmek isteyenler öncelikle servet edinmeye çalışırlar. Çünkü “servet, toplumsal farklılığın temelini, toplumsal değişimle sıkı sıkıya bağlı olan, toplumun her köşesini kaplayan doğal nüfuz ve otorite kaynağını oluşturur (Ökten, 2010). Bu anlamda Zazalar, yörede parasal anlamda gücü elinde tutan gruplar olarak bilinmektedir.

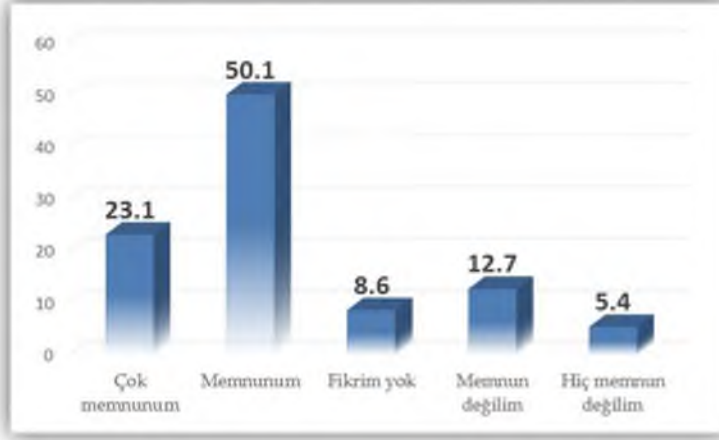
Zazaların diğer bir özelliği girişimci olmaları olarak gösterilmiştir. Sürekli piyasaları izleyen, piyasalarda talep boşluklarını değerlendiren, yeni talepler yaratan, değişik taleplere zamanında tepki göstererek doğru zamanda doğru yerde gerekli yatırımları yapan, gerektiğinde risk almasını bilen, sorumluluk üstlenen yaratıcı kişiler olarak tanımlanmışlardır. Bu özellikte onların Elazığ’ın sosyo-kültürel, siyasal ve ekonomik dokusu üzerinde söz sahibi olmalarını kolaylaştırmaktadır.

4.5. Kentte Yaşamdan Memnuniyet Durumu

“Kent ve bölge planlama faaliyetlerinde yeni bir araç olarak kentsel yaşam kalitesi kavramı, planlayıcılar, politikacılar ve halk kitleleri arasında da bütünleştirici etkisi nedeniyle, yaşam kalitesi araştırmalarından elde edilecek sonuçlar bu üç grubu da etkileyebilecek potansiyele sahiptir. Yaşam kalitesinin yüksek olması kentsel alanda ekonomik canlılığı artırarak bölgenin ekonomik anlamda zenginliğine de katkıda bulunmaktadır. Kentsel yaşam kalitesinin düşük olduğu yerlerde ise bireylerde yer değiştirme eğilimi suretiyle dışarı yönlü göçler ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç bölgeler arası dengesizlik ve kırsal alandan kente, küçük kentlerden de metropollere yönelik göç sorununa yol açmaktadır. Yaşam kalitesi, çevrenin ölçülebilir mekânsal, fiziksel ve toplumsal bileşenleri ve bu bileşenlerin algılanma biçimlerini bir arada ele alan ve buna göre bireylerin algılama biçimlerinin yalnızca nesnel özellikleri ile değil aynı zamanda bireysel etkilerin de değerlendirildiği bir yaklaşımla da ele alınmaktadır. Hava, su, görsel ve gürültü kirliliği, katı atık, iklim, eğlence yerleri ve etkinlikleri, boş zaman, sağlık, aile yaşamı, evlilik, iş, konut, sağlık ve

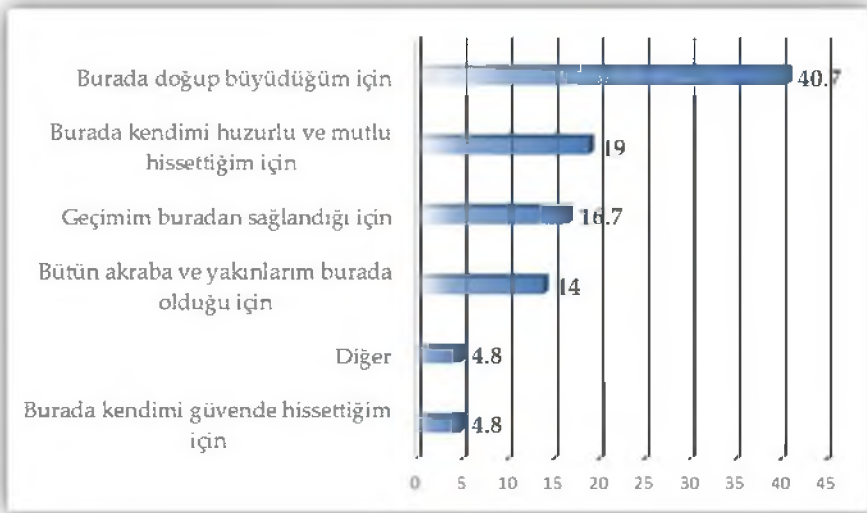
çevre, suç oranı, ulaşım, eğitim, sanat eğlence, ekonomi, hoşnutluk, yetenekler, sosyal çevre, bireyin karakteri ve yetenekleriyle ilgili kişisel faktörlerin etkisi ve biyo-sosyo fiziksel çevresel faktörler yaşam kalitesinin kriterleri olarak belirlenmiştir (Atik-Taçoral-Altunkasa, 2014).

Grafik 42: Kentte Yaşamaktan Memnuniyet

Tabloda görüldüğü gibi Elazığ'da yaşamaktan memnun olanların oranı çok memnunun ve memnununu birlikte ele aldığımızda %73'tür. Memnun olmayanlar ve hiç memnun olmayanların oranı ise %18,1'dir.

Grafik 43: Kentsel Memnuniyetin Nedenleri

Yukarıdaki tabloya bakıldığında yaşamaktan memnun olanların en önemli sebebi %40,7 ile Elazığ'da doğup büyümeleri olduğunu görmekteyiz. İkinci sebep olarak %19,0 ile kendilerini huzurlu ve mutlu hissetmeleri gelmektedir. Çok ilginç olan ise sadece katılımcıların %16,7'sinin ekonomik bir faktör öne sürmeleri olmuştur.

Grafik 44: Kentte Yaşamdan Memnuniyetsizliğin Nedenleri

Yukarıdaki tabloya bakıldığında Elazığ'da yaşamaktan mutlu olmayanların en önemli sebebi %46,4 ile kentte sosyal imkânların yetersiz olması veya hiç olmamasıdır. Bunu %32,2 ile iş imkânlarının yetersiz olması; %14,2 ile geçim sıkıntısı içinde olma ve son olarak da %7,2 ile güvenlik sorunu gelmektedir.

Buna göre, Elazığ'daki kentsel yaşam koşullarından memnun olanların oranı (%73) daha fazladır. Kent halkının kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik görüş ve beklentilerinin tespiti amacıyla yapılacak çalışmaların, kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesinde temel değere sahip olduğu düşünülmektedir. Konuyla ilgili gerçekleştirilecek bilimsel temele dayalı kamuoyu araştırmaları kent yönetiminden sorumlu yerel ve genel yönetimlere önemli veriler sağlayabilir.

5. BÖLÜM:

SİYASAL YAPI

5.1. Siyasiler Partiler ve Üyelikler

Ankete katılanlara herhangi bir siyasi partiye üye olup olmadıkları sorulmuş, verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 45: Siyasi Parti Üyeliği

Grafikten de görüldüğü gibi, ankete katılanların %12,7'si bir siyasi partiye üye olduğunu belirtirken, %87,7'si üye olmadığını belirtmiştir. Buna göre ankete katılanların çok büyük bir kısmı (%87,7) herhangi bir siyasi partiye üye değildir.

5.2. Seçime Katılma Durumları ve Siyasi Partilerin Oy Oranları

1 Kasım 2015 genel seçimlerinde Elazığ'da kullanılan oylardan geçerli olanlarının %66,8'ini Ak Parti, %13,4'ünü Milliyetçi Hareket Partisi, %11'ini Halkların Demokratik Partisi, %6'sunu ise Cumhuriyet Halk Partisi alırken, %3,52'si diğer siyasi partiler tarafından paylaşılmıştır. Bu sonuçlara göre ildeki geçerli oyların büyük bir kısmını elde eden Ak Parti oy oranı ile 3 milletvekilinin tamamını elde etmiştir.

5.3. Siyasal Tercihler ve Oy Verme Davranışları

Araştırma kapsamında ele alınması gereken konulardan birisi de siyasal tercihlerde göz önünde bulundurulacak kriterlerin ele alınması olmuştur. Bu bağlamda ankete katılanlara siyasi partileri tercih ederken neye göre oy verdikleri sorulmuş, verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 46: Oy Verme Davranışı

Tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %43,7'si oy kullanırken parti programını göz önüne aldığını belirtirken, parti liderini göz önüne alarak oy kullandığını belirtenlerin oranı %28,8, gösterilen adayların kimliğine göre oy kullandığını belirtenlerin oranı %27,8, partinin seçim kampanyası ve vaatlerine göre oy kullandığını belirtenlerin oranı %27,1 ve partide tanışık veya akrabası olup olmadığını göz önüne alarak oy kullandığını belirtenlerin oranı ise %5,0'tir.

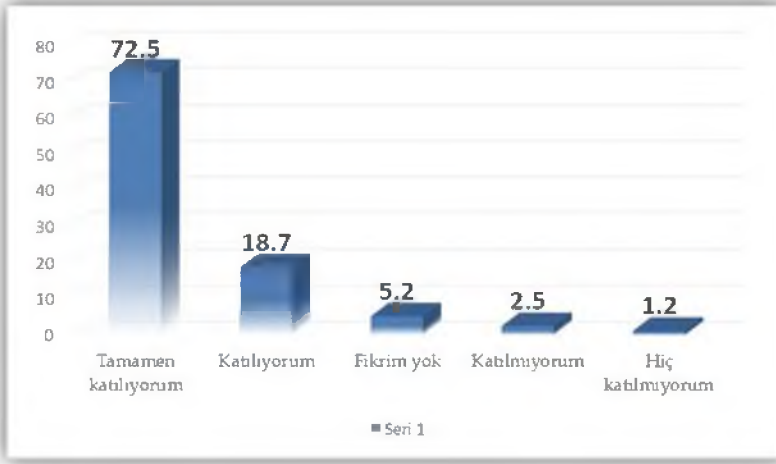
Tablodaki veriler, ankete katılanların oy tercihlerinde en çok parti programının belirleyici olduğunu ortaya koyarken; liderin belirleyiciliğinin diğer kriterlerin önüne geçerek ikinci sırada yer alması dikkat çekicidir. Bu durum, genelde Türkiye'de siyasetin lider merkezli olarak yürütüldüğü yaygın kanısıyla benzerlik göstermektedir.

5.4. Kimlik ve Aidiyet

Aidiyet, her bireyin doğasında bulunan psikolojik ihtiyaçlardan biri olan aidiyet, sosyalleşme sürecinde bireyin sosyal çevresi tarafından şekillendirilen, bireyin ait olduğu sosyal çevreye ait olma hissidir.

Aşağıdaki tabloda, araştırma kapsamında anket uygulanan Elazığlıların; "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan gurur duyuyorum." yargısına katılma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Grafik 47: T.C. Vatandaşı Olmaktan Gurur Duyma

Tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %91,2'sinin (%72,5'i tamamen, %18,7'si ise katılıyorum şeklinde olmak üzere) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan gurur duyuyorum yargısına katıldığını belirtirken; söz konusu yargıya hiç katılmadığını belirtenlerin oranı sadece %3,7 (%2,5'i katılmıyorum, %1,2'si hiç katılmıyorum şeklinde) olarak gerçekleşmiştir. Aynı tablodaki verilere göre ankete katılanların %5,2'si bu konuda fikri olmadığını belirtmiş veya fikir beyan etmeyi tercih etmemiştir.

Tablodaki veriler, ankete katılanların çok büyük bir kısmının (%91,2) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan gurur duyduğunu ortaya koymaktadır. Bir başka deyişle, ankete katılanların önemli bir kısmı içerisinde yaşanan topluma adapte olma açısından sorun yaşamadığını göstermektedir. Bu durum, bireyin üyesi olduğu sosyal çevre tarafından dışlanmama dolayısıyla da kabullenme yönünden bir zorluk yaşamadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu durumun tespit

edilmesi için ankete katılanlara: “Toplumda dışlanan ya ayrımcılığa uğrayan bir kişi olduğunuza inanıyor musunuz? şeklinde bir soru yöneltilmiş, onların verdiği cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

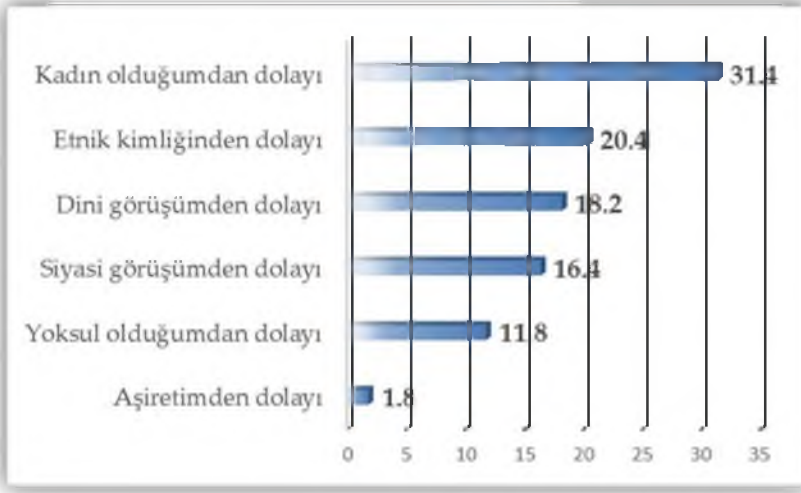
Grafik 48: Sosyal Dışlanma Algısı

Grafikten de görüldüğü gibi, ankete katılanların %78'i: “Toplumda dışlanan ayrımcılığa uğrayan bir kişi olduğunuza inanıyor musunuz? şeklindeki soruya hayır cevabı verirken, buna inandığını belirtenlerin oranı %7,7, bazen inandığını belirtenlerin oranı ise %14,3'tür.

Tablodaki verilere göre, ankete katılanların önemli bir kısmı toplum tarafından dışlandığına inanmamaktadır. Bununla birlikte, %22'si ya tamamen ya da zaman zaman buna inandığını belirtmişlerdir. Buradan hareketle, dışlandığına inananların hangi nedenden dolayı dışlandığına ilişkin kanaatlerini ölçmek için kendilerine sorulan sorulara verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki bulgulara yer verilmiştir.

Grafik 49: Sosyal Dışlanma Nedenleri

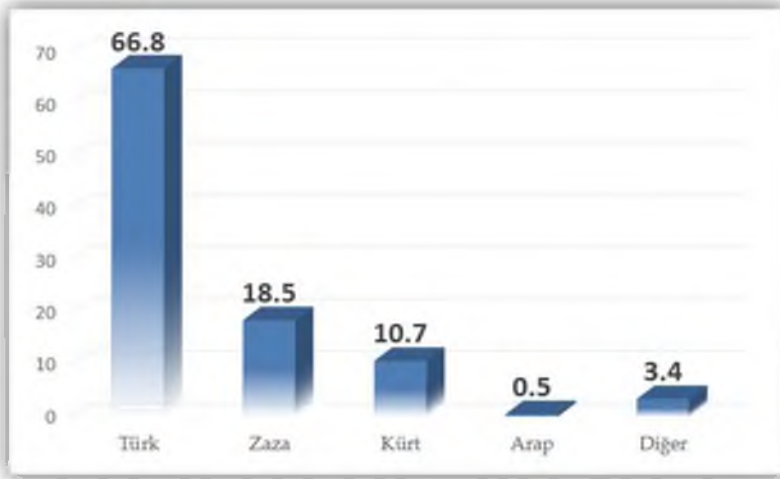
Tabloda görüldüğü gibi, içerisinde yaşadığı toplum tarafından dışlandığını inananlar en çok kadın olması nedeniyle (%31,4) dışlandığını belirtirken onu %20,4 oranıyla etnik kimliği, %18,2 oranıyla dinî görüşü; %16,4 oranıyla siyasi görüşü ve %11,8 oranıyla da yoksul olması nedeniyle dışlandığını belirtenler takip etmektedir.

5.4.1. Kimliğin İfade Edilişi

Toplumsal bir olgu olan kimlik ve aidiyet, birey, grup, topluluk ve toplumları diğerlerinden ayıran, toplumsallaşma (sosyalleşme) sürecinde, toplumsal rollere atfedilen beklentilerle şekillenen dinamik bir oluşumdur. Bu oluşumda aidiyet duygusu büyük ölçüde etkilidir. Bireyin genel, etnik, dinî, siyasi, sosyal vb. gibi birden fazla kimliği bulunmaktadır. Bu bölümde araştırma sahasındaki deneklerin etnik, dinî ve siyasi kimliklerini tanımlama biçimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında: "Kendinizi aşağıdaki kimliklerden en çok hangisiyle tanımlıyorsunuz?" şeklindeki soruya ankete katılanların verdiği cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 50: Kültürel Kimlik Algısı

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %66,8'i etnik kimliğini Türk, 18,5'i Zaza, %10,7'i Kürt ve 0,5'i Arap olarak tanımlarken, %3,4'ü sayılanların dışında kimlik tanımlamasını seçmişlerdir.

Tablodaki veriler, ankete katılan Elazığlıların büyük çoğunluğunun (%66,8) etnik kimliğini Türk, beşte birine yakının (%18,5) ise Zaza olarak tanımladığını ortaya koymaktadır. Aynı tablodaki verilere göre Kürt kimliğini ön plana çıkarılanların oranının da azımsanmayacak orandadır (%18,4).

Anketteki veriler, araştırma kapsamında kendileriyle odak grup görüşmesi yapılan Elazığlıların tarafından da desteklenen ifadelerle belirginleşmiştir. Nitekim araştırma kapsamında gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde kendilerine: "Kendinizi etnik açıdan nasıl tanımlıyorsunuz? Neden?" şeklinde yöneltilen soruya mülakata katılanların verdikleri cevaplar genellikle aşağıdaki gibi şekillenmiştir:

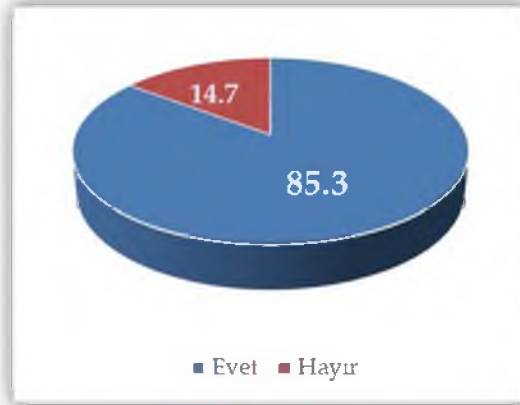
- *Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve Türk olarak tanımlıyorum. Elazığ'ın hemen tamamında da böyle tanımlanır.*
- *Elbette Türk olarak tanımlıyorum.*
- *Müslümanız, etnik yapım önemli değil. Bu düşüncem Elazığ'ın geneli ile uyduğumu sanıyorum ancak ilimizdeki insanlar kendilerinin Türk veya Kürt olmalarını önemsiyorlar. Ben ise sadece insan olmanın yeterli olacağını düşünüyorum.*

- *Sadece Müslümanım. Elazığ'ın görüşü de benimkiyle genel olarak aynıdır.*
- *Hem Türk hem de Zazayım. Benim için her ikisi de aynı.*
- *Vatanına bağlı bir Türk vatandaşıyım.*
- *Harput kültürüne sahip bir Türk olarak tanımlıyorum.*
- *Kürt'üm. Ama bu diğer kimlikleri dışlama anlamına gelmemektedir.*

Görüldüğü gibi, gerek tablodaki veriler ve gerekse odak grup sorularına verilen cevaplarda araştırmaya katılanlar etnik kimlik tanımlamalarında Türklük ve Zazalığı ön plana çıkarmaktadır.

Etnik kimliğin rahatça ifade edilebilmesi demokratik toplumların en belirgin özelliği olarak ön plana çıkarılmaktadır. Bu bağlamda, ülkemizdeki demokratik açılımların kimliklerin rahatça ifade edilebilme ortamına katkılarını ölçmek amacıyla araştırma kapsamına girenlere sorulan diğer bir soru da etnik kimliklerini buldukları ortamda rahat konuşup konuşamadıklarıdır. Ankete katılanların ilgili soruya verdikleri cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 51: Kimliğin Rahatça İfade Edilişi

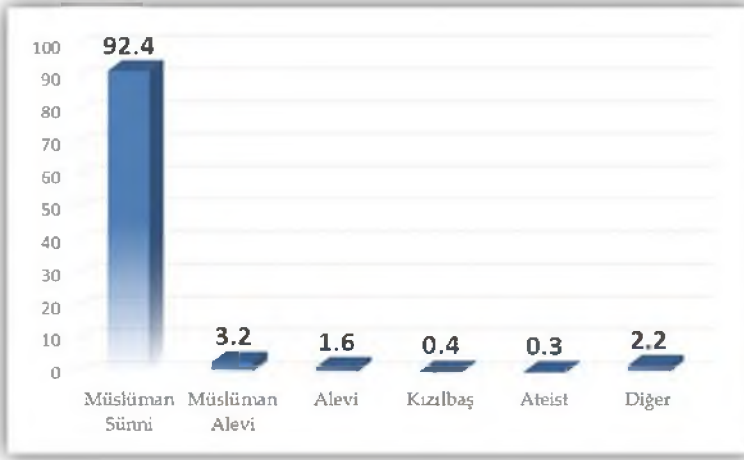

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, genel toplamda, ankete katılanların %85,3'ünün etnik kimliğini rahatça açıkladığını, %14,7'sinin ise açıklayamadığını belirttikleri görülmektedir. Buna göre, ankete katılanların çok büyük bir kısmı bulunduğu ortamlarda etnik kimliğini açıklarken herhangi bir zorluk ya da çekingenlik göstermemektedir.

5.4.2. Dinî ve Siyasî Kimlikler

Dini kimlik, kimlik tanımlamaları içerisinde en önemli tanımlama biçimlerinden birisidir. Buradan hareketle araştırmaya katılanların verdiği cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

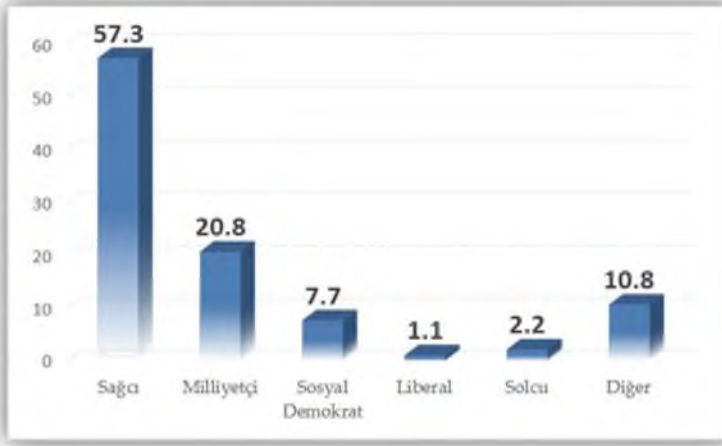
Grafik 52: Dini Kimlik Algısı

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanlar dinsel kimliklerini %92,4 oranı ile Müslüman Sünnî, %3,2 oranı ile Müslüman Alevî, %1,6 oranı ile Alevî, %0,4 oranı ile Kızılbaş ve %2,2 oranı ile sayılanların dışında kimliklerle isimlendirirken; %0,3 oranı ile ateist olduğunu belirtmiştir.

Kimlik söz konusu olduğunda ön plana çıkan kimlik tanımlamalarından bir diğeri de siyasal kimliktir. Siyasal kimlik, kimlik tanımlamaları içerisinde tanımlı yapılırken en zorlanılan ve açıklanmasında da en sıkıntı çekilen kimlik türüdür. Buradan hareketle, aşağıdaki grafikte ankete katılanların siyasal kimliğini tanımlama biçimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Grafik 53: Siyasi Kimlik Algısı

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %57,3 oranıyla siyasal kimliğini sağcı, %20,8 oranıyla milliyetçi, %7,7 oranıyla sosyal demokrat, %2,2 oranıyla solcu ve %1,1 oranıyla de liberal olarak tanımlarken; %10,8 oranıyla ise sayılanların dışında siyasal kimliği benimsediğini belirtmiştir.

5.5. Konuşulan Dil veya Lehçeler

Dil veya lehçe kültürün aktarılması noktasında en etkin faktörlerin başında gelmektedir. Bu bağlamda, ankete katılanlara hangi dil ve lehçeleri konuşabildikleri sorulmuş, onlarına cevaplarından hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 54: Konuşulan Dil/Lehçeler

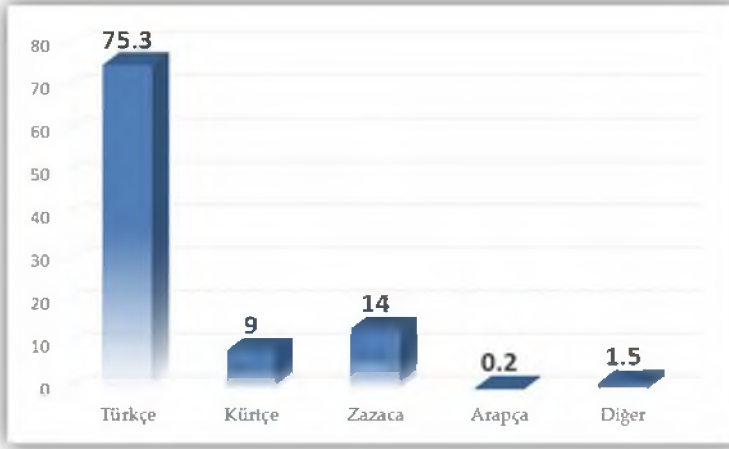

Tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %88,5 oranıyla Türkçe, %26,9 oranıyla Kürtçe, %25,4 oranıyla Zazaca, %4,4 oranıyla ise Arapça konuştuğunu belirtirken, sayılanların dışında dil veya lehçeleri konuşabildiğini belirtenlerin oranı %3,8 olarak gerçekleşmiştir.

Tablodaki veriler, ankete katılanların büyük bir çoğunluğu Türkçeyi konuşabildiğini ortaya koymaktadır. Aynı tablodaki verilere göre Türkçe ile birlikte Zazaca ve Kürtçeyi konuşabildiğini belirtenlerin oranları da azımsanmayacak düzeydedir.

Dil ve lehçe bağlamda araştırılması gereken diğer bir husus da ankete katılanların ev ortamında (ailede) en çok hangi dil veya lehçeleri kullandıklarının ortaya koyulmasıdır. Bu bağlamda ankete katılanlara: *“Birden çok dil/lehçe kullanıyorsanız evinizde daha fazla hangi dil/lehçeyi kullanıyorsunuz?* şeklinde bir soru sorulmuş, soruya verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 55: En Çok Konuşulan Dil

Tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların dörtte üçten fazlası (%75,3) ev ortamında (ailede) daha çok Türkçe ile anlaşma sağladığını belirtirken, %14,0'ü Zazaca, %9,0'u de Kürtçe ile konuştuğunu belirtmiştir. Arapça veya sayılanların dışında dillerle ailede anlaşma sağladığını belirtenlerin oranı toplamda %1,7'dir.

5.6. Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu

Araştırma kapsamında üzerinde durulan hususlardan birisi de yerel yönetimlerin vatandaşlara sunduğu hizmetlerle yakından ilişkilidir. Bu bağlamda, odak grup görüşmelerine katılanlara: "Belediye hizmetleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?" şeklinde bir soru yöneltilmiş; ilgili soruya verilen cevaplardan en önemlileri aşağıya çıkarılmıştır:

- *Planlı şehirleşme ve profesyonel yönetimin olmayışı ilin en temel problemidir. Bu sadece mevcut belediye başkanı ile ilgili değil, tarihi süreçteki tüm belediye başkanları için geçerlidir. Öyle ki, deprem kuşağında olmasına rağmen ilin şehirleşmesinde bu durum hiç göz önüne alınmamıştır. Altyapı konusunda ise (içme suyu, kanalizasyon, yağmur drenaj suyunun taşınması, yeterli park ve bahçe vb.) şehirdeki yatırımlar oldukça yetersizdir.*
- *Belediye hizmetleri derken bir şehrin her yönü ile (imar, altyapı, sosyal, ekonomik...) planlanması ve geleceğe taşınması olarak anlıyorum. Olaya böyle baktığım zaman belediye hizmetlerini oldukça yetersiz görüyorum.*

- Belediye hizmetleri geçmiş döneme nazaran daha iyi durumda, ancak yeterli değil. Projeler hayata geçilebilirse daha da iyi olacaktır.
- Şehrin aynası belediyedir. Bizim Muhtarlıklar Müdürlüğümüz var. Belediye Başkanı Harput müziğini yaşatmak için gelir çalışması yaptırmıştır. Belediye aracılığı ile çeşitli yazarlar getirilip konuşturulmaktadır. Muhtarlar Doğu-Batı ayırımından bahsetti. Belediye imar adaletsizliğini çözmek için çalışmaktadır. Yine MİSLAND'a yeni bir iş adamı tarafından alındı. Orası canlandırılacak. Çöpten enerji üretme tesisimiz ocak ayında açılacaktır.
- Benim mahallemde 100 metrekare ev 70.000 TL, diğer mahallede 300.000 TL. Bu fark vatandaşı bezdiriyor.
- Elazığ'da araba çok fazla ve arabalar için park yeri yok. Buda büyük bir sorun. Adam projede otopark gösteriyor onayı aldıktan sonra orası daire yapıyor.
- Hizmette denge unsuru kaybolmuş, ihtiyaçlar tam olarak bilinmiyor ve yeterince cevap verilemiyor.
- Belediye yeterli sayıda faaliyet yapmıyor. Özellikler çocuklara ve gençlere yönelik kurslar yapmıyor. Sosyal tesis yok.
- Zayıf. Türkiye'nin pahalı suyunu içiyoruz. Belediyeler de denetim eksikliği var, alt yapı eksikliği var.
- Belediye hizmetleri çok iyi değil. Özellikle engelliler için kaldırımlar çok tehlikeli. Belediye imar konusunda yeni planlamalar yapması ve Elazığ'ın trafik konusunda yeniden gözden geçirmesi gerekir. Belediye'nin işi sadece yol ve kaldırım olmaması Elazığ'a yeni sosyal alanların yapılması lazım.
- İlin önce sosyal altyapısı ile ilgili çalışmalar yapılarak istihdama yönelik sanayi kuruluşlar açılması gerekir.
- İlçeler bazından baktığımız zaman bizim Elazığ'ın ilçeleri genelde on binin altındadır. Bu nüfus yapısıyla Türkiye'de ki birçok belediye sıkıntı yaşıyor. Çünkü bir nüfus yok. Çok ciddi bir gelirimizde yok. Şehir göç veriyor. Yatırım yok. Sadece belediyeye olmaz bu çalışmalar. Yani buranın zengin iş adamlarının kendi memleketlerine yatırım yapması gerekir. Her hangi bir proje bazında incelemelerde bulunan belediye yardım talebi iletebilir. Yani belediyeler yalnızca toplu taşıma araçlarından ibaret değil. Elazığ çevresinin ilçeleri ve köyleri için de projeler yapıp yüksek kurumlardan yardım talebinde bulunması lazım. Mesela en güzel örnek olarak fabrikalar şehrin yakınlarına değil de şehrin merkezine uzak kalacak kısımlara kurulması için projeler yapılabilir. Yani belediye bunun gibi projelerle uğraşması gerektiğini düşünüyorum.

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı gibi, odak grup görüşmelerine katılan Elazıglıların büyük çoğunluğunun yerel yönetimin sunduğu hizmetleri yetersiz bulmaktadır. Bu bağlamda belediyenin genelde şehir planlamasında şehrin depren kuşağında olmasını göz ardı ettiği; altyapı çalışmalarının, park ve bahçeler ile otoparklara ayrılan alanların yetersiz olduğu şeklindeki şikâyetleri ön plana çıkardıkları anlaşılmaktadır.

5.7. Vatandaş-Devlet İlişkileri

Devlet ve vatandaş ilişkileri aidiyet duygusunun gelişmesi ve söz konusu ilişkinin sağlıklı yürütülebilmesi açısından kaçınılmazdır. Bu bağlamda bu başlık altında odak grup görüşmelerine katılan Elazıglıların devlet-vatandaş yakınlığı/ilişkileri, vatandaş sorumlulukları ve yerel (belediye) hizmetlerine ilişkin hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir.

Odak grup görüşmelerine katılanların devlet/vatandaş yakınlığına ilişkin görüşlerini ölçmek için kendilerine: *“Devlet Vatandaş yakınlığı/ilişkileri hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce devlet hizmetleri nasıl olmalıdır?”* şeklinde bir soru yöneltilmiş; ilgili soruya verilen cevaplar içerisinde en dikkat çekenleri aşağıya çıkarılmıştır:

- *Elazığ halkı tarihi süreçte hep devleti ve milletinden yana olmuştur. Buna karşın, halkın çoğundaki algı, devlete diklenene, kafa tutana devletin daha çok yardım ettiği şeklindedir. Devlet hizmetleri illerin ihtiyaçları göz önüne alınarak dağıtılmalıdır. Elazığ, DPT tarafından 1970’li yıllardan beri çıkartılan 11 ayrı kalkınma planında hep cazibe ve büyüme merkezi olarak gösterilmesine karşı gerekli yardımı almaktadır. Bu da devlete duyulan güveni olumsuz yönde etkilemektedir.*
- *Devlet hizmetleri son derece ağır ve hantal, daha seri ve hızlı olmak zorundadır.*
- *Vatandaşın devlete aşırı bağımlılığı söz konusudur. Bu da insanların yeteneklerini sınırlandırmaktadır.*
- *Karşılıksız verme duygusundan devlet vazgeçmelidir.*
- *İlimiz insanı daima devletin yanında olmuştur. Devlet hizmetleri illerin ehemmiyetine göre eşit adil yapılmalıdır.*

Yukarıdaki cevaplar dikkate alındığında, odak grup görüşmelerine katılan Elazıglıların önemli bir kısmının genelde devletle ilişkilerini değerlendirirken devlete bağlılıklarını ön plana çıkardıkları, bununla birlikte devletin bu ilgiye genelde yeterince ilgi göstermediği, devlet yatırımlarında ilin gerekli

desteği yeterince alamadığı, dolayısıyla genelde mağdur edildikleri şeklindeki alđının yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Aynı ifadelerde katılımcıların devletin yatırımlarda (özellikle çevre illere yapılan yatırımlar göz önüne alınarak) daha adil davranması gerektiği şeklindeki sitemlerini sıkça dile getirdikleri anlaşılmaktadır. Nitekim bu bağlamda odak grup görüşmelerine katılanlara: "Diğer illere sizinkinden daha iyi/fazla hizmet ulaştırıldığı düşüncesinde misiniz?" şeklinde bir soru yöneltmiş; ilgili soruya verilen cevaplar içerisinde en dikkat çekenleri aşağıya çıkarılmıştır:

- *Elazığ TRB1 Bölgesinde Malatya, Tunceli ve Bingöl ile birlikte yer almaktadır. Kalkınma Bakanlığının son 10 yıllık verilerine bakıldığında Malatya ve Bingöl kamu yatırımlarında Elazığ'ın üzerinde, Tunceli ise altında yer almıştır. Bu da Elazığ kamuoyunda kamu yatırımlarında objektif kriterlerden daha çok siyasetin belirleyici olduğu şeklinde yaygın kanaatin oluşmasına neden olmaktadır.*
- *Doğunun incisi konumundan en kötüşü konumuna geldik. 2040 planında da bu bellidir. Teşvik sıralamasında kötü durumdayız ve bu şekilde Elazığ'ın önü giderek kapanmaktadır.*
- *Çok uzağa gitmeye gerek yok Malatya Elazığ'ın her yönden önündedir.*
- *Bence Zengin Elazığlılar Elazığ'a yatırım yapmıyorlar. Elazığ yatırım yapılabilirlik açısından potansiyel bulamıyor. Yatırımcı Elazığ'ı yatırım yapacağı bir yer olarak görmüyor.*
- *Biz MİSLAND'a sahip çıkamadık. Orası kapandı. Büyük bir tesis ve şu anda atık durumdadır. Yabancı insanlara sahip çıkıyoruz ama biz kendi yatırımlarımıza sahip çıkamıyoruz.*
- *Elazığ'a yapılan Keban barajı büyük bir yatırım olarak görünüyor ama kente bir katma değer yoktur. Elazığ'ın yatırımları diğer illerin gerisinde kalmaktadır. Elazığ'ın bakanı olmadığından yatırımlar diğer illerine gidiyor. Sivrice gölüniün etrafının sit alanı olarak kabul edilmesi girişimcilerin alanını daraltmaktadır.*
- *Evet, özellikle Malatya ve Bingöl'e*
- *Evet, örneğin Malatya, Diyarbakır, Bingöl yeterli desteği alamıyoruz.*
- *Diğer illere bizim ilimizden daha fazla hizmet ulaştırılmıştır.*
- *Evet, örneğin Bingöl.*

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere odak grup görüşmelerine katılanların genelde, Malatya, Bingöl ve Diyarbakır gibi çevre illere göre

Elazığ'a daha az devlet hizmeti sunulduğu kanaati yaygındır. Aynı ifadelere göre, Elazığ'ın çevre illere göre daha az yatırım almasının en önemli nedeni olarak ildeki siyasetçilerin yeterince baskın olmaması ve ilin bakana sahip olmaması gösterilmiştir.

Devlet/vatandaş ilişkileri düzleminde ele alınması gereken bir diğer husus da vatandaş sorumlulukları (askere gitme, vergi verme, elektrik ve su faturası ödeme gibi) hakkındaki düşüncelerini tespit etmek olmuştur. Bu bağlamında odak grup görüşmelerine katılanlara:

"Vatandaş sorumlulukları hakkında (askere gitme, vergi verme, elektrik ve su faturası ödeme) ne düşünüyorsunuz? Neden?" şeklinde bir soru yöneltilmiş; ilgili soruya verilen cevaplardan en önemlileri aşağıya çıkarılmıştır:

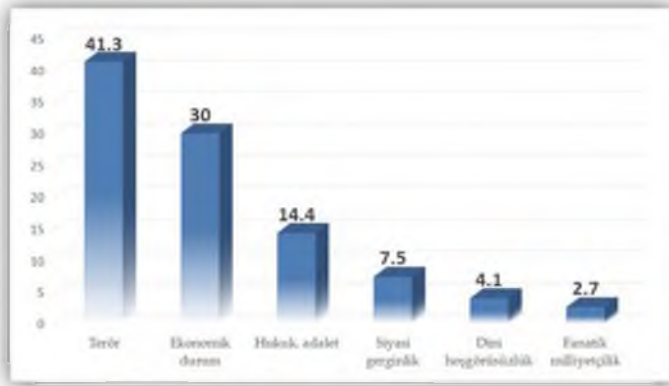
- *Elazığlılar için vatan candır. Her şeydir. Bu konuda her şeylerini esirgemezler. Ancak Doğu ve Güneydoğu'da şehit düşen çocuklarımızın genelde Anadolu'nun fakir ve inançlı ailelerinin çocukları vatandaşın kafasını karıştırıyor. Bu durum zaman zaman devlete olan güveni sarmıyor değil.*
- *Ben ve Elazığ'da yaşayan vatandaşların örnek vatandaş olduklarını düşünüyorum. Vatandaşlık görevlerimiz hakkında hassasız.*
- *Vatandaşlarımız sorumluluklarını yerine getiriyor.*
- *Her vatandaş devletine karşı bütün sorumluluklarının eksiksiz yerine getirmelidir. Çünkü devlet olmazsa kişinin Hürriyeti olmaz. Malı, canı, namusu her zaman tehdit altında olur. Örnek güney komşularımız.*
- *Elazığlı vatandaşlar görevlerini hakkıyla yerine getiriyorlar.*
- *Bir devlet çatısı altında yer alan herkes vatandaşlık görevini yerine getirmelidir. Aksi takdirde hizmetlerden yararlanamayacaklarını bilmelidirler.*
- *Elazığlı askerden kaçmaz, vergisini, elektrik, su ve telefon faturasını düzenli olarak yatırır. Bunu bir borç olarak algırlar.*

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı gibi odak grup görüşmelerine katılan Elazığlıların önemli bir kısmının, Elazığlılar için vatandaş sorumluluklarının yerine getirilmesi hususunun önemsenmekte; bu sorumlulukları yerine getirilmesinin zorunluluk olarak algılanmakta ve genelde bunların yerine getirilmesinde hassas davranıldığı vurgulanmaktadır.

5.8. Ülkenin en Önemli Sorununu Tanımlama Biçimi

Araştırma kapsamında cevabı aranan konulardan birisi de ankete katılanların ülkenin en önemli sorununu tanımlama biçimleridir. Bu bağlamda, katılımcılara: “Size göre en önemli sorunu nedir?” şeklinde bir soru yöneltilmiş; verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 56: Ülkenin En Önemli Sorunları

Tabloda görüldüğü gibi, ülkenin en önemli sorununu terör olarak tanımlayanların oranı %41,3 olup; bu sorunu ekonomik sıkıntılar olarak tanımlayanların oranı %30,0, hukuk ve adalet olarak tanımlayanların oranı %14,4, siyasi gerginlikler olarak tanımlayanların oranı %7,5, dini hoşgörüsüzlük olarak tanımlayanların oranı %4,1 ve fanatik milliyetçilik olarak tanımlayanların oranı ise %2,7 olarak gerçekleşmiştir.

Araştırma kapsamında ele alınması gereken hususlardan birisi de araştırmaya dâhil edilenlerin gelecekte önemli beklentilerinin neler olduğunun tespit edilmesi hususudur.

Buradan hareketle araştırmaya katılanlara sorulan: “Gelecekte en önemli üç beklenti/beklentileriniz nelerdir?” şeklinde bir soru yöneltilmiş, verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 75: Gelecekte Beklentiler

	Yüzde
Çocukları için iyi bir eğitim	63,9
İyi bir Meslek	36,6
İyi bir konut	29,5
Diğer	16,7
Başka bir ile göç etmek	9,2

Not: Çoklu seçenek tercihinden dolayı oranlar %100'ü aşmaktadır.

Tabloda görüldüğü gibi ankete katılanların gelecekte en önemli beklentileri %63,9 oranıyla çocukları için daha iyi eğitim imkânlarının sağlanmasıdır. Onu sırasıyla %39,6 oranıyla iyi bir meslek sahibi olabilme, %29,5 oranıyla iyi birer konut sahibi olabilme ve %9,2 oranıyla da başka bir ile göç etme şeklinde beklentisi olduğunu belirtenler takip ederken; gelecekte sayılanların dışında daha farklı beklentileri olduğunu belirtenlerin oranı %16,7 olarak gerçekleşmiştir. Tablodaki veriler, ankete katılanların kendilerinden daha çok çocuklarının geleceği hususunda bağlamında temel olarak eğitim imkânlarının daha iyi kurgulanması kaygısı duyduklarını göstermesi açısından önemlidir.

5.9. Çözüm Süreci Desteği ve Süreçten Beklentiler

Çözüm süreci, bir başka adlandırmayla barış süreci son birkaç yıldır Türkiye’de üzerinde en çok tartışılan güncel konulardan birisidir. Bu bağlamda araştırmaya katılanlara: “Çözüm sürecini destekliyor musunuz?” şeklinde bir soru sorulmuş, söz konusu soruya ankete katılanların verdiği cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Grafik 57: Çözüm Süreci Desteği

Tabloda görüldüğü gibi ankete katılanların %49,9'u çözüm sürecini desteklediğini belirtirken, desteklemediğini belirtenlerin oranı %22,5, bu hususta kararsız kaldığını belirtenlerin oranı %14,0 olarak gerçekleşmiştir. Aynı tablodaki verilere göre, ankete katılanların %13,5'i bu konuda fikir beyan etmemişlerdir.

Tablodaki veriler, ankete katılanların çözüm süreci hususunda genelde kafa karışıklığı yaşadığını ortaya koymaktadır. Öyle ki bu hususa ankete katılanlar hemen yarısı (%49,9) süreci desteklediğini belirtirken geri kalan diğer yarısı ya bu süreci desteklemediğini belirtmiş, ya bu hususta kararsız kalmış veya fikir beyan etmekten kaçınmıştır. Bununla birlikte çözüm sürecini destekleyenlerin bu süreçten ne(ler) beklediklerini öğrenabilmek amacıyla kendilerine: "Çözüm (barış) sürecinden beklentileriniz nedir?" şeklinde bir soru yöneltilmiş, verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 76: Çözüm (Barış) Süreci Beklentileri

	Yüzde
Barış ve huzur	70,0
Bir iş veya meslek sahibi olmak	5,9
Geldiğim yere geri dönmek	2,8
Ülkemizin kalkınması	31,5
Diğer	6,8

Not: Çoklu seçenek tercihinden dolayı oranlar %100'ü aşmaktadır.

Tabloda görüldüğü gibi, çözüm sürecini destekleyenlerin bu süreçten en önemli beklentilerini %70,0 oranıyla ülkeye barış ve huzurun gelmesi ve %31,5 oranıyla da ülkenin kalkınması olarak belirtmişlerdir. Aynı tablodaki verilere göre çözüm sürecini destekleyenlerin %5,9'u bir iş ve meslek sahibi olmak; %2,8'i geldiği yere dönebilmek ve %6,8'i de daha farklı beklentilerle süreci desteklediklerini belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz odak grup görüşmelerinde çözüm veya barış süreci olarak adlandırılan sürece ilişkin olarak sorduğumuz sorulara verilen cevaplarda da anket verileriyle paralellikler tespit edilmiştir. Nitekim odak grup görüşmelerine katılanlara: *“Barış süreci” hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Sürecin başarıya ulaşmaması bölge, ülke ve uluslararası anlamda ne gibi sonuçlar doğurur?* şeklinde bir soru yöneltilmiş, ilgili soruya verilen cevapların en dikkat çekenleri aşağıya çıkarılmıştır:

- *Barış süreci olarak adlandırılan girişimi doğru buluyorum. Sürecin başarıya ulaşması Türkiye'yi güçlendirir.*
- *Barış süreci Bu ülkede akan kanın durması için Bir fırsattı. Gerek dış güçler gerekse içerdeki bazı mihraklar bunun kesintiye uğraması için elinden geleni geri bırakmadılar. Bölge bugün gelinen noktada huzurun, güvenin olmadığı, eğitimin, yatırımların ticaretin kesintiye uğradığı bir durumdadır. Ülkemize hem zaman hem de güç kaybettirmektedir. Uluslararası arenada da amaç bizi zayıf düşürmektir.*
- *Barış süreci çatışma sürecinden önce yapılması gereken bir şeydi. Ancak şimdi sonuna kadar mücadele...*
- *Başarısız olsa da çözüm süreci devam etmelidir. Çözüm süreci din eksenine oturtulabilseydi kesinlikle başarılı olurdu.*

Görüldüğü gibi, çözüm süreci hususundaki kafa karışıklığı odak grup görüşmelerindeki ifadelerle de yansımıştır. Öyle ki, görüşmeye katılanlar genelde süreci lüzumlu görmekle birlikte, genelde sürecin içeriğinin ve işleyişinin sağlıklı yürümediği/yürütülemediği kanısı yaygın olarak paylaşılmıştır. Bir kısım katılımcı bu hususta sürecin çatışmaların başlamasından daha önce başlatılması gerektiğini düşünürken, diğer bir kısmı sürecin din eksenli yürütülseydi sürecin başarıya ulaşmasını sağlayacağı kanaatini paylaşmıştır.

Konu çözüm süreci olunca son dönemde konu ile yakından ilişkili görülmesi gereken bir diğer hususta “Alevî açılımı” diye isimlendirilen

olgudur. Buradan hareketle araştırma alanında ankete katılanların söz konusu sürece ilişkin görüşlerini öğrenebilmek amacıyla kendilerine: “*Hükümetin “Alevî Açılımı” konusundaki çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?*” şeklinde bir soru yöneltilmiş, verilen cevapların en dikkat çekicileri aşağıya çıkarılmıştır:

- *Olumlu buluyorum*
- *Onu biz bilmeyiz. Başarılı görüyoruz. Haklarını vermek lazım. Fakat çok fazla gündeme gelmemeli.*
- *Büyüklerimiz daha iyi bilir. Güllüyor.*
- *Alevî açılımı iyi bir program. Ama Alevîlerin geçmişte yaşadığı sıkıntıları araştırıp ona göre plan yapmak gerekir. İnsanların kulaktan duyma şeylerle yapılmayıp yaşlı alevî vatandaşlarımızla ve genç alevî vatandaşları arasında ki düşünce farklılığı araştırılıp planlar yapılması gerekir.*
- *Alevî açılımı vatandaşlarımızı kazanma adına doğru bir şeydir. Ancak hak verirken taviz vermemeye dikkat edilmelidir.*
- *Alevî vatandaşlarımızda bu ülkenin gerçeğidir. Hükümetin bu konuda attığı adımları destekliyoruz.*
- *Alevîlerin inanmadığını düşünüyorum.*

Yukarıdaki ifadeler göz önüne alındığında, odak grup görüşmelerine katılanların tamamının “Alevî açılımı”na olumlu yaklaştıkları görülecektir. Bununla birlikte bazılarının bu hususta açılımın içeriğinin iyi doldurulması gerektiği ve yeni tavizleri önünün açılmasına sebep verebileceği şeklinde daha temkinli bir dil kullandıkları dikkat çekicidir.

6. BÖLÜM:

EKONOMİK YAPI

6.1. Temel Ekonomik Göstergeler: İşgücü ve İstihdam

İstihdam kavramı; işverenler ve işçiler dâhil olmak üzere iş gücü seviyesinin iktisadi faktörlerle birlikte üretimde bulunulması hali anlaşılmaktadır⁷.

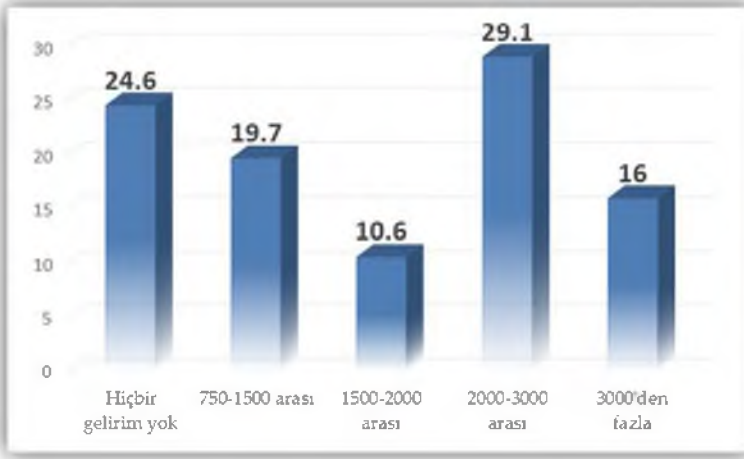
İşgücü kavramı; istihdam edilenler ile işsizlerin oluşturduğu tüm nüfusu kapsar. Bu bağlamda işgücü kavramıyla bir ülkede ya da işletmede, üretime ya da herhangi bir işe katılan ve bunun gerçekleşmesini sağlayan insan emeğinin tümü veya etkin nüfus içinde yer alıp, cari ücret düzeyinde ve çalışma koşullarında çalışanlar ile işsizlerin toplamı kastedilir. Bu bağlamda toplam nüfustan 15 yaşından küçük olanların, ev kadınlarının, öğrencilerin, mahkûmların, ordu mensuplarının, çalışmasını engelleyen fiziksel veya zihinsel engeli olanların, çalışmak istemeyenlerin ve 65 yaşından büyük olanların, çıkarılmasıyla ulaşılan nüfus işgücünü oluşturur. İşgücüne katılma oranı ise, istihdam edilenlerle işsizlerin toplamının oluşturduğu işgücünün aktif nüfusa oranıdır. Bu oran, aktif nüfus içerisinde işgücünün nispi ağırlığını gösterir (FKA, 2013: TRB1 Bölge Analizi:76).

6.1.1. Ailenin Ekonomik Düzeyi

Araştırma kapsamında ailenin ekonomik yapısı bağlamında ele alınan hususların başında araştırmaya katılanların aylık gelirlerinin tespit edilmesi gelmektedir. Bu bağlamda ankete katılanlara: "Birey olarak aylık geliriniz ne kadardır?" şeklinde bir soru yöneltilmiş; verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

⁷ <http://istihdam.nedir.com/15.06.2016>

Grafik 58: Aylık Gelir

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların üçte bire yakını (%29,1) aylık gelirlerinin 2000-3000 TL arasında olduğunu belirtirken, hiç geliri olmadığını belirtenlerin oranı %24,6, 750-1500 TL arasında gelire sahip olduğunu belirtenlerin oranı %19,7, 3000 TL'den fazla gelire sahip olduğunu belirtenlerin oranı %16ve 1500-2000 TL arasında geliri olduğunu belirtenlerin oranı ise %10,6 olarak gerçekleşmiştir.

Tablodaki verilere göre ankete katılanların çok büyük bir kısmı aylık gelir bağlamında orta ve ortanın altı gelire sahip veya dörtte bire yakını (%24,6) hiçbir gelire sahip değildir. Bu bağlamda aylık hiçbir gelire sahip olmadığını belirtenlerin geçimlerini nasıl sağladıkları belirlenebilmesi önemli bir husus olarak görüldüğünden kendilerine: "İşsizseniz (aylık geliriniz yoksa) geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz şeklinde bir soru yöneltilmiş; verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

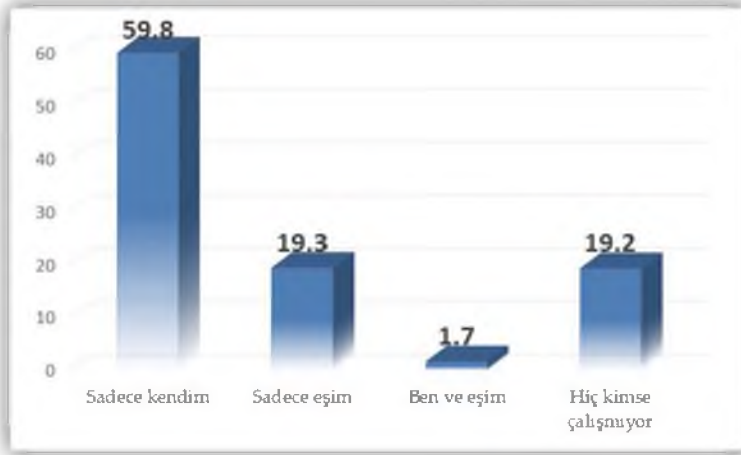
Grafik 59: (İşsizler İçin) Geçimini Sağlama Yöntemi

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, işsiz olanların (aylık hiçbir gelire sahip olmayanların) %24,7'si eşinin çalışması, %9,3'ü sosyal yardım olarak, %4,2'si işsizlik aylığı olarak ve %3,2'si ise çocukların çalışmasıyla geçimini sağladığını belirtirken; geçimini sayılanların dışındaki yollardan kazandığını belirtenlerin oranı %58,5 olarak tespit edilmiştir. Hiç şüphesiz bu soruya cevap verenlerin yarısından fazlasının (%58,5) geçimini sayılanların dışındaki yollardan kazandığını belirtmesi endişe vericidir. Öyle ki bu durum, bireyleri yasal olmayan yollardan gelir elde etme davranışına sürükleyebilir ki, bu da hem ilgili birey ve hem de toplum için olumsuz neticeler doğurabilir.

Araştırmada ailenin ekonomik yapısı bağlamında üzerinde durulan bir diğer husus da ankete katılanların hanelerinde gelir getiren herhangi bir işte çalışan veya çalışanların olup olmadığının tespit edilmesi olmuştur. Bu bağlamda ankete katılanlara: "Hanenizde gelir getiren herhangi bir işte kimler çalışıyor" şeklinde bir soru yöneltilmiş, söz konusu soruya verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

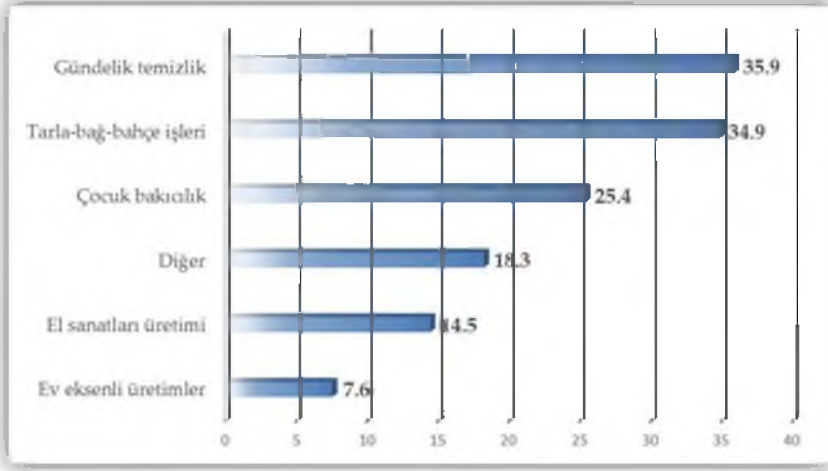
Grafik 60: Hanede Gelir Getirici Bir İşte Çalışanlar

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %59,8'i hanede çalışanın sadece kendisi olduğunu belirtmiştir. Aynı tablodaki veriler göre ankete katılanların %19,2'si hanede sadece eşinin, %1,2'si ise kendisiyle birlikte eşinin gelir getiren bir işte çalıştığını ifade ederken, %19,2'si hanede çalışan bireyin olmadığını belirtmiştir.

Tablodaki veriler, ankete katılanların önemli bir kısmının hanesinde gelir getiren bir işte tek kişinin çalıştığını ortaya koymaktadır. Bu da ailenin giderlerinin karşılanmada önemli problemlerin doğmasına neden olabilmektedir. Bu durumda aile bazen alternatif gelir kaynaklarına ihtiyaç duymakta; bu ihtiyacı gidermek için bazen ailedeki kadınlar ve çocuklar ekonomik aktivitelere katılarak veya aile bireylerinden bazıları zaman zaman il dışına mevsimlik işçi olarak giderek aile bütçesine katkı sunmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, ilk akla gelen evdeki kadınların aile bütçesine katkıları olmaktadır. Bu bağlamda, ankete katılanlara: "yaşadığınız yerde kadınların katıldıkları aktiviteler nelerdir?" şeklinde bir soru yöneltilmiş, söz konusu soruya verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

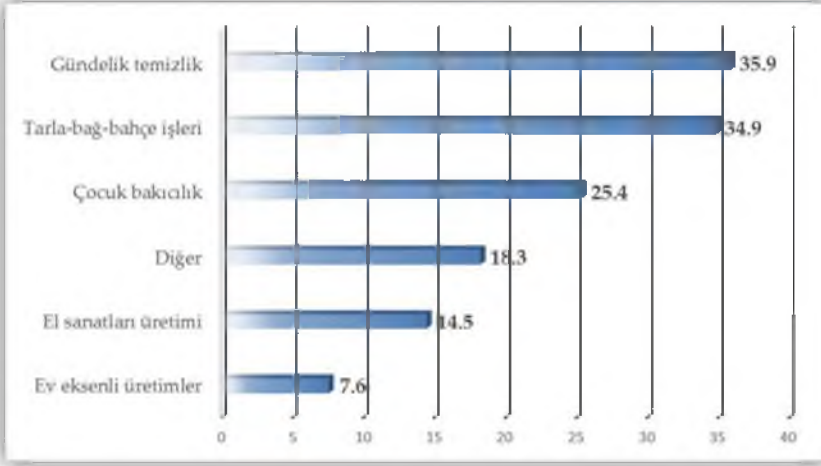
Grafik 61: Kadınların Katıldığı Ekonomik Aktiviteler

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanlara göre yaşadıkları yerdeki kadınların en çok katıldıkları ekonomik aktiviteler %35,9 oranıyla gündelik temizlik ve %34,9 oranıyla tarla-bağ-bahçe işleri iken, onları sırasıyla %25,4 oranıyla çocuk bakıcılık, %14,5 oranıyla el sanatları üretimi ve %7,6 oranıyla da ev eksenli ürün aktiviteleri izlemektedir. Aynı tablodaki verilere göre ankete katılanların %18,3'ü yaşadıkları yerdeki kadınların sayılanların dışında daha farklı ekonomik aktivitelere katıldığını belirtmiştir.

Ailedeki geliri etkileyen hususlardan bir diğeri de çalışarak ev ekonomisine katkıda bulunan 18 yaş altındaki çocukların durumudur. Bu bağlamda aşağıdaki tabloda ankete katılanların hanelerinde çalışarak eve ekonomisine katkıda bulunan 18 yaş altındaki çocukların durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

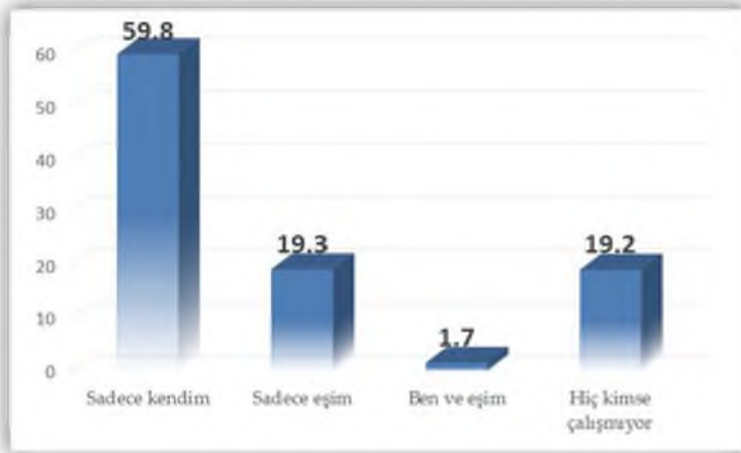
Grafik 62: 18 Yaş Altı Çalışan Sayısı

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların sadece %9,3'ü hanelerinde çalışarak ev ekonomisine katkıda bulunan 18 yaş altındaki çocukların bulunduğunu belirtirken, çok büyük bir kısmı (%90,7) olmadığını belirtmiştir. Aynı tablodaki verilere göre ankete katılanlardan 4,2'si bir, %2,6'sı iki, %2,5'i üç ve %0,5'i ise üçten fazla 18 yaş altındaki çocuğun çalışarak ev ekonomisine katkıda bulunduğunu ifade etmiştir.

Hane gelirine katkısı olan faktörlerinden bir diğeri de ankete katılanların hanelerinden mevsimsel işçi olarak yaşanan şehir dışına giden bireylerin durumudur. Bu bağlamda aşağıdaki bulgulara yer verilmiştir.

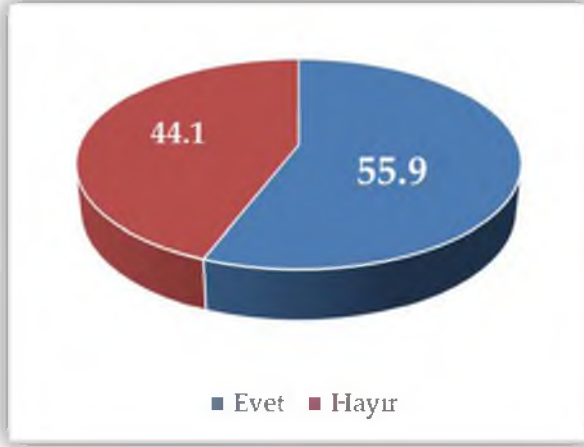
Grafik 63: İl Dışına Mevsimlik İşçiliğe Gidenler

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanlardan sadece %11,1'i ailesinden şehir dışına mevsimsel işçiliğe gidenlerin olduğunu belirtirken büyük çoğunluğu (%88,9'u) ailesinden mevsimsel işçiliğe giden olmadığını belirtmişlerdir. Aynı tablodaki verilere göre ankete katılanların %6,6'sı ailedeki tüm erkeklerin ve %2,2'si ise tamamının mevsimsel işçi olarak şehir dışına gittiğini belirtirken, eşit oranlarla %1,1'i sadece kadınlar ve sadece çocukların mevsimsel işçi olarak il dışına gittiği ifade edilmiştir.

Araştırmada ankete katılanların toplam kazançlarının onların ihtiyaçlarını giderip-gidermediğinin sorgulanması gereklidir. Bu bağlamda bize fikir verecek bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

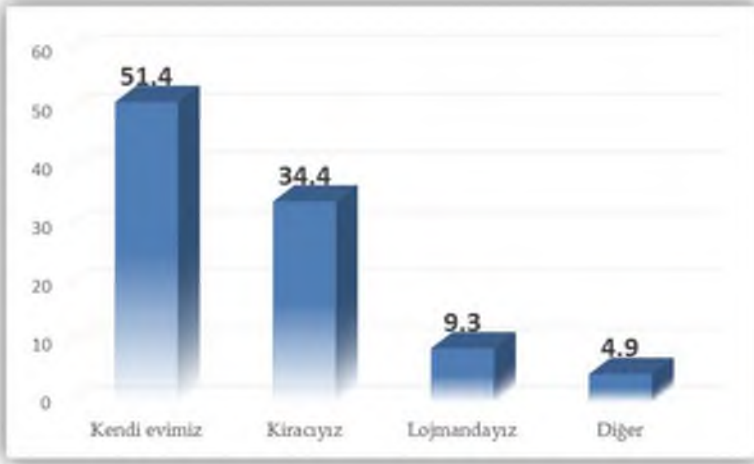
Grafik 64: Ailenizin Toplam Kazancı İhtiyaçlarınızı Karşılama Yetiyor Mu?

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi, ankete katılanların %55,9'u ailelerinin toplam kazancının ihtiyaçlarını karşılamaya yettiğini, %44,1'inin ise yetmediğini belirtmiştir.

Araştırmada ailenin ekonomik yapısı bağlamında ele alınan hususlardan birisi de ankete katılanların oturdukları evlerin aidiyet durumunun tespit edilmesi olmuştur. Bu bağlamda ankete katılanlara: "oturduğunuz evle ilgili konumunuz nedir?" şeklinde bir soru yöneltilmiş; verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

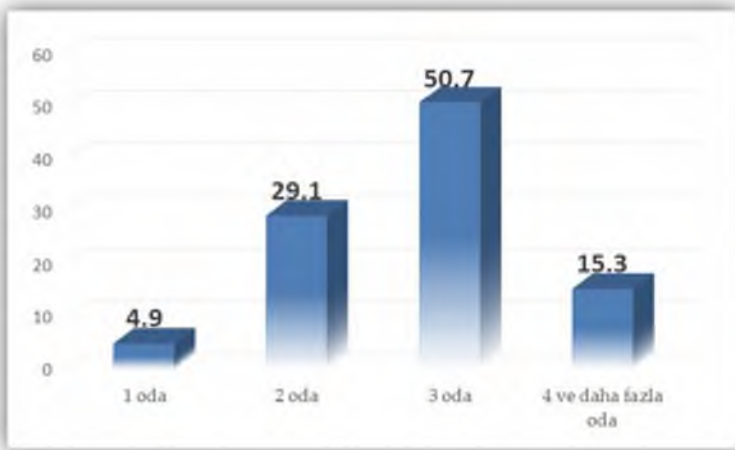
Grafik 65: Konut Durumu

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %51,4'ü oturduğu evin kendilerine ait olduğunu belirtirken; %34,4'ü evin kiracısı olduğunu ve %9,3'ü de lojmanda oturduğunu belirtirken, %4,9'u ise sayılanlar dışındaki konutlarda kaldığını ifade etmiştir.

Tablodaki verilere göre ankete katılanların yarısından fazlası kendi evinde oturmaktadır. Bu bağlamda ankete katılanların ikamet ettikleri konutun sahip olduğu oda sayısını gösteren tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Grafik 66: Konuttaki Oda Sayısı

Tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların yarısından fazlası (%50,7) ikamet ettiği konutun salon hariç üç odaya sahip olduğunu belirtirken, %29,1'i iki, %15,3'ü dört veya daha fazla ve %4,9'u ise bir odaya sahip olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmaya katılanların sahip oldukları eşyalar ailenin ekonomik düzeyinin önemli göstergelerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Aşağıdaki tabloda ankete katılanların sahip olduğu eşyalara ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 77: Sahiplik Durumu

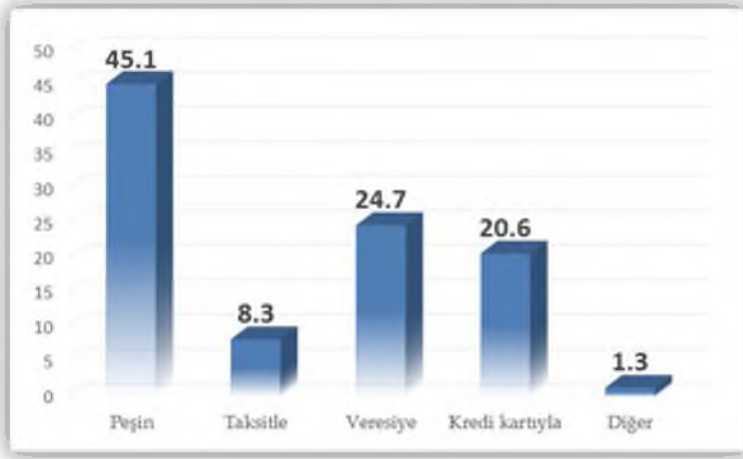
	Yüzde
Bilgisayar	39,2
Paralı Kanallar	8,4
LCD	34,9
Otomobil	26,8
Akıllı Cep Telefonu	57,1
İnternet bağlantısı	35,3

Not: Çoklu seçenek tercihinden dolayı oranlar %100'ü aşmaktadır.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanların %57,1'i akıllı cep telefonu, %39,2'si bilgisayar, %35,3'ü internet aboneliği, %34,9'u LCD TV, %26,8'i araba ve %8,4'ü ise paralı kanal sahibi olduğunu belirtmişlerdir. Bu veriler, ankete katılanların daha önce belirttikleri aylık gelirlerine göre günümüz koşullarında gerekli görülen eşyalara sahip olma düzeylerini göstermesi açısından önemli bulunmuştur.

Günümüzde yapılan farklı akademik çalışmalarda ailelerin tüketim kalıpları bağlamında gelirlerini en çok gıda harcamalarına ayırdığı belirtilmektedir. Bu bağlamda ankete katılanların gıda alışverişlerini ne şekilde gerçekleştirdiklerine ilişkin veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

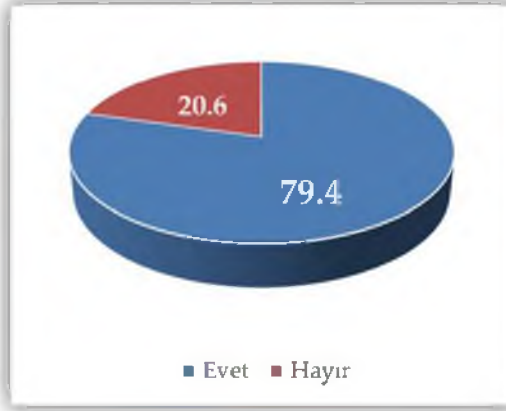
Grafik 67: Gıda Alışveriş Alışkanlığı

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılanlar gıda alışverişlerini en çok peşin parayla gerçekleştirdiklerini belirtirken; onu %24,7 oranı ile veresiye, %20,6 oranı ile kredi kartıyla ve %8,3 oranı ile de taksitle gerçekleştirdiğini belirtenler takip etmiştir. Aynı tablodaki verilere göre, ankete katılanların %1,3'ü gıda alışverişlerinde sayılanların dışında yolları takip ettiğini ifade etmiştir.

Ailenin ekonomik yapısı bağlamında ele alınan hususlardan birisi de ailenin aylık faturalarını (elektrik, su, doğalgaz, su vs.) düzenli olarak ödeyip-ödeyemediği hususunun sorgulanması olmuştur. Bu bağlamda ankete katılanlara: "Faturalarınızı düzenli olarak ödeyebiliyor musunuz? şeklinde bir soru yöneltilmiş, söz konusu soruya verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki tablo oluşturulmuştur:

Grafik 68: Düzenli Fatura Ödeme Durumu

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete kayıılanların %79,4'ü faturalarını düzenli olarak ödeyebildiklerini belirtirken, ödeyemediğini belirtenlerin oranı %20,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler, bir önceki tablodakilerle birlikte analiz edildiğinde, büyük çoğunluğu orta ve ortanın altında gelire sahip olduğunu veya dörtte birine yakının hiçbir gelire sahip olmadığını belirten deneklerin önemli bir kısmının faturalarını düzenli olarak ödeyebilmeleri önemli görülmektedir.

6.1.2. GSMH'ya Göre İldeki Nüfusun Sektörel Dağılımı

İthalat ve ihracat arasındaki denge hem ülke hem de ilin Gayri Safi Milli Hasılasının tespit edilmesi açısından önemlidir. Elazığ ilinin kişi başına düşen ithalat ve ihracat rakamları ve bunun Türkiye ve bölge düzeyinde karşılaştırılması aşağıdaki tabloda ifade edilmiştir.

Tablo 78: 2011 Yılı Kişi Başına İhracat ve İthalat (ABD Doları)

Bölge Adı	Kişi Başına İhracat	Kişi Başına İthalat
Türkiye	1805	3223
TRB1	197	99
Elazığ	77	103

Kaynak: <http://TÜİKapp.TÜİK.gov.tr/Bolgesel/tabloOlustur.do>

Tablodan da görüldüğü üzere Elazığ ilinin kişi başına düşen ihracat miktarı 2011 yılında 77 ABD doları iken kişi başına düşen ithalat miktarı ise 103 ABD dolarıdır. Elazığ ili kişi başına düşen ihracat miktarı açısından hem TRB1 bölgesi hem de Türkiye ortalamalarının oldukça altında ihracat değerine sahiptir. İthalat bakımından değerlendirildiğinde de benzer bir durum söz konusudur. “Elazığ 2012 yılına kadar dış ticaret açığı vermekle birlikte bu durum 2012 yılında değişmiştir. Elazığ ilinde maden ve metal ürünleri ihracat rakamları 2012 yılının aynı dönemine göre 6 kat dolayında artarak 2013 yılının ilk 5 ayı için 98 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Toplam ihracat ise 2012 yılında 55 milyon, 2013 yılının ilk 5 ayında 105 milyon USD olarak gerçekleşmiştir” (FKA, 2013:238).

2010-2012 yılları arasında Elazığ ilinin ihracattaki gelişim seyrine bakıldığında ihracatın miktar olarak artış eğiliminde olduğu görülmektedir. 2010 yılında 39.986 bin dolar ihracat yapılmışken bu değer 2012 yılında 55.279 bin dolara çıkmıştır. TRB1 bölgesinin geneli ile karşılaştırıldığında Elazığ ilindeki miktarsal artışın bölge genelinden fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 79: İhracat Değerleri ve İhracatçı Firma Sayıları (2010-2012)

İl	İhracatçı Firmalar			İhracat Değeri (Bin Dolar)		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Elazığ	63	61	60	39.986	42.773	55.279
TRB1	211	202	227	321.591	328.195	345.527
TR	50379	53282	56441	113.883.219	134.906.869	152.536.653

Kaynak: <http://TÜİKapp.TÜİK.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=9¶m2=0&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5811> (Aktaran; FKA, 2013:239).

Tablo 80: İthalat Değerleri ve İthalatçı Firma Sayıları (2010-2012)

	İthalatçı Firmalar			İthalat Değeri (Bin Dolar)		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Elazığ	46	65	63	71.438	57.711	47.394
TRB1	166	216	212	164.374	165.133	145.713
TR	59262	66906	64988	185.544.332	240.841.676	236.544.494

<http://TÜİKapp.TÜİK.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=9¶m2=0&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5811> (Aktaran; FKA, 2013:239).

2010-2012 yılları arasında Elazığ ilinin ithalattaki gelişim seyrine bakıldığında ithalatın miktar olarak düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. 2010 yılında 71.438 bin dolar ithalat yapılmışken bu değer 2012 yılında 47.394 bin dolara düşmüştür. TRB1 bölgesinin geneli ile karşılaştırıldığında Elazığ ilindeki miktarsal düşüşün bölge genelinden daha fazla olduğu görülmektedir.

İthalat ve ihracat birlikte değerlendirildiğinde Elazığ ilinin özellikle 2012 yılında dış ticaret açığı veren ülkemizin aksine dış ticaret fazlası vermesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

**Tablo 81: Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat ve İthalat Değerleri
(2012 Yılı)**

İL/ Bölge	ISIC Adı	İhracat	İthalat
Elazığ	Ormanlık ve tomrukçuluk	-	12,791
	Metal cevherleri	6.772.842	-
	Taşocakçılığı ve diğer madencilik	24.203.508	-
	Gıda ürünleri ve içecek	6.037.448	88,562
	Tekstil ürünleri	131,993	163,404
	Giyim eşyası	714,488	1,78
	Dabaklanmış deri, bavul, el çantası, saraciye ve ayakkabı	-	310,185
	Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç); hasır vb. örülerek yapılan maddeler	378,039	380,911
	Kağıt ve kağıt ürünleri	44,236	204,411
	Basım ve yayım; plak, kaset vb.	506	2,904
	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar	43,336	8.131.687
	Kimyasal madde ve ürünler	981,081	5.625.630
	Plastik ve kauçuk ürünleri	1.100.642	795,169
	Metalik olmayan diğer mineral ürünler	10.071.514	565,454
	Ana metal sanayi	42,025	3.513.970
	Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	768,508	609,414
	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	677,697	23.268.430
	Büro, muhasebe ve bilgi işleme makineleri	200	1,774
	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makina ve cihazlar	6,355	46,357
	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları	-	6,291
	Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat	256	321,28
	Motorlu kara taşıtı ve römorklar	-	46,821
	Diğer ulaşım araçları	-	5,459
	Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	3.286.871	645,965
	Eğlence, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	1,143	-
	Gizli veri	-	1.292.500
	Toplam	55.278.653	47.393.663
TRB1	Toplam	345.527.200	145.712.161
TR	Toplam	152.560.774.906	236.536.948.716

Kaynak:<http://rapor.TÜİK.gov.tr/reports/rwuserolet?disticaretdb2=&report=IHT0202.RDF&pbolum=2& kod=3& duz1=102& parm1=-& bolum=2& yıl1=2012& kod1=1& kod2=4& dil=1&desformat=html&ENVID=disticaretEnv> (Aktaran; FKA, 2013:240).

Ekonomik faaliyetlere bakıldığında Elazığ ilinde ihracatta öne çıkan sektörler sırasıyla Taş ocakçılığı, diğer madencilik, metalik olmayan diğer mineral ürünler, mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünlerdir. İthalatta ise başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar ve kimyasal madde ve ürünler öne çıkmaktadır.

Tablo 82: İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayılarının Dağılımı (2011)

	Türkiye	TRB1	Elazığ
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Madencilik ve taş ocakçılığı	0,2%	0,3%	0,5%
İmalat	11,6%	9,3%	8,9%
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	0,1%	0,0%	0,1%
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0,0%	0,0%	0,0%
İnşaat	6,3%	7,3%	7,0%
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	36,7%	37,8%	38,5%
Ulaştırma ve depolama	17,1%	19,7%	18,2%
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	8,5%	8,9%	9,9%
Bilgi ve iletişim	0,8%	0,5%	0,5%
Finans ve sigorta faaliyetleri	1,2%	0,8%	0,7%
Gayrimenkul faaliyetleri	1,3%	0,8%	0,9%
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	5,2%	3,8%	3,7%
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	1,1%	0,7%	0,7%
Eğitim	0,5%	0,5%	0,5%
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1,2%	0,8%	0,9%
Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	1,2%	1,3%	1,1%
Diğer hizmet faaliyetleri	6,9%	7,4%	8,0%

Not: Birimlere ait faaliyet, adres bilgileri ile çalışan sayısına bağlı büyüklük verilerinde değişimler olabilmektedir ve verinin ihtiyatlı kullanılması gerekmektedir.

Kaynak: TÜİK 2013a (Aktaran; FKA, 2013:94).

Tablodan da görüldüğü gibi iş kayıtlarına göre girişim sayılarının oranları bağlamında Elazığ ili madencilik ve taş ocakçılığı, inşaat, toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, ulaştırma ve depolama, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetlerinde Türkiye ortalamasının üstünde iken diğer alanlarda Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

6.1.3. Sektöre Göre Çalışma Durumları ve Çalışan Sayısı

Bir ülkenin, [bölgenin ya da ilin] kalkınmışlık düzeyinin göstergelerinden biri istihdamın sektörel dağılımıdır. Gelişmiş ülkelerde [bölgelerde ve illerde] ekonomik kalkınmaya bağlı olarak istihdamın sektörel dağılımında değişimler olduğu gözlenmektedir. Sanayi ve hizmetler sektöründe istihdam kalkınma ile birlikte artarken tarım sektöründe ise istihdam azalmaktadır. Elazığ ilinde istihdamın sektörel dağılım verileri incelendiğinde istihdamın Türkiye geneline paralel olarak değiştiği görülmektedir. Elazığ ilinde istihdam tarım ve hizmetler sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Bölge sanayi son yıllarda belirli düzeyde gelişmekle birlikte, sanayi sektörü istihdamının son iki yılda bölgede %18'ler düzeylerinde seyretmektedir (FKA, 2013:78).

**Tablo 83: Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenler, Ekim 2011
(15+ yaş)**

	İstihdam	Tarım	Sanayi	Hizmet	Tarım	Sanayi	Hizmet
Elazığ	159.000	45.000	32.000	82.000	%28,5	%20,1	%51,4

Kaynak: TÜİK (2013), TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması, 2011 (Aktaran; FKA, 2013:78).

TÜİK'in açıkladığı verilere dayanarak, illere ve ekonomik faaliyetlere göre istihdam edilenlerin Elazığ ilindeki dağılımı incelendiğinde, Tarım sektöründe istihdam edilenlerin oranı %28,5, sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranı %20,1, hizmetler sektöründe istihdam edilenlerin oranı ise 51,5'tür.

Tablo 84: TRB1 İstihdamın Sektörel Dağılımı 2008-2105

	İstihdam (1000 kişi)	Tarım (1000 kişi)	Sanayi (1000 kişi)	Hizmet (1000 kişi)	Tarım	Sanayi	Hizmet
2008	413	137	75	201	33,3	18,1	48,6
2009	435	159	68	208	36,5	15,7	47,8
2010	485	208	76	201	42,9	15,7	47,8
2011	519	193	102	225	37,1	19,6	43,3
2012	558	219	101	238	39,2	18,1	42,7
2013	618	275	109	234	44,5	17,7	37,9
2014	541	171	98	273	31,6	18,1	50,5
2015	557	163	100	294	29,3	18	52,8

Kaynak: TÜİK, Hane Halkı İşgücü Araştırması

İstihdamın sektörlere göre dağılımı Elazığ ilinin de dâhil olduğu TRB1 bölgesi genelinde incelendiğinde 2008 yılında tarım sektörünün istihdamdan aldığı pay %33,3 iken sanayi sektörünün payı %18,1 ve hizmetleri sektörünün payı ise 48,6'dır. 2015 yılına gelindiğinde Tarım sektörünün payı 29,3, sanayi sektörünün payı %18 ve hizmetler sektörünün payı ise %52,8 olarak gerçekleşmiştir. Süreç içerisinde hizmetler sektörünün payı bazı yıllarda düşmesine rağmen genel olarak artmış, tarım sektörünün payı bazı yıllarda artmasına karşın genel olarak azalmış, sanayi sektörünün payı ise bazı yıllar artma bazı yıllar azalma eğilimi göstermiştir.

6.1.4. İşsizlik Oranları

İşsizlik, cari ücret düzeyinde çalışma istek ve arzusunda olan emeğin iş bulamaması durumu olarak tanımlanmaktadır. Ekonomide genellikle 16 yaş ve üzeri kimseler işsiz grubuna dâhil edilirler" (FKA, 2013:81). "Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki fertler, işsiz nüfusa dâhildirler. İşsizlik Oranı ise işsiz nüfusun işgücü içindeki oranıdır" (TÜİK).

2008 yılından itibaren gerek Elazığ'da gerekse TRB1 bölgesinde işsizlik oranlarında bir azalış seyri görülmektedir. 2013 yılında gelindiğinde ise hem Elazığ hem de TRB1 bölgesinde işsizlik oranları Türkiye ortalamasının altında düşmüştür. 2013 yılında Elazığ ilinde işsizlik oranı %7,8 iken TRB1 bölgesinde 7,7, Türkiye'de ise 9,7'dir. Elazığ ve bölge açısından işsizlik oranlarının düşmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Tablo 85: İşsizlik Oranları % (2008 – 2013)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Elazığ	15,5	18,1	12,6	10,6	9,0	7,8
TRB1	14,5	16,8	11,9	10,2	8,5	7,7
Türkiye	11,0	14,0	11,9	9,8	9,2	9,7

Kaynak: TÜİK, Hane Halkı İşgücü Araştırması.

6.1.5. İşgücüne Katılım

İşgücüne katılma oranı işgücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır (TÜİK). Tablodan da görüldüğü gibi işgücüne katılım oranı bakımından Elazığ ili Türkiye ortalamasının üzerinde bir orana sahiptir. İşgücüne katılım oranı bakımından Elazığ ile Türkiye'de 29. sırada yer almaktadır.

İşbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dâhil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm nüfus istihdam edilen nüfustur olarak tanımlanmaktadır. İstihdam Oranı da istihdamın, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır (TÜİK). Tablodan da görüldüğü gibi istihdam oranı bakımından Elazığ ili Türkiye ortalamasının üzerinde bir orana sahiptir. İstihdam oranı bakımında Elazığ ili Türkiye'de 29. sırada yer almaktadır.

Tablo 86: İşgücüne Katılım ve İstihdam Oranı (2012-2013)

	İşgücüne katılım oranı %		İstihdam Oranı %	
	2012	2013	2012	2013
Elazığ	50,1	53,1	45,6	48,9
TRB1	50,0	53,6	45,7	49,5
Türkiye	50,0	50,8	45,4	45,9

Katılımcılara “İstihdam artırıcı faaliyetler kapsamında (hem kadın hem de erkeklere yönelik olarak) devlet Elazığ ilinde neler yapabilir?” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve katılımcıların verdikleri cevaplar 4 ana noktada özetlenmiştir.

Teşviklerden yararlanmaya ilişkin öneriler; Katılımcılardan bazıları Elazığ ilinin “sağlanan teşviklerden yeteri miktarda yararlanamadığı” ve sağlanan teşviklerden daha fazla yararlanması gerektiğini belirtmektedirler. Bazı katılımcılar yatırım yapacaklara “arsa tahsisi, çalışanlara daha fazla ücret verilmesi” gibi özendirici politikaları önerirken, bazı katılımcılar proje bazlı teşvik alınmasına yönelik şehirdeki yerleşiklerin “daha fazla proje sunmasını” önermektedirler.

Tarıma yönelik öneriler; Katılımcılardan bazıları “tarım politikalarının yerelde belirlenmesi” gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bazı katılımcılar Elazığ ilinin “üzüm çeşitliliği” anlamında önemli bir konumda olduğunu, ancak bu üzüm çeşitliliğine rağmen “bu alanla ilgili doğru düzgün yatırım” olmadığını, en önemli yatırım unsuru olarak üzüme yönelik tarım politikaları üretilmesi ve “bu alana yatırım yapılması” gerektiğini belirtmektedirler. Bir kısım katılımcılar ise özellikle “Baskil’e kayısı suyu fabrikası yapılabileceğini”, vurgulamakta, “tarım ve hayvancılığın Elazığ’da geliştirilmesi gerekliliği” üzerinde durmaktadırlar. Tarım alanlarının sulaması sıkıntısı olduğu ve sulama imkânlarının artırılması da önerilerden bir diğeridir.

Yatırımların artırılmasına yönelik öneriler; Katılımcıların bazıları “bürokrasinin yatırımlar önünde engel olduğunu” belirtmekte ve yatırımların artabilmesi için “yatırımcı ofisi oluşturulması” gerektiğini söylemektedirler. Ayrıca Elazığ ilinin varlıklı kişilerinin şehre yatırım yapmadığı ve komşu şehirlere yatırım yaptığına yönelik de bir algı vardır.

Turizmin geliştirilmesine yönelik öneriler; Katılımcılardan bazıları “turizm ile ilgili ilin birçok imkânı varken bu imkânlarından yararlanmadığını” belirtmekte ve “Hazar gölü ve çevresinin turizme açılmasını” önermektedirler.

6.1.6. Kadın İstihdamı

Aşağıdaki tablodan da görüldüğü gibi kadının eğitim durumuna baktığımızda, Elazığ ilinde okuma yazma bilmeyen ve okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen, İlköğretim mezunu, Lise veya dengi okul mezunu, Doktora mezunu kadın oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Diğer göstergelerde ise Elazığ ili Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

Tablo 87: Kadının Eğitim Durumu (6+ yaş)

Bitirilen eğitim düzeyi	Elazığ	TRB1	Türkiye
Okuma yazma bilmeyen	8,54%	12,66%	7,83%
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	25,04%	24,23%	21,96%
İlkokul mezunu	21,81%	21,48%	25,80%
İlköğretim mezunu	16,18%	16,27%	15,72%
Ortaokul veya dengi okul mezunu	3,28%	2,91%	3,34%
Lise veya dengi okul mezunu	16,00%	14,28%	15,02%
Yüksekokul veya fakülte mezunu	6,59%	5,32%	6,88%
Yüksek lisans mezunu	0,48%	0,27%	0,49%
Doktora mezunu	0,16%	0,09%	0,14%
Bilinmeyen	1,93%	2,50%	2,84%

Kaynak: TÜİK, 2011

TÜİK verilerine göre kadınının işgücü durumuna bakıldığında Elazığ ilinin de içinde yer aldığı TRB1 bölgesindeki kadınların işgücüne katılım oranı Türkiye ortalamasının altında %25,4'dür. İşsizlik orandı da benzer bir şekilde Türkiye ortalamasının altında %9,9'dur. Tarım dışı işsizlik oranı ise Türkiye ortalamasın oldukça üzerinde %24,4 düzeyindedir. Bölgede kadınların işsizlik oranları da Türkiye ortalamasının altında %22,8 dolayında seyretmektedir. İşsizlik oranının düşük olması iyi bir gösterge iken işgücüne katılım oranının düşük olması olumsuz bir göstergedir.

Tablo 88: Kadının İşgücü Durumu

	TRB1	Türkiye
İşgücüne Katılma Oranı	25,4	28,8
İşsizlik Oranı	9,9	11,3
Tarım-Dışı İşsizlik Oranı	24,4	17,7
İstihdam Oranı	22,8	25,6

Kaynak: TÜİK, 2011.

TÜİK verilerine göre kadın istihdamının sektörel dağılımına bakıldığında ise Elazığ ilinin de içinde yer aldığı TRB1 bölgesindeki kadınların büyük çoğunluğunun tarım sektöründe çalıştığı görülmektedir.

Tablo 89: Kadın İstihdamının Sektörel Dağılımı

	Tarım	Sanayi	Hizmet
TRB1	65,96%	5,67%	28,37%
TR	42,22%	15,16%	42,61%

Kaynak: TÜİK, 2011; Aktaran; FKA, 2013:71

Tablo 90: Kadınların İşgücüne Katıl(a)mama Nedenleri

	TRB1	TR
İş bulma ümidi yok	3,25%	1,40%
İş aramayıp çalışmaya hazır olan	10,63%	4,23%
Mevsimlik çalışan	0,22%	0,26%
Ev işleri	59,87%	61,15%
Öğrenci	11,93%	10,52%
Emekli	0,87%	3,98%
Özürü yaşlı veya hasta	11,06%	11,20%
Ailevi ve kişisel nedenler	1,52%	6,60%
Diğer	0,43%	0,66%

Kaynak: TÜİK, 2011; Aktaran; FKA, 2013:71.

“Kadınların işgücüne katıl(a)mama nedenlerine baktığımızda; iş bulma ümidinin olmaması ve çalışmaya hazır olduğu halde iş aramayanların oranları Türkiye oranlarına göre dikkat çekmektedir. Dolayısıyla kadınlara yönelik girişimcilik fırsatlarının artırılması ve kadın istihdamının desteklenmesi gerekmektedir.” (FKA, 2013:71).

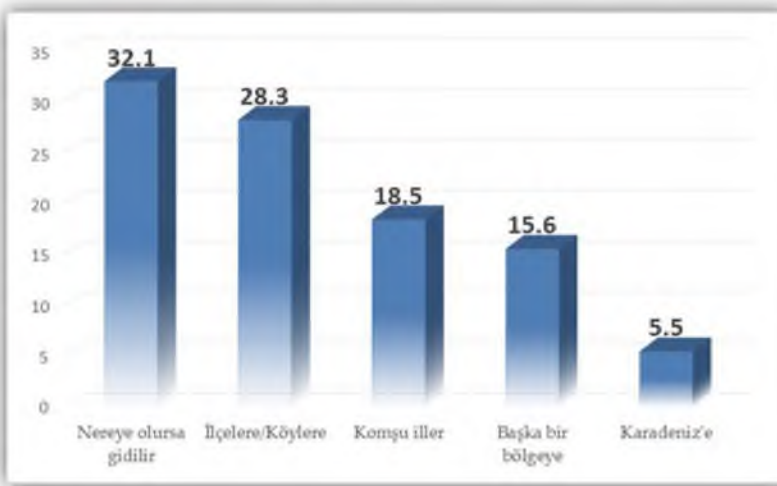
6.1.7. Mevsimlik İşgücü

Grafik 69: Hanede Yaşayanlardan İl Dışına Mevsimlik İşçiliğe Gidenler

Yapılan çalışmada deneklere hanede yaşayanlardan il dışına mevsimlik işçiliğe gidenlerin olup-olmadığı sorulmuştur. Araştırmaya katılanların %6,6'sı hanede sadece erkeklerin mevsimlik işçi olarak il dışına gittiğini belirtmişlerdir. Doğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde genellikle kişi başına yevmiye alındığı ve daha çok gelir kazanma imkânı sağladığı için tüm aile, mevsimlik işçi olarak il dışına gitmektedir. Ancak bu oran Elâzığ'da %2,3 gibi düşük bir oranda kalmıştır.

Grafik 70: Mevsimlik İşçi Olarak Gidilen Yerler

Grafikte görüldüğü gibi il dışına mevsimlik işçi olarak gittiğini belirtenler içerisinde Karadeniz'e fındık işçiliğine gittiğini belirtenlerin oranı %5,5'tir. Bu oranın düşük olmasının nedeni önceki tabloda tüm hane halkı olarak gittiğini söyleyenlerin az olmasından kaynaklanmaktadır. 'Nereye olursa gidilir' diyen %7,6'lık kesim ise herhangi bir plan yapmayan, gelen talep üzerine ya da iş bulabilecekleri umuduyla gidenlerden oluştuğu ifade edilebilir. Geri kalan %76,3'lük kesim ise bu soruya cevap vermemiştir. Yine bunların önemli bir oranının inşaat işçisi olduğu düşünülmektedir. Bu tablodaki verilerin toplamı yüzde yüz olmamasının sebebi sadece mevsimlik işçiliğe gidenlerin cevap vermesinden kaynaklanmaktadır. Burada cevaplayanların toplamı %23,7, bir üst soruda mevsimlik işçiliğe gidenler ise %11,1 olarak çıkması arasındaki farklılık, bir kişinin birden fazla yere gitmesi ve birden çok cevap vermesinden kaynaklanmaktadır.

6.2. Yoksulluk Durumu

Gelir dağılımı; bir ülkede belirli bir dönemde (genellikle bir yıl) üretilen gelirin fertler, fertlerden oluşan gruplar veya üretim faktörleri arasında bölüşülmesini ifade etmektedir (TÜİK). Bir ülkede gelir dağılımının adaletli gerçekleşmesi önemlidir çünkü gelir dağılımında adalet özellikle sosyal barışın sağlanması, yoksulluğun önlenmesi, ekonomik büyüme ve kalkınmanın yansırı toplumsal refah artışı gibi birçok açıdan önemlilik arz etmektedir.

Eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelirin göre gelir dağılımı ölçüm çalışmaları 2006 yılından itibaren TÜİK tarafından yapılmaktadır. "Günümüzde gelir eşitsizliği bireysel gelirler arasındaki farklardan yola çıkılarak ölçülmektedir. Bu nedenle de hane halkı düzeyinde toplanan gelirlerin bireysel gelirlere dönüştürülmesi gerekmektedir. Bunu, toplam hane gelirini, haneyi oluşturan fert sayısına bölerek yapmak doğru olmayacaktır. Bu hesaplamada, hanelerin yetişkin-çocuk bileşimlerindeki farklılıkları dikkate almak gerekmektedir. Çünkü bilimsel olarak çocuklar yetişkinlere göre daha az tüketmektedirler. Buna göre, eşdeğerlik ölçeği olarak adlandırılan katsayılar kullanılarak her bir hane halkı büyüklüğünün kaç yetişkine (eşdeğer fert sayısına) denk olduğu hesaplanmaktadır. Hane halkı toplam yıllık kullanılabilir geliri hane halkının eşdeğer hane halkı büyüklüğüne bölünerek, o hane halkı için eşdeğer fert başına düşen diğer ifadeyle eşdeğer hane halkı kullanılabilir geliri hesaplanmaktadır." (TÜİK).

Bölgeler arasında gelir dağılımındaki eşitsizlik Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olagelmıştır. Elazığ ilinin içinde bulunduğu TRB1 bölgesi bu anlamda Türkiye'nin dezavantajlı bölgeleri arasında yer almaktadır. Gelir dağılımı hesaplarındaki önemli bir unsur, bu hesapların uzun bir süre alabilmesidir.

Tablo 91: P80/P20 Oranına Göre Gelir Eşitsizliği (2008-2014)*

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	8,1	8,5	7,9	8,0	8,0	7,7	7,4
TRB Ortadoğu Anadolu	7,0	7,5	7,6	8,3	7,0	6,4	6,8

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

Yüzde payları, kişisel gelir dağılımını ölçmede kullanılan ölçütlerden biridir. Yüzde 20'lik hanehalkı gruplarının toplam gelirden aldıkları paylara göre; "Son %20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay/İlk %20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay" formülünden hesaplanarak, geliri daha yüksek olan son %20'lik grubun, geliri düşük olan ilk %20'lik gruba göre toplam gelirden kaç kat daha fazla pay aldığını göstermektedir (TÜİK). Bu verilere göre TRB bölgesinde gelir dağılımındaki eşitsizlik Türkiye ortalamasının altındadır. Türkiye ortalamasında ilk %20'lik fert grubu (en düşük gelirli grup) son %20'lik fert grubundan (en zengin gelirli grup) yaklaşık 7,4 kat daha düşük gelir elde ederken, TRB Bölgesinde bu oran yaklaşık 6,8 kat olarak gerçekleşmiştir. Bu anlamda TRB Bölgesinde gelir dağılımının Türkiye geneline oranla biraz daha eşitlikçi olduğu söylenebilir.

Gelir eşitsizliğini belirtmede kullanılan genel bir gösterge olan Gini Katsayısıdır. Gini katsayısı 0'a yaklaştıkça gelir dağılımı daha adil hale gelirken 1'e yaklaştıkça gelir dağılımındaki adaletsizlik artmaktadır.

Tablo 92: Gini Katsayılarına Göre Gelir Eşitsizliği (2008-2014)*

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	0.405	0.415	0.402	0.404	0.402	0.400	0.391
TRB Ortadoğu Anadolu	0.405	0.415	0.417	0.427	0.386	0.373	0.386

* Eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelirine göre

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

Tablodan da görüldüğü gibi Türkiye’de 2008 yılında Gini katsayısı 0.405 iken 2014 yılına gelindiğinde bu katsayı 0.391’e düşmüştür. Gini katsayısındaki bu azalış gelir dağılımının daha adaletli bir yapıya doğru bir eğilim içinde olduğunu göstermektedir. Elazığ ilinin de içinde bulunduğu TRB bölgesinde ise 2008 yılında 0.405 olan Gini katsayısı 2014 yılına gelindiğinde 0.386 olarak gerçekleşmiştir. TRB bölgesinin gelir dağılımının Türkiye geneline göre daha iyi bir süreç içinde olduğu belirtilebilir.

Tablo 93: Gelire Dayalı Göreli Yoksulluk Sınırlarına Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2014

			Türkiye	TRB1
Medyan gelirin %50’sine göre	Yoksulluk sınırı (TL)	SGP kullanılarak(1)	5.390	5.390
		SGP kullanılmadan(2)	5.554	5.554
	Yoksul sayısı (Bin kişi)	SGP kullanılarak(1)	10.451	383
		SGP kullanılmadan(2)	11.332	432
	Yoksulların oranı (%)	SGP kullanılarak(1)	100,0	3,7
		SGP kullanılmadan(2)	100,0	3,8
Medyan gelirin %60’ına göre	Yoksulluk sınırı	SGP kullanılarak(1)	6.468	6.468
		SGP kullanılmadan(2)	6.665	6.665
	Yoksul sayısı (Bin kişi)	SGP kullanılarak(1)	15.801	550
		SGP kullanılmadan(2)	16.501	605
	Yoksulların oranı (%)	SGP kullanılarak(1)	100,0	3,5
		SGP kullanılmadan(2)	100,0	3,7

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2014

Gelirlerin referans dönemi bir önceki takvim yılıdır.

(1) Eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert gelirleri, Düzey 2 bazında SGP ile düzeltilmiştir.

(2) Türkiye için hesaplanan yoksulluk sınırı kullanılmıştır.

Medyan gelirin⁸ %50'sine göre Satın Alma Gücü Paritesi (SGP) kullanılarak yapılan hesaplamada Türkiye'de bulunan 10.451 yoksulun 383 tanesi TRB1 bölgesinde yer almaktadır. Bu ise Türkiye'de bulunan yoksulların %3,7'sine tekabül etmektedir. Medyan gelirin %60'ı dikkate alındığında ise Türkiye'de bulunan 15.801 yoksulun 550 tanesi TRB1 bölgesinde yer almaktadır. Bu ise Türkiye'de bulunan yoksulların %3,5'ine tekabül etmektedir.

“Yoksulluğun önemli belirleyicilerinden biri de elde edilen gelir (satın alma gücü) ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkidir. Ancak, tek başına satın alma gücü yoksulluk hesaplamasında belirleyici olmayabilir. Demir Şeker ve Küçükbayrak (2012) bu dezavantajı ortadan kaldırmak için satın alma gücü paritesinin yanı sıra, bölgesel ortalama eğitim düzeyi, istihdam oranı (ücretsiz aile işçileri hariç), tam bağımlılık oranı ve gayrisafi katma değer (GSKD) değişkenlerini de dikkate alarak Düzey 2 bazında bir geçim endeksi oluşturmuşlardır. Endeks değerinin negatif olması bölgedeki geçim güçlüğünün Türkiye geneline göre daha fazla olduğunu, pozitif olması ise daha az olduğunu göstermektedir. Bu çalışmaya göre, TRB1 Bölgesi 26 İBBS Düzey 2 Bölgesi arasında geçimin en zor olduğu 6.ncı bölgedir. Bu veriler TRB1 Bölgesinde özellikle sabit ücretliler için bir yoksulluk riski bulunduğu şeklinde yorumlanabilir.” (Aktaran; FKA, 2013:87).

8 Gelirler küçükten büyüğe sıralandığında ortaya düşen değer medyan geliri ifade etmektedir (TUIK).

Tablo 94: İBBS Düzey 2 Bölgeleri Geçim Endeksleri

	Geçim Endeksi
TRC3 Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	-1,985
TRC2 Şanlıurfa, Diyarbakır	-1,885
TRB2 Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	-1,634
TRA2 Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	-1,334
TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis	-0,880
TR63 Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	-0,483
TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	-0,477
TRA1 Erzurum, Erzincan, Bayburt	-0,396
TR71 Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	-0,387
TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat	-0,312
TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop	-0,290
TR83 Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	-0,198
TR52 Konya, Karaman	-0,088
TR33 Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0,070
TR62 Adana, Mersin	0,165
TR81 Zonguldak, Karabük, Bartın	0,250
TR22 Balıkesir, Çanakkale	0,457
TR90 Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0,494
TR32 Aydın, Denizli, Muğla	0,546
TR42 Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0,981
TR61 Antalya, Isparta, Burdur	1,008
TR41 Bursa, Eskişehir, Bilecik	1,015
TR21 Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	1,079
TR31 İzmir	1,127
TR51 Ankara	1,460
TR10 İstanbul	1,692

Kaynak: Demir Şeker ve Küçükbayrak (2012). Endeks yazarlar tarafından TÜİK 2010 (bölgesel ortalama eğitim düzeyi, istihdam oranı (ücretsiz aile işçileri hariç), tam bağımlılık oranı) ve 2008 (GSKD) verileri kullanarak oluşturulmuştur (Aktaran; FKA, 2013:87).

Yoksullukla ilgili kentsel ve kırsal yoksulluk araştırmaları da ilin yoksulluk durumu hakkında bilgi verebilir. Kentsel ve kırsal yoksulluk arasında bir ayrım yapabilmek veya en azından kentsel ve kırsal alanlardaki yoksulluk hakkında fikir sahibi olabilmek için, 30.12.2011 itibariyle SGK ile paylaşılan Yeşil Kart Bilgi Sistemi (YKBS) verileri kullanılmıştır. Tablodan da görüldüğü gibi Elazığ ilinden aktif yeşil kartlıların oranı %15,70 iken TRB1 bölgesinde bu oran %20,67, Türkiye’de ise toplam nüfusun %11,86’sıdır. Elazığ ilinde en fazla Yeşil kartlı Arıcak ilçesinde bulunuyorken, en az yeşil kartlının bulunduğu ilçe ise Keban ilçesidir. Tabi ki yeşil kart uygulaması 2012 yılı itibariyle yerini genel sağlık sigortasına bırakmıştır.

Tablo 95: 2011 YKBS Verilerine Göre Elazığ’da Kentsel ve Kırsal Yoksulluk

İlçe	Aktif YK Sayısı	Toplam Nüfus*	Aktif YK Sayısı/ Toplam Nüfus (%)
Merkez	41.870	400.640	10,45
Ağın	344	2.801	12,28
Alacakaya	1.727	7.517	22,97
Arıcak	9.042	15.395	58,73
Baskil	3.400	14.490	23,46
Karakoçan	9.759	29.022	33,63
Keban	449	6.641	6,76
Kovancılar	8.964	39.488	22,70
Maden	2.627	13.197	19,91
Palu	7.897	20.509	38,50
Sivrice	1.618	8.856	18,27
Elazığ Toplam:	87.697	558.556	15,70
TRB1 Toplam:	343.878	1.663.811	20,67
TÜRKİYE Toplam:	8.865.470	74.724.269	11,86

Kaynak: YKBS, 30.12.2011 tarihli verilere göre oluşturulmuştur. <http://sbu.saglik.gov.tr/sbyesil/> [Erişim Tarihi: 06.03.2013]v: TÜİK, 2011 ADNKS verileri kullanılmıştır. (Aktaran; FKA, 2013:89).*

6.3. İldeki Girişimcilik, Yatırım ve Teşvikler

Elazığ geçmişte her ne kadar ipek yolu gibi kadim ticaret yollarının ana uğrakları arasında yer almasa da, avantajlı konumu nedeniyle Şam ve Halep gibi Akdeniz'e açılan zengin bir ticaret havzasıyla sıkı bir bağlantı içinde olmuştur. Ancak zamanla konjonktürün değişimiyle bu konumunu giderek kaybetmiş ve tamamen içe kapanmıştır. Bugün ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından ülkemizdeki birçok kentin gerisindedir ve ciddi bir ekonomik kalkınma sorunuyla karşı karşıyadır (İlhan, 2009:33).

Araştırma kapsamında ele alınan konulardan birisi de ildeki girişimcilik, yatırım ve teşviklerin niteliğidir.

6.3.1. Girişimcilik Kültürü

Günlük hayatımızda girişimci en genel anlamıyla işadamı, yönetici, patron, becerikli, kendi işini kurmaya başarabilen, iş kurmada cesaretli davranan, bu hususta risk alan ve inisiyatif kullanan kişi olarak tanımlamak mümkündür. Girişimcilik kültürü ise, girişimci karaktere sahip toplumların bu özelliğini sosyalleşme sürecinde bireylere aktarmasıyla şekillenen bir kavramdır. Bu kültürün varlığı ülkelerin, bölgelerin, illerin sosyo-ekonomik düzeyinin gelişmesinde en etkili faktörlerin başında gelmektedir.

Araştırma kapsamında odak grup görüşmelerine katılanlara: *"Sizce Elazığ'da girişimcilik kültürü nasıldır? Eğer zayıf ya da hiç yok diyorsanız, sizce bunun nedenleri nelerdir?"* şeklinde bir soru yöneltilmiş, alınan cevaplardan en dikkat çekenleri aşağıya çıkarılmıştır:

- *Elazığ'da girişimcilik zayıftır. Bunun sebebi şehrin sosyo-kültürel yapısı ile şehrin tarihi süreçte sürekli bir memur kenti olarak görülmesidir.*
- *Girişimcilik ruhu Elazığ'da yok.*
- *Çok zayıf*
- *Hiç yok*
- *Hocam burada girişimde bulunan bacağmdan çekilir*
- *Çevre illere göre hiç yok. Bir de Malatya'ya bakın*
- *Elazığlı girişimciler farklı illerde yatırımlar yapıyor. Burada çekememezlik çok fazla. Nasıl girişimci çıksın?*

- *Elazığlı keyfine düşkündür. Risk almayı sevmez. Bu yüzden girişimcilik ruhu zayıf*
- *Sermaye yetersizliği, risk almama nedenidir.*
- *Zayıf. Bizim insanımız parayı eve veya arabaya yatırıyor. Birliktelik yok.*
- *Elazığ olarak girişimcilik ruhu yok denecek kadar az. Nedeni kendilerinde güvenmemeleridir.*
- *Risk yönetimi zayıftır. Uzun süreli hedefler ve planlamalar ile iş yapmak öncelikli değildir. Girişimcilik konusu devlet memurluğuna seçenek olarak masaya gelmelidir.*

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi, odak grup görüşmelerine katılanlara göre Elazığ'daki girişimcilik kültürünün ya çok zayıf olduğu ya da hiç olmadığı değerlendirilmektedir. Odak grup görüşmelerine katılanlara göre şehrin tarihsel süreçte daha çok bir memur şehri olarak yapılanması, ildeki insanların risk almayı sevmemeleri, çekememezlik, özgüven eksikliği ve keyfine düşkünlük gibi nedenler bunun en önemli nedenleri olarak sayılmaktadır. Nitekim İlhan da Elazığ'daki teşebbüs kültürü üzerine yaptığı çalışmada ilde kalkınmaya zemin oluşturacak gelişmiş bir girişimci kültürün ve kalkınma misyonunu üstlenerek, bu sürece öncülük edecek yeterlikte bir girişimci grubun bulunmaması; sosyo-ekonomik hayatın genel görünümü itibarıyla Elazığ'ın daha çok memur kenti özellikleri sergilememesi; kan bağı akrabalığı kapsamında ağabey, amca, ata, arkadaş gibi anlamlarının ötesinde; mertliği, yiğitliği, dürüstlüğü, güvenilirliği, dostluğu, adaleti, cömertliği, vatanseverliği, misafirperverliği imleyen "gakgoşluk" anlayışının şekillendirdiği almayı değil vermeyi, biriktirmeyi değil paylaşmayı, yararlanmayı değil yararlandırmayı vs. gerektiren insan tipi nedeniyle ildeki girişimcilik kültürünün gelişmediğinden bahsetmektedir (İlhan, 2009:35).

6.3.2. İlde Yatırım Fırsatları

Bir ilin ekonomik açıdan gelişimini doğrudan etkileyen faktörlerin başında ilin konumu, sahip olduğu doğal güzellikleri ve yer altı kaynaklarının varlığı ile beşeri sermayesi (eğitimli ve girişimci insan gücü), ulaşım ve iletişim imkânları, sermayesi, ham madde, enerji, teknoloji ve iş gücünün bulunabilirliği gelmektedir. Bu bileşenler bağlamda Elazığ'ın mevcut durumun ve kapasitesinin ne olduğu ve bunlardan hangisinin ne şekilde geliştirebileceği; hangisinin ilin ekonomisi açısından daha rantabl olduğunun tespit edilmesi hiç şüphesiz bu çalışmanın sınırlarını oldukça aşmaktadır. Bununla birlikte,

bu başlık altında araştırma kapsamında ildeki yatırım alanı ve fırsatlarını ana hatlarıyla değerlendireceğiz.

Elazığ; coğrafi konumu itibariyle, Doğu Anadolu Bölgesini batıya bağlayan yolların kavşak noktasında bulunmaktadır. İli, doğudan Bingöl, kuzeyden Keban Baraj Gölü aracılığıyla Tunceli, batı ve güneybatıdan Karakaya Baraj Gölü vasıtasıyla Malatya, güneyden ise Diyarbakır illerinin arazileri çevrelemektedir. TRBI Bölgesi içerisinde yer alan Bingöl, Malatya, Elazığ ve Tunceli illeri ile birlikte Diyarbakır da dikkate alındığında bu illerin ortasında yer almaktadır. Elazığ İli, Doğu Anadolu Bölgesi'nin kavşak noktası konumundadır. Elazığ Türkiye'nin dört bir yanına ana karayollarıyla bağlı olup, ayrıca demiryolu (özellikle OSB'nin içerisinde geçen bir demiryolu) ve havayolu ulaşımına da sahiptir. Bu jeopolitik konum Organize Sanayi bölgemizin önemini bir kat daha artırmaktadır. Son zamanlarda işler hale gelen Tahran-Şam, Tahran-Haydarpaşa trenler de Elazığ'dan geçmektedir. Özellikle OSB içerisinde kurulmasına başlanan konteynır yükleme ve boşaltma istasyonu Elazığ OSB'yi Bölgede en önemli OSB'lerden biri haline getirmiştir. Bu bağlamda Elazığ, yatırımcılar için özellikle de ulusal ve uluslar arası yatırımcılar için OSB'de kurulacak olan lojistik merkezi (demiryolu konteynır yükleme ve boşaltma istasyonu)'nin navlun giderlerinde sağlayacağı avantaj (%35'leri bulan fiyat avantajı) daha şimdiden revaç bulmuş ve üretim alanında dünya beşincisi olan ulusal firmalarımızdan biri ile yine uluslar arası döküm firmalarımızdan biri Elazığ'a yatırım yapmış ve üretime geçmişlerdir (Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası; 2014:8-9).

İklim ve doğal yapı zenginliği; merkezi coğrafi konumu (Elazığ ili coğrafi konumu itibarı ile TRB1 Bölgesi içerisindeki illerin merkezinde yer almaktadır); genç ve dinamik işgücü varlığı; kalkınma alternatifleri; maden (özellikle krom)-mermer, tarım-bağcılık (özellikle şaraplık üzüm cinsleri Boğazkere ve Öküzgözü üzüm cinslerinin Elazığ'da oluşu ve son yıllarda bağcılık sektörünün önemli bir canlılık göstermesi) hayvancılık, su ürünleri (özellikle kültür balıkçılığı yaygınlığı ve yetiştiriciliği açısından Türkiye'nin en önemli kentleri arasında yer alması), turizm (özellikle sağlık, inanç, tarih ve doğa, kış ve su sporları turizminde) ve hizmetler sektörlerinde avantajlarının olması; bölgede tek sivil havalimanına sahip olması ve Avrupa'ya direk uçuşların yapılması; organize sanayi bölgeleri; İŞGEM ve TEKNOKENT'in kurulmuş olması; üniversite-sanayi işbirliği- FÜSİM (Fırat Üniversitesi Sanayici İşbirliği Merkezi); ulaştırma ve haberleşme altyapısı; sağlık sektörünün gelişim içinde olması ve ilin sağlık alanında cazibe merkezi olma potansiyeli gibi hususlarda

ili yatırımlar açısından cazip hale getirmektedir. Ancak Elazığ'ın yatırım açısından cazip kılan tüm bu özelliklerinin yanı sıra sermaye yetersizliği özellikle risk sermayesi yokluğu; Elazığ dışından gelen yatırımcı yetersizliği; yabancı sermaye yetersizliği; kredi maliyetlerinin yüksekliği; sulanabilir tarım arazilerinin değerlendirilememesi; kurumlar vergisi yükü; yayla hayvancılığının meraların kapalı oluşu nedeniyle olumsuz etkilenmesi; ilin her yönü ile ülke genelinde ve yurtdışındaki tanıtım yetersizlikleri; makine ve teknolojiye yenileme zorlukları ve yatırım ve danışmanlık hizmeti verecek büro yetersizliği gibi dezavantajları ildeki yatırımların önündeki en önemli engeller olarak kabul edilmektedir (Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası; 2014:4; FKA-ETSO-TCKB; 2011:21-23).

Sonuç olarak, doğal güzellikleri, yer altı kaynakları, coğrafi konumu Elazığ'ın kalkınmada öne çıkan unsurlarıdır. Bu bağlamda ilde tarım ve hayvancılık, madencilik, enerji ve turizm sektörleri yatırım fırsatları sunan temel sektörler olarak ön plana çıkmaktadır.

6.3.3. Devlet Yatırımları (Destek ve Teşvikleri), Kamusal Hizmetler ve Bunlara Erişim Hususunda Halkın Yaklaşımları

Elazığ ülkemizde DPT tarafında ilan edilen 12 cazibe kentten biridir. Bu bağlamda son yıllarda devlet tarafından ildeki kamu yatırımlarına ayrılan kaynaklarda önemli artışlar sağlanmıştır. Nitekim Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası verilerine göre Elazığ 2013-2014 yılı kamu yatırımları açısından TRB1 bölgesini oluşturan Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli ileri içerisinde 352331 TL yatırım alan Malatya'nın ardından 213056 TL ile ikinci sırada yer almıştır. Bu yatırımlar içerisinde en fazla pay 49549 TL ile eğitim ve 29638 TL ile de ulaştırma ve haberleşme sektörlerine ayrılırken onları 26181 TL ile enerji, 18847 TL ile tarım ve 16427 TL ile sağlık sektörüne yapılan yatırımlar takip ederken diğer kamu hizmetlerine ayrılan pay 40273 TL olarak gerçekleşmiştir (Elazığ Ticaret Odası; 2004:32).

Araştırma kapsamında ile yapılan kamu yatırımlarının nasıl değerlendirildiğini ölçmek amacıyla odak grup görüşmelerine katılanlara: "İlinize yapılan kamu/devlet yatırımlarını (tarım, eğitim, sağlık, ulaşım ve haberleşme, imalat, madencilik, enerji ve turizm vb.) nasıl değerlendiriyorsunuz? İldeki kamusal hizmetlerden ne derece memnunsunuz?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. İlgili soruya verilen cevaplar ildeki yatırımlar ve sunulan kamusal hizmetler ile bunlara erişimden tamamen memnun olduğunu veya kısmen memnun

olduğunu belirtenler ile memnun olmadığını belirtenler olmak üzere genelde iki şekilde ele alınabilir.

a. Yatırım ve Kamusal hizmetler ve bunlara erişimden memnun olduğunu belirtenler:

- *Ulaşım ve altyapı anlamındaki yatırımlar oldukça başarılıdır. Ancak Turizm potansiyelinin yeterliliğine rağmen bu sektöre yapılan yatırımlar oldukça yetersizdir. İlin su potansiyeli, üzüm, krom ve mermer gibi en önemli kaynaklarına devletin yapacağı yatırımları arttırmaması hem istihdamın ve ihracatın gelişmesini sağlayacaktır. İmalat, Tarım, Madencilik, Enerji ve Turizm alanında yeterli desteği alamamaktayız. Kamusal hizmetlerin daha fazla ve verimli olması gerekir.*
- *Elazığ'ın kamu yatırımlarından yeterince faydalandığını düşünüyorum. Elbette ki bazı alanlarda eksiklik olabilir ama genel anlamıyla yeterli olduğunu düşünüyorum.*
- *İlimizde ki Eğitim, Sağlık, Ulaşım Haberleşme alanında yapılan devlet yatırımları memnuniyet vericidir.*
- *Kamusal hizmetlere ulaşımında toplum sıkıntı yaşamıyor.*
- *Vatandaşın hizmete ulaşmasında bir sıkıntı yok. En önemli sorun istihdam.*

Yukarıdaki ifadeler derinlemesine analiz edildiğinde, katılımcıların bir kısmının günümüzde Elazığ'a yapılan kamu yatırımlarının arttığını; bu bağlamda kamusal hizmetlere erişimde önemli imkân ve kolaylıklar sağlandığını, özellikle ulaşım ve altyapı, eğitim ve sağlık alanındaki yatırımlardan oldukça memnun kaldıklarını belirttiklerini görmekteyiz. Bununla birlikte bu kategoridekiler, ilde özellikle turizm ve maden sektörü başta olmak üzere, tarım ve enerji alanında yatırımların yetersizliğini ve istihdamın yetersizliğini ön plana çıkarttıkları görülmektedir.

b. Yatırım ve Kamusal hizmetler ve bunlara erişimden memnun olmadığını belirtenler:

- *İldeki kamu kurumlarının müdürlük ve yönetim kadrolarına genelde ehliyetsiz ve yetkin olmayan bürokratların atanması söz konusu kurumlar tarafından sunulan hizmetlere ulaşmada ciddi problemlerin yaşanmasına neden olmaktadır.*
- *Son 20-25 yıldır Elazığ'a farklı bir yapı oturtulmaya çalışılıyor. Elazığ kasten küçültülüyor.*

- İlimizde sadece sağlık sektöründe yatırım yapılıyor.
- Kurumlara verilen kaynakların üretime bir katkısı yok. Özellikle SYV'lere verilen paraların üreten insan yaratılmasına olumsuz bir etkisi vardır.
- Konuşma yeterli, icraat yetersizdir.
- Hizmetler özellikle küçük bir şehirmiş gibi yapılmaktadır. Hızlı tren hizmeti önceliğe alınmalıdır.
- Elazığ devlet yatırımları noktasında geride bir kent. Bingöl'le karşılaştırdığımızda Elazığ geridedir. Sivrice de 50 tane köyümüz var ve sadece bir köyde okul var. Diğer köyler kışın boşaldı. Köyler de yaşayan insanlar mahrumiyet yaşıyor. Köyler bitiyor.
- Kovancılarda 8300 öğrenci var 2500 öğrenciyi taşımayla getiriyoruz. Bunu devlete maliyeti de çok yüksektir. 2000 den sonra suyun kesilmesi nedeniyle ilçede tarımda yapılamıyor. Üretim ilçede neredeyse bitti. Tarıma ayrılan destek kaynakları yerini bulamıyor. Tarımsal açıdan merkezi bir politikanın ülkenin tamamına uygulanması mümkün olmadığı gibi kaynakları da israf etmektedir.
- Ben Muğlalıyım. Yaklaşık on bir – on iki senedir doğuda çalışıyorum. Altı yılını Bingöl de çalıştım. Bingöl Yedisu ilçesinde küçük bir yer olan ulaşımı zor ve asfalt yolu yoktu. Köylere elektrik gitmiyordu. Yatırım yapılmıyordu. 2004-2010 yılları arasında orada çalıştım. 2010 da oradan ayrılırken yol, elektrik, su daha sonra sosyal yardımlaşmalar yapılan projelerde hayvancılıkla ilgili projeler yapıldı. Köylere şebeke suyu gitmiyordu o geldi. Gerçekten bu siyasetle alakalı. Elazığ bence de diğer illere göre yeterli hizmet almıyor. Elazığ'ın şöyle güzel bir yönü var Kovancılar ilçesi için söyleyeyim hayvancılık ileri seviyede. Daha fazla proje yapılırsa Elazığ'ın daha iyi yerlere geleceğine inanıyorum.

Görüldüğü gibi, öncekilerin aksine, katılımcıların bir kısmı Elazığ'a yapılan devlet yatırımları ile sunulan kamusal hizmetler ve bunlara ulaşımdan memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Öyle ki bu gruptan olanlar, Elazığ'a yapılan kamu yatırımlarının çevre iller göre çok yetersiz olarak görmekte; ildeki kamu kurumlarının müdürlüklerine yapılan atamalarda liyakate dikkat edilmemesi nedeniyle kamusal hizmetlere erişimde yetersizlikler yaşanmaktadır.

6.4. Kalkınma ve İktisadi Meseleler

İktisadi bir kavram olan kalkınma ile en kısaca tanımla ekonomik gelişme kastedilmektedir. Bu başlık altında, odak grup görüşmelerine katılanların alternatif bir elektrik enerjisi üretme amacıyla ülkemizin çoğu yerinde devreye sokulan Hidro Elektrik Santrallerinin (HES) Elazığ'da de yapılması ile kalkınması açısından ilin en önemli sorunlarını tanımlama biçimlerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

6.4.1. Yeni ve Alternatif Bir Enerji Üretim Sistemi Olan Hidro Elektrik Santrallerine (HES) İlişkin Değerlendirmeler

Bilindiği gibi ülkemizde yeni ve alternatif bir elektrik enerjisi üretmek amacıyla kurulan "nehir tipi tesisler"e kısaca HES denilmektedir. HES'leri barajlardan ayıran en önemli farklar; baraj gibi nehirlerin önü kesilerek su tutulmaması ile elektrik üretiminin yanı sıra sulama amaçlı da kullanılan barajların aksine HES'ler de sadece elektrik üretiminin yapılmasıdır. Artan nüfus ve enerjiye duyulan ihtiyacın gittikçe arttığı ülkemizde mevcut elektrik üretme sistemlerini çeşitlendirme amacıyla başvurulan yollardan birisi olarak HES inşaatları giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu bağlamda Elazığlıların HES'ler hakkındaki görüşlerini anlamak amacıyla odak grup görüşmelerine katılanlara: "İlinizde/Bölgenizde yapılan/yapılması planlanan baraj ve HES'ler hakkında neler düşünüyorsunuz?" şeklinde bir soru yöneltilmiş, katılımcıların en dikkat çekici olanları aşağıya çıkarılmıştır.

- *Artan enerji ihtiyacını karşılamak için zorunlu olarak görüyorum. Yoksa dışarıya bağımlı hale geleceğiz.*
- *İstihdam artırıcı olarak olumlu bakıyorum.*
- *Tabiatı bozuyor. HES'lere yol verdiğimizde doğa bozuluyor. 80 milyon insanın yaşadığı bir ülkede elektrik ihtiyacının karşılanması için HES ve nükleer enerji merkezleri tepki topladı. Oysa batı ülkelerinin büyük bir kısmı nükleer enerji üretiyor ama çevreciler tarafından tepki görmüyor.*
- *Elazığ'da Ferro krom fabrikası özelleşti. Fabrikayı alan kişi elektriğini orada üretmek için HES kurmak istiyor. Bu çevreye çok büyük zarar veriyor. Arkadaşımız Termik santralden bahsediyor. Ancak biz HES'lerden bahsediyoruz. HES'ler ekolojik dengeyi bozmuyorsa HES'e neden karşı olalım*
- *İstihdam olarak fazla bir katkı yok. Elemanları dışarıdan getiriyorlar. HES'ler doğayı olumsuz etkiliyor. Belki de Elazığ'ın kurak geçmesinin sebebi budur.*

- HES'ler CO₂ oranını azaltır. İyi planlanması lazım.
- Barajlar ve HES' ler enerji için iyi fakat iklim değışiklikleri için çok kötü bir unsur. İlimizde istihdam arttırıcı değil.

Yukarıdaki ifadelere görüldüğü gibi, HES'lerin yapımına taraftar olanlar genelde artan enerji ihtiyacının karşılanabilmesini, istihdama katkı sağlanabilmesini ve enerjide dışa bağımlılığın önüne geçilebilmesini bu duruşlarına gerekçe olarak sunmuşlardır. Bunun tersine HES'lerin inşasına karşı duranlar bu tutumlarına neden olarak; HES'lerin doğayı tahrip ettikleri ve ekolojik sistemi bozdukları ve buralarda çalışanların daha çok il dışında getirilmesi nedeniyle istihdama yeterli katkıyı sağlamadıkları gibi genel geçer gerekçeleri ileri sürdükleri görülmektedir.

6.4.2. Kalkınmada İlin En Önemli Sorunlarına İlişkin Yaklaşımlar

2012 yılının Haziran ayında yayınlanan ve Elazığ'ın 4. Bölgede yer aldığı Yeni Teşvik Yasası ile birlikte bir anda yatırım ve istihdamda bir önceki döneme göre yüzde ellinin altında geriye gidilmiştir. 2010-2011 döneminde 133 teşvik belgesi alınmış, ön görülen istihdam 2211 kişi ve toplam yatırım tutarı ise 1 milyar 776 milyon TL olmuştur. Yeni Teşvik Yasasının yürürlükte olduğu 2012-2013 döneminde ise toplam 57 teşvik belgesi alınmış, ön görülen istihdam 475 kişi ve toplam yatırım tutarı ise 1 milyar 318 milyon ile sınırlı kalmıştır. Bu tablo Teşvik Yasası'nın Elazığ'ı geriye götürdüğünü ve ülkenin 2023 hedefleriyle uyumlu olmadığını göstermekte, dolayısı ile yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili olarak işdünyasının ve yatırımcıların yeni bir düzenleme beklentisi mevcuttur. TRB 1 Bölgesinin merkezinde yer alan Elazığ'da, Malatya, Bingöl ve Tunceli illerinin de istifade edebileceği ve bu bölgenin üretim ve ihracat kapasitesini yükseltecek bir Serbest Bölge kurulması ülkemizin 2023 hedefi olan dünyanın 10 büyük ekonomisinden biri olma hedefine önemli katkı sağlayacaktır (FKA-ETSO-TCKB; 2011:9).

Elazığ'da sermaye yetersizliği (özellikle risk sermayesi yokluğu); Elazığ dışından gelen yatırımcı yetersizliği; yabancı sermaye yetersizliği; kredi maliyetlerinin yüksekliği; nitelikli işgücü göçü sulanabilir tarım arazilerinin değerlendirilememesi; kurumlar vergisi yükü; yayla hayvancılığının meraların kapalı oluşu nedeniyle olumsuz etkilenmesi; ilin her yönü ile ülke genelinde ve yurtdışındaki tanıtım yetersizlikleri; makine ve teknolojideki yenileme zorlukları ve yatırım ve danışmanlık hizmeti verecek büro yetersizliği gibi

dezavantajları ildeki yatırımların önündeki en önemli engeller olarak kabul edilmektedir (Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası; 2014:4; FKA-ETSO-TCKB; 2011:23).

Elazığ ili son yıllarda önemli ölçüde ekonomik ve kültürel kalkınma sürecinden geçmektedir. Ancak bu süreçte önemli engellerle karşılaşmaktadır. Bu bağlamda araştırma kapsamında üzerinde durulan diğer bir konu da konunun uzmanları yerine bizzat Elazığ halkından odak grup görüşmelerine katılanların ilin kalkınması önündeki en önemli engellere ilişkin görüşlerinin tespit edilmesi olmuştur. Buradan hareketle aşağıda katılımcıların bu konudaki ifadelerinden önemli olanlarına yer verilmiştir:

- *KOSGEB tarafından sağlanan girişimci desteği miktarları oldukça yetersizdir. Buna rağmen nüfusu 630 binler civarında olan Elazığ'da kayıtlı esnaf sayısı 24 binler civarındadır. İl nüfusa göre bu esnaf sayısı diğer illere oranla oldukça fazladır. Ancak söz konusu esnafın yaklaşık %90'ı ilk üç yılda kaynak sıkıntısı nedeniyle kapanmaktadır. Bu nedenle, ilde istihdamı küçük çaplı yeni işletmeler yerine 1000 kişinin üzerinde istihdam kapasitesi olan özellikle turizm, tekstil, madencilik ve su ürünleri gibi yüksek potansiyele sahip sektörlerin altyapısının oluşturulması ve sağlanan teşviklerin miktarlarının artırılması gerekir.*
- *Teşviklerden yeterince faydalanılmıyor.*
- *Girişimcilik kültürü zayıf hatta hiç yok da diyebiliriz.*
- *Gakkoş kültürü. Nedir bu? Aslında cebinde parası yok ama varmış gibi davranma. Bu da girişimciliğin önünde en büyük engel oluşturuyor hocam. Tarım politikalarının yerelde belirlenmesi gerekir.*
- *İldeki zenginlerin hep il dışına yatırım yapmaları. Zira buranın insanları birbirini çok kıskanıyor. Birbirinin ayağını kaydırmaya çok meyilliler.*
- *İlde yetişmiş insanların, yani nitelikli iş sahiplerinin başka kentlere göç etmesi, bunun tersine niteliksiz olanların Elazığ'a gelmesi.*

Görüldüğü gibi odak grup görüşmelerine katılanlar, girişimcilik kültürünün çok zayıf hatta hiç olmaması; teşviklerden yeterince faydalanamaması; zenginlerin il dışına yatırım yapmaları; nitelikli işgücünün dışarıya göç etmesi onun yerine niteliksiz göç alması ve Gakkoş kültürü gibi gerekçeleri Elazığ'ın ekonomik açıdan kalkınması önündeki en önemli nedenler olarak sunmaktadırlar.

6.4.3. Fırat Üniversitesinin İlin Kalkınmasındaki Rolü

Üniversiteler sadece akademik bilgi üreten ve nitelikli işgücü temini sağlayan evrensel eğitim kurumları olmasının yanı sıra buldukları ülkenin, bölgenin veya ilin sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesine önemli katkılar sunan eğitim kurumlarıdır.

Köklü bir geçmişe sahip olan Fırat Üniversitesi, eğitim-öğretim hizmetine zengin bir kültür hayatı bulunan ulunan Elazığ'da başlamıştır. Daha sonra Elazığ'ın ilçeleri başta olmak üzere, Bingöl, Muş ve Tunceli illeri ile Erzincan'ın Kemaliye ilçesinde yükseköğretim kurumları açarak ve aynı zamanda lisansüstü faaliyetleri ile üniversitelere eleman yetiştirerek Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yükseköğretimin gelişimine önemli katkı sağlayan bir yükseköğretim kurumu haline gelmiştir. Elazığ'da yükseköğretim, 1967 yılında açılan Yüksek Teknik Okul ile başlamıştır. Aynı yıl içerisinde Ankara Üniversitesi Senatosunun Elazığ'da Veteriner Fakültesinin kurulmasını öngören kararı, Milli Eğitim Bakanlığınca onaylanmıştır. Yüksek Teknik Okul, 1969 yılında Elazığ Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi (EDMMA)'ne dönüştürülmüş, Veteriner Fakültesi de 1970 yılında Ankara Üniversitesine bağlı olarak eğitim-öğretime başlamıştır. Elazığ'daki yükseköğretim kurumları, 11 Nisan 1975'de "Fırat Üniversitesi" adıyla tek bir çatı altında toplanmış ve Veteriner Fakültesi, Fen Fakültesi ve Edebiyat Fakültelerinden oluşan bir yapı çerçevesinde faaliyete başlamıştır. EDMMA ise Mühendislik Fakültesine dönüştürülerek, 1982 yılında kurulan Tıp Fakültesi ile birlikte Üniversite bünyesinde yer almıştır. 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılı itibarıyla Fırat Üniversitesi bünyesinde; 16 Fakülte, 3 Yüksekokul, 1 Devlet Konservatuarı, 9 Meslek Yüksekokulu, 4 Enstitü ve 23 Araştırma Merkezi bulunmaktadır⁹

Araştırmada Elazıglıların Fırat Üniversitesi'nin ilin kalkınması ve şehrin sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesi üzerindeki etkileri hakkında neler düşündüklerini anlamak amacıyla odak grup görüşmelerine katılanlara: "Fırat Üniversitesinin, İlinizin kalkınmasındaki rolü konusunda neler söylemek istersiniz?" şeklinde bir soru yöneltilmiş; söz konusu soruya verilen cevaplardan en dikkat çekenleri aşağıya çıkarılmıştır.

- Üniversite ilin marka değerini yükselmektedir. Ancak akademisyenlerin çalışması ildeki potansiyeli ortaya çıkarmak ve yeni fırsatlara kapı açmak yerine daha çok ünvan almak üzerine kurgulanıyor. Yine, kuruluşu epeyce eskilere dayansa da üniversite gerek bilimsel çalışmalar, gerek akademik ve idari kadro

⁹ <https://yeni.firat.edu.tr/content/tarih>.

ve gerekse proje üretmede beklenenin çok altında performans göstermektedir. Özellikle zaman zaman Elazığ'da gözlenen mikro milliyetçilik (ille de Elazığlı olma anlamında) algısı üniversitede kıyım sebepleri olmakta, sırf bu baskı nedeniyle Elazığlı olmayan alanlarda uzman birçok akademisyen üniversiteden ayrılmaktadır. Bu da üniversitenin kalitesini düşürmektedir.

- Fırat Üniversitesi Ekonomik Sosyal, kültürel ve daha birçok alanda ilimizin kalkınmasında önemli bir yer tutmaktadır. Siyaset kurumu STK'ların da desteğiyle istihdam sahası olan yeni bölümler açarak hem ilimiz ekonomisine canlılık hem de yetişmiş insan gücümüz artacaktır.
- Tartışılmaz çok büyük. Fakat üniversitenin kendini yenilemesi, geliştirmesi lazım. Diğer üniversitelerle yarışır halde olması lazım
- Fırat Üniversitesi elinden gelen gayreti gösteriyor. Ancak almış olduğu kararlar yöneticiler tarafından pek dikkate alınmıyor.
- İl ekonomisinin %40'ını oluşturuyor. Ancak varlığı kanıksandığı için Elazığlı vatandaşlar rolünün önemini yeterince bilmiyor.
- Olması gerekenin oldukça uzağında olduğunu düşünüyorum. Topluma ve dış dünyaya kapalı bir üniversitenin şehre katkısı oldukça sınırlıdır.
- İstihdam açısından çok olumlu. Toplumun her kesimine faydası var. Sosyal kültürel açıdan faydası vardır.
- Üniversitenin sanayi ve bilgi olarak bir katkısı yok.
- İlin kalkınmasının önündeki en büyük engellerden biridir. Gelen yöneticiler fraksiyonel düşünüyor. Belli gruplar Fırat Üniversitesini idare ediyor.
- Fırat Üniversitesinin ilimizin kalkınmasına katkısı yok gibidir.
- İlimizin tanıtımı ile ilgili ve bilimsel çalışmalar yapılmamaktadır.

Yukarıdaki ifadelerle görüldüğü gibi, katılımcıların bir kısmı Fırat Üniversitesi'nin ilin marka değerini yükselttiğini; ilin sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan gelişmesi üzerinde önemli etkileri olduğunu belirtirken; bir kısmı da üniversitenin bilimsel açıdan olması gereken yerin çok uzağında olduğunu; kendinin yenileyemediği; akademisyenlerin bilimden çok kendi akademik unvanlarını yükseltmekle meşgul olduğu ve üniversite çalışanları (akademik-idari) arasında mikro milliyetçilik (Elazığlı olmanın tercih edilmesi ve kayırılması) anlayışının egemen olmasının üniversiteyi içe kapattığı ve beyin göçüne neden olduğu şeklinde olumsuz görüşler de belirtmişlerdir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç

Demografi

Topografik boyutta, Harput'a göre avantajlı olan Elazığ'ın, son yıllarda hızlı nüfuslanmaya kent fizyolojisinin eşlik etmemesi yanlış şehiriçi arazi kullanımının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Şu tespitleri vurgulamak önemlidir. Elazığ, litolojik ve tektonik olumsuz ortama zıt biçimde, kentsel yerleşim biriminin gelişmesine uygun bir topografik ortamda var olmuştur. Bunun sonucunda:

- Elazığ Ovası ve çevresinin nüfus taşıma kapasitesinin sınırları zorlanmaktadır. Nüfus taşıma kapasitesi, Jeomorfolojik birimi zorlamaktadır.
- Şehir, güneybatıya, Hankendi ovasına doğru yayılma eğilimindedir.
- Şehir dokusunun yükselti değeri artmaktadır. Yani şehir yükseğe doğru tırmanmaktadır.
- Elazığ Şehri; eğim değeri fazla olan, güney, güneybatı ve kuzeybatı yönlerine doğru gelişmektedir.
- Elazığ'ın nüfusu, Havzanın fizyolojik sınırlarının ötesine taşıma eğilimindedir.
- Nüfus Taşıma kapasitesinin sınırları skyline boyutun kullanımı ile ilgilidir. Yani dikey kentleşmenin derecesi nüfus miktar ve yoğunluğunu belirleyecektir.
- Şehrin horizontal yayılımı: Kır-kent yaklaşımını artıracaktır. Şehrin çevresindeki kırsal alanlar kırsal karakterini yitirecek, kentsel mimari ve yaşam tarzı belirgin olacaktır. Kent yayılıp büyüdükçe, doğal olarak kır-kent mesafesi azalacaktır. Köylü daha hızlı kente ulaşacaktır.

- Kentleşme tanımının parametrelerinden birisi olan kentsel nüfus önemlidir. Elazığ'ın Nüfus artış hızı sanayi toplumlarına has düşük durağanlık dönemini yansıtmaktadır. Fakat iktisadi parametreler buna eşlik etmemektedir.
- Elazığ'da şehrin bölgesel kent eğilim eğrileri pozitiftir. Kentsel nüfusun artış hızı düşük ve sosyo-ekonomik gelişmişlik indeksinde katsayısı Türkiye'nin doğusundaki şehirlerin üzerindedir.

Elazığ ilinin demografik ve göç karakterinin güçlü ve zayıf yönleri (SWOT Analizi) analiz edildiğinde; *güçlü yönleri*, doğal kaynakların varlığı, genç ve ucuz işgücü, üniversitelerin varlığı, enerji ve iletişim olanakları, kültürel miras zenginliği, nüfus artış hızının düşüklüğü, korunabilir yerleşim dokularının varlığı, kültür endüstrilerinin varlığı, yerel yönetimlerin kentsel tasarım yapma eğilimleri, elektrik, su ve iletişim altyapısının varlığı; *zayıf yönleri*, sermaye birikiminin yetersizliği ve sermayenin gelişmiş bölgelere göçü, niteliksiz işgücü, yoksulluk, girişimci kapasite eksikliği, eğitilmiş nüfus göçü, gelir dağılımında dengesizlik, sosyo-mekansal yapının üst gelir grubu için çekici olmaması, fiziksel ve sosyal altyapının zayıflığı, çevre duyarlılığı, bakımsızlık, gıda güvensizliği yoksulluk ve yoksunluk, estetik kaygı ve tasarım yokluğu; *fırsatlar*, yatırım teşvikleri, siyasi istikrara bağlı pazar olanakları, turizmin gelişmesi, AB'ye uyum sürecinin bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi konusundaki bağlayıcılığı; *tehditler*, küresel ve ulusal spekülasyon sermaye, komşu ülkelerdeki savaş koşulları, siyasi istikrarsızlık, terör riski, göç, yerel siyasetçilerin spekülasyon davranışlarıdır. Elazığ'ın swot analizine bakıldığında, hem güçlü yönlerinin hem de zayıf yönlerinin fazla olduğu görülür. Fırsat ve tehditlerin ise sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. Yani Elazığ'ın kaderini Elazığlıların tercih ve eğilimleri belirleyecektir.

Sosyal ve Kültürel Yapı

Elazığ ilindeki kamu kurum ve kuruluşların yetkilileri ve STK temsilcileri ile yapılan odak grup çalışmalarında, Elazığ suçluluk açısından güvenli bir kent olduğu, bölgemizdeki illerle kıyaslandığında Elâzığ'ın bir huzur adası olduğu; Ancak suç oranlarında bir artış olduğu, bu artışta enformel sosyal kontrol unsurlarının zayıflamasının etkili olduğu; Suçların önemli bir oranın dışardan Elâzığ'a gelip yerleşenler tarafından işlendiği; Bazı bölgelerde suça maruz kalma korkusu açısından tedirginlik duydukları; Uyuşturucu kullanımının arttığı yönünde görüşler dile getirmişlerdir.

Hem anket verilerinden hem de ikincil veri kaynaklarından adalet, suç ve güvenliğe ilişkin elde edilen veriler sonucunda önemli saptamalar şu şekilde belirtilebilir:

- 2005-2015 yılları arasında Elazığ polis bölgesinde meydana gelen suçlarda ciddi artışlar yaşanmıştır. Bu yıllar arasındaki değişim %337 olarak gerçekleşmiştir. 2007-2015 yılları arasındaki suç olaylarındaki artış da, %113,4 düzeyindedir. Bu yıllar arasındaki Elazığ ili merkez nüfusundaki (2007 yılındaki nüfus, 375.715 iken, 2015 yılında 424.870'e yükselmiştir) değişim ise %13,08 olarak gerçekleşmiştir. Bu husus, suç olaylarının nüfus artışının çok üstünde gerçekleştiğini göstermektedir. Diğer bir hesaplama ile Elazığ ilinde 2007 yılında 100 kişiden 1,55'i suç işlerken, bu rakam 2015 yılında 100 kişi başına 2,93'e yükselmiştir. Bu, yaklaşık olarak %100 düzeyinde bir artış anlamına gelmektedir.
- 2005-2015 yılları arasında en çok artış gösteren suç kategorilerinin başında, "bilişim" (%1850), "terör" (%1400), "mali/kaçakçılık (%555,7) ve "toplumsal/topluma karşı" (%445) suç kategorileri gelmektedir. Bilişim suçlarında artış ile bilişim teknolojileri kullanmadaki artış arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Son yıllardaki terör olaylarındaki artışların öne çıkan temel bir nedeni, 2015 yılında örgüt ile yürütülen müzakere sürecinin son bulması ile örgütün şiddet eylemlerini yoğunlaştırması ve güvenlik birimlerinin operasyonlarında yaşanan artışlarla alakalı bir durum olarak görülebilir. Özellikle kaçakçılık suçlarındaki artış, terör olaylarının yoğun yaşandığı bölgede halkın yasal olmayan bir geçim kaynağı ve hukuk dışı kazanç elde etme gibi yönelimler ile ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Elazığ ili bu suçlar açısından bir geçiş güzergâhı işlevi görmektedir. Hiç kuşkusuz gerek mali kaçakçılık ve gerekse topluma karşı suçlardaki artışlarda, toplumsal değerlerin tahrip olması veya çözümlenmesinin önemli bir etkisi vardır.
- Mala yönelik suçlar içerisinde en çok işlenen suçların başında "evden hırsızlık" suçu gelmektedir. Bunu ikinci sırada, motosiklet, bisiklet hırsızlığı ve inşaat gibi yerlerden yapılan "açıktan hırsızlık" suçları izlemektedir. Diğer hırsızlık türlerinde ise artma ve azalmalar yıllar bazında değişkenlik arz etmemiştir.
- Elazığ ilinde 2008-2015 yılları arasında kuyumcu gaspı, ticari oto sürücü gaspı, işyerinden gasp, kamu kurum ve kuruluşlarından yağma ve yol kesmek suretiyle yağma şeklinde hiçbir suç olayı meydana gelmemiştir.

Gasp/yağma suç türü açısından Elazığ ilinin çok sayıda illere kıyasla önemli ölçüde daha güvenli bir il olduğunu söylemek mümkündür. Gasp/yağma suç kategorileri içerisinde de en çok işlenen suç ise “şahıstan gasp” suçudur ve bu suç türündeki artışlar da istikrarlı bir seyir izlememiştir.

- Elazığ ili polis bölgesinde işlenen cinayet suçlarının çok yüksek olduğu söylenemez. 2015 yılında toplam cinayet olay sayısı 36’dır. Bu rakam nüfusa oranlandığında, 100000’de 8,4’dır. 2008-2015 yılları arasında töre, kan davası, namus ve gasp amaçlı cinayet olaylarının meydana gelmemiş olması, bu suç türlerini besleyen katı geleneksel yapı ve kültürel öğelerin Elazığ merkezde başat olmadığı anlamına gelmektedir.
- İlimizde gerçekleştirilen “kasten yaralama” suçlarının sayısal yüksekliği dikkat çekicidir. Yıllar arasındaki artış istikrarlı bir artış şeklinde gerçekleşmemiş olmakla birlikte bu suç türünde ciddi artışlar (2005-2015 yılları arasında %385) gerçekleşmiştir.
- Elazığ ilinde artış gösteren diğer bir suç türü de, cinsel suçlar kategorisinde gerçekleşmiştir. Cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, reşit olmayanlarla cinsel ilişki suç türlerinde ciddi artışlar meydana gelmiştir. Geleneksel ve dinsel değerlerin zayıflamasının ve ahlaki bozulmanın yaygınlaşmasının hiç kuşkusuz bu suç türünün artışında etkili olduğu söylenebilir.
- Adem Solak, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) tabanında yer alan istatistikî verilerden (Ceza Dava Konulu İşlem Gören Suçlar) hareketle; toplam olay sayısı, yetişkin suç sayısı ve çocuk suç sayısı parametreleri üzerinde yaptığı değerlendirme sonucunda Elazığ ilinin suçluluk ortalamasının %5,97 olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye ortalamasının ise %6,41 olduğu ve dolayısıyla Elazığ ilinin genel suç haritasında iller arasında 52. sırada yer aldığı tespiti yapılmıştır. Bu sıralama ve oran da, genel olarak Türkiye ortalamasının üzerinde bir sıralamaya tekabül etmesi anlamına gelmektedir.
- Elazığ ilinde güvenlik bilimlerine getirilen çocukların sayısında yıllar bazında sürekli bir artış meydana gelmiştir. 2008-2012 yılları arasında meydana gelen artış, %71 düzeyindedir. Güvenlik birimlerine getirilen çocuklar en çok; “suça sürüklenme” ve “sokakta çalışma” gerekçesiyle işlem görmüşlerdir. Güvenlik birimlerine getirilen çocuklara isnat edilen suç türlerinin başında en çok “yaralama” suçu gelmektedir. Bunu; “hırsızlık”, “tehdit” ve “mala zarar verme” suç kategorileri izlemektedir.

Bu suç türlerini çocuklara özgü suçlar olarak da değerlendirmek mümkündür. Bu suç kategorilerden “mala zarar verme” suçu hariç diğer suçlarda sürekli artış gerçekleşmiştir. Artış eğilimi gösteren suçlar içerisinde özellikle hırsızlık suçundaki artış dikkat çekicidir. Çocukların en az işledikleri suç türünün başında da cinayet suçu gelmektedir.

- “Geliş Nedenine Göre Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar” tablosunda en dikkat çekici verilerden biri de, 2008 yılında 79 olan kayıp çocuk rakamının 2012 yılında 185’e çıkmış olmasıdır. Son derece dikkat çekici bir veri olarak üzerinde durulması gereken bir husustur. Kayıp çocuklar olarak istatistiğe geçen çocuklar genelde; şiddet, istismar, parçalanmış aile, kötü ebeveynlik, isteklerinin karşılanmaması, baskılar, okul başarısızlığı, heyecan/para arayışı, evlilik vaadi gibi nedenlerden dolayı evden veya yerleştirilmiş oldukları kurumlardan kaçan/ayrılan ve terör örgütlere katılımları sağlanan çocuklardır.
- Solak’ın daha önceden belirtilen “Türkiye’nin Suç Haritası: Çocuk Suçluluğu (2011) adlı çalışmasında, Elazığ ilindeki çocuk suçluluğuna ilişkin de önemli veriler ve tespitler yer almaktadır. Bu çalışmaya göre; 2010 yılı itibariyle Elazığ ilinde fail çocuk sayısının 1703 olduğu ve bu sayının ildeki çocuk sayısına (61619 çocuk) oranlandığında, genel çocuk sayısı başına %2,76 fail çocuk olduğu sonucu elde edilmektedir. Solak’a göre, Türkiye genel çocuk sayısı içinde fail çocuk oranı %2,90’dır. Bu kapsamda Elazığ ilindeki çocuk fail oranın Türkiye genel ortalamasının altında olduğu anlaşılmaktadır. Tüm iller içerisinde Elazığ çocuk suç faili açısından 49. sırada olduğu tespiti yapılmıştır.
- Bu çalışmada Elâzığ ilinde çocuk mükerrer suç sayısının 1470 olduğu ve bunun da çocuk nüfusuna oranlaması durumunda, çocuk başına mükerrer suçluluk oranın %2,39 olduğu ve bu rakamın Türkiye ortalaması (%2,17) üzerinde olduğu belirtilmektedir. Bu oran ile Elazığ, ülke düzeyindeki iller sıralamasında 39. sırada yer almaktadır.
- Solak ayrıca 2009-2010 yıllarında Elazığ ilinde çocuklara ilişkin açılan ceza davalı suç dosyası üzerinden yaptığı oranlamada Elazığ ilinin %2,2 oranda olduğunu hesaplamıştır. Türkiye geneli için bu oranın %2,23 olduğu belirtilmektedir. Elazığ ilinde açılan ceza davası sayısı açısından da Elazığ ili, diğer iller arasında 50. sırada yer almaktadır. Fail çocuk sayısı, mükerrer çocuk sayısı ve ceza dava sayısı gibi üç değişkenin birlikte değerlendirilmesi sonucunda Elazığ ilinin Türkiye illeri içerisinde sıralamasının 44 olduğu tespiti yapılmıştır.

Elazığ sağlık kuruluşları konusunda ülke standartlarını yakalamış durumdadır. Sağlık toplumun en önemli ihtiyaçlarından birisidir. Sağlık hizmetlerine erişim konusunda toplumda olumsuz bir imaj olmamalıdır. Sağlık hizmetlerine ayrılan pay ve sağlık göstergeleri ülkenin gelişmişliği için önemli limlerdir. Sağlık hizmetlerine ayrılan pay da devletin vatandaşına olan saygısının sonucudur.

Elazığ'da sağlık alanında yapılan yatırımlar, sağlık kuruluşları, sağlık personeli ve kişi başına düşen yatak sayısı gibi veriler ülke ortalamaları ile dengelidir. Ülkemizde sağlık harcamalarına genel btçeden ayrılan pay her yıl hissedilir derecede artmaktadır.

Elazığ'daki sağlık kuruluşları komşu illere göre oldukça yeterlidir. İlde on iki tane sağlık kuruluşu bulunmaktadır. Özellikle Elazığ Tıp Fakültesi hastanesi komşu illerin de ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Nüfus ortalamasına bakıldığında Elazığ'da doktor başına düşen kişi sayısı ülke ortalamasının stunedir. Bölge yatak kapasitesi Türkiye ortalamasının stunedir. Yani Elazığ sağlık alanında iyi bir seviyededir. 2014 yılı itibariyle TRB1 Bölgesinin hastane sayısı Türkiye hastane sayısının %2,94'ne, yatak sayısı ise %3'ne, Elazığ'ın hastane sayısı Türkiye hastane sayısının 0,78'sine; yatak sayısı ise %1,36'sına denk gelmektedir. Tunceli ve Bingöl'de yer alan odak grup görüşmelerinde vatandaşların sağlık hizmeti almada zorlandıklarında kolay czme ulaşabilmek için Elazığ ilini seçtikleri, özellikle ağır tedavi gerektiren hastalıklarda bu durumu daha fazla yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Sağlık kurumlarındaki sağlık personel sayıları yetersizdir. Çünkü kuruluş, kapasite ve hasta sayısı sürekli artmaktadır. Sağlık hizmeti hassas bir hizmet olduğundan mesleki donanım ve yetkinlik gerektirmektedir. 2014 yılı itibariyle Malatya'da 1518, Elazığ'da 1134 ve Bingöl'de 262 hekim görev yapmaktadır. Elazığ'da 2012 yılına göre hekim ve sağlık personeli sayısında düşme yaşanmış ve diş hekim, hemşire ve sağlık personelinde artışlar olmuştur. Aynı durum TRB1 bölgesinin geneli için geçerlidir. Sağlık personelinin belli bir süre sonra batı illeri tercih ettiği söylenebilir. 2012 yılı baz alındığında hekim sayısı itibariyle Türkiye geneli %12,8 ve TRB1 geneli için %13,76 artış göstermiş Elazığ'da bu oran %3,33 olmuştur. 2014 verilerine bakıldığında Türkiye genelinde bu oranlar ve sayılar artmış, Elazığ ve TRB1 bölgesinde azalmıştır. Burada personel sayısının yetersizliğinden bahsedilebilir.

Ülkemizde sağlık harcamalarına ayrılan pay oldukça yüksektir. Sağlık harcamalarının GSYİH'ya oranı %5,4 seviyesindedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin sosyal devlet olması kurumsal bir sosyal güvenlik sistemine sahip olmasını gerektirir. Bu güvenlik sistemi vatandaşların işsizlik, hastalık, yaşlılık, sakatlık gibi birtakım sosyal risklere karşı geleceğini garanti altına alınmasını gerekli kılar.

Vatandaşların en önemli ve temel ihtiyaçlarından biri sağlık hizmetleridir. Gelişmiş toplumların kriterlerinden bir tanesi de sağlık hizmetlerinin güvence altına alınmasıdır. Vatandaşların en fazla önemseydiği konu gelecekle ilgili risklerinin (sağlık tedavileri, işsizlik, bakım ve yaşlılık durumları) garanti altına alınmasıdır. Hatta gelişmiş toplumlarda hastalık, işsizlik, emeklilik ve bakım sigortaları zorunlu primli sosyal güvenlik sistemleridir. Türkiye'de bakım sigortası adı altında henüz bir güvenlik sistemi bulunmamaktadır. Ülkemizde vatandaşların büyük bir çoğunluğu sosyal güvenlik kurumların yararlanmaktadır. Çalışmayanlar için ise 2012 yılı itibarıyla genel sağlık sigortası kapsamında sigortalanmaktadır. Bu durum oldukça sevindiricidir. Yeşil kart sistemi kalktıktan sonra GSS için vatandaşlardan katkı istenmesi bazı vatandaşların sigorta kapsamı dışında kalmasına sebep olmuştur. Ancak sistem herkesin sigortalanmasını zorunlu kılmaktadır.

Her ilde olduğu gibi kalp ve damar hastalıkları Elazığ ilimizde de en yaygın hastalıktır. Ancak bölgeye has bir hastalığa rastlanmamıştır.

Bağımlılık toplumların ortak sorunudur. Madde kullanımı çok farklı sebeplere bağlanmakla birlikte bir takım emeller peşinde olan insan ve grupların da organizmesine muhatap olmaktadır. Özellikle bu işin ticaretini yapanlar kendilerine taraf ve müşteri edinebilmek için gençleri kurban seçmektedirler. Ticaretini yapanlar bir müddet sonra da kullanmaya başlamakta ya da kullananlar daha sonra ticaretine başlamaktadır. Elazığ halkın üretim ve kullanım konusunda duyarlı ve bilinçli olduğu söylenebilir. Komşu illere göre kullanım ve ticareti yapanların sayısı oldukça daha azdır.

Bölgede kaçak yollarla üretilen esrar hem ticaretini yapma ve hem de kullanma kolaylığı sağlamaktadır. Halkın uyuşturucu ile mücadelede devletin yeteri kadar tedbir almadığı yönünde bir algısı mevcuttur. Eğitim, kolluk ve sağlık camiasının bu konuda daha hassas olması gerektiği konusunda halkta bir kanaat mevcuttur. Çünkü madde kullanım yaşı ortaokullar seviyesine indiği ve gençlerin çok erken yaşta uyuşturucu ile tanıştığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan Elazığlı vatandaşların büyük bir çoğunluğu (%90,7) uyuşturucu kullanımını hiç denememiştir. Diğerleri ise bir şekilde denedikleri veya kullandıkları anlaşılmıştır. Kullanmayı düşünüp de denemeyenler de vardır.

Türk toplumu toplum olarak çoğunlukla hareketli, öfkeli ve duygusal yaklaşım gösteren bir yapıya sahiptir. Toplumsal olaylara karşı soğukkanlı yaklaşmak ve öfkesini kontrol altına almak önemli bir davranıştır. Elazığlı vatandaşların üçte biri haftada birkaç kez öfke duygusu yaşamaktadır. İnsanlar öfkelendiği kişiye zarar veremedikleri ve yaptırım uygulayamadıkları zaman kendilerine zarar vermeyi tercih etmektedir. Bu psikolojik bir sorundur. Toplumda öfke patlamasının yaşanması gereksiz ve haksız yaptırımların oluşmasına sebebiyet verebilir. Kızdıklarında kendilerine zarar verme sebebi olarak ailevi ve ekonomik sebepler gerekçe gösterilmektedir.

Ailevi sorunların çoğalması, bireylerin öfke kontrolü yapamaması, hayat hakkında karamsarlık yaşanması ve hayatın anlamsızlaşması, intihar gibi telafisi mümkün olmayan daha ağır sonuçlar doğurabilmektedir. İntihar vakalarının son zamanlar arttığı görülmektedir. Batı toplumlarında daha yoğun olan intihar vakaları ülkemizde de artış göstermektedir. Elazığ ilinde araştırmaya katılanların sadece yüzde beşinin kendisinde ve ailesinden herhangi birisinde intihara teşebbüs vakası yaşanmamıştır. Anne ve babanın intihar teşebbüsü ilgi çekici bulunmuştur.

Elazığ ilimizde intihar vakaları ülke ortalamasının üstündedir. TRB1 bölgesi olarak da 2014 yılı itibarıyla Malatya'dan sonra en fazla intihar vakası yaşana ildir. Ancak nüfus oranlamasına bakılırsa Elazığ Malatya'dan daha ileri seviyededir. Erkeklerin daha çok intihar ettiği görülmüştür. Araştırmaya katılanların akraba ve komşularında intihar teşebbüsü olanların sayısı oldukça yüksektir (%15).

İntihar nedenleri arasında ekonomik nedenler, zorla evlilikler, psikolojik rahatsızlıklar, ailevi problemler, çocuklar arasında ayrımcılık, şizofreni, kişilik bozuklukları, işsizlik, aile içi boşanmalar, madde bağımlılığı, cahillik, borçluluk, manevi boşluklar, eğitimsizlik, toplumda dışlanmışlık öne çıkmaktadır. Bunların yanında gelir kaynaklarının az olması, neslin materyalist yetiştirilmesi, medyanın yönlendirmesi, aile içi iletişimsizlik ve insanlarımızın bilinçsiz olarak yetişmesi de intihar sebepleri arasında sayılmıştır.

İntihar edenlerin büyük çoğunluğu alt sosyo-ekonomik sınıftan insanlardır. Bir taraftan çevrenin baskısı bir taraftan ekonomik şartların baskısı bunları bu hale getirmektedir. İntihar olaylarının artmasında inanç zayıflığı ve dünyevileşmenin etkili olduğu düşünülmektedir. Kitle iletişim araçlarının da gençler üzerinde etkisi bulunmaktadır. Gençler sosyal medyadan etkileniyor. Nasıl intihar edileceğini anlatan siteler var ve gençler bu sitelere girip intihar etme yollarını okuyorlar. İntihar bilgisini edinme yolları da kapatılmalıdır.

Bünyesinde barındırdığı bireyleri korumak sosyal devletin görevleri arasındadır. İnsanların geçimlerinin temini ve asli ihtiyaçlarının karşılanması da devletin rollerindedir. Artık gelişmiş ülkeler vatandaşlarına ya iş bulmakta veya iş bulana kadar zorunlu ihtiyaçlarını temin etmektedirler. Türkiye’de bunlardan bir tanesidir. Ülkemizde muhtaç vatandaşlara yönelik sosyal yardımlar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları marifetiyle yapılmaktadır. Her il ve ilçede hizmet veren bu kuruluşlar kamusal aynı ve nakdi yardımları organize etmektedir. Elazığ ili ve ilçelerinde sosyal yardım talep eden tüm vatandaşlarımıza sosyal incelemeleri sonucunda mal varlığı ve ihtiyaç durumuna göre sosyal yardım yapılmaktadır. Devlet her zaman ihtiyaç sahibi vatandaşın yanında yer almaktadır.

Elazığ ilinde SYDV’nun yaptığı yardımları 2013 yılında Elazığ ilinde toplamda 62209 kişiye 32.921.816,61 TL tutarında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı öz kaynaklar ve merkezden olmak üzere sosyal yardım yapılmıştır. 2015 yılında ise kişi sayısı %16,04 artarak 74093 kişiye çıkarken ödenen para %67 artarak 49.137.850,26 TL olmuştur. Yapılan yardımlar iki yolda bile çok ciddi artış göstermiştir. Elazığ’ın toplam nüfusuna göre (574.304) %12,9’u sosyal yardımlardan yararlanmaktadır. Örneğin 2012 verilerine göre Elazığ’da halkın %28’i sosyal yardımlardan yararlanmıştır. Ülke genelinde yararlanıcı olarak nüfusun üçte birine yakın vatandaşa bir şekilde sosyal yardım yapılmıştır. Sosyal yardımların takip edildiği bütünlüklü sosyal yardım sistemine ülke vatandaşlarının üçte birinden fazlası kayıtlıdır.

Vakfın öz kaynaklarından yapılan yardımlar aynı ve nakdi olarak iki grupta toplanmaktadır. 2013 yılı ile 2015 yılları arasında vakfın öz kaynaklarından yapılan aynı yardımlarda yüzde yüzden fazla artış olurken nakdi yardımlarda yüzde elli artış olmuştur. Merkezi yardımlar (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü) öz kaynaklardan yapılan yardımların üç katı kadardır.

Merkezi yardımlar; engelli aylığı, engelli yakını aylığı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım, muhtaç asker ailesi yardımı, muhtaç asker çocuğu yardımı, öksüz yetim yardımı, silikozis aylığı, yaşlı aylığı, şartlı eğitim yardımı, şartlı gebelik yardımı ve şartlı sağlık yardımı olarak yürütülmektedir. Vakıf bütçesinden yapılan yardımlar ise; diğer aile yardımı, gıda yardımı, diğer eğitim yardımı, ev yapım yardımı, işe yönlendirme yardımı, diğer sağlık yardımı tek seferlik yardım, yabancı yardımı ve kömür yardımlarıdır.

Elazığ'da devlet adına sosyal yardım yapan bir diğer kurum Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'dür. 2015 yılında 1353 kişiye 9.377.133.96 TL Sosyal Ekonomik Destek (SED) yardımı, 4800 kişiye bakıma muhtaç engellisini evde baktığından dolayı 46.377.602.10 TL yardım yapılmıştır. Ayrıca koruyucu aile hizmetleri yardımları da vardır. İlde yapılan kamusal yardımlar oldukça yüksektir.

Vatandaşların çok az bir bölümü devletin dışında başka bir yerden yardım aldıklarını belirtmektedirler. Bu veri vatandaşın devletten aldığı yardımı onur meselesi yaparak açıklamak istemediğini göstermiştir. Bu normal bir durumdur. Vatandaşların deşifre olma sıkıntısı olduğu da gözlemlerimiz arasındadır.

Vatandaşlarda yardımların amacına uygun kullanılmadığı, tembellik sebebi olduğu, yoksulluk kültürü oluşturduğu ve halkın duygularının istismar edildiği gibi bir algı vardır. Hâlbuki SYDV'nin istihdama yönelik, çalışmayı teşvik eden mikro kredi olarak destek verdiği projeleri de vardır. Bölgedeki hayırseverler, iş adamları, sivil yardım kuruluşlar, dernek ve vakıfların yardım konusundaki duyarlılıkları oldukça zayıftır.

Vatandaşın yardım talebinde daha çok nakdi yardımlar tercih edilmektedir. Bu paralar amacına uygun kullanılamayacağı düşüncesinden hareketle devlet daha çok aynı yardım yapmayı tercih etmektedir. Engellilerin ailelerine yapılan yardımlar, şartlı nakit transferi olarak ailelere eğitim, sağlık ve eşi vefat edenlere yapılan yardımlar oldukça memnuniyet verici olarak görülmektedir. Sosyal yardım yerine istihdama daha çok ağırlık verilmesi talep edilmektedir.

Dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet faaliyetleri toplumun önemli bir ihtiyacı gidermekte ve sosyal devletin görevleri arasında bulunmaktadır. Bireyi sosyal çevresi içinde değerlendiren sosyal hizmet, üç ana hedefe odaklanmaktadır. Bunlar; koruyucu-önleyici, iyileştirici-geliştirici

ve tedavi-rehabilitasyon edici hizmetlerdir. Bu hizmet anlayışı ve fonksiyonelliği sosyal sorunların çözümüne ve sosyal risklerin oluşmamasına önemli katkılar vermektedir. Toplumda insanlar, ihtiyaçlar ve imkânlar her geçen gün artmaktadır. Bu durum birçok sosyal sorunu beraberinde getirmiştir. İnsanlar bu sorunlarını tek başına çözememekte ve profesyonel bir ele ihtiyaç duymaktadırlar. Modern sosyal hizmetler kapsamında toplumun dezavantajlı kesim olan çocuk, kadın, aile, engelli, yaşlı ve sosyal yardıma muhtaç insanlara devlet önemli hizmetler sunmaktadır. Bu hizmet; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı başta olmak üzere bir kısım kamu kurumları tarafından verilmektedir.

Devlet tüm vatandaşlarına eşit bir şekilde yaklaşmalı, imkân ve hizmetlerini herkese adil bir anlayışla sunmalıdır. Bu düşünceden hareketle bir şekilde sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalan vatandaşların mağduriyetini önlemek üzere devlet sosyal içerme politikalar geliştirmiş bu konuda idari birimler oluşturmuştur. Sosyal dışlanmaya maruz kalan grupların en belirgin özellikleri; topluma katılmama, yetersiz donanıma sahip olma ve kendilerini yetersiz hissetmeleridir. Sosyal dışlanma; mallar ve hizmetlerden, emek piyasasından, güvenlikten, topraktan ve insan haklarından dışlanma şeklinde cereyan etmektedir. ASPB bu konudaki sorunların çözümü için bünyesinde sosyal içerme ile ilgili Daire Başkanlığı düzeyinde yapılanmıştır. Sosyal içerme tutum ve davranışta değişim ve ortak bir kimlikte buluşmadır.

Elazığ'da dezavantajlı gruplar ve sosyal risk taşıyan unsurlara yönelik hizmetler Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Bakanlığın hizmet kuruluşlarının tamamına yakını Elazığ ilinde hizmet vermektedir. Bu bağlamda 2016 yılı başı itibariyle Elazığ'da 22 adet yatılı kuruluştaki 591 kişiye hizmet verilmektedir. Bu kuruluşlarda hizmet türü ve nevisine göre korunmaya muhtaç çocuklar, engelliler, yaşlılar, şiddet mağduru olan bireyler (kadın) kalmaktadır. Kuruluşlardaki hizmetlerin bir kısmı hizmet alımı yoluyla yürütülmektedir. İlin büyüklüğü ve çevre illere de hizmet verme özelliği dikkate alındığında hizmet kuruluşlarının bu kadar çeşitlenmiş olması gayet normaldir ve Elazığ için bir avantajdır.

Bu kuruluşlar; çocuk evleri sitesi müdürlüğüne bağlı sevgi evleri, çocuk evleri koordinasyon merkezine bağlı 8 adet çocuk evi, çocuk destek merkezi müdürlüğüne bağlı 13-18 yaş arası ihmal istismara uğramış kız çocukları, hazar baba bakım ve rehabilitasyon merkezinde 18 yaş üstü erkek ruhsal

engelliler ve 4 tane umut evi, Beyyurdu engelsiz yaşam bakım ve aile danışma merkezinde 18 üstü ruhsal engelliler, kadın ve erkek yaşlılara hizmet veren gazi huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi, 18 yaş üstü şiddet gören kadınların kaldığı kadın konukevidir. Bir adette gündüzlü hizmet veren şiddet mağduru kadınlar için kısa adı ŞÖNİM olan şiddet önleme ve izleme merkezi ve bir adette sosyal hizmet merkezi bulunmaktadır. Bu kuruluşlar için ayrıntılı bilgiye yukarıda metin içinden ulaşılabilir.

Ayrıca Elâzığ'da ruhsal ve zihinsel engellilere hizmet veren iki adet özel bakım merkezi bulunmaktadır. Her iki merkezde tam kapasiteye yakın çalışmaktadır. Elâzığ'ın ve ülkenin birçok ilinden engellinin bakımı bu kuruluşlarda yapılmaktadır.

Hizmet kuruluşlarının kapasiteleri ilin ihtiyaçlarına yetecek düzeydedir. Kurumlar tarafından sağlanan hizmetlerin kalite ve niteliğinin artırılması, dezavantajlı kesimlerin ve bölgedeki vatandaşların kurumlara ve sağlanan hizmetlere olan güveni açısından oldukça önemlidir.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesinde yürüyen birçok hizmet daha vardır. Özellikle çocuklara yönelik hizmetlerde evlat edinme ile koruyucu aile hizmetleri il müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir. Engellilere yönelik engelli kimlik kartı, Şehit Yakınları ve Gazi İş İşlemleri ile özel bakım merkezlerinin takip, kontrol denetim işlemleri de yine il müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Ayrıca Elazığ'da evde bakım aylığı, sosyal ekonomik destek yardımları, evlat edinme ve koruyucu aile hizmeti adı altında hizmetler yapılmaktadır. Koruyucu aile hizmeti özellikle çocukların aile yanında bakımına önemli katkı sağlamaktadır. Doğu illerinde bu hizmetin çok yayılamadığını görmekteyiz. Elazığ'da bu illerden birisidir. Bu konuda ailelerin çocuklar konusundaki mahremiyet anlayışı ve İslami hassasiyetlerin etkili olduğu görülmüştür. Evlat edinmede taleplerinde Elazığ'da sorun gözükmemektedir. Talep eden ailelere uygun çocuklar verilmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının gündüzlü hizmetleri ağırlıklı olarak sosyal hizmet merkezleri tarafından yürütülmektedir. Engelli Evde Bakım Hizmeti, yaşlı ve özürli bireyler için sunulan bir hizmet modelidir. Evde Bakım hizmeti ile çeşitli nedenlerle öz bakım yeterliğini tek başına gerçekleştiremeyen bireylerin bakımı ailesi yanında bakımının sağlanması

amaçlanmaktadır. Bu hizmet özellikle bakıma muhtaç engellilerin kendi sosyal ortamında bakılmasını ve yatılı kurumlara gitmesini engellemiştir. Evde bakım aylığı ve 2022 engelli ve yaşlı aylığı bakıma muhtaç kişilerin aile bireyleri tarafından daha fazla sahiplenilmesini sağlamıştır. Bu kapsamda: 2015 yılında Elazığ Aile ve sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından yaklaşık aylık 4800 engelliye yıllık 46.377.602.10 TL ödeme yapılmıştır. 2016 yılı Nisan ayına kadar bu rakam 4900 kişiye ulaşmıştır.

Sosyal ekonomik destek hizmeti ile 1353 aileye 9.377.133.96 TL yardım yapılmıştır. Sosyal ekonomik destek yardımları ile aileler ekonomik olarak desteklenerek çocukların sağlıklı gelişimlerine katkı sağlanmıştır. Bu vesile ile çocukların okullara devamı da sağlanmaktadır. .

Özel Kreş ve Gündüz Bakım Evleri ile çalışan ailelerin çocukları ile erken yaşta kişisel gelişim ve eğitim imkânlarından yararlanmak isteyen ailelerin çocukları bu hizmetten yararlanmaktadır. Bu kuruluşların denetimi ASP İl Müdürlükleri tarafından yapılmaktadır.

Korumaya muhtaç çocukların ilk geldiği birim bu kuruluştur. Kolluk kuvvetleri, çocuk mahkemesi ve ASP il müdürlüğü eşgüdüm halinde çocukları koruma altına almak ve uygun hizmet modelinden yararlandırmak işlemlerini yürütmektedir.

Aile bütünlüğünün korunması ve evlilik sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için aile eğitim programları yürütülmektedir. Evlilik öncesi evliliğe hazırlama, aile içi iletişim ve sorunların çözümüne yönelik evlilik süreci aile eğitimleri ve sorunlu olup boşanma aşamasına gelen ailelere yönelik boşanma süreci danışmanlığı hizmetleri Sosyal hizmet merkezlerinin önemli bir hizmet alanıdır. Bu eğitimler aile içi şiddet ve boşanma oranlarında düşüğe katkı vermektedir. Şiddet vakalarının önlenmesi veya azaltılması toplumda önemli bir yer tutmaktadır.

Doğum yapan ve yardıma muhtaç olan kadınlara devletin verdiği doğum yardımı bu sürecin daha kolay atlatılmasına katkı sağlamaktadır. Mesleki Eğitim Programları ile istihdam sağlama ve bölgedeki dezavantajlı grupların maddi sorunlarının azaltılması, bireylerin farklı illegal eylem ve işlere sapsmasının önlenmesi için oldukça önemlidir. Ayrıca bölgede şehit ve gazi yakınlarından iş için talep edenlerin büyük bir çoğunluğu istihdam edilmektedir. Bu hizmet acılı ailelerin acısının azaltılmasına katkı sağlamaktadır.

Elazığ'da sivil toplum kuruluşlarının aktif olduğu ancak istenilen düzeyde olmadığı söylenebilir. Sivil toplum insanların tek başına yapamadıklarını el birliğiyle yapmasıdır. Meslek odaları, sendikalar, vakıflar, hemşehri dernekleri, engelli dernekleri, sağlık, eğitim ve toplum yararına çalışmalar yapan dernekler sivil toplum kuruluşlarını oluştururlar. Halen (2016 yılı mayıs ayı itibarıyla) Türkiye'de aktif olan 109689 dernek ve 2514 sendika faaliyet göstermektedir. Bu rakamlara meslek odaları ve kooperatiflerin de eklenmesi durumunda bu sayı 150.000'i aşmaktadır. Elâzığ'da ise aynı tarih itibarıyla 715 dernek ve 39 sendika bulunmaktadır. 2000 yılında Elazığ'da dernek sayısı 429'du. Dernekleşmede 15 yılda %60 artış olmuştur. Elazığ'da 803 kişiye bir dernek (574.304/715) düşmektedir. Bu oran Türkiye ortalamasından %11 fazladır. Dolayısıyla Elazığ'da dernekleşme oranı Türkiye ortalamasının altındadır. Elazığ'da dernek üyeliği olanların %81,77'si erkek, %18,02'si kadın ve %0,21'i tüzel kişiliğe sahiptir. Bu ilde aktif olmayan dernekler dâhil 4 Haziran 2016 tarihi itibarıyla 846 dernek ve 48297 derneklere kayıtlı üye bulunmaktadır. Böylece Elazığ halkının %8,4'ünün bir derneğe üyeliği bulunmaktadır. Oran Türkiye ortalamasına yakın olmakla birlikte Avrupa standartlarının çok altındadır.

Ülkemizde dernekleşme ve sendikalaşma oranının artması, birçok faaliyette STK'ların elini taşın altına koyması devletin yükünü hafifletme açısından çok önemlidir. Her hizmetin devletten beklenmesi oldukça yanlış bir anlayıştır. Gönüllü hareketlerin devlet tarafından teşvik edilmesinde yarar vardır.

Siyasal Yapı

Araştırmada ankete katılanların %12,7'si bir siyasi partiye üye olduğunu belirtirken, %87,7'si üye olmadığını belirtmiştir. Buna göre ankete katılanların çok büyük bir kısmı (%87,7) herhangi bir siyasi partiye üye değildir. Kentte siyasal parti üyeliğinin çok düşük oranda çıkmasının politik bilincin ve katılımın düşük olması ve daha farklı nedenler aranabilir.

Elazığ'da siyasi seçmen davranışlarının çözümlemesine çalışılmıştır. Araştırma kapsamında ankete katılanların bu bağlamda oy tercihlerinde en çok parti programının belirleyici olduğunu, liderin belirleyiciliğinin diğer kriterlerin önüne geçerek ikinci sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durum, genelde Türkiye'de siyasetin lider merkezli olarak yürütüldüğü yaygın kanısıyla benzerlik göstermektedir.

Aidiyet, her bireyin doğasında bulunan psikolojik ihtiyaçlardan biri olan aidiyet, sosyalleşme sürecinde bireyin sosyal çevresi tarafından şekillendirilen, bireyin ait olduğu sosyal çevreye ait olma hissidir. Araştırma kapsamında anket uygulanan Elazığlıların %91,2'sinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan gurur duydukları tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında ankete katılanların %78'inin toplumdaki dışlandığını düşünmediği; %22'sinin ise zaman zaman veya sürekli şekilde dışlanma yaşadığını belirttiği; kadın olmanın, etnik veya dini görüşü ile fakir olmanın dışlanma nedenleri olarak gösterildiği tespit edilmiştir.

Toplumsal bir olgu olan kimlik ve aidiyet, birey, grup, topluluk ve toplumları diğerlerinden ayıran, toplumsallaşma (sosyalleşme) sürecinde, toplumsal rollere atfedilen beklentilerle şekillenen dinamik bir oluşumdur. Araştırma kapsamında ankete katılanların etnik kimliğini sırasıyla en çok Türk, Zaza ve Kürt ve olarak tanımlarken çok az bir kısmı sayılanların dışındaki kimlik tanımlarını tercih etmişlerdir. Yine ankete katılanların %85,3'ünün etnik kimliğini her ortamda rahatça açıkladığını belirttikleri, %14,7'sinin ise açıklamadığını belirttikleri tespit edilmiştir. Bu durum, ülkemizdeki demokratik açılımların kimliklerin rahatça ifade edilebilme ortamına katkılarını açıkça gözler önüne sermektedir. Dini kimlik, kimlik tanımlamaları içerisinde en önemli tanımlama biçimlerinden birisidir. Bu bağlamda araştırmaya katılanların %92,4'ünün dinî kimliğini Müslüman Sünnî, %3,2'sinin Müslüman Alevî, %1,7'sinin Alevi, %0,4'ünün Kızılbaş ve %2,2'sinin ise sayılanların dışında dinsel kimlikle isimlendirdikleri görülmüştür. Kimlik söz konusu olduğunda ön plana çıkan kimlik tanımlamalarından bir diğeri de siyasal kimliktir. Bu bağlamda araştırma kapsamında ankete katılanların %57,3'isi siyasal kimliğini sağcı, %20,8'i milliyetçi, %7,7'si sosyal demokrat, %2,2'si solcu ve %1,1'i de liberal olarak tanımlarken, %10,8'i sayılanların dışında siyasal kimliği benimsediğini belirtmiştir.

Dil veya lehçe kültürün aktarılması noktasında en etkin faktörlerin başında gelmektedir. Bu bağlamda, ankete katılanlara %88,5'i, Türkçeyi, %26,9'u Kürtçeyi, %25,4'ü Zazacayı, %4,4'ü ise Arapça konuştuğunu belirtirken, sayılanların dışında dil veya lehçeleri konuşabildiğini belirtenlerin oranı %3,8 olarak gerçekleşmiştir. Dil bağlamında ele alınan hususlardan birisi de evde (aile) en çok hangi dil veya lehçeyle anlaşma sağlandığı konusudur. Araştırma kapsamında dil ekseninde ele alınan hususlardan biri de ev ortamında (aile) en

çok hangi dil veya lehçelerle iletişim kurulduğunun tespit edilmesi olmuştur. Bu bağlamda ankete katılanların dörtte üçten fazlasının (%75,3) ev ortamında (ailede) daha çok Türkçe ile %14'ünün Zazaca ile %9'unun Kürtçe ile anlaştığını belirttikleri; Arapça veya sayılanların dışında dillerle anlaşma sağladığını belirtenlerin oranının toplamda %1,7 olarak gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Devlet ve vatandaş ilişkileri aidiyet duygusunun gelişmesi ve söz konusu ilişkinin sağlıklı yürütülebilmesi açısından kaçınılmazdır. Bu bağlamda araştırmada odak grup görüşmelerine katılan Elâzığlıların önemli bir kısmının genelde devletle ilişkilerini değerlendirirken devlete bağlılıklarını ön plana çıkardıkları, bununla birlikte devletin bu ilgiye genelde yeterince ilgi göstermediği, devlet yatırımlarında ilin gerekli desteği yeterince alamadığı, dolayısıyla genelde mağdur edildikleri şeklindeki algının yaygın olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada terör, katılımcılar tarafından ülkenin en önemli sorunu olarak tanımlanmış olup, onu sırasıyla ekonomik sıkıntılar ile hukuk (adalet) alanındaki sorunlar, siyasi gerginlikler, dinî hoşgörüsüzlük ve fanatik milliyetçilik takip etmektedir. Araştırma kapsamında ankete katılanların gelecekte en önemli beklentilerinin sırasıyla çocukları için daha iyi eğitim imkânlarının sağlanması, iyi birer meslek sahibi olabilme, iyi birer konut sahibi olabilme ve başka bir ile göç etme beklentilerinin takip ettiği tespit edilmiştir.

Çözüm süreci, bir başka adlandırmayla barış süreci son birkaç yıldır Türkiye'de üzerinde en çok tartışılan güncel konulardan birisidir. Bu bağlamda araştırmaya ankete katılanların %49,9'ünün çözüm sürecini desteklediğini, %22,5'inin desteklemediğini belirttikleri; bu hususta kararsız kaldığını belirtenlerin oranının ise %14 olarak gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu veriler, ankete katılanların çözüm süreci hususunda genelde kafa karışıklığı yaşadığını ortaya koymaktadır. Çözüm sürecini destekleyenlerin bu süreçten en çok ülkeye barış ve huzurun gelmesi ile ülkenin kalkınmasına katkı sunacağı beklentisinde oldukları tespit edilmiştir.

Konu çözüm süreci olunca son dönemde konu ile yakından ilişkili görülmesi gereken bir diğer hususta "Alevî açılımı" diye isimlendirilen olgudur. Bu bağlamda odak grup görüşmelerine katılanların hemen tamamının Alevî açılımına olumlu yaklaştıkları, bununla birlikte bazılarının bu hususta daha temkinli bir dil kullandıkları tespit edilmiştir.

Ekonomik Yapı

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde şehrin tarihsel süreçte daha çok bir memur şehri olması, ildeki insanların risk almayı sevmemeleri, çekememezlik, özgüven eksikliği ve keyfine düşkünlük gibi nedenlerle Elazığ'daki girişimcilik kültürünün çok zayıf ya da yok denecek kadar az olduğu ifade edilmiştir.

Bir ilin ekonomik açıdan gelişimini doğrudan etkileyen faktörlerin başında ilin konumu, sahip olduğu doğal güzellikleri ve yer altı kaynaklarının varlığı ile beşeri sermayesi (eğitilmiş ve girişimci insan gücü), ulaşım ve iletişim imkânları, sermayesi, ham madde, enerji, teknoloji ve iş gücünün bulunabilirliği gelmektedir. Bu bağlamda Elazığ; coğrafi konumu itibarıyla, Doğu Anadolu Bölgesini batıya bağlayan yolların kavşak noktasında bulunmaktadır. TRBI Bölgesi içerisinde yer alan Bingöl, Malatya, Elazığ ve Tunceli illeri ile birlikte Diyarbakır da dikkate alındığında bu illerin ortasında yer almaktadır. Elazığ İli, Doğu Anadolu Bölgesi'nin kavşak noktası konumundadır. Elazığ Türkiye'nin dört bir yanına ana karayollarıyla bağlı olup, ayrıca demiryolu (özellikle OSB'nin içerisinde geçen bir demiryolu) ve havayolu ulaşımına da sahiptir. Tüm bu imkânlar içerisinde Elazığ, yürürlüğe giren yeni teşvik sistemiyle en fazla desteğin sağlandığı bölgelerden olan 4. bölgede yer alması, hızla gelişen üniversitesi, ulaşım imkânları (özellikle havaalanı) ve organize sanayi bölge imkânları, doğal güzellikleri, yer altı kaynakları, genç nüfusu ve coğrafi konumu ile potansiyeli olan bir il durumundadır. Bu bağlamda ilde tarım ve hayvancılık, tekstil, inşaat malzemeleri, madencilik, enerji, turizm ve imalat sanayi sektörleri yatırım fırsatları sunan temel sektörler olarak ön plana çıkmaktadır.

Bilindiği gibi ülkemizde yeni ve alternatif bir elektrik enerjisi üretmek amacıyla kurulan "nehir tipi tesisler"e kısaca HES denilmektedir. Bu bağlamda günümüzde ülkemizin birçok yerinde olduğu gibi Elazığ'da HES yapımları giderek yaygınlaşmaktadır. Araştırmaya katılanlar içerisinde HES'lerin Elazığ'da kurulmasına olumlu yaklaşanların yanı sıra buna olumsuz yaklaşanlar da olmuştur. Bu konuda dikkati çeken en önemli husus, HES'lere karşı çıkanların ileri sürdüğü iddiaların özellikle kendisini çevreci olarak tanıtan birtakım STK'lar ile bölge üzerinde farklı emeller besleyenlerin dillendirdiği genel geçer (HES'lerin coğrafyaya zarar vereceği, ildeki canlı hayatı olumsuz etkileyeceği vb.) iddialarla örtüşmesidir.

Elazığ ili son yıllarda önemli ölçüde ekonomik ve kültürel kalkınma sürecinden geçmektedir. Ancak bu süreçte önemli engellerle karşılaşmaktadır. Bunların başında; girişimcilik kültürünün çok zayıf olması, özgüven eksikliği, risk sermayesi eksikliği, nitelikli iş gücü eksikliği, sosyal sermayenin zayıf hatta hiç olmaması, nitelikli iş gücü eksikliği gelmektedir.

Üniversiteler sadece akademik bilgi üreten ve nitelikli işgücü temini sağlayan evrensel eğitim kurumları olmasının yanı sıra buldukları ülkenin, bölgenin veya ilin sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesine önemli katkılar sunan eğitim kurumlarıdır. Bu bağlamda Fırat Üniversitesi, odak grup görüşmelerine katılanların önemli bir kısmı tarafından şehir için önemli katkıları bulunan bir kurum olarak değerlendirilmesinin yanı sıra bazı katılımcılar tarafından da bilimsel açıdan yeterli düzeye gelemediği, şehirle bütünleşemediği, içe kapanık oluşu ve mikro milliyetçilik anlayışının yaygınlığının üniversitedeki nitelikli beyin gücünün il dışına kaymasına neden olduğu gibi gerekçelerle eleştirilmektedir.

TESPİT ve ÖNERİLER

Tespit: Eğitim hakkı, insanlığın en temel haklarından biridir. Bu çerçevede, herkesin kaliteli eğitime ulaşmasının sağlanması, eğitim politikasının öncelikli hedefi olmalıdır. Bir ülkenin gelişmişliği, o ülke insanların iyi ve sürekli bir eğitim almalarına bağlıdır. Kalkınmanın beyni olan bireyin bilinçlenmesi, arama, çalışma, öğrenme ve düşünme isteği ile donatılması gerekir. Bunun için, sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsuru, toplumun ve işgücünün eğitim düzeyidir. Türkiye’de birçok toplumsal sorunun temelinde eğitimin yer aldığı ve ne yazık ki, bu sorunların gün geçtikçe daha karmaşık hale geldiği bilinmektedir. Bu durum eğitimle ilgili kişi ve kurumların konuya daha büyük bir önemle eğilmelerini zorunlu hale getirmiştir. İlin eğitim sisteminde, kalabalık sınıflar, atanmayı bekleyen yeni mezun öğretmenlerin giderek artan sayısına rağmen okullarda yaşanan öğretmen sıkıntısı, eğitimin başlıca sorunlarını oluşturuyor.

Öneri: Eğitimin finansmanı yeniden yapılandırılmalı. Eğitim, nüfusun niteliklerini ve hayat tarzını en çok etkileyen faktör olduğu için yatırım önceliğinin eğitime ayrılmalı,

Okullardaki fiziki alt yapı eksiklikleri giderilmeli,

Okullaşma oranlarının daha yükselmesi için tedbirler alınmalı,

Kız-erkek çocuklarının okuma-yazma oranlarının yükseltilmesi amacıyla yapılan çalışmalara yenileri eklenmeli,

Erken çocukluk eğitimi yaygınlaştırılmalı,

Öğretmen açığı giderilmelidir,

Özellikle “gençlik durum anketi” analizleri de dikkate alınarak rehberlik hizmetleri yeni bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Tespit: Sosyal ve kültürel faaliyetler insan yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. İnsanların sosyo-kültürel ve mesleki açıdan gelişmeleri, iletişim ve kendilerini

ifade etme becerisi kazanmaları, güzel sanatlara yönelmeleri, ortak etkinlikler düzenlemeleri, boş zamanlarını iyi değerlendirme ve birlikte eğlenme alışkanlığı kazanmaları sosyal ve kültürel faaliyetler yoluyla olmaktadır. İnsanlar, kurallarla ve zorunluluklarla sınırlanmış hayatlarından arta kalan zamanlarında kendi istekleri doğrultusunda seçebilecekleri alternatif sosyal aktivitelere sahiptir. Özgürce ve hiçbir kısıtlama olmadan seçilen; televizyon seyretmek, maça gitmek, kitap okumak, resim yapmak, balık tutmak, sinemaya gitmek vb. aktivitelerde oluşan deneyimler insan hayatının fiziksel, sosyal ve bilişsel boyutlarıyla birebir etkileşim halindedir. Bu aktivitelerden elde edilen doyum ve memnuniyet hissi her yaştaki bireye öz değer ve kimlik arayışı çabalarında önemli katkılar sağlamaktadır. Bu etkinlikler illerin bir nevi vitrinidir. Bu bağlamda il bazında sosyal-kültürel faaliyetlerin ve sosyal imkânların yaygın hale getirilmesi ilin sosyal kalitesi açısından önemlidir.

Öneri: Daha fazla kültür, sanat ve spor tesisleri açmak,

Sinema, tiyatro, kütüphane ve kültür merkezlerini mahallelere kadar yaygınlaştırmak,

Park-bahçeler ve piknik alanlarını yaygınlaştırmak,

Kadınların ve gençlerin toplumsallaşmalarını sağlayacak merkezler açmak,

Eğitim ve sosyo-kültürel ortamlara gitmede ulaşımı kolaylaştırmak,

Sivil toplum kuruluşları, toplumsal gruplar ve kitle örgütlerine rehberlik etmek, onlarla dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirmek ilgililerce atılması gereken doğru adımlardır.

Çünkü ilin eğitimle ilgili sorunların çözümünde alt yapısı sağlanmış okul sayının artması, öğretmen sorunlarının çözümlenmesi, kütüphane, müze, tiyatro ve sinema gibi kültürel ve eğitsel faaliyetlerin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Tespit: Sosyal güvenlik sistemleri ülkenin gelişmişlik seviyesi için önemli bir kriterdir. Gelişmiş toplumlarda hastalık, işsizlik, emeklilik ve bakım sigortaları zorunlu primli sosyal güvenlik sistemleridir. Türkiye’de bakım sigortası adı altında henüz bir güvenlik sistemi bulunmamaktadır. Neredeyse yüzde on seviyesinde engellisi ve yüzde yedi seviyesinde yaşlısı olan Türk toplumunda devletin yükünü hafifletmek ve vatandaşlara sağlıklı hizmetler götürebilmek için, bakım sigortasının zorunlu sigorta türleri arasına alınması gerekmektedir. Pahalı olan bakım ihtiyaçlarını sosyal güvenlik sistemi

üzerinden alma haklarının doğması bakıma muhtaç duruma düştüklerinde kendilerine kolaylık sağlayacaktır.

Öneri: Elazığ ilinde bu gerçekler vatandaşlara iyi anlatılmalı, ihtiyaca uygun olarak hayata geçirilmelerine ilgililerce gerekli rehberlik yapılmalıdır.

Tespit: Elazığ'daki sağlık kuruluşlarının kapasitesi, sağlık personeli ve tıbbi cihaz donanımı artırılmalı ve vatandaşların her türlü sağlık tedavi hizmetleri bu ilde yapılabilmelidir.

Öneri: İldeki özel hastane açma konusunda teşvikler yapılmalı ve sağlıkta rekabet ortamı oluşturulmalıdır. Bu yolla sağlık hizmetlerinde verimlilik artacaktır.

Tespit: Elazığ ili, özellikle Tıp Fakültesi hastanesi üzerinden çevresindeki illere de sağlık hizmeti vermektedir.

Öneri: Bu durum desteklenmeli ve tüm ihtiyaç sahibi vatandaşlar bu hizmetten yararlanmalıdır. Bu vesile ile sağlık kuruluşlarındaki sağlık personeli açığı kapatılmalıdır.

Tespit: Vatandaşlar özellikle zorunlu hizmetler olan sağlık, eğitim, sosyal yardım, sosyal hizmet gibi hizmetlerin kamu tarafından verilmesini istenmektedir.

Öneri: Bu alanda da özel teşebbüs ve yatırımcılar teşvik edilmeli, özel sektörün devreye girmesinin önemi vatandaşlara iyi anlatılmalıdır. Özel kuruluşların desteklenmesi ve aktif olması birçok hizmette rekabeti doğuracak ve erişimi artıracaktır.

Tespit: Özellikle bölgede uyuşturucu ticareti yapanlar kurban olarak gençleri seçmektedir.

Öneri: Keyif verici yasak maddelere bağımlılıkla mücadele konusunda kamu kuruluşları arasında eşgüdüm sağlanmalı, uyuşturucu üretimi ve kullanımı ile daha aktif mücadele edilmelidir. Uyuşturucu üretimi konusunda daha dikkatli davranılmalıdır. Gençlerin bu risk ağına düşmemeleri için özel çaba sarf edilmelidir. Gençlik merkezleri, eğitim program ve uygulamaları, aile, çocuk, gençlik politikaları yeniden gözden geçirilmeli ve bu alanda ihtiyaç duyulan hizmetler yaygınlaştırılmalıdır. Vatandaşların maddeye erişimin kolay olduğu imajı kırılmalı, kolluk denetimleri artırılmalı, kırsaldaki üreticiler engellenmelidir. Özellikle medya üzerinden yürüyen bilinçsiz bilgilendirme

anlayışı gözden geçirilmeli ve çocukları/gençleri teşvik edici uyarıcılar engellenmelidir.

Tespit: Tüm dünyada ve ülkemiz genelinde olduğu gibi şiddet ve suç Elazığ ilinde de ciddi bir sosyal sorun olarak yaşantıları olumsuz etkilemektedir.

Öneri: Şiddet, suç, madde kullanımı eğilimi/alışkanlığı bulunan birey ve gençlerin aileleri eğitilmeli, aile içi iletişimleri güçlendirilmeli; ailelerin çocuklarına sahip çıkması sağlanmalı, sokaklar sürekli kontrol altında tutulmalı, eğitim sürecinde bu konulara yer verilmeli ve toplumun tüm katmanlarının desteği alınarak sorunun üzerine eşgüdüm halinde gidilmelidir.

Tespit: Geçmişten bu yana ülkede/bölgede yaşanan sosyal travmalar, iç ve dış mihraklı propagandalar devlet vatandaş yakınlığını olumsuz etkilemiştir.

Öneri: Vatandaş-devlet kaynaşması sağlanmalı, devleti küçük düşürücü ve vatandaşları devletten koparıcı faaliyetlere fırsat verilmemelidir. Devlet otoritesine zarar verecek unsurlardan bölge temizlenmelidir. Bireysel, sosyal ve toplumsal sorunların çözümünde devlet etkin güç olmalı, bireysel hesaplaşmaların önüne geçilmelidir.

Tespit: Bölge/il insanında önemli düzeyde anlamsızlık, karamsarlık duyguları bireyleri olumsuz etkilemektedir.

Öneri: Toplumda tükenmişlik, mutsuzluk ve gözü kararmış seviyeye gelmiş kişilere yönelik bireysel terapiler yapılarak intihar ve intihara teşebbüs vakalarının önüne geçilmelidir. Hayattan kopmuş veya kopma riski taşıyan bireylerin hayata tutunmaları sağlanmalıdır. Doyumsuzluk ve çaresizlikten dolayı intiharı seçmeyi tercih eden gençlere yönelik rehberlik ve manevi destek hizmetleri çoğaltılmalıdır.

Tespit: İntihar olaylarının artmasında inanç zayıflığı, hayatın anlamı/amacı yönünden düşülen boşluk ve kitle iletişim araçlarının etkili olduğu genel bir gerçekliktir.

Öneri: Gençlere intihar etme yol ve yöntemlerini öğreten internet siteleri ve TV programları kontrol altına alınmalıdır; onlara hayata/geleceğe dair idealler ve anlamlar aşılayacak sosyal projeler geliştirilmelidir.

Tespit: Devletin yaptığı sosyal yardımların işlevseldir ve Elazığ ili dahil uygulanan yerlerde / toplumda önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Öneri: Ancak yardımlar yapılırken çalışabilecek insanların tembelleğe itilmemesine, hak etmeyenlerin ayıklanmasına, evlilik müessesesine katkı verici olmasına, üretimi durdurulmamasına, yardımların bir lütuf yöntemiyle yapılmamasına, adam kayırmacılığının önlenmesine dikkat edilmelidir. Yardımlar yapılırken devletin vakur duruşu korunmalı ve vatandaşların onurunun incitilmemesine azami özen gösterilmelidir.

Sosyal yardımların yanında çalışmaya uygun vatandaşlarla ilgili olarak İŞKUR’la etkin çalışmalar yapılmalı, istihdam ağırlıklı konu ve projelere yer verilmelidir. Sosyal dışlanma riski taşıyan dezavantajlı gruplarının toplumla bütünleşmesi için sosyal içerme politikaları geliştirilmeli; projeler hayata geçirilmelidir. Bireylerin kendilerini toplum hayatından dışlanmış hissetmelerinin önüne geçilmelidir. Yapılan hizmetler ve uygulamalar konusunda vatandaşlar bilgilendirilmelidir.

Tespit: Sosyal hizmetler, devletin “sosyal devlet olma” yönünün aynasıdır. Saha araştırmalarındaki vatandaş anlatımları bunu çok açık hissettirmektedir.

Öneri: Sosyal hizmet alanında dezavantajlı gruplara yönelik yapılan hizmetlerde hassas davranılmalı, toplumun tüm katmanları sosyal incelemelerden geçirilmeli, risk taşıyan birey ve aileler tespit edilmeli, koruyucu önlemlere ağırlık verilmelidir.

Tespit: Çocuk ve gençlik boyutunda vatandaşların endişeleri vardır; gençlik anket-keşif verileri yoluyla somut belirlemeler vardır. Ve bu belirlemeler ciddi sosyal sorunların habercisi özelliği taşımaktadır.

Öneri: İlin ve bağlı olarak bölgenin sosyal risk haritası çıkarılmalı, riskli alanlara yönelik etkin önlemler alınmalıdır. Özellikle sokakta çalışan ve yaşayan çocuklar ivedi tespit edilerek eğitim çağında olanlar eğitim kurumları ile buluşturulmalıdır. Korumaya muhtaç duruma düşen çocuklar ise hızlı bir şekilde koruma altına alınmalıdır.

Tespit: Koruyucu aile hizmetlerinin anlaşılması ve uygulamalarda Elazığ ilinde sorunlar vardır.

Öneri: Koruyucu aile hizmeti halkın tüm kesimlerine anlatılmalı, aile sayısının artırılması için çalışmalar genişletilmeli, bu hizmete talip aileleri artırmak için ilçe ve köylere kadar insanlara ulaştırılmalıdır. Koruma altındaki çocukların bir aile yanında çocukluğunu geçirmesi ve aile ortamını tanıyarak anne-baba rollerini göreyerek yetişmesi için projeler geliştirilmelidir.

Tespit: Şiddetin en çok etkilediği kesim bütün toplumlarda ve Elazığ ilinde kadınlar ve çocuklardır. Çocukların ailede, okulda ve sokakta şiddetten korunması ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir.

Öneri: Suça sürüklenen çocukların aile ortamı ve sosyal çevresi kontrol edilmeli, daha hassas davranılmalı ve erken yaşta çocukların suç unsurları ile buluşması engellenmelidir. Çocukların her tür sosyal ortamlarda şiddet maruz kalmasının önüne geçilmeli; mobil ekipler oluşturulmalı, çocuk koruma/ izleme, istihbarat ve ihbar sistemlerinin işlevselliği artırılmalıdır.

Tespit: Lise gençliğine yönelik anket araştırmasında yaklaşık her beş evden birinde engelli birey yaşamaktadır.

Öneri: Engellilere yönelik hizmetlerde yerel yönetimlerin erişebilirlik politikaları gözden geçirilmeli, şehrin tüm alanlarında engellilere yönelik işaretlemeler ve rampalar oluşturulmalıdır. Özellikle sağlık kuruluşları, eğitim müesseseleri, toplu ulaşım araçları ve diğer kamu kurumlarına erişim konusunda ihtiyaç duyulan düzenlemeler etkin bir şekilde yapılmalıdır. Engellilerin toplumda daha etkin rol alması için sosyal içerme politikalarına yer verilmeli ve bu yönde toplumsal bilinç oluşturulmalıdır.

Engelli evde bakım hizmetleri daha işlevsel hale gelmeli, bakım parası alan bireyler eğitilmeli, profesyonel bakıma geçiş sağlanmalı ve yakınları tarafından yeterince bakılıp bakılmadıkları ilgili kurumlarca kontrol edilmelidir. Burada başkasına bağımlı olan engelli ve yaşlıların kontrolü çok önemlidir. Yakınları tarafından bile istismar edilen veya şiddet uygulayanlar varsa tespit edilmeli ve gerekli işlemler yapılmalıdır.

Engelli bakım aylığı almaya hak kazanan bireylerin bu alanı istismar etmeleri, haksız kazanç sağlamaları önlenmeli, engelli bakım aylığı alması gerektiği halde alamayanlar tespit edilmeli ve bu hizmetten yararlanmaları sağlanmalıdır. Özel bakım merkezlerinin kontrol ve denetimleri sıklaştırılmalı ve bakılan bireylerin hizmet kalitesi artırılmalıdır.

Tespit: Göç, fakirlik, cehalet, şiddet mağduriyeti olma vb. nedenlerle çocukların kötü şartlar içinde kalabildikleri Elazığ için de bir sosyal gerçekliktir.

Öneri: Aile ve sosyal politikalar il müdürlükleri tarafından yürütülen sosyal ve ekonomik destek hizmetleri yaygınlaştırılmalı, özellikle maddi yetersizlik dolayısıyla çocuklarını bakamayan, eğitim süreçlerini devam ettiremeyen

aileler tespit edilmeli ve gerekli yardımlar hızlandırılmalıdır. Bu hizmetler talep odaklı olmak yerine yerinde tespitlerle arz odaklı olmalıdır.

Çocuklara yönelik hizmetlerde ciddi verimin alındığı çocuk sevgi evleri vakıf ve derneklerin işe koşulmasıyla daha etkin hale getirilmelidir; ayrıca özel kuruluşlar tarafından da bu hizmetin verilmesi sağlanarak toplumsal sorumluluk artırılmalı ve devletin yükü hafifletilmelidir.

Elazığ'da Aile ve Sosyal Politikalar il müdürlüğünün Aile Eğitim Programları çoğaltılmalı, toplumun daha çok kesimlerine ulaşılmalı, tüm modüllerden aileler yararlandırılmalıdır. Bu hizmet verilirken özellikle müftülükler, STK'lar ve yerel yönetimlerle işbirliği yapılmalıdır.

Tespit: Devlet kurumları bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi biz de, insani ve sosyal sorun çözümünde yeterli olamamaktadır; bu da gelişmiş ülkelerde çok işlevsel hale gelen STK'ların önemini ortaya koyar.

Öneri: Sosyal ve insani sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarının sayılarının artırılması ve var olanların da daha işlevsel hale gelmesi için çalışmalar yapılmalıdır. STK devlet yakınlığına/işbirliğine önem verilmeli; STK'ların etki ve sorumluluk alanları genişletilmelidir. Gönüllü hareketler/çalışmalar devlet tarafından teşvik edilmeli ve bu bağlamda yararlı çalışmalar yapan STK'lar devletçe her yönden desteklenmelidir. Ayrıca amaçları, yapıp ettikleri, çalışma konuları, yayınları, üye profilleri, gerçekleştirdikleri sosyal projeleri kriterleri üzerinden her bakanlık STK'ları kalite/puan sıralamasına tabi tutmalı; sonuçları tüm kurum/kuruluş ve kamuoyuyla paylaşmalıdır. Bu yolla, hukuk dışı ve her tür kötü niyetli uygulamalar önlenmeli (15 Temmuz Paralel Yapı; FETO Terör Örgütü adına kurulmuş, iş görmüş STK'larının verdiği büyük zararlar örneği gibi) kurumların, toplumun, bireylerin istismarının önü kesilmelidir.

Tespit: İldeki insanların büyük bir kısmı kimliklerini rahatça ifade edebildiklerini ve yine yüksek oranda sosyal dışlanmayla karşılaşmadığını belirtirken; azınlıkta da kalsa bir kısmının kimliğini rahatça ifade edemediği ve sosyal dışlanmaya maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Öneri: Bu bağlamda sosyal dışlanma duygusu taşıyan tüm risk gruplarının toplumla bütünleşmesi için sosyal içerme politikaları geliştirilerek ileride bu alanda istismara açık alan bırakılmamalıdır. Yine kimliğin her çeşit sosyal ortamlarda daha rahat ifade edenlerin oranının artırılması için girilen demokratik açılımların devam ettirilmesi, ancak bu durumun yeni farklı

çatışma fayları doğabileceği göz önünde tutularak doğru/tutarlı/temkinli adımların atılması gerekmektedir.

Tespit: İlde devlete aidiyet hissi yüksek orandadır. Bununla birlikte azınlıkta da olsa bu hissi beslemeyenler mevcuttur.

Öneri: Devlete karşı her tür güvensizliğin giderilmesi, özellikle risk gruplarına yönelik devlete aidiyetin güçlendirilmesi ve sosyal dışlanmanın önüne geçilebilmesi için devlet-vatandaş işbirliğini güçlendirecek sosyal proje ve sosyal politikaların devreye sokulması gerekir.

Tespit: Araştırma kapsamında terörün Türkiye'nin en önemli sorunu olarak görülmesi, hiç şüphesiz ülkenin esenliği açısından geleceğe karamsar bakma, önünü görememe ve en önemlisi ise etnik temelli ayrışmayı derinleştirerek Türkiye'de bir iç kargaşalara neden olmak gibi önemli riskler taşımaktadır.

Öneri: Bu risklerin önüne geçebilmek için, söz konusu terör tehdidi karşısında etkin güvenlik tedbirlerinin yanı sıra siyasi, sosyal ve kültürel alandaki reformların bir an önce hayata geçirilmesi suretiyle terörün gündemden düşürülmesi gereklidir. Terör bile ancak insan faktörü ile varlığını/etkinliğini sürdürür. Bu nedenle yeni nesillerin bu tür yasadışı yollara itilmemesi hususunda gerekli eğitsel, sosyokültürel tedbirler zamanında alınmalıdır.

Tespit: Elazığ'da Çözüm Süreci/Barış Sürecine yönelik bir kafa karışıklığı yaşanmaktadır. Öyle ki ankete katılanların yarıya yakını bu süreci desteklerken diğer yarısı ya bu sürece karşı durmakta veya fikir beyan etmemektedir. Bu durum daha çok, sürecin içeriği hususunda vatandaşların yeterince bilgilendirilmemesi, süreçte yanlış sayılabilecek adımların atıldığına inanılması ve sürecin terör örgütü tarafından sabote edilmesi gibi gerekçelerle izah edilebilir.

Öneri: Bu bağlamda yeni bir süreç başlatılacaksa bunun gerekçesi ve sürecin işleyişi ve bundan ne gibi sonuçların beklendiği gibi hususlarda toplumun her kesiminin konu hususunda yeterince bilgilendirilmesi ve ikna edilmesi zaruri görülmektedir.

Tespit: Çalışmamızda "barış süreci" kadar ülkemizin bir başka önemli sorunu olan "Alevilik" önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik girişimlerden olan "Alevi Açılımına" ilişkin algının ölçülmesine de çalışılmıştır. Konu ile ilgili olarak, ankete katılanların hemen tamamının bu açılıma destek verdiği görülmüştür.

Öneri: Bu bağlamda atılacak adımların içeriğinin her iki kesim tarafından toplumsal kabul ve uyum bağlamında kurgulanması ve açık ve şeffaf bir ortamda tartışılarak yürütülmesi, karara bağlanması gereklidir.

Tespit: Elazığ'da girişimcilik kültürünün çok zayıf olduğu, hatta hiç olmadığı dile getirilmekte ve bu özellik ilin daha fazla kalkınmamış olmasının en önemli sebebi olarak bu husus gösterilmektedir. Ülkemizde bu yönde illerin kıyaslamalı sosyal saha araştırmaları yapılmadığından elimizde bilimsel bir veri bulunmamaktadır. Ancak vatandaştaki bu inancıya göre, girişimci insan yetiştirememesi Elazığ ilinin ekonomik ve sosyal açıdan kalkınmasının önündeki en büyük engeldir.

Öneri: Konu boyutunda ilde daha fazla girişimci yetişmesi hususunda çok yönlü çalışmalar yapılabilir. Okullar üzerinden, STK'lar üzerinden girişimcilik ruhu öne çıkartılabilir, bu yönde projeler geliştirilerek uygulamaya konabilir. Yine ilde girişimciliğin önünü açacak yerel stratejik eylem ve kalkınma planları geliştirilerek hayata geçirilmesine özen gösterilebilir.

Tespit: Elverişli iklim ve toprak yapısı, Elazığ'ı tarım sektörü açısından cazip hale getirmektedir.

Öneri: İlde tarımın önündeki engellerin kaldırılması; bu alanlarda yatırım yapacak girişimcilere teşvik ve kredi temininin sağlanması, sulanan tarım arazisi varlığının artırılması ve modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması, ürün çeşitliliğinin sağlanması, organik tarım bölgeleri oluşturularak organik tarımın özendirilmesi ile birim alandan daha fazla ve birden çok ürün alınmasına imkân veren seracılık yatırımlarına ağırlık verilmesi de uygulamaya sokulabilecek tedbirler arasında görülebilir.

Tespit: Katılımcılardan bazıları "tarım politikalarının yerelde belirlenmesi" gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bazı katılımcılar Elazığ ilinin "üzüm çeşitliliği" anlamında önemli bir konumda olduğunu, ancak bu üzüm çeşitliliğine rağmen "bu alanla ilgili doğru düzgün yatırım" olmadığını, en önemli yatırım unsuru olarak üzüme yönelik tarım politikaları üretilmesi ve "bu alana yatırım yapılması" gerektiğini belirtmektedirler. Bir kısım katılımcılar ise özellikle "Baskil'e kayısı suyu fabrikası yapılabileceğini", vurgulamakta, "tarım ve hayvancılığın Elazığ'da geliştirilmesi gerekliliği" üzerinde durmaktadırlar.

Öneri: Elazığ ili için öngörülen tarım politika ve uygulama stratejileri vatandaşların görüş ve düşünceleri de dikkate alınarak şekillendirilmelidir.

Tespit: Katılımcıların bazıları “bürokrasinin yatırımların önünde engel olduğunu” belirtmekte ve yatırımların artabilmesi için “yatırımcı ofisi oluşturulması” gerektiğini söylemektedirler. Ayrıca Elazığ ilinin varlıklı kişilerinin şehre yatırım yapmadığı ve komşu şehirlere yatırım yaptığına yönelik de bir algı vardır.

Öneri: İlde yatırım fırsatı sunacak sektörlerden diğerleri ise; kültür balıkçılığı yetiştiriciliği, madencilik (özellikle krom açısından), mermercilik, turizm ve jeotermal enerji sektörleri olup, bu alanlarda ilde yatırımların önündeki engeller kaldırılmalı ve teşviklerin artırılmasına çalışılmalıdır. Yatırım politikaları ve uygulamalarla ilgili gerçeklikler ve yaşanan sorunlar vatandaşların da katılacağı toplantı ve çalıştaylarla değerlendirilmeli; yeni arayışlara ve yeni çözümlere vatandaş yaklaşımlarının yansıtılmasına devletin ilgili kurum ve kuruluşları öncülük etmeli, kolaylık sağlamalıdır.

Tespit: Turizm tüm dünya için, ülkemiz için ve Elazığ için önemli bir sektördür.

Öneri: Katılımcılardan bazıları “turizm ile ilgili ilin birçok imkânı varken bu imkânlarından yararlanmadığını” belirtmekte ve “Hazar gölü ve çevresinin turizme açılmasını” önermektedirler.

Tespit: Fırat Üniversitesi’nin şehrin sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan şehrin gelişmesine önemli katkıları olmakla birlikte; mikro milliyetçilik anlayışının sebep olduğu olumsuz imaj nedeniyle başta nitelikli akademik personeli ilde tutmada yaşadığı sorunlar, akademik bilgi üretme, bilginin paylaşılması ve şehir-üniversite/şehir –sanayi bütünleşmesinin çok yetersiz kalması gibi problemler yaşamaktadır.

Öneri: Devlet, ilgili kurumları yoluyla üniversitelerin kuruluş amacına uygun sosyal görevlerini yerine getirip getirmediğini sorgulamalı, bağlı olarak Elazığ’da var olan Fırat Üniversitesinin ilin, sosyal çevrenin sorunlarına yönelik iş ve işlev görüp görmediği araştırılmalı; varsa olumsuzluklar, eksiklikler, aksaklıklar ivedilikle giderilmelidir.

Son söz olarak;

“Elazığ ili Sosyal Analiz Çalışması” ve “Elazığ Gençlik Anket Araştırması”, veri analizlerine göre ilde yaşayan çocukların, gençlerin, şiddet, suç, kendine zarar verme eğilimleri taşıdığı ve büyük oranda anlam arayışı içinde bulunduğu tespitleri bağlamından hareketle;

- Çocuk ve gençlerdeki şiddet, suç, karamsarlık, kaygı, umutsuzluk, mutsuzluk eğilim ve duygularının gerçek nedenleri çok yönlü olarak araştırılmalı,
- İlin “sosyal risk haritası” çıkartılmalı,
- Özelde aileleri, çocuk ve gençleri; genelde ekonomik, sosyal ve kültürel gerçeklikleri hesaba katan ilin “Beş Yıllık Stratejik Eylem ve Kalkınma Planları” hayata geçirilmeli,
- Okul rehberlik servisleri sosyologlar, psikologlar, sosyal hizmet elemanları ile güçlendirilmeli,
- Başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere, aile ve çocukla ilgili görevi bulunan kurum/kuruluşlarda, “Önleyici Psikoloji”, “Koruyucu Hukuk” ve “Onarıcı Adalet” modelleri hizmet uygulamalarına dâhil edilmeli,
- İlde başta eğitim kurumları olmak üzere, sosyal hizmetleri izleme modelleri geliştirilmeli ve uygulamaya konmalı,
- Ülkemizde on yıllar içinde yaşanan teröre; ekonomik, siyasi, kültürel krizlere dayalı sosyal travmaların etkileri, hızlı sosyokültürel değişimlerin yarattığı zorluklar bölge ve Elazığ ekseninde bilimsel araştırmalarla iyi analiz edilmeli; ortaya çıkan gerçekliklere uygun olarak ihtiyaca cevap verebilecek insan ve barış merkezli, etkin sosyal politika ve projeler çok acil olarak hayata geçirilmeli,
- Elazığ ilinde, amacı, misyonu, vizyonu öncelikle bölgenin sosyal yapı, sosyal değişim ve her tür şiddet gerçekliğini anlamak üzerine kurgulanan, bu bağlamda saha araştırmaları yapmaya ve sosyal projeler geliştirmeye/yürütmeye odaklı bir “Sosyal Bilimler Araştırma/ Uygulama Üniversitesi” veya YÖK’ten bağımsız (STK felsefesiyle iş gören, “İnsani ve Toplumsal Sorunlar Araştırma/ Uygulama Akademisi” kurulmalı,
(ya da her ikisi de kurulmalı),
- Bu saha çalışmasını yürüten HEGEM Vakfı bilim ekibiyle, ilgili bakanlık yetkilileri bir araya gelerek ortak çalıştay/çalıştaylar gerçekleştirmeli; bu yolla saha çalışmaları yoluyla elde edilen stratejik bilgiler ve bilimsel öngörüler devletle paylaşılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adalet İstatistikleri (2013), T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Yay.
- Adıgüzel, A. (2013), “Kız Çocuklarının Okullaşma Engelleri ve Çözüm Önerileri (Şanlıurfa Örneği), Ekev Akademi Dergisi, Yıl:17, Sayı: 56, (Yaz 2013), (ss. 325-343).
- Akdemir İ. O., (2013), “Şehirselsel Fonksiyonlar-Doğal Ortam İlişkileri: Elazığ Eğitim Fonksiyonu Örneği”, F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, C: 23, S: 1, s: 4-18, Elazığ.
- Akdemir İ. O., (2013a), “Elazığ’ın Kentleşme Sürecinin Coğrafi Analizi,” F.Ü. Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi, Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, C: 2, Sh: 1033-1054, 23-25 Mayıs 2013, Elazığ.
- Akdemir İ.O. ve Hoş, B.Y. (2013), “Elazığ ve Çevresine Olan Balkan Göçlerinde Kaynak Ülkeler Göçün Temel Sebepleri ve Sonuçları” F.Ü. Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi, Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, ELAZIĞ 23-25 Mayıs 2013.
- Akdemir, İ.O. (2014), “Periferik Kentleşme Sürecinin Etkenleri: Elazığ Modeli” Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi Cilt: I, Sayı: 2, Sf: 131-150, Elazığ, 2014.
- Akkan E., (1972), “Elazığ ve Keban Barajı Çevresinde Coğrafya Araştırmaları”, A.Ü. Coğrafya Arş. Derg. Sayı: 5-6, S. 175-214, Ankara.
- Aksın A., (1999), 19. Yüzyılda Harput, Elazığ, 1999, s. 34-35.
- Aksın A., (2013), “Harput’un Mezra’ya Taşınması Sürecinde İlk Vilayet Konağı” Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu Elazığ 23-25 Mayıs 2013 Bildiriler Kitabı Cilt: 1, Sf: 101-110, Elazığ.
- Ardıçoğlu N., (1964), Harput Tarihi. Harput Turizm Derneği, Yay. No: 1, İstanbul.
- Atık, A., Taçoral, E. ve Altunkasa, M. F. (2014), Kent Halkının Kentsel Yaşam Memnuniyeti Üzerinde Etkili Sosyo-Demografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Kemaliye Örneği, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt/Vol. 4, Sayı/No. 9 (2014):21-33.

- Beer A. R., (1990), Environmental Planning for Site Development, E&FN Spon, London.
- Çakır, V. ve Bozkurt, Ö. (2014), Televizyon İzleme Alışkanlıkları, Motivasyonları ve TRT 6: Hakkâri Örneği, Global Media Journal: TR Edition 4 (8), Spring 2014, s.64.
- Çalışkan, S. (2007), "Eğitim-İşsizlik ve Yoksulluk İlişkisi", SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 13, 2007, (ss. 285-308).
- Çiftçi, A. ve Yılmaz, N. (2013), "İbn Haldun'un Siyaset Teorisi ve Siyasal Sistem Sınıflandırması", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/7 Summer, Ankara 2013, s.87, (ss. 83-93).
- Çitçi D. ve Özdemir, M.A.(1998), Elazığ'ın Bölge Turizmi İçerisindeki Yeri, Doğal ve Kültürel Turizm Potansiyeli, Tdv. Dünü Ve Bugünüyle Harput Sempozyumu Cilt I, Sa: 303-324, Elazığ.
- Demir Şeker, S. ve Küçükbayrak, M. (2012), Türkiye'de Bölgesel Asgari Ücretin Uygulanabilirliği (İşgücü Piyasası Çalışma Raporları-1). DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Demirtaş R., (2002), "Diri Faylar Etrafında Tampon Bölge (Emniyetli Kuşak) Oluşturma Esasları-Fay Yasası" Görüş Haber Bülteni, S: 3-4, s: 55-60, Ankara.
- Elazığ İl Emniyet Müdürlüğü (2015), Elazığ il Emniyet Müdürlüğü verileri
- Elazığ İl MEB (2015), 2015-2019 Stratejik Planı, Elazığ.
- Elazığ İl Yıllığı (1967),
- Elazığ İl Yıllığı (1973),
- Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası (2011), Fırsatlar Şehri Elazığ.
- Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası (2014), Elazığ İktisadi Rapor
- ELGİAD (2002), Anılardaki Elazığ Albümü 1. Elgiad Kültür Yayınları No:1, Elazığ.
- Eriç S., (1953), Doğu Anadolu Coğrafyası İstanbul Üniv. Coğ. Enst. Yayının No. 15 İstanbul Üniv. Yayının No. 572, İstanbul.
- Erol, O., Akkan, E., Elibüyük, M., Doğu, A.F., (1987), Aşağı Fırat Bölgesi'nde Bugünkü ve Kuvaterner'deki Doğal Çevre Koşulları: Odtü. Aşağı Fırat Projesi, 1978-1979 Çalışmaları. Aşağı Fırat Projesi Yayınları, Seri I, No. 3, Ankara.
- Fırat Kalkınma Ajansı (2013), "2014-2023 Bölge Planı Mevcut Durum Analizi" <http://www.fka.org.tr/ContentDownload/Mevcut%20Durum%2019072013.pdf> (Erişim Tarihi, 26.06.2016).

- Genç, Y. ve Dalkılıç, P. (2013), "Yaşlıların Sosyal Dışlanma Sendromu ve Toplumsal Beklentileri", The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science, Volume:6 Issue: 4, p. 461-482, April, Fransa, DoiNumber: http://dx.doi.org/10.9761/jasss_1390.
- Güçlü, M. (2013), Gençlik Döneminde Boş Zaman Faaliyetlerinin Yeri ve Önemi, Gençlik Araştırmaları Dergisi, Yıl: 1, Cilt: 1, Sayı: 1, 2013-1.
- Günek H. (1998), "Harput ve Elazığ Şehrinin İklim Elemanlarının Karşılaştırılması ve İklim Koşullarının Çevresel Etkileri", TDV Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu, s: 365-380, Elazığ.
- Halaçoğlu Y. (1998),XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi, Ankara.
<https://yeni.firat.edu.tr/content/tarih>,Erişim tarihi: 05.06.2011.
- Karakaş E., (1999), "Elazığ Şehrinin Gelişmesi", F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 9, S: 1, Elazığ, s.129-154).
- Karpat K. H. (2010), Osmanlı Nüfusu 1830-1914, Timaş Yayınları İstanbul.
- Lağımciöğlu N. (2016), Elazığ İlinin Nüfus Yoğunluk Haritalarının Coğrafi Analizi, Fırat Üniversitesi İSBF Coğrafya Bölümü, yayımlanmamış Lisan Tezi, Elazığ.
- Lynch, K. (1984),Good City Form, The M.I.T. Press, Massachusetts.
- Moltke H.M. (1999), Moltke'nin Türkiye Mektupları, (Çeviren: Hayrullah Örs), Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul,
- Ökten, Ş. (2010), İktidarın Sosyolojik Kimliği: Aşiretlerde İktidarın Biçimi ve Kaynakları, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt: 13 Sayı: 2 - Güz 2010, (ss. 183-215).
- Özdal, B. (2010), Elazığ Şehri'nin Eğitim Fonksiyonu, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, Elazığ.
- Özpolat, V. ve Solak, A. (2011), Türkiye'nin Çocuk Mağduriyeti Haritası, Ankara: HEGEM Yay.
- Öztaş T. (2012),"Planlama Disiplininde Zorunlu Yeni Odak: Kentsel Jeoloji," TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, Haber Bülteni, No:22, Ankara.
- Palutoğlu M. ve Tanyolu, E. (2006), "Elazığ İl Merkezi Yerleşim Alanının Depremelliği", F.Ü. Fen ve Mühendislik Bilimleri Derg, C: 18, S: 4, s: 577-588, Elazığ.
- Ravenstein, E.G. (1885), TheLaws of Migration "Journal of the Statistical Society of London. Vol. 48. No. 2. (Tun., 1885). pp. 167-235 Publishedby: Blackwell Publishing for the Royal Statistical Society, London.

- Sampson, Robert J. ve John H. Laub (1993), *Crime in The Making Pathways and Turning Points Through Life*, Cambridge: Harward Univ. Press.
- Sertel, S. (1927), "Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Elazığ Nüfusu", F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 25, Sayı 1, Sayfa: 303-316, Elazığ 2015.
- Seyyar, A. ve Genç, Y. (2010), "Sosyal Hizmet Terimleri Sözlüğü" Sakarya Kitabevi.
- Solak, A. (2011), *Türkiye'nin Suç Haritası: Çocuk Suçluluğu*, Ankara, HEGEM Yay.
- Solak, A. (2007), *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*. Ankara: HEGEM Yay.
- Solak, A. (2009) *Şiddeti Anlamak*, Ankara: HEGEM Yay.
- Solak, A. (2016), *Türkiye'nin Çocuk Odaklı Sosyal Risk Haritası*, Ankara: HEGEM Yay.
- Solak, A. (2016), *Şiddeti Kültürü*, Ankara: HEGEM Yay.
- Sunguroğlu, İ. (1968), *Harput Yollarında, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayını No: 2 Cilt: 1-2-3-4*, İstanbul.
- Süleyman, İ. (2009), *Elazığ İlinin Ekonomik Gelişmesi, "Elazığ Kültürü ve Teşebbüs Kültürü"*, Seminer, ss. 33-42, Elazığ 2009.
- Şahin, E. (2006), *Meydanların Kentsel Yaşama Katkısı Üzerine Bir İnceleme: Bursa Örneği, Uludağ Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Bursa.
- Şahinalp, M. ve Günal, V. (2012), "Osmanlı Şehircilik Kültüründe Çarşı Sisteminin Lokasyon ve Çarşı İçi Kademelenme Yönünden Mekânsal Analizi" *Milli Folklor Dergisi*, Yıl 24, Sayı 93, Syf: 149-168, Ankara.
- Şengün, M.T. (2012), "Harput Platosunda Doğal Ortam İnsan İlişkileri ve Doğal Çevre Planlaması" *Elazığ Valiliği Yayını*. Isbn: 978-605-86926-0-2. Kozan Ofset Ankara.
- Tonbul, S. ve Karadoğan, S. (1998), *Harput'un Kuruluş Yeri ve Şehrin Fonksiyonunu Yitirmesi Üzerinde Etkili Olan Doğal Çevre Faktörleri*, Tdv. Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu Cilt 1, Sa: 303-324, Elazığ.
- Tracy, Paul. E., Martin E. Wolfgang ve Robert. M. Figlio (1990), *Delinquency Careers in Two Birth Cohorts*. New York: Plenum Press.
- TÜİK (2011), *Bölgesel Göstergeler TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli*, 2010. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- TÜİK (2014), *Seçilmiş Göstergelerle Elazığ -2014*, Ankara: TÜİK yayınları
- TÜİK (2015), *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*.
- UNICEF (2011), *Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu*, UNICEF Yay.

- Varol, Y. K. ve İmamoğlu, F. (2014), "Türk Ve İngiliz Eğitim Sistemlerine İlişkin Sayısal Verilerin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Şubat 2014, Cilt:3 Sayı:1 Makale No: 38, (ss.406-418).
- Wolfgang, Marvin. E., T. P Thornberry ve Robert. M. Figlio (1987),From Boy to Man, From Delinquency to Crime. Chicago: University of Chicago Press.
- Woolley H. (2003),Urban Open Spaces, Spon Press, London.
- Yılmazçelik, İ. (1988), 392 Numaralı Harput Şer'iyye Sicili'nin (H.1260-1264 = M.1844-1848), Tanıtımı ve Fihristi, Fırat Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler), Sayı: 2, Elazığ, s. 229-265, 1988.
- Yılmazçelik İ. ve Erdem S. (2013), "XIX. Yüzyılın Sonlarında Harput'tan Geçen Karayolu Güzergâhları ve Harput'taki Köprüler." Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu Elazığ 23-25 Mayıs 2013 Bildiriler Kitabı Cilt: 2, Syf: 643-666, Elazığ.
- YKBS (Yeşil Kart Bilgi Sistemi). <http://sbu.saglik.gov.tr/sbyesil/>[Erişim Tarihi: 06.03.2013].
- Yusufoğlu, Ö.Ş. ve Kızmaz, Z. (2016), Social Sciences (NWSASOS), 3C0136, 2016; 11(1): 27-40.

***"Eğer yanlış yakalandığı yerde düzeltilirse,
o zaman yanlışın yolu da
doğruya giden yol olur"***

9 786056 139802